

בעזה"ש"ת

ספר
חק לישראל

פרשת נח

בלשון הקודש ואידיש

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

לפני כלום נכסם פהא עסק כמשתחו וזמרתו כי עמד נסח
 החיל הכה כחתי ללמדך על כן ילחתי לקראתך אשתר פניך
 וחמלך אשריך אם תזרנו אשריך אם נלכך תלמיני אשריך
 אם תקיימי אשריך אם תחמיני וכלל יום כי ישי וזמך
 כי כי ירבו ימיך. התרחק מן העבירה והדבק בתורה וזכר
 ספרים וחסיה תמיד בסכנתם וקרא אל אלהיך תמיד כי סוף
 ירישך ויטעך ויניח לך. ויזכר שאלה ספס סוכות מויון
 לפניך וזמנה לכן התרחק מן המטותם ועבד אלהיך כסמחה
 וישיה לך לחמלה כי הדרך סמוחה וישיה לך לשפלות ואחוס.
 אם את הדרך חוס תעשה לך יאיר כוונתים ויזך אלהים כי
 אם תפודו אלוסיך תלפכס וחמס אשריך בעולם חוס ויפוד לך
 טולס הכה :

יש לו כמה עבדים לשמשו ושתרל להכין בעצמו
 שום דבר לצוריה שבת כדי לכבדו כי רב הסדא היה
 מותקן היותו רק רק ורבה ור"י היו מוכקעין עצים ורבי
 יזרא היה מוליך האש ורב נתמן היה מתקן הבית
 וככנים כלים הצריכים לשבת ומסנה כלי החול וממה
 ילמד כל אדם ולא יאמר לא אפגום כבודי כי זה הוא
 כבודו שמכבד השבת : (הנהגה) יוש להשתחו הסכין
 בע"ש כי זה הוא מכבוד השבת שמכין עצמו לאבולה :
 (ב) ירבה בבשר ויין ומזנותו כפי יכלתו :

יש לו כמה עבדים לשמשו ושתרל להכין בעצמו
 שום דבר לצוריה שבת כדי לכבדו כי רב הסדא היה
 מותקן היותו רק רק ורבה ור"י היו מוכקעין עצים ורבי
 יזרא היה מוליך האש ורב נתמן היה מתקן הבית
 וככנים כלים הצריכים לשבת ומסנה כלי החול וממה
 ילמד כל אדם ולא יאמר לא אפגום כבודי כי זה הוא
 כבודו שמכבד השבת : (הנהגה) יוש להשתחו הסכין
 בע"ש כי זה הוא מכבוד השבת שמכין עצמו לאבולה :
 (ב) ירבה בבשר ויין ומזנותו כפי יכלתו :

תמיסה עזרתת לפני האדם בשעה שהיא עסק בששתו ריא
 תורה פון נאם איז נאנץ זיא שטייט פאר דעם
 מענטש ווען ער איז פאשעפטיגט אין זיין לערנען
 ואפטר ח' עסק נבדד תהיל אונ דיא תורה זאגט אז
 דעם מענטש נאם איז מיט דיר דו געקוקטעד
 העלר הנה כחתי ילמדו איה בין געקוקטעד ריה
 לערנען עז צו נאמי גקריחה לשחר פנד ואפאז
 דריבער בין איה ארויס געגאנגען געגין דיד ריה
 צו טרעפן אונ איה האב ריה געקראפן אשד אס
 תזכרני וואהל וועט דיר זיין אויב דו וועסט מיה
 געבייגען אשד אס נלכדע תזכרני וואהל וועט דיר
 זיין אויב דו וועסט מיה געהאלטן אין דיין הארץ
 אשד אס תזכרני וואהל וועט דיר זיין אויב דו
 וועסט מיה מקיים זיין אויב דו וועסט מאהן נח
 אין מיד איז געשריבען אשד אס תזכרני וואהל
 וועט דיר זיין אויב דו וועסט מיה מאכין הערץ
 צו אנרעדע מענטשן יבגל יום כי יהי ופטר אונ
 אלע מאנ זאלן זיין דייעט טראכטונגען אין מיד
 כי כי יבט יבט נוארוס רוקה מיד ווערן געקערט
 ווערן דיעט מעג התרחק סו תזכרני דו זאלקט
 ריה געווייטערן פון אעבירה ותזכר ביניה
 אונ באהעפט ריה אין תורה יבנה סו השורה אונ
 אנקלוויף פון גרויסקייט ויהיה תמיד בתקנה אונ דו
 זאלקט זיין שטענדיג מיט אונטערשטעניגקייט
 וקא איל איה תמיד דו זאלקט שטענדיג דופין אונ
 בעטין צו נאם כי הוא יתקד וישלד נתיב דו נוארוס
 נאם וועט ריה גערויהיגען אונ וועט ריה זאט
 מאכין אונ וועט דיר פערנעניגען מאכין חסד
 שאתה ספח סרחה געדיינג אז דו ביזם ליבארין פון
 שטיאוסין טראפן זרע מיטן לעפר ושתיה דו ביזם אונגערייט צו גיין אין דיא ערד אונ אין גרוב
 לנו התרחק סו תזכרני ריה דערנוייטערין פון רוהונג ועבד איה תזכרני אונ
 דיהן דיין נאם מיט פכיליקקייט ויהיה דו תמלה וועט נאם צו דיר זיין מיט רבבנות כי תזכר שתייה
 נוארוס דיא ווען נואם דו גייסט אויף איר איז מיט פיל גריבער ויהיה דו תשאת ואיהח וועט נאם
 זיין צו דיר צו סתנות אונ צו שפייו נער וועט ריה שפייון אונ בעשייגקען מיט פיל נוסט
 אס את תזכר תח מעשה דו יאיר בנותים אויב דו וועסט דיא זאך מאהן וועט נאם דיר לייקמין אויף דיא
 לייקמיקייט (פון העלטה) ויזה איהם אונ נאם וועט ריה געקויפטן כי אס תזכר איה תזכר ותזכר אויב
 דו וועסט דיהגען דיין נאם מיט ליבשאפט אשד דעם תיה וועט דיר וואהל זיין אויף דיא
 וועלט ויטב דו געזים תבא אונ עם וועט ריה זיין צו עולם תבא :

פרשת נח עניני צדקת נח

מלה ויחיה לו חת ויהי האדם הולדו לו. זעקו ודעות היו גיטוע. פון אדם ביו נח. אלע זענען גיטוען לשעים. נח איז גיטוען אצדיק. האם דיא הורא גיזאנא אויף נח. נח איש צדיק. זעקו ודעות היו גיטוען פון נח ביו אברהם אלע זענען גיטוען לשעים. אברהם איז גיטוען אצדיק. און סיר געפונען גים אין דער הורא נאם זאל רופין אברהםען מיט דעם נאמען צדיק. נאר צדיקים זענען דא צווייגערלייא. עס איז דא אצדיק וואס צו לערנען הורא קאנא און נאכט. ער האנדירלט גיט. און מוהם ביון ארבעט. נאר וויא אין דער פירט שמיים. עס איז ביי אים זענען אשטיקול בריים מיט זאלץ מיט אקריגאל וואסער און שלאסין אויף דער ערד. און גיים גים אין נאם. און שטועקט גים מיט מענקשין. ער איז שפונערים פון אלע עבירות און מוהם אלע מצות וואס נאם האם גיזאסין מיט גרויס קרושה. דער צדיק הייבט מוב לשטים. ער איז נאר גים פאר נאם. אבער פאר מענקשין גים. עס וועט זיך ביינער אפגערענען פון אים ער זאל אויף קאנן וויא ער מוהם. וואריים קענען זען אלע מענקשין זיין אפגעזיגערט פון דער וועלט. ער האם ביינעם געזעענעם ביינעם גיזאנא מוסר. ער האם ביינעם ביון מוהם גיזאנא אין דיא זאכין וואס גיהערין צו די נשקה. אוי אצדיק איז גיטוען נח. דריבער זאנא דער פסוק נח איש צדיק. נח איז גיטוען אצדיק. און האלחים התהלה נח. נח איז געזאנען נאר מיט נאם. אבער גים מיט מענקשין. עס איז דא נאך אכין צדיק וואס ער גיים ארום צווישען מענקשין און לערונא וויא מוסר. אז ער זעהט אפגעשט וואס האנדירלט לערונא ער אים און זאנא ער אים זאלקס וויסען מיט זיין האנדירלען קענסטו זיין אצדיק. זאלקס גים זעבין אפאלקישע קאם און גים אפאלקישע ווא. זאלקס גים נארין מענקשין זאלקס גים נגבנן גים נגלגן גים שטערין פאלקש. אז דו זאנאס יא נאר זיין אכט אז דו זאלקס גים זיין זאל זיין אכט. ווארום דורך פאלקשמיים וועקטו גים דורך טערוין. וואס נאם האם צו געזאנא דעם מענקש ראש השנה יום כפור וויא פיל ער וועט דעם יאר. פערדינען דאס וועט ער זענוים פארדינען. ביהמור גים מיט איסור. דער יארך וועט גים אועק גיין ביו דער מענקש וועט נאכין וואס נאם האם אים צו גיזאנא. נאר וויי דער מענקש גלויבט גים און איינלע ויך דריבער ווי ער זעסען אפילו גים ערליך. אבער הקבה סאכט שוין סבות עס זאל קוקען צו דעם מענקש וואס ער קאם אים צו גיזאנא. אבער ער זאל

(תק לישואל ע"ס) (ח"א)

שאנן האבן וויא פיל נאם וויל ער זאל שאנן האבן. דער גלויב אבער דו דעם אפגליק קען קימען אפילו דעם לעצטן טאג אין יאר. און אז דער מענקש האם אמונה און פארזיכערונג אויף הקבה מיט זיין פרנסה. וועט ער זיין אלע קאנא אין שהלה ראווען. און וועט לערנען הורא. און וועט ארבעטן פאר זיין נשקה אוי גים וויא ער ארבעט פאר זיין גוף דער פראקסער מענקש וואס ער איז געוואהנט פון זיין יונגעריש צו ארבעטן נאר אין טעלשליכע זאכין קען נאר גים ארויף זעסען אין זיין מוח וויא פיל מוסר הורא און מצות ער דארף וויסען און קען מצבים זיין אין נאם מיט זיין האנדירלען אבער מיט זיין מלאכה. נאר אועלכע מוסר מוז דער צדיק לערנען דיא פראקט מענקשין. דאס איז דער מוסר פון האנדירל. רשעי זאנאס לא נחם נאר דינאס אלא על הנול. דער גור דין פון סבול איז נאר געחוקט גיטארין ווענין נגלה. וואס איינער האם געזענען פון דעם אנדערין. עס איז אבער דא נאך ארויסע נגלה. די נמרא זאנאס אסאחל שטייט אין פסוק זה הארץ וקלואה. דיא ערד און אלץ וואס אויף דיא ערד גיהער צו נאם. און אסאחל שטייט וקארץ נמן דגני אדם. נאם האם גינעבין דיא ערד צו דיא מענקשין. ענקשערט דיא נמרא פאן קודם גרבה כון לאתר גרבה. איידער דער מענקש זאנאס אברה גיהער אלץ צו נאם און נאך דיא גרבה גיהער דאס צום מענקש. איינאס אז אלע זאכין גיהער צו נאם און ער וויל דאס גים נגבנן צום מענקש סיידן ער זאל זאנאס אברה און אז דער מענקש עקט אן אברה. נקח ער דאך פון הקבה. און הקבה וויל קען זאל זאנאס אברה מיט פונא. אבער אן פונא הייסט דאס ביון גרבה. וויא פיל גרבות זאנאס וועט מענקש אסאן וואס ער העקט נאר גים אויב ער זאנאס דיא גרבה. נאר דיא מיל איז שוין געוואהנט. ער זאל עפעס ריידן איידער ער זעקט עסין. אבער פריגקען און נאך אועלכע גרבות אין שמונה עשרה. וויא דער וירעלמי זאנאס מיד דארטן זעבין אראנא דעם קאפ אז עס קומט צו מוידים ביינאס זיך שוין דער קאפ אריין. אפילו דער מענקש ווייס נאר גים ווא ער האלט. ער איז נאר פארמאכט. מיד זאנאס אלע טאג פל נשקט פהלל זה. אלע גשמות זאלן לויבן נאם. און בייא אונן דעם נאר דיא מויל דיא לויב פון נאם אבער גים וויא נשקה. אויף דעם זאנאס אונן דיא נמרא פל הנהייה סון העולם הזה בלא גרבה קאילו נחל אכיו וואסו. דער וואס האם הנאה פון

דש 2 10

פרשת נח עניני צדקת נח

אין צדיק, נח אליין. אונ דער פסוק קוקט נים דערצוילן אז נח איז גיווען אצדיק. נארום הקב"ה רופט נים אפעקטשין צדיק ווען ער לעבט אונ אז דער פסוק וואלט ווערן דערצוילן אז נח איז גיווען אצדיק אונ נים ארשע. האט געדארפט דער פסוק זאגן אַלֶּה תּוֹרֹת נֹחַ הַצְּדִיק. דאס זענען די קינדער פון דעם צדיק נח. דער פסוק וויל אויך זאגן דערצוילן אז נח איז גיווען אצדיק. קער זענען קיין צדיקים גיווען. דריבער זאגט דער פסוק נח איש צדיק פמים הוה בדורותיו. נח איז גיווען אין מענטש אצדיק אין וויינע דורות. קער נים, נאכדעם האט הקב"ה אויך אזוי גיזאגט צו נח. פי אותה ראיתי צדיק לפני ברור הוה. נאר דיה אליין האב איך גיזעהן דו ביזט בייא מיר אין צדיק אין דעם נאנצן דור. אינ דיא איבעריגע אלע מענטשין זענען נים צדיקים, ווייל דו האסט וויא נים גילערנט וויא זאלן ויין צדיקים דריבער מוז איך בריינגען אטבול:

דער ווערט אן אַבְרָהָה און גִּבְיָהּ וויא ער וואלט זענען ויין פאטער דאס איז הקב"ה אונ. דיא מיטער קיינט מען דיא יודין. ער גזלת בייא דיא יודין זייער פרוקס. צו דיא אלע מוסר דארף מען אצדיק זענען וואס זאל ויין צו זאמען מיט דעם המון. פראקטין פאקט. אונ ער זאל וועלן זיין לערנען וויא אזוי וויא זאלן דינען זאט. אזוי אצדיק איז גיווען אַבְרָהָם אַבְיָנוּ. ער איז נים גיווען אצדיק נאר פאר זיך אליין. פארקערט זיין נאנצע ארבעט איז נאר גיווען ער זאל מאכן דיא געזין גילען וויא זאלן דינען הקב"ה. ער האט נים גילאזן עס זאל ויין גולה אויף דער וועלט. נים אז מענטשין האבן ביי אים גיזעסן האט ער זיי גיזאגט דאס עסין גיהער צו הקב"ה. אונ האט זיין געהייסן זיין זאלן דאנקען זאט פאר דעם עסין. דריבער איז גיווען אין די צייט פון אַבְרָהָם פיל מענטשין וואס זענען גיווען גירעכונט וויא צדיקים געזין דיא פריערדיגע דורות. אָפֶּר אין די צייט פון נח איז נאר גיווען

נח יום א תורה

אונקלוס

לחשדך סתת דרא יהוה נפש ייה יהו יהוה רח יוד הא ואו הא נשמת יהוה היה יחידה ו דמלי ירי אל על ב'ין שבשביעה בניקוד חולם :

אֵלֶּיךָ תוֹלְדֹת נֹחַ נַח אִישׁ צְדִיק

ה'א' א'ה' ל'ק' . ע'ב'ה' ט'כ'ה' כ'ה' נ'ח'ה' ק'י' :

(א) אלה תולדות נח. ד' דמתיב אלה תולדות השמים אלה תולדות נח. אלה תולדות עס אלה תולדות יעקב ככולן פסל שלפניו אלה תולדות השמים פסל תהו ובוהו. אלה תולדות נח פסל דורות שלפניו. אלה תולדות עס פסל בני חס רש"י

(ב) אלה תולדות נח נח איש צדיק. הוהיל והזכירו ספר בשכחו א שנאמר (משלי י) עבד דניק לזכרה. ד"ח למך שעקר תולדותיהם ב על

דלוים לשונשן לפני המטל אלה לך חור וזוכירם לזרות אלך קראן תולדות אלך דור המטל לא נקאלו תולדות : ב ליל רעה וקנים מבעלי התוספות

(ג) אלה תולדות נח נח. נח עליונים נח התחתנים ובל וסתחלת מינו כלה לספר במדר השני עניני נח וקורותיו לביתו ונחך לזרם הראשון ולכן הסתחלת הפרשה אלה תולדות נח כחזור מראש לספר עניניו. והמנס אמרו איש צדיק תמים וחס עני עולמים פאחד שיהי דניק מתנסב עם הכריות כמשפט וכדקס לא כחמם לאחזי דורו. וכן שיהי תמים כעל המנס שלמה כעני טקס כעכשו אל הכריתים המנוגים כעני דורו. וזכר כל זה להגיד

פירוש לתורת אלהים

(א) אלה תולדות נח דאס זענען די קינדער פון נח נח איש צדיק פמים הוה נח איז גיווען אצדיק זענען צו אים פאר קאם ווינקסטו זענינס ווייל דו האסט נים גיזאזין אפרי אויף דער וועלט. דו האסט אפרי וואס איז

ספר הישר אונ צוין ויהו קינן. אונ סתללאל דער ויהו פון קינן. אונ נדר דער ויהו פון סתללאל. אונ אלע קרופע קענעשין (ח"א) (חפ לישראל ע"ט)

אונקלוס

עה 140

נה יום א תורה

וַיִּלַד נָח שְׁלֹשָׁה בָנָיו אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת׃

בעל הַטּוֹרָה

מסתלק נח. כי המה זה שגמר לוקח נפשות חיים: (יא) וממלא הברך. כי דמטיבי כהא וליקד וממלא הברך אחם שטאר: מלמה כיתה מלאה מהם שסי יולדות עסק בכרם אחד וסי נבלתי חתה פקרקס ואח"כ מכלליט ועוליס וסי סארך

שמות חכמים

רשעים וירא עמא ליתך ממטיהם רשעים דנה לא סיס דרזיז פל כין אלף נרין סמד לפי תח סאלטיס סהסלך נח כלומר כמקסי סך עם אלף חלתיס לכד אלב אכרסיס מתחוק כדקרו מלחיז לפי סטיס דרקי כמור וסולך כין רשעיסיס ומזיחיז ומיירין ולי סיס ירל עמא ליתך ממטיהם לפיקד לל סיס נרין סמד: זי כמד - סחמפסל: זי ריל סהמלד ממלא סהסלך דגושס וסול זי כמד: זי ריל אק לא ססי סוייז עז וסחפסל סיס סיירשו ר"כ לפסכר (קליס) זאני קכליו ספי סוייז סכאלשו סמוייז עז זכ סזל ססי כח כז פכסי לנרין ססי סכאלשו וכל סחמסס לפסד: זי ריל כין דפטיס

סחסלך נח. כי המה זה שגמר לוקח נפשות חיים: (יא) וממלא הברך. כי דמטיבי כהא וליקד וממלא הברך אחם שטאר: מלמה כיתה מלאה מהם שסי יולדות עסק בכרם אחד וסי נבלתי חתה פקרקס ואח"כ מכלליט ועוליס וסי סארך

דעת זקנים סבעלי התוספות
השבוע ופרש הר' יצחק בר אברהם ששגגותי הולכינ בשביעיות כמו שמיני באברות ע"ה שחז ק"ה שנים ונח שחז תשע מאות וחמשים שנה והם ה' שנים יתרים על זשביעיות הי' שיש לחשוב משה שנאמר בו הסיס דהיינו בשארם ר"י יתברך דעשות התירבה והניסם כה סאה דעשוסי סה. ועל' שנה חי אתה סבולו דתי לך ת"ע סקס והנשאמר לו איננה נחשבת לפי שששגתו בה סרורי בראשית שנת האירים הלבים לשביעיות: חיה בל סקיס שנאמר בו יהיה ראה עלם דתור ופרנס אחיסיס נח ודכס משה איבן בכח נאמר דתי וסבולן סהסבא שני ריבסיס חלה:

ומעשה סחל לפי סלחסיס כנגד סמלות כין אלס למקוס. וממלא טעונו ואפסו מכל אשר נחה. ולי ע"ה פ"י סמין ס"ה פ"ז

פירוש לתורת אלהים

גיפורם אין נקאם וענג: (י) וילד נח שלשה בנים אונ נח האם גיפורם דרייא קינדער את שם את חם ואת יפת שם אונ חם און חם און יפת: (יא) ותשחת הארץ לפני האלהים און די ערר און ונרין פאר דארבען פאר האם. ורשיו שקייבט וייא האבין עבודת צדיק געבאהט, איש צדיק. וייל נח האם געשפוינט ריא געשפוינט צערוין גערויין גערויין ויייל די געשפוינט די געשפוינט פון האם, דאס איז נח אונ יופף. יופף ויענט גערויין צדיק ויא עם שפיים אין פסוק על סכרם פנקה צדיק. ריא קינדער האבין פארקויפט דעם צדיק פאר געלט (דאס איז יופף), און ביי יופף שפיים אין פסוק ויכבדו יופף. יופף האם געשפוינט ויין פאפער און זאלע קינדער מיט ויערע וייפער אונ קינדער (מרדש רתבותא!)

ספר הישר
און דו נאקסט געקען האלץ וואס היקס גופר, און דו נאקסט סאבון מיט ריא האלץ אנדריקע שמוב ויי אמאסיין, דריי הונדערט איילין די ריי לייג, ספויגז איילין ריא בניה דקוינס איילין די ריי דו. און נאקסט בקלעט פלעט פעה איינלייג, און אויסקויניג, קוארום איך ווע' גריינגען פארקייניג און דער וועלט, ביי זאלע געלעבדיגע פשעפעניש וועלן פארלעקט ווערן, און דו נאקסט אקנאייטן אין די תבה (מאסיין) עסינענדיג פאר אלע פשעפעניש וואס וועלן זיין מיט דיר אין דיא תבה, און דו ריא נח און דיין ריי ווון דיינע וואקסט געבין וייפער, נח האם איז גימאקט, און האם געמאכט דיא תבה ויא גאס האם אים גימאקט, און האקטעט האם גאס וואקסט צו נח גימאקט און

את הארץ י עשה לך תבת עציוגפר קנים תעשה את התבה

ת"א כסא י. פ. פסוקים 15

בעל הטורים

קופפת טור לך עלה נפאר טור א.ן טורד אלה טולס נולאו: משמים. בניי סיה טולס פסחים: פסחים: טח סתק ר"ח מלס (וחר לך טסמיה קומטן טסיהס נטוסס מלס אום.

שפתי חכמים

רש"י

את הארץ. כמו מן הארץ ודומה לו (שמות ט) כלאחי את העיר מן העיר (מ"א טו) טלה את רגליו מן רגליו. ל"א את הארץ עם הארץ טוף ג' פסחים טל ג עומק במחריטה עמורה ומטטקו: (יד) עשה לך תבת. טכרה רוח ווללה לפניו ולמה העריות בנינו זה כדו טפרוהו ארזי דור הכמול עומק כה ק"כ טכה וטולין ארזו מה זה לך והוא אומר להס עמוד הקב"ה להכיל מכול לעולם ארזי יטובו: עצי נפר. כך טמו ולמה ממין זה ע"ס נפרים ס טגור עליהס להחיות כו:

גול טכיל טמכול אלה ט"כ לר"ד אום לתקן כו וטסחל א"ס טח דמטרס רט"ל נעיל וטסחל הטרין ל' ארליס יר"ו טר"ח טר"ח אט"ג דקרא ל"א מטרס אט"כ ארליס אלה יר"ו עריות טלכד כדכתיב לך טכר את דרס דסיט ג' ט' כדסי' אלה טמס לרין טופס טלס טל ארליס ור"ח טורגט טוכיס ור"ס. וט"ל טמס טגולו כל אחד את נטוחיטס טל מטרסיס דסיני טכיהס גול וטריות לכן נחטס טל עיניהס. ככב מטרס"ל ק' לטס ל"א אחר ג"כ גול כמז טמטר ערזה וע"ל ור"ל דלטי' כתיב וירל ארליס דמטמס העכירות עטין ארס למקוס אכל גול טול עכירות עטין ארס לנחור טכ"ל: ג' טי' ט' טמסיס טומק נקרא ארן ומכ"ל וט"ל נקרא ארמה וכ"ל כתיב את סתקן. ל"א אה סתקן וט'. דקסס ל"ס טי' רט"ח לטס ל"א כתיב מטרן ל"ס ל"א נחמור טס לכן לר"ד נ"ס לטרוס רט"ח. מטרס"ל: ס' ר"ל אה טכולס עטין ככר מלך וכ"כ דר"ה ור"ה מל"ל דמס טמין טככס מה לט"ן טח טמס דסל כתיב לפני וטמח ככרו ט

ל"א מה סתקן ר"ק קסס כיון דמלת אה ל"א טס וטור טול לטס מיס רוחין: ל"א אלה מטרסיה סתקן וכ"לוחי מים טמין מלס טי' ר"ל מלכתיב סכל וטוטו פמיס וכ"לחטורוס כתיב וטמח סתקן

פירוש לזכרת אלהים

את הארץ און איה נועל זייא פאר דארבין פון דער ארד ארדער אווי איז דער פשט ונהנני משחיתם את הארץ און איה נועל זייא פאר דארבין מיט דער ארד דרייא פסחים פון דער ארד ארד איה קאליע גיווארין פון דיא וואקער פון דעם סבור: (יד) עשה לך תבה צו דיר תבה אקאקסען עצי נפר פון פוקסין האלץ. ורש"י שרייבט גאט פון דאך עקעקט רעטין נח פון סבור אן אפכה איה. און פון דעקט נוענין האט

משלי חכמים

ספר. פון דעם איז גיווארן בייא ווי אקביא און אקעטריא איז דער בעל תבות זייא נעקסען און חס גיווען ווי יעדער האלט די שיטול עטן און ויל זיא נעקסן פאר נד' איז גאנצין. האט ער פארשטאנען וויל זיא נעקסן גיט אקבעטן אדך ריטס עטן דריקער ויל יעדער דך וואט עטן איה אגאנצין פאג איז רער בעל תבות זייא גיווארן און האט צו גענוקטן די שיטול עטן און האט זיא ארייס געקריבען. ביי דיא עקעקשן איז איה אוי גיווען. גאט האט געשאקן ריטס עקעקשן די אקבעטן די ערד. אקבעטן זייא ערד'ין די תבוואה. ווי דער פוסק וואגט גאט האט ארויס געשקט ארס דראשן פון ט"ן ערן ער וואט אקבעטן די ערד. זיא וואט גיט וויקס וערין. און די עקעקשן האבן גאקער גיט גיוואלט אקבעטן גאר זייא תבוין אונטס גענוקען אריבען פון דעם אקבעטן וואס זיי האבן גיקענט אונטס געקעטן. און אז דער עקעקשן האט גיט גענייס אין פולדן האבן געביות וריות עולות איה גיט געמאט צו עטן. און האבן איה געטונם אונטס געקעטן אריבען פון דריקער. דריקער האט גאט געמאט און איה איה וועל פארלענען די אלע בעקעטעניש פון דער ווילס און דער סתקן די ווילס וויקס וויא זיא איז גיווען אקבעטן און וועל געשאטן זייט בעקעטעניש:

אונטעס לויטן. אויף קארבין זענען געקויפט צו די תבה סל געביות תיח עולות. די וואס האבן זיך געלייגט פאר נח האט ער אריין גענוקט אין די תבה. און די וואס זענען געלייגט זשייטן פאר אים האט ער ניט אריין גענוקט אין די תבה. און עס זענען געקויפטן אלייב מיט אירע קוץ קינדער. און אלע דרייא האבן זיך געלייגט פאר נח. נאכדעם זענען אויטקעטשאטען די צוויי קינדער און האבן גיזאללאטן די מיטער וויאזעט און האבן זיא אונטעס געמאט פון די תבה. און אזוי און אונטעס געמאכט און האט זיך גישפעלט ענושען די לייבן. און זיא זענען צוריק געקויפט צו נח און האבן זיך געלייגט פאר אים. ווי נח האט דאס גידעהן האט ער זיך געוואונדערט. און ער האט גענוקטן דיא צוויי זינגע לייבן און האט זיי אריין גענוקטען און זיא תבה. און די איבעריגע געביות און חיות און עולות וואס ארויס די תבה. און זייען פגע פאר דעם סבור האט גאט געמאכט שטריקעטן אויף דער נועט'ס מיט ארויפען אריבער און גלייטען און זיא וון איה פויקסער געמאכט און ריח און ריח גאנצע ארד האט געצייטעט. דיא עקעטשן זאלץ דער שראקא ווערין טאקער נועלן זייא סתקן אפכה. ריח עקעטשן האבן אבער מין השוכה גיפארן. די זייען פאג האט גענוקטן אויף דער נועלס. און ער האט גיווענט עקעטשן פגע און פערדיג געקט אן אויפקהרונג. איז נח מיט זיינע אלע קענטשן און מיט די געביות און חיות און עולות וואס האבן אריין געקויפט פון די תבה און האט האט פארשטאנען דיא טיר פון דיא תבה. און דיא איבעריגע געביות תיח עולות זענען געבליבען

סדשא זיגה דבר ד'תוניה ונתמדהו: ו נבזה וחל אישים איש מכאבות
 זקמפל ביהו: ככו יהי לבוקרו זקמפל יקר קל מלקותא יהו
 סלשוו ודנו הא באגש פבינו וקווסן לסרעין וקמא דנת ססלקא אפי שבינתא סמנא בסירוו לא משיבין

רשי
 (1) וירוע חולי. כסבר כחלום: וכמסתר פנים סמנו. מרוכ נשחט וספלותו סיו כמסתריו סקיה: לחמדו כעסורו ולסו סייט מתכניס חלוס: (1) נבזה חולי אישים. פל כי סיס נכוס כעניו כל וסיס חלל מחשבים כי לא סיס מל'ס מתחדר עמו לגדל שפלותו וסיס כעל כמלכות וידוע ותווסק ללל כעלל חלוס ולא סייט יולוס לרלות כפניו: וספלותו כגלות וספלותו פל ססיט מחשבים לספחל כפניו: ספלו לא חשבטור. ר'ל לן סיס נכוס כעניט ולא סייט מחשבים חלוס כי חמרת יד ס' עקמס ולא כי חלוס ס' ס

כתובים פשלי א

תרנום

למשך מוסר ומלכות חיא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונה נשמה דיסר א אד
 ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה ומלכות יו רגו וזו וזה יודיה דיסר יהוה זה יודיה
 ומלכות אל שם ב'ן שבעליה:

א כבא לשאוהו פחדכם ואידכם כמפיה יאתה כבא עליכם
 צרה וצוקה: ב אז יקראני ולא אענה ישחרני ולא
 ימצאני: ג תחת פירשנאו דעת ויראת יהוה לא כחרי:
 ד לא אבו לעצתי נאצו פרהו כחתי: ה ויאכלו ספרי דרכם
 ומקעצתיכם ישבעו: ו פי משוכת פתים פהרגם ושלחת
 פסילים תאבדם:

סמור ר
 סקמטני: ה ונאכלו סן פרי דארחתהון וסמלכהון ישבעו: ו סמור דנהפקניהא לשגרי סקמול
 אינון וסעוי סקלי תוקדינון:

סצורת רוד

רשי

(6) כשוואה. כענן העולה סתלוס: (7) ישחרוני. ינקאוי: (1) משוכת. אסר לכס סוככ: ספול דעת: (2) דא אבו. לא רע לסמוע פתים: נאצו. כוו סתוכסה: (3) ויאכלו. ר'ל כמו סנוטס חילן אוכל סוף פסיוחיו כן יקלט פרי נמול דרכם וסיס כעניס מנמול פלחס כי יקללו ונמול חלום: (4) סמכות. ר'ל מה סכחור נשכס סעקס ומרעו מכלי סורה עול סורה סמרעו ספלו סחרוב חלוס כי יקללו נמול: ושלוח. סיל סיל וכלל סדכר כמ'ס:

פירוש עימ

אס כבא כשוואה פחדכם אז עם נועם קוסען אייער
 שרעק אזוי וויא דיא פונקסערניש דאס
 סייקס אין דער פונקסער זעהט קען קיין שרעק
 גיט. ווייקס קען גיט אויב קען זאל פלייבין
 שטיין אדער ווייקער גיין ווייקס כסופה יאתה אין
 אייער קראה נועם קוסען אזוי וויא דער שטרעם
 ווינד נואס קען קען זיך דאך איהם גיט האלטיין
 אויף דיא פיס נאר קען סוז פאלן כבא זליכס ערה
 זעבן אז עם נועם אייער זיך גיט קענין עצה
 אדער אזויינגשאפט: (6) אז יקראני ויא אענה
 דענקסאחאל טיים איה גענויס אז איהר נועם
 מיה דוקען אבער איה נועל איה גיט עקסערען
 ישחרני ויא ימצאני איהר נועם מיה זוקען אבער
 איהר נועם מיה גיט געפונען ווארום נוען דיא
 צרה קוסמ שוין העלפס זייער טייניג די חקקה:
 (7) ענין כי ספלו דנת ווייל ויא האבין פיינס גיהאמ
 (ח) לישראל עימ

פרק ב א היה קורא בתורה. מרת ק"ס. והגיע זמן ק"ס: אם כיון לבו יצא. לדברי האומר מלת
לריכות טונה לרין לפרט אם כיון לבו שיהא מתקין ללחא ידי מוכחו והואמר מלת חין לריכות מלת
מרת אם כיון לבו לקחת נקודתו ובהלכותו לאפוקי קורא לבני' שליט קורא הריכות נקודתו חלה קורא
במחבתו כדי להכין בחסרו' ויתרות דבקריאהו כוונתו לא ילא וזמן קיימת לן כמ"ד מלת לריכות טונה: בפרקים -

(6) והואיל וקורא אל סביב
ויצי כחלם דכין למת חליט
רפלי למסמיק וליכי כפי' סמין
פ"ו והתכל דנקיס וליכי למפרע
למון וחסית בעלמא נקיס
היוריס: (6) רמח ס"י. וז"ל
קייסוק זיט דקדמט בעלמא ז"ל

כל אמנטי דחדת דמלסט דלירט אל ז"ל

פרק ב א היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא
אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא.
בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב ובאמצע
שואל מפני היראה ומשיב דברי ר"מ ר יהודה
אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני
הכבוד בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם: ב אלו
הן בין הפרקים. בין ברכה ראשונה לשניה. בין שניה לשמע. בין
שמע לזוהיה אם שמוע. בין והיה אם שמוע לויאמר. בין ויאמר לאמת
ויציב. רבי יהודה אומר בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק. אומר
רבי יהושע בן קרחה (6) למה קרמה שמע לזוהיה אם שמוע (א"ר) לר
אלא) כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תזילה ואמר כך יקבל
באמצע. הפרק: שואל.

קנתן כמחז' מפרט מה כס
ספרים: שואל מפני
הכבוד. שאל כגלות חלמי
מכד שרזי להקדיס לו טלום
בעון חכיו או רבו או מגול
פמט וכתמיה: ומשיב.
ז"ל' לומר משיב לנס טלום
אם הקדישו לו: ובאמצע.
הפרק: שואל מפני
היראה. חלם טהא ר"מ
מפני טמל יתירטו וז"ל
ממזיב לו טלום חלם מפני
מכדו חל: ר"י אומר
באמצע. הפרק: שואל.

בטלום מי טהא ירח ממט: ומשיב. טלום למי טמול מלי לכדו: ומשיב שלום דכל אדם. שהקדים לו טלום
והלכה כר' יהודה ובכ"מ שחלו להפסיק כך חסור לדבר כלל הקדש כמו בשאר לשונות: ב בין ויאמר לאמת
ויציב לא יפסיק. דכתיב וז' אלהים אחת (יזמיה') הלכך חין מפסיקין בין חני ה' אלהיכם לחמת (6) וכן למסת:

~~~~~

וואם קען דארף איהם געבין פון דעקסר
געבין קאר קען איהם נים געבין שלום יפשיב
פפני תבדד נאר אויב דער קענקש וואס קען
דארף איהם געבין פבוד האם איהם פריער
גיגעבין שלום קען קען איהם גענקשערין פריער
שואל מפני תבדד צווישען דאם פריער פריער קען
שלום צו דעם קענקש וואס קען דארף איהם
געבין פבוד אבער צו דיא מענקשין וואס קען
דארף זייא נים געבין קיין פבוד קאר קען זייא
נים געבין שלום יפשיב שלום דכי אדם נאר גענקשערין
שלום קען ער צו אלע מענקשין וואס האבן
איהם פריער גיגעבין שלום: ב איי פון פריער
דאם הייקט צווישען דיא פריערין בן פריער וואס
ישנה צווישען די גרשעק פריער יוצר המאורות
און די אנדערע פריער אהבה רבה בן ישנה ישראל
צווישען די אנדערע פריער הבורח בעסמו ישראל
פריער און שלום ישראל ויבן שלום ויהיה אם שלום
צווישען שלום און ויהיה אם שלום בן ויהיה אם
שמוע זייאיש צווישען ויהיה אם שמוע און ויאמר
בן ויאמר לאמת ויציב צווישען ויאמר און אקמת
ויציב רבי יהודה אומר בן ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק
רבי יהודה ואגם צווישען ויאמר און אקמת ויציב
קאר קען נים ספסיק זיין ויציב רבי יהושע בן בריה
האם רבי יהושע בן קרחה לויאגם למה דרשט שפע
יהיה אם שמוע פריער פאר וואס ואגם קען דיא פריער
שלום ישראל פריער פאר ויהיה אם שמוע כדי
שפריער זיי על מילת שמים ויהיה דער מענקש ואל
פריער איהן זיך געמען דיא מלוכה פון נאם ער
זאל גלויבן אז נאם האם פאשאפן דיא טעלם
און ער איז אקלה אויף דיא טעלם ויהיה דכי ז"ל

ס"ב א הנה קינא ביתה ועין איינער האם
גיגעבונגם אין דער תורה דיא
פרישה פון קריאת שמע והגיע זמן המקרא און אם
אין טאקע גיטען דיא ציים וואס קען דארף
לייגען קריאת שמע אם כיון לבו יציב ער
האם געטראכט יוצא צו זיין מיט דעם לערנען
די מצוה פון קריאת שמע לייגען. איז ער יוצא.
דארף ער נים נאך אקאהל לייגען קריאת שמע
האם צו יא יא און אויב ער האם נים געטראכט
יוצא צו זיין דיא מצוה פון קריאת שמע לייגען
זיין ער נים יוצא. דארף ער נאך אקאהל לייגען
קריאת שמע בפרקים שואל מפני תבדד צווישען די
פריער פון קריאת שמע ואין דער אנדערער
משנה ועם שמיין וואס הייקט בין הפרקים קען
קען געבין שלום אקענקשין וואס קען דארף
איהם געבין פבוד יפשיב און דאם איז געוויס אויב
יענער מענקש האם אים פריער גיגעבין שלום
קען ער איהם גענקשערין שלום ובאמצע שואל מפני
יהיה און אין מיטען פרק קען קען נאר געבין
שלום דעם מענקשין וואס קען האם פאר איהם
מורא ער זאל איהם נים הרגנן יפשיב און דאם
איז געוויס אויב יענער מענקש האם איהם פריער
גיגעבין שלום קען ער איהם גענקשערין שלום
דכי רבי פייא און ואגם רבי מאיר רבי יהודה אומר
באמצע שואל מפני יהיה רבי יהודה ואגם אין מיטען
פרק קען קען געבין שלום צו דעם מענקשין
וואס קען האם פאר איהם מורא פאקטער וועם
ער איהם הרגנן. אבער צו דעם מענקשין וואס
קען האם פאר איהם נים מורא פאקטער וועם
ער איהם הרגנן אפילו ער איז און אקענקש

ד נדבך. שור' של בנין אגנים כמו נדכסין די אכן
 נבל (בעשרה ו) וחק על נב דמספיק דלמח כפלי ולא מני
 מכוני לא הכריכוס הכמים לרדת דק"ם לא בעי כוונת
 אלא פסוק ראשון כלבד: מה שאינן רשאים לעשות

כן בתפלה. ללולח רחמי
 הוה ובעי כוונה הילכך יורדין
 למה ומתפללין: ה חתן.
 טכא בתולה: פמור
 מקריאת שמע לילה
 ראשונה. מסוס דקריד.
 טמח לא ומלכא בתולה.
 זאני שמעתי שמחירא טמח
 יעשה כרות טמח דבעלתו
 וטרדא למלוה הוה
 (ח) ורממח אחר ונלכתך
 בדרך כלכת דידך הוה
 דמחיבת הוה דמטה פטירת:
 גפ זה (ט) ותו לא טריד וט"פ שלח עשה מעשה חייב כק"ם: ו רוח בלילה הראשון שמתה אשתו. ואט"ס

נטעות דקמא קמ"ן וטעמו מחרין. והנין פת"ם וטעמו
 אולא: [ג] בלייה. מדלח מני מליה כי י"ל דדוקא בלילות
 פטור מליל כיום חייב דמסית דעמו ועוד י"ל דלכך נקט
 בלילה לפי שכן כסמך בלילה כראשון הוה כוונת סבך כמטוס
 כדליתא כתיבות וז"ל לא פטור עד מ"ם: (ח) והכ"ח פ"י
 מסוס מלות פריה ורביה ובאבלטס
 לין טרלה עם המטוס ובאבלט
 כדכילס איתניו קריות כתיב
 גוני כמ"ם הר"ב: (ט) ו' ספרין
 כרוב לה כמו לא ללפון גסות
 שבתלמוד ופ"י הוה סבלנו קרוב
 לה ומחול לה וספיקר פשיני
 טהוב ללפון גסות הרוב. תוי"ט:
 [ד] מעשה כ"י. ללו מפסס
 ללפון הוה דקמ"ל אם ארס
 גדול הוה ובסות טעמנו טיול
 להמנין וטוב ראו לטול א"ת
 הכס הרשות צ"ו. (חוס')
 [ה] חקן. כמסוס חמים הר"י
 זה חסור תפי' נקמל גופו:

ד האומנין קוראין בראש האילן או בראש
 הנדבך. מה שאינן רשאים לעשות כן בתפלה:
 ה חתן פמור מקריאת שמע גמ' ל"ג [ג] בלייה
 הראשון) עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה.
 [ד] מעשה בר"ג שקרא בלילה הראשון שנשא.
 אמרו לו תלמידיו לא למדתנו רבינו שחתן פמור
 מק"ש בלילה הראשון. אמר להם איני שומע
 לכם לבטל ממני עול מלכות שמים אפי' שעוה
 אחת: [ו] רחץ בלילה הראשון שמתה אשתו
 אמרו לו תלמידיו לא למדתנו רבינו שאכל
 אסור לרחוץ. אמר להם איני כשאר כל אדם

אם לא בעל עד מ"ם טהה ד' לילות קריד. ומסס וזילך לבו
 א"יב ער האמ גימ בוועל גינעון די ערשטע נאכט
 נראס הייסט מיפיוואך ביי נאכטס איז ער פמור
 פון קריאת שמע דאנערשטאג בייא נאכט אויך.
 און אויב ער האמ גימ בוועל גינעון דאנערשטאג
 ביי נאכט איז ער פמור פון קריאת שמע פרייטאג
 צו נאכט אויך. און אויב פרייטאג צו נאכט האמ
 ער אויך גימ בוועל גינעון איז ער פמור פון קריאת
 שמע שבת-צו-נאכט. און אויב ער האמ
 שבת-צו-נאכט אויך גימ בוועל גינעון. פון דער
 צייט אן מוז ער שוין לייגען קריאת שמע. ווייל
 ער איז שוין מיט איר נעוואהנט פראכט ער שוין
 גימ מעהר וועגן אירע בתולים. נוארוס ווען
 אפילו זיא אין גימ אבתיקה וועט ער איהר שוין
 אויך מוחל זיין ותו"ס. מפשה בבוז נמליא עס
 האמ גימראפין בייא רבן נמליא שגריא בליה
 הראשון שנשא ער האמ גינענט קריאת שמע דיא
 ערשטע נאכט פון דער התונה אפיו יו פלמדיי
 האפין דיא אבתיקה פון אים גינאנט יא נמריגט
 רבינו רבינו דו האמט דאך אונו גילערונט שתיק
 פסור מקריאת שמע אז אהקן איז פמור פון קריאת
 שמע בליה הראשון דיא ערשטע נאכט פון דיא
 התונה אפיו דהם האמ ער זייא גענעמפערט זיני
 שומע דכם דכפל מפני פלכות שמים איך וועל אייה גימ
 פאלגין מבטל זיין פון סיד מלכות שמים אפיו
 שעה אסת אפילו איין שעה אויך גימ: ו דהם נחה
 הראשון רבן נמליאל האמ יך גיבארין די ערשטע
 נאכט שבתה אשתו וואס זיין ווייל אים
 גישטארבין אפיו יו פמדיי האפין די הלקידיס צו
 אים גינאנט יא נמריגט רבינו רבינו דו האמט אונו
 גילערונט שגריא אסת דהם אז איין אכל קאר זיה
 גימ בארין אפיו דהם האמ רבן נמליאל זייא
 גענעמפערט זיני פשאר גי אים איך בין גימ גלייה

נאך איז אים גינארין אפסק ביי נועלען וכתבתם
 ער האמ גיהאלטען. זאל ער זאגין פון למען
 ירבו און ווייטער. נוארוס נעוויס האמ ער גינאנט
 נאך זיין נעוואהנייס צו זאגין נאך דעם אנדערין
 וכתבתם למען ירבו. גימ נאך דעם ערשטין
 וכתבתם: ד האפין קראן בראש הי"ן ארפייטער
 נואס זענען ערדגעגען גינארין אויף דעם מאג און
 בייא שטייען אויף אבויס און ארבעטן יו בראש
 בתורה אדער זייא שטייען אויף אפמער און
 ארפייטן און עס איז גיקומען די צייט פון קריאת
 שמע לייגען דארפין זיי גימ אראפ גיין לייגען
 קריאת שמע נאר זייא מעגן שטיין אויף דעם
 בוים און לייגען קריאת שמע. ווייל קריאת
 שמע דארף נאר האפין פונגה דעם ערשטען
 פסוק און איין פסוק קען מען מכיין זיין אפילו
 אויף דעם בוים אדער אויף דעם מאער מה שאין
 ראשין נעשית כן בפסטה אבער שמונה עשרה מוז
 קען אין נאנדין דאנווען מיט פונגה. און ווייל
 ער האמ מורא ער זאל גימ אראפ פארין דריבער
 וועט ער גימ קענען דאנווען דיא נאנדיע שמונה
 עשרה מיט פונגה און ער מוז אראפ גיין אונטען
 און דאנווען שמונה עשרה: ה הן פסור מקריאת
 שמע אהקן דארף גימ לייגען קריאת שמע בלייה
 הראשון דיא ערשטע נאכט פון דער התונה אויב
 ער האמ גינעמען אבתיקה ווייל זינע גינאנקען
 זענען נאר צו טראכטן פון דער התונה וועט
 ער גימ קענען האפין אפונגה אז קריאת שמע
 עד סופא שתיק ווארום אין דער צייט פון דער נקרא
 פלענען קען התונה האפין מיט אבתיקה נאר
 מיטנואך אזוי ווייא עס שטייט און דער משנה
 אבתיקה האמ התונה מיטנואך דיא נאכט צו
 דאנערשטאג זאנט דיא משנה אם לא עשה מעשה

חבל אסור ברחיבה : אסמנים אני . קר ומזונן לשון זינה (י) וזיכה געראס אל לא היה רוחן ואין אסור בימי חבלו אלא רחיבה גלה חטונג : ד לא כל הרוצה ליטול את השם יטול . אל לא הומוק חכס ופרוס בשאר דברים אין זה אלא געוה שמראה בעלמו שיכול לכוין לנו ואין הלכה כרבו שמעון בן גמליאל . וחזוין לקנת מרכותיו דלמרי דהאידני כל אדם יקרא ק"ש כלילה הראשון שכיון שדורות הללו אין מכוונים כל כך בשאר ימים אל

(י) מחלת זנת שלג (משלי כה) .
ומתק כסמ"ך מפני שסם ממולא
אל משהיים : [ו] השם . שס
טוב שהוא מדקדק במלות כ"י :

אסמנים אני : ז ונבשמת מבי עבדו קבר עליו
תנחומין . אמרו לו תלמידיו לא למדתנו רבינו
שאין מקבלין תנחומין על העבדים . אמר
שהם אין מבי עבדו כשאר כל העבדים כשר

היה : ה חתן אם רצה לקרות קריאת שמוע כלילה הראשון קורא רבן
לא כל הרוצה ליטול את [ו] השם יטול :

ואנט צו איהם מיט דעם לשון והקום ימלא
קרוקן נאמ זאל דער פילען דיין שארין . אזוי
וויא קען נאנט אויף איין אנדער שארין וואס
אמענטש האט אפר להם האט רבן גמליאל וויא
גיגענטפערט אין ספי עבדי קשאר די העבדים מיין
קענטש מבי איז גיט ליידיק צו אלע קענטש
בשר הנה ער איז גיווען אפרוקער : ד חתן אם רצה
קרות קריאת שפע אז אהתן ווייל לייגען קריאת
שמע גינה הראשון דיא ערשטע נאכט פון דער
חתונה קריא מעג ער לייגען רבן שמעון בן גמליאל
אויס רבן שמעון בן גמליאל ואנט יא די הרוצה
ייטוה את השם גיט יעדער וואס וויל זיך געבן
אנאמען ואונ ווייוין אז ער איז פרוקער וויא אלע
מענטשין יטוה קען זיך געמען . נאר יעדער
מענטש דארף מאהן וויא אלע מענטשין מוהען
אלע חתנים לייגען גיט קריאת שמע די ערשטע
נאכט דארף ער אויך גיט לייגען :

צו אלע מענטשין אסמנים אני איך בין אשנאקער
מענטש . אאבל טאר זיך גיט בארין אז ער
מיינט דאס פאר מענג , אבער אז ער פארט זיך
ווייל ער דארף צום געוונד מעג ער זיך בארין
אפילו אין אבירות : ז ונבשמת מבי עבדו אונ אז מבי
דער קענטש ועבד פגעניו פון רבן גמליאל איז
גיטמארבין ספי עליו תנחומין האט רבן גמליאל אויף
איהם אנגענומען טרייסטונג וויא קען איז מבחם
אאבל , אזוי וויא קען מבייסט אייגעס וואס ביי
איהם איז גיטמארבין אזוי אמענטש וואס קען
דארף אויף איהם טרויערין קען נאנט צו איהם
והקום ינחם אותך נאמ זאל זיך טרייסטין
אמרו די תלמידיו האבין די תלמידים גזאנט צו רבן
גמליאל יא געפונטן רבינו רבינו דו האסט דאך
אונז גיערונט שאין מקבלין תנחומין על העבדים אז
קען געמט גיט אן אפרייסטונג אויף אנגענטש
מיט דעם לשון והקום ינחם אותך נאר קען

גמרא ברכות דף י"ד ע"א

רש"י

הלכה ה' פלה כלי המיוון דחמד דמלגת דכריאה אלף למד
אמר רב כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו כמה
שנאמר הרלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי כמה
נחשב הוא אל תקרא כמה אלא כמה ושמואל אמר כמה חשבתו
לוה ולא לאוהו מתיב ר' ששת בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיבו

חרלו לכם מן האדם .
כסוף לכס לעסוק בכבוד
המקום אל תתסקו בכבוד
אדם דלוי ללו הכי למה ליה
למדול ושמואל לא דרוש לשון
כמה אלא כמשמעו כמה
מסתוב לוה שקדמת כבודו לכבודי : שואל מפני הכבוד . וזה ק"ל קודם תפלה היא וקמי שאל : תרגומא רבי

שואל מפני הכבוד . וזה ק"ל קודם תפלה היא וקמי שאל : תרגומא רבי

גערעכונגט ווי אבקה ושמיאי אפר בקה השבתי גוה
יזא גאיהו אונ לשמואל נאנט קען לייגען שאקי במה
אונ אזוי נאנט דער פסיק פי כמה נחשב הוא .
מיט וואס האקטו גרויס געמאכט דעם מענטש .
אונ האקט גיט גרויס געמאכט נאמ , דו האקט
גיגענין פבור צו דעם מענטש מער ווי צו נאמ ,
צו אים האקטו גיגענין שלום פריער וויא דו
האקט גיגענין שלום צו נאמ מתיב רב ששת פסקים
שואל מפני הכבוד ומשיבו רב ששת האמ געפרענט
מיר האבין דאך געערונט צווישען איין פרק
אונ דעם אנדערין פרק מעג ער פרגענין שלום צו
אמענטש וואס ער דארף אים געבן פבור , אונ
אויב דער מענטש האט אים גיפרענט שלום .

אמר רב די הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל רב נאנט
דער מענטש וואס גיט שלום צו ויין חבר
אין דער פריה פאר דעם דאוונען כאילו עשאו כמה
איז גלייך ווי ער וואקט אים געמאכט פאר אבקה
איז גלייך ווי ער וואקט געדינט צו דעם מענטש
נאכמה איז אנרויסער שמיינ וואס קען איז מקריב
אויף אים קרגנות שטאמ . ווארום עס שמיט אין
פסוק חזיו לבס מן האדם אשר נשמה באפו איר נאמ
אויך פארמיידן פון דעם מענטש וואס ער האמ
אנשמה אונ וייגע נאו לעכער פי כמה נחשב הוא
ווארום מיט וואס איז ויין גרויסקייט אז תקריב בקה
אלא בקה נאמט גיט לייגען כמה , נאר נאמט
לייגען בקה . פי כמה נחשב הוא . ער איז

אבא . להא דרב סמאל
 אבא : במשכנים לפתחו א"ר יונה כ"ר העושה חפציו
 קודם שיהפלה כללו בנה במה א"ל במה קאמרת א"ל לא אמור קאמינא
 וכדכב אידי בר אבין רא"ר אידי בר אבין אמר ר' יצחק בר אשיאן
 אמור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיהפלה שנאמר יצחק בר אשיאן
 וישם לדרך פעמיו ואמר רב אידי בר אבין א"ר יצחק בר אשיאן כל
 המתפלל ויוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר צדק לפניו יהפך
 וישם לדרך פעמיו (סע דף ט"ב) א"ר אלעזר מ"ד כן אברכך בחייו בשמך
 אישם כפי כן אברכך בחייו וז"ל ק"ש . בשמך אשא כפי זו תפלה ואם
 עשה כן עליו הכתוב אומר כמו חלב ודשן תשבע נפשי ולא עוד אלא
 ששנחל שני עולמים העוה"ז והעוה"ב שנאמר ושפתי רננות יהלל פי :

אבא . להא דרב סמאל
 אבא : במשכנים לפתחו א"ר יונה כ"ר העושה חפציו
 קודם שיהפלה כללו בנה במה א"ל במה קאמרת א"ל לא אמור קאמינא
 וכדכב אידי בר אבין רא"ר אידי בר אבין אמר ר' יצחק בר אשיאן
 אמור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיהפלה שנאמר יצחק בר אשיאן
 וישם לדרך פעמיו ואמר רב אידי בר אבין א"ר יצחק בר אשיאן כל
 המתפלל ויוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר צדק לפניו יהפך
 וישם לדרך פעמיו (סע דף ט"ב) א"ר אלעזר מ"ד כן אברכך בחייו בשמך
 אישם כפי כן אברכך בחייו וז"ל ק"ש . בשמך אשא כפי זו תפלה ואם
 עשה כן עליו הכתוב אומר כמו חלב ודשן תשבע נפשי ולא עוד אלא
 ששנחל שני עולמים העוה"ז והעוה"ב שנאמר ושפתי רננות יהלל פי :

הנהגתו
 וזאת דאנונימ פריער נאכדעם גייט ער אין וועל .
 סוהט אים הקדוש ברוך הוא ארץ וואס ער פאר-
 לאנגט דער געשעפט וואס ער גייט אים פארהן
 וועט אים גאט מצליח זיין שנאמר ווארום עם
 שמיים אין פסוק צדק לפניו יהפך וישם לדרך פעמיו
 פריער זאל גיין פאר אים דאס גערעכטיגקייט
 זיי הפלחה נאכדעם זאל ער פארהן זיינע קריים
 אין וועג וואס ער גיין צו זיין געשעפט אפר רבי
 אשעט פאר דמתי רבי אלעזר האט גיזאגט וואס
 מיינט דער פסוק זו אברכה בחייו בשמך אשא כפי אוי
 וועל איך דיר געקנישן ביי מיין לעבין . מיט דיין
 נאמען וועל איך אויפהייבן מיין הענט זו
 אברכה בחייו ו קריאת שמע אוי וועל איך דיר געקנישן
 מיט מיין לעבין דאס מיינט מען קריאת שמע . זאגט
 מען וואהקת את ה' אלהיך בכל נפשך . זאגט
 ריב האבין גאט מיט דיין גאנצין לעבין בשמך אשא
 ביי זו הפלה מיט דיין נאמען וועל איך אויפהייבן
 מיין הענט , דאס מיינט מען איך וועל דאנווענן
 ואם עושה זו אנו אויב ער סוהט מען אוי . ער זאגט
 קריאת שמע און דאנוויגט גליי בתוב אומר אויף
 אים זאגט דער פסוק כמו חלב ודשן תשבע נפשי איך
 וועל זאם ווערין אזוי ווי חלב און אש וקריאת
 שמע און הפלה אוי ביי גאט אזוי גלייך ווי מען
 וואקט פאר ברענט אויף דעם מזבח חלב פון
 קרבנות און ווי מען וואקט פארברענט אהרן
 עולה עם זאל ווערין פון אים אש זלא ער אש
 שוהי שני עולמים נאך מען וועט זיין ער וועט
 ירשנן צוויי וועלמיין עולם תהו און עולם הקב
 שנאמר עם שמיים אין פסוק ושפתי רננות יהלל פי מיין
 מויע מיט מיינע לעפעצין וועל דיר לויבן מיט צוויי
 געזאגנען . פאר עולם תהו און פאר עולם הקב :

מען ער אים צוריק ענפערין שלום ופרקים איז
 די ברכות וואס פאר קריאת שמע צווישען איין
 קרבה און די אנדערע . און קריאת שמע צווישען
 איין פרשה און דאס אנדערע . מען מען דאך
 געבין שלום פאר דעם דאנווענן וואונגען הייקט
 שמונה עשרה . און קריאת שמע איז דאך פאר
 שמונה עשרה קריאת רבי אבא במשכנים לפתחו האט
 רבי אבא גיזאגט ווען טאר מען גיט געבין שלום
 פאר דעם דאנווענן . נאר אז ער גייט צו זיין חבר
 אהרים אקער אז דער חבר איז געקומען צו אים .
 אדער ווי האבין זיך גיטראפן אין גאט . מען ער
 אים געבין שלום אפילו פאר דעם דאנווענן אפר
 רבי יונה אפר רבי יואל פי העושה חפציו קודם שיהפלה
 פאר בנה במה רבי יואל ויקח האט געזאגט פון רבי יואל
 וועגן דער רבי יואל ויקח האט געזאגט פאר דעם
 דאנווענן . איז גלייך ווי ער וואקט גיבאקט אבקה
 אפר יו רבי יונה האט גיזאגט צו רבי יואל בנה
 אפר דו זאגסט עם איז נאר גלייך ווי ער וואקט
 גיבאקט אבקה . מען מען דאך אקאהל באהען
 אבקה אפר ווי האט רבי יואל גיזאגט צו רבי יונה
 לא אמור קאמינא איך זאג גיט נאר ווי אבקה . איך
 זאג פאר דעם דאנווענן געבן איז ביי אבין אזוי ווי
 רב אידי בר אבין האט געזאגט . ווארום רב אידי
 בר אבין האט גיזאגט פון רבי יצחק בר אשיאן
 וועגן אפר לאדם לעשות חפציו קודם שיהפלה אקענמט
 טאר גיט פארהן זיינע געשעפטן פאר זיין דאנווענן
 שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק צדק לפניו יהפך
 וישם לדרך פעמיו פריער זאל גיין פאר אים דאס
 גערעכטיגקייט נרא הפלחה נאכדעם זאל ער
 פארהן זיינע קריים אין וועג וואס ער גיין צו זיין
 געשעפט . נאך האט גיזאגט רב אידי בר אבין
 פון רבי יצחק בר אשיאן וועגן פי התפלה ויוצא

וזהו נח דף נט ע"ב תיח דלילוח יוד דהא וואו דהא

אלה תולדות נח רבי מייח טוח (ישעיה ס) ועמך כולם לדקיים לעולם ירשו ארץ נחר מטעו מעשה ידי להתחבר
 וכחו אינון ישראל למחללי כבוריותא וידעי אורחין דאורייתא דבגינה יוכין לעלמא דאתי . תח מזו כל
 ישראל חית לון חולקא לעלמא דלחי מחי טעמא בגין דנערין ברית דעלמא אתקיים עליה כמה דלח אמר (ירמיה
 גג) אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וחרך לא שמי . ועל דא ישראל דנערו ברית וקבילו ליה חית לון
 (תק לישראל ע"ט) (ח"א) 10 14 תולקא

חולקת בעלמא דלחוי . וכל עוד אלף בנין כך ארקון דלוקים . מאכן אוליספאל כל נאמן דנטיר האי ברית דעלמא
 לתקיים עליה . אקרי דלוק . מנא לן מיוסף בנין דנער ליה לברית עמלמא זכר דלקרי דלוק ועל כך ועמך כלם
 דלוקים לשולם ידעו ארץ . ר"ל פתח (האילים מו) לכו חוו מפעלות ה' אשר שם שמות בחרן האי קרא הא אחרת
 ולקומהו אבל לכו חוו מאי חוו כמה דלח אחר (ישעיה כה) חוות קשה הונד לו בעבודת דקב"ה עבדו אחרני
 כנראה עלאה לבני נשא . אשר שם שמות . שמות ודאי דהא שמא גרים לכלא . כתיב ויקרא את שמו נח לאמר
 זה יצאנו אחריו הכא . לאמר . ואמאי זה אלף לאמר דא אחתא . זה דל דלוק . (רמו כמו דקב"ה קרא ליה נח
 ויהא דלרעא אחר לאמר לא אחר אלף אחר דל קרי ליה נח ומאן חיהו ארעא קדישא לאמר זה יצאנו ממעשינו
 ונח' עבד ליה קוב"ה לתתא כנוונה עלאה) (כ"ל זה דל דלוק וכן נח (לאמר נח) דל דלוק לאמר דל וקובא בנין
 דלל מחסרין דל מן דל . א"ר יצחק לאמר דל ארעא קדישא) (וזה לאמת) כתיב הכא זה יצאנו וכתיב האם
 (שם כה) זה ה' קיונו לו . זכאון חינון דלוקים דרשימון ברשימו דגושפנקא דמלכא לנחוי בשמיה רשימין ואיחא
 טוי שמיה ברעא כדקא יחוא . כתיב ויקרא את שמו נח וכתיב ויקרא שמו יעקב לא אחי לא כתיב את . אלף
 פתח דרנא אחרא (ד"ל אחר) והכא דרנא ואחרא (כ"ל את אחרא את ה') כדכתיב (ישעיה ו) ואחרא את
 ה' ואחרא ה' לא כתיב אלף את ה' אוף הכא בנה ויקרא את שמו נח . ויקרא שמו יעקב דרנא דליה קב"ה ממנא
 קרא ליה יעקב אבל הכא את לאתכללא שכינתא . (כ"ל דהיא דרנא אחרא לתתא) :

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מספר תוצאות היום

ש"ע ו"ד מסי' ק"ג ואילך

חדברים אשר יתן אל לנו כדי שישוב בתשובה הם אלו שידע
 כמה מיני פנים עושה לו ולפשו ולכל סגולותו כהיותו
 חוטא האחד פנים כגופו שהוא חוטא תכנית המרכבה העליונה
 ואחר כמקומו ווי ליה מאן דלחקים קומתיה כעובדין בישין
 דלחקים פגמתי דלעילא ולו אכר שלא לתקן כראוי חוזר לכל
 עויו כגבול . ולו נשמה פגמתי אין השכינה זוכה כל שגמר
 ממקום גבוה שחזר עד אשר השכינה לרגליו . ווי לכו נח
 מרגלותיו ותחבד ויהי השכינה מילתא עליו נתני ה' וכו' . ופנים המניע

(א) דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על
 שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת
 שבישלו עכו"ם אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל
 אסור משום בישולי עכו"ם : (ב) ביצה אף ע"פ
 שראויה לטובעה חיה אם בישלה עכו"ם אסורה :
 כל אשר בו מום לא יקרב . פנים כשמתו היורה אשר חושה
 על שמותיה נחיתה סתות רגליו . וכן כחטאו מוריד השכינה ומגל מרגלותיו

הדברים שיתן אי' לבו ברי שישבו בתשובה הם אלו דיא
 ואכין נואם דער קענטש דארף אריין
 געבין אין זיין הארץ עם זאל אים דער נועקין צו
 מאהן השובה . זענען נואם דא נועם שטיין ווייער
 שיער פתח מיני פנים עושה לו וינפשו ויגד העולמות בהיותו
 חוטא ער זאל וויסען די פעלערס נואם ער טוהב
 צו זיך און צו זיין גשמה און צו אלע נועלמין מיט
 זיינע זינד נואם ער זינדט האהר פנים כגופו און
 פעלער און נואם ער טוהב זיין נוף שהיא חותם
 תכנית המרכבה העליונה נואם אין געמאכט אין
 דעם געשטאלט פון דיא אויבערשטע קארקבה
 ואמר בתקומו ווי ליה מאן דאכתיש קומתיה בעגבדו בישין
 און אין תיקונים שקייט ווי צו דעם קענטש נואם
 ער מאכט קאנער זיין הייך מיט זיינע שלעכטע
 מעשים דאכתיש פגמתי דעזעיא ער מאכט קאנער די
 תכנה קלארים פון הייבין וי' זכר שלא נתקן כראוי
 תיור גבא עזיו בגיגיל און יערער גליד זיינער נואם

(א) דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי אזוי אואה נואם
 ווערט גיט גיגעקין ווי זיא איז רועי וגם
 שיה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת און
 דאם איז אזוי אעסינווארג נואם גייט ארויף אויף
 דעם מיש פון מלכים . אפילו מלכים עסין דאם
 צו געשטאק מאכין דאם פרויט . אדער זיי עסין
 דאם פאר דעם עסין צו מאכין אפעטיט צו עסין .
 אדער זייא עסין דאם גאה דעם עסין צו מאכין
 אגעשטאק אין מויל נראם הייקט פפרתן שבישלו
 עגרים אפילו בגלי ישראל ובבית ישראל אסור משום בישולי
 עגרים אויב אגעזין זיינער האט דאם געמאכט .
 אפילו דיא גלי און גיווען פון איד און בני דעם
 יוד אין שטוב . פון דעקסווענין טאר מען דאם
 גיט עסין ווייל דער געזין דינער האט דאם
 געמאכט : (ב) ביצה אף על פי שאינה לטובעה חיה אם
 בישלה עכו"ם אסורה א"י אפילו מען קען זיא אויך-

ער האט אים גיט פארבעסערט ווי עם דארף זיין נמים מקלות און מעשים טובים) נועם ער מוין
 כנולדג נוערין און גאה אמאהל קומען אויף דער נועלמ און השכינה שורה בת און די
 גשמה נואם ווי האט אפעלער (פון אעבירהוהרם גיט די שקינה אויף איר שגמר כל אשר ה'
 טוט לו וי' עם שקייט אין פסוק דער נואם האט אפעלער זאל גיט זענענען פאר גאט פנים
 בגשמהוהרם אשר תוצבת מקום גבוה ער האט געמאכט אפעלער אין זיין מיערע גשמה נואם
 דיא איז אויסקעמאכט גיטארין נענענער פון אוהיבין ארץ שקמא ער אשר השכינה לרגליו און
 און ער האט געזינדט האט ער זיא דערנידערט ביז צו זינע פנים ווי ליה זכר נש הנשמתיה היתא
 תחת רגליו ווי צו דעם קענטש נואם זיין גשמה האט אראפגענידערט אונטער זיינע פנים וכו' כפי
 מוריד השכינה אפי' מרגלותיו ותושב און מיט זיינע זינד גידערט ער אראפ די שקינה ביז צו זינע פנים
 און זיא בלייבט ליגען תחתיה תכנית עזיו און דיא שקינה קלאמט אויף אים און זאגט נתני ה' בידי גא
 אפי' קים גאט האט מיה גיגעבין אין אפעלע הענט נואם איך קען גיט אויפשטיין פון זיי וי' וי' תכנית

נח יום א זוהר

(ג) כלים שבישלו בהם העבדים לפניו דברים שיש בהם משום בישולי עבדים עיניהם הכשר : (ד) אם הוא כלי חרס כנגעלו ג' פעמים וריו כפני שאין לאיסור זה עיקר כדאורייתא : (ה) וין תפוחים ויין רמונים ומינצא בהם סותר לשחור בכל מקום ודבר שאינו כצוי לא גזר עליו : (ו) חלב שחלב עבדים ואין ישראל רואהו אסור : (ז) גבינות הלכות אסורים מפני שמתמדין אותם בעור קבית שהיחסם שהיא גבילה ואפילו העמידוה בעשבים אסורה :

כס סחוט נקח ממנו חלב . ועוד סחוט כחם כגלות וכסחוט וסחוטים חטו מחריבין גלותו . ועוד ונתן לו עבד סחוט כן כקיל תונת אמו . ותכל דהב גבוי סביחה כללו תפטים סביחה מלונסוס וכו' . וכל חזן דמקיים פקודה לזוהיחה כללו סחוט לטריחה כלונסוס . ומהר כבשית סביחה סביחה חזן דמליל חסד עמם סחוט ערך להנחה דליט וחזן דהב לגבס ליה סחוט לטוב' דליט סחוט כי כפנתו פנס תחית עמנו סחוט סביחה כי וסחוק חלף חטל סביחה ולפעמים פנס מניע גם עכל ויט' כדכתיב וי יסרו אל ס' . וסביחה כדמות סחוט כקודם לנכס סחוק חטל :

וזפין ווען זיא איז ניט געקאכט . פון רעסקונען אויב אנגעצין רינגער האט זיא געקאכט מאר מען זיא ניט עסין : (ג) גליס שביש בהם העבדים לפניו דברים שיש בהם משום בישולי עבדים דיא פליס וואס מיר האבין ניווען ווי רעד געצין רינגער האט אין זיי געקאכט אזעלכע עסינטוארג וואס מען מאר זינא ניט עסין ווייל רעד געצין רינגער האט זינא געקאכט ודהיינו רעד געצין רינגער האט געקאכט פיי דעם יוד אין שמוב פלישה פלייש אין אקאס פון דעם יוד ריא פלישה מאר מען ניט עסין דריקיס הערש אונד דעם סאפ סחוט מען פלשרין : (ח) אם הוא גלי חרס אויב דאס איז אערדענער סאפ מניעלו שלשה פעמים ודיו זאל ער אים פלשרין דרייא מאהל וועם זיין געניג וער זאל איין קאהל אויפ-קאכין אין דעם סאפ וואסער אונד זאל זיי אויפ-גיסקן . אונד אזוי זאל ער סאקן נאך צוויי סאקל'ן ספני שאין זיאסור זה עיקר סחוט'ה וייל רעד אסור שמיים ניט אין דיא תורה . אונד ער ווערט ניט אפגעלערונט פון די הורה דריבער מען קען אפילו אערדענע פלי אויף פלשרין : (ט) וין משהים וכו' רמונים ומינצא בהם ויין פון עפיל אונד ויין פון מילךרוסקען אונד נאך אזעלכע זאפט פון פירות סותר לשחור בכל מקום מען פון פרינגען אויף זעכער ארט אפילו פיי אנגעצין רינגער אויף דריי שאינו כצוי לא גזר עליו ווארום אזוי אזאך וואס מען פרינגעט דאס ניט אלעס סאקל . נאר עס מערעפט אקאהל . האט מען ניט גזר ניווען מען זאל ניט מעגן פרינגען פון אנגעצין רינגער : (י) חלב שחלב עבדים ואין ישראל רואהו אסור די מילך וואס אנגעצין רינגער האט זיא געמאלקן אונד אייד האט ניט געוען ווי מען האט גימאלקן . מאר מען ניט פרינגען דיא מילך : (י) גבינות העבדים אסורים מפני שמתמדין אותם בעור קבית שהיחסם שהיא גבילה וזפין געאכט די קעז פון אנגעצין רינגער . וייל זיי פלעגן זייערין דיא מילך אין דיא הויט פון אקאנין פון אזוי אפכהקו וואס זיי אליין האבין זיא געשאכטן . איז דיא זיא פכהקו ניווען אנבלה וואפילו העמידוה בעשבים אסור אונד אפילו זיי האבין געווערנט דיא מילך מיט אזעלכע גראז זאנעך

בה שהיא נקח ממנו חלב אונד רעד פלעכער וואס קוקט צו שכינה ווערט גערופין אקרינגער ער שייךט אפ דעם האר . רעד מענקש קרינג מיט די שכינה אונד ער שייךט זיא אפ פון איר האר . פון הקדוש ברוך הוא ועוד שהיא מעט גבילה נאך אפפלעכער מאכט ער די שכינה איז מיט אונד אין גלות וישאט חומאים אונד פלשרין גבילה אונד אז מיר זינדגען רעדרינגערין מיר איר גלות ועוד נתון לה עבד אונד ער ניט איר אפרווערקייט שהיא פון כסיל מונת אמו דאס קען רעד ווען וואס איז אנאר מאכט ער פרויערין ויין מוסער ויאן דהב גבי שכינה אונד רעד מענקש וואס זינדניט צו דיא שכינה פאנו פאשים שכינה מלונסוסה איז גלייך וויא ער וואלט אפגעצויגן די קליידער פון די שכינה וכל סאן ומקיים פקודה דאורייתא אונד רעד וואס איז מקיים דיא מצות פון דיא תורה פאנו דיא גביש לשכינה מלונסוסה איז גלייך ווי ער וואלט פלעקלייט די שכינה מיט אירע קליידער ומהר כבשית מלונסוסה רעד רעט מלונסוסה אונד שכינה סאן דגמיל חסד עמה רעד מענקש וואס מוהק חסד דיא שכינה זיט ער גארא זייהא זינא ניטא קיין שאצונג צו זיין שךר וואס ער וועט האבין ויאן דהב גבילה אונד רעד מענקש וואס זינדניט צו איר ליה ערד לענשא דליה איז ניטא קיין שאצונג צו זיין שךראף וואס ער וועט גישךראף ווערין ער כי כפנתו פנס מניע עבדו נאך מוהק ער מיט וינגע דיק . ער מאכט אפפלעכער אין די ספירה וואס הייסט תפארת שונאפ ווי עס שטייט אין פסוק (ישעי' סח) תפארת כי זיי זינדגען ליה . צו מיר . שטייט זיא . נאר עס שטייט זיא זינדגען בי . אין מיר וספלק האט מעל תבנים אונד ער געכט אונד ער מוסער פון די קינדער ופעמים פנס מניע גם בכל תורה אונד אקאהל איז רעד פלעכער אין דעם נאנצן שם הוייה כדכתיב סח ויהס אל ס' ווי עס שטייט אין פסוק מאסער וועלן זיי צו ווארפן צו הוייה ותפוסם כדמות הוא נקבע גבול הפדע מפני הפדע אונד רעד מענקש וואס זינדניט אין דיא מדות פון הקבדה איז גלייך ווי איינער רייסט אראפ דעם סקד'ס קלייד פון סקד :

זענען אויף די קעז נייטער אסור צום עסין .
 (הא) 10 16
 (הק לישראל עים)

למשלך מלח' דזיא יהודה נש' י יה יהו יהודה . חת יוד הא ווא הא' . נשמח יהודה וחת יהודה ד דמילוי יוד אל שם בן שבועיה בניקוד חולס :

טו וזה אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה חמשים אמה רחבה ושלושים אמה

בעל המורים

(טו) חס אשר תעשה . ב' דפמיכי הכא וליקר וזה אשר תעשה על המונח נומר כסס שהמונח מכסר כך אחס לריך לבנות מונח

פירוש לתורת אלהים

התבה וזה אשר תעשה אמה און אנוי אלמסמו זיא
התבה שלש מאות אמה ררייא הונקערט ארלין איה

פרקי אלעזר

ער האם נישליוארין צו נח און צו זיינע קינדער ער זאל זיין צו זיי אצויביקער פענקס און נח האם נעמאכט אלאך אין די תבת און אלע פאנ האם ער אים גיבעדין זעין דורך די לאך , און ער איהר געקריבען לעבן פון סבול , נאר פון אלע קענדער איה געקאפטן וואסער אין ארץ ישראל , אסאךל האם נח אריבערשליקט די קצאה פון די תבה צו וויפלן וואס עס סוהט זיך איהר דער וועלט . די קצאה האם נעגעבן אטויסיג פענקש איה אכאבנ , האם ער זיך גינעצט עסן רעס פענקש און איה גיס געקאפטן צוריק צו נח , נאכרעס האם נח געשיקט די סאךה פון די תבה זיא זאל זעהן וואס עס סוהט זיך איהר דער וועלט , ספרין נאכט איה דיא סאךה צוריק געקאפטן צו נח און האם נעמאכט איה סויל אכלאס פון אכיל-קרס און האם געבריינגט די בלאם צו נח , זאגן צו נח עס איה בעסער דאס ביסערע בלאם פון הקב"ה ווי דיא זיבט שפייז פון אסענש , בני צדוק זאגט זייערף תרשים זענען אלע בישעפעליש גינען זיא און האם נעמאכט איה סויל אכלאס פון אכיל-קרס און האם געבריינגט דיא תבה פון די תבה , ווייל איהר בת שוין סיד אפגעפאסירט פון דעס שטעקען ריח פון דיא ליבין און בערין און ספירט , בני ריומס איזל יבנה זאנזואלע פענקש און און אלע בישעפעליש ווס זענען געקאפטן אין די תבת זענען גינען אפגעשיידט זקרים בונגער און נקבות בונגער , און קען זייא זענען ארום געזאנגען פון די תבה זענען זיך צוריק בעקעט דיא זקרים סיס זינקלות , און הקב"ה האם זיי גיבענשט און האם גיזאגט צו זיי איה זאלט איהר פרוקסבארין און איה זאלט איהר ספרין איהר דער וועלט , אסאךל האם נח נעמוגען אוינגלישאס וואס איה ארום גיזארפין גיזארפין פון גו , ערן , און איהר דעס וויינישאקא זענען גינען סרויבין , נח האם גענוסען עסליכע סרויבין און האם גינעסען און האם פון זיי גרויס פעגעגענגען נעמאכט , נח האם געקאפטען פון די סרויבין אוינגלישאס , אין דעס זעקריבען פאנ איה צייט גיזארפין גייע סרויבין און נח האם געקאפטען פון זיי זיין און האם נעספרונגען און איה שער גערעקט , קנעך רער וזהן פון עס האם גינען ווי רער זיינע נח ליגט אויפגעקעט האם ער אים נעמאכט ער זאל גיס קענען ער קינדער האבן און איה ארום געזאנגען פון שטוב און האם דאס גיזאגט צו זיינע קרידער , נאכרעס איה אררין געזאנגען חס איה שטוב און האם גינען רער פאסער ליגט נאך אויפגריקט איה ער ארום געזאנגען פון שטוב און האם דאס גיזאגט צו זיינע צוויי קרידער סיס אגילעקער , ער האם געלאכט פון פאסער , די קרידער האבן איהר אים געשרינען פאר וואס ער האם גיס בדעקט זיין פאסער , דיא צוויי קרידער שס און יפת האבן

קִוְּמָתָהּ: מִי צִהַר תַּעֲשֶׂה לַתָּבֶה
 וְאֶל־אִמֶּה תִּכְלָנָה מִלְּמַעְלָה וּפְתַח
 הַתָּבֶה בְּצִדָּה תֵּשִׂים תַּחְתֵּימִם
 שְׁנַיִם וְשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה: י וְאִנִּי
 הִנְנִי מֵבִיא אֶת־הַמִּבּוֹל מִיַּם עַל־

רוּמָה: מִי נִהַר תַּעֲבִיד
 דְּתִיבּוּתָא וְלִאֲמַר
 תִּשְׁכַּלְלִינָה מִלְּמַעְלָה
 וְתַרְעָא דְתִיבּוּתָא
 בְּסִמְרָה תִּשְׂוִי קְדוּרָן
 אֲרַעְאִין תִּנְגִּין וְתַלְתֵּאִין
 תַּעֲבִידָנָה: י וְאִנָּא הָא
 אִנָּא מִיַּתִּי יַת מוֹפְלָא

בער המורים

ה'א נכר חסס. טס טפ: ו'אני סני. טס טפ:

לכפר עליו כחאלה: (טו) נכר. כני לאור האבן: וסלמים. כ' כמס' ככל ואירך ושלשים וסעו רוח למלך ספדגלים נכשו כחכר מרוכפת
 לך שכוות סדגלים נכשו. חסס ואני סמך ואני לחסס לומר ספני סמייך כעסייה סלמלה כן כל סיס יכול נכשוה חוסה:
 רש"י

שפתי חכמים

(פו) צהר. צ י"ח חלון וי"א חן טובה התורה להם
 (כ"ר טס): ואל אמה תכלנה מלמעלה. כסיה
 מוספס וסולה עד סהוא קר מלמעלה וסוחד על אמה
 כדו ק סיוצו המיס למקס מכלן ומכלן: (ס"ח)
 בצדה תשים. סלח וסלו הנסוח ר כס: (חח"ט)
 שנים ושלשים. כ' סליות ו' על גב ו' סליוס לחדס
 חלמסיס למדור תחותי לכול (סס): (י) ואני הנני
 מביא. סני מוכן ש להסכיס פס חוסה ס סרוזיס
 וחמרו למי ככר (חלסיס ח) מה אנוס כ חוככר:
 מכול. סכלה חת הכל סכלכל חת הכל סככיל חת
 הכל חן הנכוח למדור א חוה כ' חוקליוס סחרס ומסח
 סלחף חת הכל והכירוס לכל סלח ספוקה לכך נקחלח

צ נכר ל' סרסיס דסיני דכר הנאר וי"ח חון מדכתיב וססס
 נח חת חלון סתיכס: ק ר"ל ו"א יפלו לחוכס ו"ח חלמס ל"א סיס
 וסוקס חוסה סוכ ויספס חוסה חוק וסכס כל כך עד סלח יכיס כס
 סניס וי"ל דמס ספירסי וסוחד על חמס סיני חור חתכ לסי סכית
 כלל חור ס"ח לרור כחוכס וסל יספס חוסה כולס חור יפלו
 כס כסנחוס חכל סחח ל"א עסס חוסה כולס חור סלח חוסה
 כורכר ונכוחס ויס קר חמור ו"ח כרנכו חלח סניס סכלמס
 וסח עסס דלורך חורק חוכס למקס סלח חוסה חחוח ונמסלה
 חוככר חוסה דסיני חוק חת סמלס חחוח חחוח ו"ל למסס
 חוככר חוסה דסיני חוק חת סמלס חחוח חחוח ו"ל למסס
 סתיס סכחמס וכו"ל עסס סכח חק חחוח חחוח חחוח חחוח
 סלח חחוח ספסיס: ק ר"ל וסל וסל כ' סחח ססיסי למסס
 סס: ש' דקסס נרסי' דכך סחמס ל' וסל לכוזר סוכ סוכ ל"ח
 ונכ' ח' וכלפי מוסס ל"ח סני' ו' ח' סלחור יסיוס וסחור
 דחוי קחי על סכסחח סמללכוס סכסכיו ככר כן חני סחסיס
 עססס ח"ל דקסס נרסי' למח כתיב וסל סנינו כסנן לכוז וק"ל:
 ו' ר"ל עמלך סיחיו כנחלכוס חל סכסס חת סלחס וכו'
 א וס"ח מני' נרסי' חלו' ס' פירוסיס וי"ל דכ"ח חחוח חחוח

דעת וקנים מבעלי התוספות

(פו) ואל אמה וכו'. פי' שלא יתעבדו הנשעבד וירקבו החיבה.
 ו"ח"ת כיון שדחתה אמה יתעבדו לכך פי' הרב יוסף קרא

פירוש לתורת אלהים

אמה קטנה אבן דרייסין ויילין ואל זיין איר הויף:
 (סו) צהר תעשה תבנה אפענסמער זאלקסמו מאכין
 צו צהר מבנה און אטייל ואנין דאס איז אזוי איין
 אן ען וואס האמט צו ויין גילאכטן ויא אמה
 תבנה למעלה און ביה צו איין אייל זאלקסמו ויא
 פאר לעגדין פון אויבין גלוכר דיא דעק פון דער
 הבנה ואל זיין הויף און שטמלער ביו עם ואל פון
 אויבין נאר בריווי זיין ויין איין אייל יספה תבנה
 בצדה תשים און דיא סיר פון נעם מבנה זאלקסמו
 מאכין איין דער נויט אבער ניש אויבין ברי דיא
 וואסערין זאלין נים אררין תחתים אונקערשטע
 קאסערין שנים אנדערע קאסערין ושלשים און
 דריסע קאסערין תבנה זאלקסמו אין איר מאכין

ספר הישר

נענדלעכען שפיון ארום די תבנה. און זבען סאה' הונקלרם
 סוועקע קענסש'ת האנין זיך פארזאמל'ס ארום דיא תבנה
 און זי' נח' האמט זיי גיט נקטאל'ס אררין לאזן אין דיא תבנה
 גיטאון. האמט ער אים נעקלובט, אקאלל איז נח זעקסן און
 האמט ס'ך זררים נענסקען פון דעם נענפיקעניגים פון דער תבנה.
 (ח'א) (חק לישראל ע"ט)

פרקי דרבי אליעזר

נענסקען זייליך אויף די פלייצעס און נעקען נענסקען אונקש'ת
 זיך און האנין דעם זייליך ארויף גינאמיסן אויף דעם אקש'ת
 און האנין אים בנדעקס. נח זאמט אונקערשטעס פון זעלח'ת און
 האמט נענדאמס וואס זיין זינגקסער זיין (איירקיל) האמט אים
 האמט נענדאמס וואס זיין זינגקסער זיין (איירקיל) האמט אים
 האמט נענדאמס וואס זיין זינגקסער זיין (איירקיל) האמט אים
 האמט נענדאמס וואס זיין זינגקסער זיין (איירקיל) האמט אים

**הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־בוּ
 רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל־אֲשֶׁר־
 בָּאָרֶץ יָנוּעַ: 11 וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי
 אִתְּךָ וּבָאתִי אֵלֶיךָ וְהִתַּבַּח אֶתְּךָ
 וּבִנְיָךְ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי־בְנֶיךָ אִתְּךָ:**

מִיָּא עַד אֲרַעָא לְתַבְרָא
 כָּל בָּשָׂרָא דִּי בֵּיה רִחָא
 דְחַיִּי מִתַּחַת שָׁמַיָא כָּל
 דִּי בָאֲרַעָא יִמּוּתוּ: 11 וְיִקְמִי
 יְת קְרִיתִי עִמָּךְ וְתִיעִיד
 לְמִיבּוּתָא אִתְּךָ וּבְנֶיךָ
 וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׂי בְנֶיךָ עִמָּךְ:

תולדות אהרן
 וכלהו' א' ע' ע"ב

רש"י

שפתי חכמים
 וא"כ למי' האשון שפתי כלל את הכל ר"ל דהו' כללו כתיב
 נבול דהו' ר"ל ככל חסד וספי' ר' שפי' שכלל את כל דהו'
 כללו כתיב מלך מכל ככל דהיינו כלכל וספי' אמרו פ"י שהכיל
 את הכל ר"ל שהכיל את הכל מנבואה למודך דהו' כללו כתיב
 ויכל דהו' ר' מביא כמו ויכל ע"י למורא: ב כללו אמר
 והקיימותי את בריתי איתך ובאת אל שפי'ס ונל"י זה אל מכלל:
 ב וספי' ודילמא להאי טעמא למוד וי"ל דספי' למיבך ואקיס
 את בריתי וכו' סופלו וכתיב והקיימותי פ"י ככר כשבראתי אותם
 שקיימותי את בריתי אתם שקיימות דכ"י. מהרש"ל: ד וסופתו
 וא"כ להקטור וספי' כתיב ויאל' נח וכתיב ואלשון לקמן אפרס כתיב:

סנפר סננפרו סס כל מתי מכול (ס"א) מימי וכן הגיה
 מהרש"ל כ"ח' כמ' שבת): (יח) והקמתתי את
 בריתי. (כ"ה) ברית היה ריבך על הפרות ב של
 ירקבו ויעשבו ואלא יהרגו: ב רשעים שדכור: אתה
 ובניך ואשתך. האנשים לכד והנשים לכד מכלל
 סנפרו ד כתיב: המטה (סס):
 שקיימותי את בריתי אתם שקיימות דכ"י. מהרש"ל: ד וסופתו
 וא"כ להקטור וספי' כתיב ויאל' נח וכתיב ואלשון לקמן אפרס כתיב:

פירוש רגורא אלהים

לְשַׁחַת כָּל־בָּשָׂר עַד פֶּאֶר דְּרַבְרִין אֲלַע בְּאֲשַׁעְפַּעְנִישׁ
 אֲשֶׁר בוּ רוּחַ חַיִּים נוּאֵם אִזּוּ אִין זִיֵּא אֲלַעְבְּרִדְנֶר
 אֲמוֹם דָּאֵם הֵיִקֵּט אֲלַע לַעְבְּרִדְנֶע בְּאֲשַׁעְפַּעְנִישׁ
 סַמְחַת הַשָּׁמַיִם אֲוִנְטַר דַּעֵם הֵיִמְקַל כִּל־אֲשֶׁר בָּאֶרֶץ יָנוּעַ
 אֲלַץ נוּאֵם אֲוִיף דְּעַר עֲרַד וְאֵל פֶּאֶר גִּיּוּן:
 (יח) וְתִקְיִמּוּתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ אִין אֵיךְ וְעַל בְּאֲשַׁמְעַד
 סִיגִין מִיּוּן בְּרִית מִיּוֹם דִּיר. וְרִשְׁי שְׂרִיבְתָּ הַקְּבִיָּה
 הָאֵם מִיּוֹם אֵיךָ פּוֹרַת בְּרִית גִּיּוּעוּן אִין דִּיר
 נוּאֵם עַר הָאֵם מִיּוֹם זִיק גִּיּוּמְעֵן אִין דְּעַר הַכְּהֵ
 פְּרָקִי דְּרַבִּי אֲלִיעִזֶּר

סנפרו סננפרו סס כל מתי מכול (ס"א) מימי וכן הגיה
 מהרש"ל כ"ח' כמ' שבת): (יח) והקמתתי את
 בריתי. (כ"ה) ברית היה ריבך על הפרות ב של
 ירקבו ויעשבו ואלא יהרגו: ב רשעים שדכור: אתה
 ובניך ואשתך. האנשים לכד והנשים לכד מכלל
 סנפרו ד כתיב: המטה (סס):
 שקיימותי את בריתי אתם שקיימות דכ"י. מהרש"ל: ד וסופתו
 וא"כ להקטור וספי' כתיב ויאל' נח וכתיב ואלשון לקמן אפרס כתיב:

הַמִּבְּנֵי גִיּוּן יִקְוּאֵם צוֹבְרִבְכִין דִּי סִיר פּוֹן דִּיר תְּכַה אִין אֲרִין
 גִּיּוּן אֲוִנְטַרְנִיגִי, וְיִידִי זִיֵּא הַמִּבְּנֵי גִט גִּקְעַטֵּם לִיִּידִין דַּעֵם
 רַעְדִין, הָאֵם גָּאֵם אֲנַעְבְּרִיבְתִּים אֲוִיף זִיֵּא אֲרַעַת בְּהִמּוֹת אִין
 חִיַּת נוּאֵם וְעַנְעֵן גִּיּוּעֵן אֲוִיּוֹם דִּי תְּכַה, אִין דִּי בְּהִמּוֹת אִין
 חִיַּת הַמִּבְּנֵי גִעְרִבְתִּין סִיר מַעְבְּרִישֵׁן אִין הַמִּבְּנֵי זִיֵּא אֲנַעְבְּ
 גַּעְיָאֵם פּוֹן דִּיר תְּכַה אִין זִיֵּא וְעַנְעֵן פֶּאֶרְשַׁפְרִים גִּיּוּאֲרִין
 אֲוִיף סִיר אֲרַעַת, אִין דְּעַר רַעְנֵן הָאֵם גִּט אֲוִיפְקִיָּהֶרַם

סנפרו סננפרו סס כל מתי מכול (ס"א) מימי וכן הגיה
 מהרש"ל כ"ח' כמ' שבת): (יח) והקמתתי את
 בריתי. (כ"ה) ברית היה ריבך על הפרות ב של
 ירקבו ויעשבו ואלא יהרגו: ב רשעים שדכור: אתה
 ובניך ואשתך. האנשים לכד והנשים לכד מכלל
 סנפרו ד כתיב: המטה (סס):
 שקיימותי את בריתי אתם שקיימות דכ"י. מהרש"ל: ד וסופתו
 וא"כ להקטור וספי' כתיב ויאל' נח וכתיב ואלשון לקמן אפרס כתיב:

נביאים ישעיה נב

תרנום

לְמַשְׁךְ מִנָּה הִיא צְבֹאוֹת נִשְׁט צַב צְבֹא צְבֹאוֹת וְחַי יְהוָה נִשְׁמַח דְּהוּד לְהוֹרֵה חַיִּי
 יִחִידָה דְּנַחַח יְהוָה חַיִּי יִחִידָה דְּהוּד אֵל שֵׁם בִּין שְׁבַע־שָׁנִים:

**כִּן עַל חוֹבְקָא הוּא יִבְעִי
 וְעוֹנְתָא בְּרִיתִיהּ יִשְׁמַבְּקִין
 וְאִנְתָּא חֲשִׁיבִין פְּחִישֵׁן מִן
 מִן קָרַם זִי וְמַעֲנֵן: ב וְהוּא
 יִבְגִי בֵּית מִקְדָּשָׁא דְאַחַסְל
 בְּחוֹבְקָא דְאַחַסְרָא בְּעוֹנְתָא וּבְאוֹיְפִנְהּ שְׁלֵמָא יִסְנִי עַלְנִ**

כִּן עַל חוֹבְקָא הוּא יִבְעִי
 וְעוֹנְתָא בְּרִיתִיהּ יִשְׁמַבְּקִין
 וְאִנְתָּא חֲשִׁיבִין פְּחִישֵׁן מִן
 מִן קָרַם זִי וְמַעֲנֵן: ב וְהוּא
 יִבְגִי בֵּית מִקְדָּשָׁא דְאַחַסְל
 בְּחוֹבְקָא דְאַחַסְרָא בְּעוֹנְתָא וּבְאוֹיְפִנְהּ שְׁלֵמָא יִסְנִי עַלְנִ

מצודת דוד

(6) אכן חלינו הוא נשא, אבל כלמת לא חלם בו סי סי כל
 חולי וכל מחלוי הגלות והעבוד סכל כל כלם משלם
 עממי מה שהיו מחלויים ומחלויים אותו כדור בחייתו:
 ומאנה השבורה, אבל אוחנו טענו והשכנו אותו לנוע ומוס
 מחלויים בו חלם בו ועל ידו אוחנו טענו כיוסרים: (3) והוא
 מחסו בו כדור מעליו אך כעבור טעמו נתחלה חלמתו כסות
 ככל סכר כתיב: מוסר שלומינו עלי. סיטריס
 כסלויים

(6) חלינו הוא נשא, כל הרשעים מתכפרין כיוסרים
 של ישראל: חשבנוהו, שהוא שאוי למקום ולא
 כן הוא אלא מחולל מפשעיו וכו': (ב) מוסר שלומינו
 סחורו מפשעיו, אבל האמת שהוא מה' אבל לא כהה כעבור
 פשעי כל סור'ס מתכפרין כהיטריין הכלים עליו: סודבא מעונותינו
 (ח"א) (חק לישראל ע"ט)

נה יום ב נביאים

תרומה

עליו ובחברתו נרפא-לנו; ג פלנו בצאן תלנינו
 איש לדרכו פנינו ויהוה הפניע בו את עון פלנו;
 ד נגש יהוה נענה ולא יפתח-פיו כשה להבח יובל
 וכרתה לפני גוויה נאלמה ולא יפתח פיו;
 סתקם ועד לא פתח פומיה סתקבל תקיפי עקמיה פאמרא לנבסתא ומסר וכרסתא רגלים ונתמא
 שתקא וצית לקבליה דסתח פומיה סתקיל מקא;

מצודת דוד

רשי

פלאיש למח עליו למח סתן להחמד שומעו סנה כחש
 פלו: וברבדורו. עם הסמוס שאל עליו כחש לו נבטו סתן
 כי כזה נבטורו וסלכו לסס וסוה ככל סתן כחש: (ג) בננו
 בצאן תלנינו. ר"ל כי טן הוה כדכית עון רכי כולנו סתני
 מדרך סלמח וסיכר כדרך סלמח כחש מן חושס מדרך סתן
 נחשכות אחריה ותוסות עמה ור"ל לפי סלחוסות חשו מדרך
 סלמח לוח נחשכנו גם סלחוס אחריכס: איש דררכו פנינו.
 סתפטס סכל סלחוס לו כן הוה סלח כל סלח סנה לדרכו לא רחי וס כרחי וס וכולס מקולקלס וס"כ יס כדית עון רכ: וחי
 ספניע בו. סתקוס ספניע עס סתן סל כולנו ר"ל סתן סלח סוה סכסס כו וסיסרסו כנזרת סתקוס: (ד) נגש יהוה נענה.
 כעבור וס סיה נלח לקחת פסור וחי סיה סוה נעס כעניו סוף סל סוה וסין ירו סגסג: ולא יפתח פיו. לסתולנו ולסתרסס
 עס סדרכי כי סתח סן וסיסר סיה: כשה נשכור ירב. וסיס כסס ססוני סל סעסס וכרתה סעומדת לפני ססוח סמרה סכרתה
 סיה נאלמה ולא סתקס כעקוס וססס לא יפתח פיו וסן לא סתולנו סתעוסס ססמסל לסס סעססל נסססס ולא סתעסס ססססס
 ססמסל נרמל סססוס:

כתובים משלי א

תרומה

לחמשך סיסרה וסלכות ד"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רח יאהרונהי נשמה ריסור א אר
 ארנ ארני נפש ארני רח אלף דלת טון יוד נשמה וסלכות יו דו וז דה יודה ריסור יקלה חיה יודה וסלכות
 אל שם ב"ן שבעשה *

א ושמע לי ישכר-במח ושאנו מפתח רעה: ב בני אמ
 תקח אמרי ומצותי תצפן אתך: ג תקשיב לחכמה
 אזנה תפנה לקח לתבונה: ד כי אם לפניה תקרא
 לתבונה תתן קולך:
 רבויא: ד ואיקא לבוינגוהא תקרא ולרבויה ספן קולך:

מצודת דוד

רשי

(א) ושמע לי. וסו סוף דכרי סתכמה סלמרה סכל סעומע
 לי יסכון כעס מן סתח רעס ר"ל כעוה סיה סלח סתוא
 עליו סתח רעס: (ב) בני. סתח סתמה כתקוס ס' לכן סתסכ לי
 סס תקח אמרי כלכך: סצפון. לסתסרס מן ססכסס:
 (ג) לקשיב. ר"ל סמני סתס לקשיב סונך לסכמה לססות
 ככך לנחונה: (ד) כי אם. כסכר סתקרה לבינה לסתקרה סלס:

פירוש ערם

א ושמע לי ישכר-במח ושאנו מפתח רעה. סל ניהס:
 (ב) בני. סתיה סס תקס אמרי: (ג) לקשיב
 לחכמה לססוק כעוה:
 (ד) כי אם לפניה תקרא לתבונה תתן קולך:
 ניקאס ועקסו כסאהלסין כייא דיר. וסאס זאנ
 איה אונ וסאס הייס איה: (א) לקשיב כחכמה אונך
 אז דיינע אויערין זאלין פארקעמין דיא חכמה
 פון דער הורה תפס קוד תבנית דין נארץ
 זאלקסו גייגין צו פארשטאנד: (א) כי אם לפני
 תקרא זאלקסו נאר רופען פון דער הורה וסאס
 זיא הייסם בניה תבונה תתן קולך דין קול
 זאלקסו נאר רעבין און רער הורה וסאס זיא
 הייסם תבונה:
 (א) ושמע לי ישכר כסח אכער דער וסאס הערמ
 מיה צו רוקעט ער ויכער ושאנו מפתח
 רעה אונ אוי רוהיג פון שרעק פון וסאס פאר
 אביין עם קען קומען. ווארום דערמיט וסאס ער
 קאמ גילערניגס הורה אונ גיפאלקט וסאס דיא
 הורה קאמ איהם גיכאמין. פארהיים זיא איהם
 פון אלע שלעכטיג: (ב) בני אם תקח אמרי זאנמ דיא
 הורה צו יעדער כעקמש סיינו וזאך אויב דו ועסס
 צו נעקען סיינע זאג ויסצית סצפון אונך אונ סיינע
 (זכס לישראל ע"ט)
 (ח"א)

פרק ב א כמה מדליקין. כר של שבת כמה עושין פתילות ושמיים להדליק: לא בלבש. כמין נמר יש כחל
בין הקליפה לעץ וקרוי לכס: בחומוסן. פשתן שאינו מנוסך: בכבדך. פסולת של משי (א): בפתילות
זהאירין. כמין נמר יש כשריה בין הקליפה לעץ: בפתילות המדבר. עלי עשב ארוך גדולין אוחה ומדליקין בן:
בירוקה שעל פני המים. כמין נמר גדול כדופני הספינה ששהתה זמן מרובה במים. עד כאן פסול פתילות

כמין נמר יש כשריה בין הקליפה לעץ וקרוי לכס: בחומוסן. פשתן שאינו מנוסך: בכבדך. פסולת של משי (א): בפתילות זהאירין. כמין נמר יש כשריה בין הקליפה לעץ: בפתילות המדבר. עלי עשב ארוך גדולין אוחה ומדליקין בן: בירוקה שעל פני המים. כמין נמר גדול כדופני הספינה ששהתה זמן מרובה במים. עד כאן פסול פתילות כמין נמר יש כשריה בין הקליפה לעץ וקרוי לכס: בחומוסן. פשתן שאינו מנוסך: בכבדך. פסולת של משי (א): בפתילות זהאירין. כמין נמר יש כשריה בין הקליפה לעץ: בפתילות המדבר. עלי עשב ארוך גדולין אוחה ומדליקין בן: בירוקה שעל פני המים. כמין נמר גדול כדופני הספינה ששהתה זמן מרובה במים. עד כאן פסול פתילות

כמין נמר יש כשריה בין הקליפה לעץ וקרוי לכס: בחומוסן. פשתן שאינו מנוסך: בכבדך. פסולת של משי (א): בפתילות זהאירין. כמין נמר יש כשריה בין הקליפה לעץ: בפתילות המדבר. עלי עשב ארוך גדולין אוחה ומדליקין בן: בירוקה שעל פני המים. כמין נמר גדול כדופני הספינה ששהתה זמן מרובה במים. עד כאן פסול פתילות כמין נמר יש כשריה בין הקליפה לעץ וקרוי לכס: בחומוסן. פשתן שאינו מנוסך: בכבדך. פסולת של משי (א): בפתילות זהאירין. כמין נמר יש כשריה בין הקליפה לעץ: בפתילות המדבר. עלי עשב ארוך גדולין אוחה ומדליקין בן: בירוקה שעל פני המים. כמין נמר גדול כדופני הספינה ששהתה זמן מרובה במים. עד כאן פסול פתילות

שבתך האמר גפן שזרין קו"ט וי"מ קייקין דיונה הוא עשב שטליו גדולין ומקראו שבתכי כרו"ט והטמן
היאול ממנו עב ביותר ופתילו' שחמרו חכמים אין מדליקין בהם מה עטמ ממי שחמרו מפכתים בהם כלומר שאין
האור נכנסת עוד הפתילה אלא סביב מנחמן. ושמיים שחמרו חכמים אין מדליקין בהם לפי שאין נמשכין אחר
הפתילה ומתקן שאין הכר דולקת ויפה מיישיון שמה ויפה השמן ש"פ הכר וממלא מנכיר יא נמי שמה יום
הכר ולא זאן קיימה לן דער של שבת חובה (ב): ולא בשמן שריפה. שמן של תרומה שנטמא
וחמלו קרי ליה שמן שריפה הואיל ולשריפה שומד שארי אשור בכילה ובחיל"ט שכל להיות בש"ט
עסקין שכמדליקין הכר מכווד יום נמלא שורף שמן שמה של תרומה בחיל"ט זאן קי"ל אין שרפין
קשיש בחיל"ט דכתיב והגומר ממנו עד כקר בש"ט תשרפו ודרישין קרא הכי והגומר ממנו עד כקר רששו

שבתך האמר גפן שזרין קו"ט וי"מ קייקין דיונה הוא עשב שטליו גדולין ומקראו שבתכי כרו"ט והטמן היאול ממנו עב ביותר ופתילו' שחמרו חכמים אין מדליקין בהם מה עטמ ממי שחמרו מפכתים בהם כלומר שאין האור נכנסת עוד הפתילה אלא סביב מנחמן. ושמיים שחמרו חכמים אין מדליקין בהם לפי שאין נמשכין אחר הפתילה ומתקן שאין הכר דולקת ויפה מיישיון שמה ויפה השמן ש"פ הכר וממלא מנכיר יא נמי שמה יום הכר ולא זאן קיימה לן דער של שבת חובה (ב): ולא בשמן שריפה. שמן של תרומה שנטמא וחמלו קרי ליה שמן שריפה הואיל ולשריפה שומד שארי אשור בכילה ובחיל"ט שכל להיות בש"ט עסקין שכמדליקין הכר מכווד יום נמלא שורף שמן שמה של תרומה בחיל"ט זאן קי"ל אין שרפין קשיש בחיל"ט דכתיב והגומר ממנו עד כקר בש"ט תשרפו ודרישין קרא הכי והגומר ממנו עד כקר רששו

שבתך האמר גפן שזרין קו"ט וי"מ קייקין דיונה הוא עשב שטליו גדולין ומקראו שבתכי כרו"ט והטמן היאול ממנו עב ביותר ופתילו' שחמרו חכמים אין מדליקין בהם מה עטמ ממי שחמרו מפכתים בהם כלומר שאין האור נכנסת עוד הפתילה אלא סביב מנחמן. ושמיים שחמרו חכמים אין מדליקין בהם לפי שאין נמשכין אחר הפתילה ומתקן שאין הכר דולקת ויפה מיישיון שמה ויפה השמן ש"פ הכר וממלא מנכיר יא נמי שמה יום הכר ולא זאן קיימה לן דער של שבת חובה (ב): ולא בשמן שריפה. שמן של תרומה שנטמא וחמלו קרי ליה שמן שריפה הואיל ולשריפה שומד שארי אשור בכילה ובחיל"ט שכל להיות בש"ט עסקין שכמדליקין הכר מכווד יום נמלא שורף שמן שמה של תרומה בחיל"ט זאן קי"ל אין שרפין קשיש בחיל"ט דכתיב והגומר ממנו עד כקר בש"ט תשרפו ודרישין קרא הכי והגומר ממנו עד כקר רששו

שבתך האמר גפן שזרין קו"ט וי"מ קייקין דיונה הוא עשב שטליו גדולין ומקראו שבתכי כרו"ט והטמן היאול ממנו עב ביותר ופתילו' שחמרו חכמים אין מדליקין בהם מה עטמ ממי שחמרו מפכתים בהם כלומר שאין האור נכנסת עוד הפתילה אלא סביב מנחמן. ושמיים שחמרו חכמים אין מדליקין בהם לפי שאין נמשכין אחר הפתילה ומתקן שאין הכר דולקת ויפה מיישיון שמה ויפה השמן ש"פ הכר וממלא מנכיר יא נמי שמה יום הכר ולא זאן קיימה לן דער של שבת חובה (ב): ולא בשמן שריפה. שמן של תרומה שנטמא וחמלו קרי ליה שמן שריפה הואיל ולשריפה שומד שארי אשור בכילה ובחיל"ט שכל להיות בש"ט עסקין שכמדליקין הכר מכווד יום נמלא שורף שמן שמה של תרומה בחיל"ט זאן קי"ל אין שרפין קשיש בחיל"ט דכתיב והגומר ממנו עד כקר בש"ט תשרפו ודרישין קרא הכי והגומר ממנו עד כקר רששו

(3) עד כקר מי תמנוד והצטט זאין שרפון הטרוד כיום טוב וה"ה נכל שאר קדשים הטעוים שריפה (ד) ז החכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו . והנה קחא נמי אמר ולא נחלב כל חלב כחמט חלה איכא בין החמים לתנא קחא דהד מנייהו סבר דשוי להדליק כחלב מנובל כחמטריז כי סתם כל שהוא חדר חורב אפי' ע"י תערוכת סתם ולא נזכר להכתיב סתם מי משייטה האומר ופי

אור כפין ימנא (ימנא דע"ס)
(2) לנפיל מריה כתיב ולא תחזיר חמט עד כוקר והטורח כי חלה ס"ק לא תווררו חמט עד כוקר והטורח חמט מלחתי עד כוקר שהוא כוקר לחטון עד כוקר שני סי' (7) וה"ה ס"ח' ילפניו דלתי שורפין כי ס"ה אפי' בגלל מעלה יו"ט נמי אין שורפין ואם כי גזירה כתיב הוא לשחף כשוקר שני . וי"ל דכח

וחכמי אחד מבושל ואחד שאינו מבושל . אין מדליקין בו : ב אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב . רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעשרון מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכלל השמנים בשמן שומשמן בשמן אנונים בשמן צנונות . בשמן דגים בשמן פקועות . בעשרין ובנפט . רבי מרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד : ג כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכל היוצא מן העץ אינו ממשמם ומוכאת אוחלים אלא פשתן . פתילת הבגד שקפלה ול' הבהבה .

המחיר והלכה כחכמים : ב אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב . פטמה דמתני' דלפיל קאמר מה טעם חתן ולא כשמן שריפה לפי שאין מדליקין בשמן שריפה כיו"ט שאין מדליקין קדשים כיו"ט : א אין מדליקין בעשרון . פתילת של זפת ורישוי את ביומר ומיטו נמשך ארז הפתילה ויתר מן הזפת מפני שהוא

הוא זרע דק ומתוק וכא"י חמט הרבה : שמן צנונות . שמן היוצא מדרע לען : פקועות . דלעת מדרכית : נפט . מן זפת הוא ולכן ורישו רע והלכה כחכמים שמדליקין בכל השמנים חוץ מלחון הפתילות שנטמ ליתל כמתניתן ותמן שמן הפרסום ונפט רע וכל אחד מהן משני אלו השמנים הוא סף וסורף וישיבין סתם ויבא ויאל וטור ים טעם אחר לחמור בשמן הפרסום גזירה שמה יסחפק חמט מפני החיכוך וק"ל טעמן שכן כזר חייב משום חכקור והמתחפק חמט שני משום מכה : ג כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו . לעשות חמט פתילה : אלא פשתן . דלקרי טן כדתיב ויתר חמט כשמי העץ והפ"ה מדליקין כפתילה עשוקן חמט . וקטנות וזמר בשן לא יזאל מן העץ כינוה אלא מיו ריע קן כולו מדליקין כהן ופשתן נמי חן זרע הוא ולא חמטין לרשו"י חלה עמם דלקרי טן כדתיב ותמנע כשמי העץ : אינו ממשמם מוכאת אוחלים . אלא פשתן . סתאכל כוי כשאר בית ואינו עשון הזפת וקפילה דלחלב עשנו אינו מקבל קומחה חלה כלים סתמתי : אלא פשתן . סתאכל שנתו טבר כדתיב והוא על האכל וילפניו אלא חלם ממסכן כדתיב בית ופרוס את האכל על המשכן ולא היה כחלב משכן דבר יזאל מן העץ אלא משכן כדתיב עשר ירישות טם מעור : כדכר שקפלה . כדכר שזולתי הפתילות : הבהבה . על הגלגלה כדי שתייה מחורכת ותדלק ויפס וכנגד שיש בו שלש חלכשות על שלש חלכשות מלומדות עסקים :

ווייל די פסולת פון פעה שפינגקאמ איז דאס גים אקבור צו שבת וחקמים מתירין בכל השמנים און דיא חקמים זאגן אלע בויקאטיל קענ קען אנצינדען פרייקאט אויף שבת גישפן שישפין אייל פון קאן גישפן אגזים אייל פון גים גישפן גזנות אייל פון רעשען גישפן גים אייל פון פילש גישפן פקועות אייל פון שוואקען גישפן דיא פסולת פון פעה ויגמש וואסע פעה רבי פרסון אומר אין מדליקין אפי' גישפן זית גליד רבי מרפון זאגט קען קאר גים אנצינדען פרייקאט אויף שבת נאר בויקאטיל פון אייל גירקען : ג פי היצא מן העץ אלץ נואם קומם ארוים פון האלץ אין מדליקין בו קאר קען דאס גים אנצינדען פרייקאט אויף שבת אפי' גישפן נאר אקנימיס פון פלאקס קענ קען אנצינדען פרייקאט אויף שבת ופי היצא מן העץ און אלץ נואם קומם ארוים פון האלץ אויב ער האט געמאכט דער פון אנצינדעלם און אין דעם גינדעלם איז גינען אמת אים כספסא איהים ויערם דער גינדעלם גים סקא אפי' גישפן נאר פלאקס . אויב ער האט געמאכט אנצינדעלם פון פלאקס און אין דעם גינדעלם איז גינען אמת . ניערם דער גינדעלם אויף סקא פתייה הננו שקפלה ולא תריב אשמיקור ללוידי רבי פינגער די ברייט און רבי פינגער די לייגן אז מען האט דאס אפי' גינדעלם

גרענעם דאס גים וחקמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו : א אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב . רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעשרון מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכלל השמנים בשמן שומשמן בשמן אנונים בשמן צנונות . בשמן דגים בשמן פקועות . בעשרין ובנפט . רבי מרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד : ג כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכל היוצא מן העץ אינו ממשמם ומוכאת אוחלים אלא פשתן . פתילת הבגד שקפלה ול' הבהבה .

ממאה היא . דקפולה אינה מכתבה מתורת כגד האיל ולא הכהנה : מהורה היא . דקפולה מכתבה מתורת כגד והיא כאלו אין בה ג' על ג' וכל פחות מג' על ג' טעור מלמחא לא כנענים ולא כמזמחא מת : ואין מדליקין בה . ב"ט שחל להיות בע"ט עסקי' דטיקן בה איסור מיקלה ואין מסיקין בכשרי כלים שנסברו בו ציום דהוי לה טולד אבל בכלים מסיקין דהא חזי לעלטול ודכווי עלמא חיה לכו המדליק לרדך להדליק רוב האהל

דחסה פשוט דקסידו סכחכו שלא לפתח קדשים כלילם כדלמכתן כשכלום פו חו' וכו' ע"ט ע"ט פ"ד פ"ג : [א] ואפ"י היא . אוחה ששופרת ר"ע : (ב) ומאי ויזר כעין ויזר ששכרה ע"ט . (גמ') . אבר אה חברה היוצר מתחלה מותר . מפני שהוא בלי אחד . לא ימלא אבר עם הקרה שמן . ויתנגנה בצד הגר ויתן ראש הפתילה בתוכה . בשביל

ואו וכו' מדליק בידים להשלים רוב היואל נמלא שמדליק בשכר כלי שנסבר ב"ט דכי אמרינן מסיקין בכלים דוקא שלא יגע בו אחר שנספת : ור"ע אומר מדליקין בה . קסבר קפולה כטלה מתורת כלי מדי קפלה מע"ט לחין גודלין פתילה ב"ט ומלא שאין כלל שבר כלי שנסבר ב"ט השכל מדליקין בה והלכה כר"ע : כ"י ששופרת של ביצה . הקלושה חמה העלויה כהנה ומתה בתוכה : ובשביל שתהא מנומנת . טעה ספק לחון סבר וטעמא גיוריה שחזי יסתפק ממנו וכיון שהקלוהו לנר חייב משום מכנה : ואפילו הוא של חרס . דמלאו אפ"ה גוריון שכיון שאין הפתילה הדולקת בתוך הכלי שיש בו השמן אתי לאסתמוקי מיניה דפכר אין כלאו משום מכנה : ורבי יהודה מתיר . ללא גזר למלא אתי לאסתמוקי מיניה שהרי הוא רואה השמן טעף על הפתילה שמתחין : אם חברה היוצר מתחלה כו' . וה"ה אם חברה ככל הבית (ה) ככיל לו כחתיסי מע"ט ליכא למיחס דמשום אסורא דשבת כדיל מיניה : ויתן ראש הפתילה . שהוא יולא מן האד לשאוב השמן ומשך דרך הפתילה לראש הדוקק ולשמשין מתני' פגומא דרבי יהודה ויכנס בששופרת של ביצה וכחמה ויבקררה לחי לשמשין ששופרת של ביצה הוא אמירה כהא קאמר רבנן דכיון דלאו חמישה חתיף לאסתמוקי מינה אבל על מרס דמיה אימא מודי ליה לרבי יהודה וחי לשמשין על מרס כהא קאמר רבי יהודה אבל כההיא אימא חודה לכו לרבנן . וחי לשמשין הני מרתי כהא קאמר רבי יהודה מפני שהשופרת של ביצה וההרס מונחים בתוך חלל הנר למעלה ולא מסיקי מידי בין הנר וכינה וליכא למיגזר שמה יסתפק דכדיל מיניה אבל בקטרה

ב"קלאכתייז ונאום עם וועם פון לאַמפ אפ ברענען זאל פון דיא שאַלאכץ צו רינגען . טייל דיא אייר וואס אין דיא שאַלאכץ גייער צום לאַמפ , האט מען מוכא סאַקער וועט ער נעמען שבת אביסל אייל פון דיא שאַלאכץ צו גינגען פאר זיך , איז גלייך וויא ער נואלס פארזאשין דיא פייגער פון לאַמפ אום שבת , ווארום אז ער נואלס די גייסער אייר גיט נעמען דער לאַמפ ליינגער גיברענגט וואסוי היא שי תרס אפילו דאס ריעריל איז פון ערך קאר קען אויף גיט נביי הידה פמיר אונ רבי יהודה זאגט מען קעג אונ קיד האבין גיט מוכא סאַקער וועט ער נעמען אביסל בויקאיייל פון דעם דערריל ווארום ער ווייס אז דאס קאר קען גיט ווייר עס איז גלייך ווי ער פארלעשט דעם לאַמפ אום שבת זאג אס תברה היצר פתחה מתיי אקער אז דער מייסמער האט באלד פון אנהייב עסמאכט דעם לאַמפ קיט אפלי פון אויבין , אקער דער פצל הבית האט באהעקט פיידע פלים צו זאמען איז דער ערשטער פגא אויף מודה אז מען קעג מפני שהיא פלי אהר טייל ער זעהט אז דאס איז איין בלי וועט ער גיט גינגען פון דיא אייל אום שבת יא מפני אום קטרה שי שמן אקענקש זאל גיט אן גיסען אפולע שיסער אייר ויתנגנה בצד הגר אונ זאל ששעלין דיא אייסול אייל געבין דעם לאַמפ ויתן ראש הפתילה בתוכה אונ זאל געבין איין עק קנייטיל אין דיא שיסול קטרה

וויא אַקנייטיל וְלֹא הַהֲבִיחָהּ אֵיבָהּ מִעַן הָאֵם דַּעַם קְנִיטִיר גִּיט אַרום גִּזְעֻקָתָם בְּכִי אֲלֵיעָר אִישׁ רַבִּי אֲלֵיעָר זָאָגְט אִיבִּב דָּאָם קְנִיטִיר רִירָם אָן אַטוּקָאָה סָפָאָה וְעִירָם זִיא סָטָא טִייל קֵעֵן קֵעֵן דָּאָם שְׁמִיקוֹר קְנִיטִיר צִירִיק אִויפֿוּיִקְלֵעֵן קֵעֵן קֵעֵן דָּאָם נָאָה גִינגֵען צו אַלאַשֵׁע אִויף אַקִּייד טִייקָם דָּאָם נָאָה אַפֿלי אֵיבִּב עִס אִיז יום טוב זִיאַן פֿרִדְמִין בֵּה קָאָר קֵעֵן דַּעַם קְנִיטִיר גִּיט אָנְגִּינדֵען טִייל ער סאָכֵט קאָלֵע אַפֿלי אֵיבִּב יום טוב וואָרעם אַשְׁמִיקוֹר צִיג וויינגֵער וויא דִּרְיִיא פֿינגֵער אִויף דִּרְיִיא פֿינגֵער גִינגֵט שוין גִיט צו קִיין זאָך בְּכִי עִקִּיב אִישׁ רַבִּי עִקִּיב זָאָגְט אִיבִּב דָּאָם קְנִיטִיר רִירָם אָן אַטוּקָאָה סָפָאָה אִיז יא גִיט סָטָא וואָרום אז דיא שְׁמִיקוֹר צִיג אִיז נָאָר רִאָרְוִיקוֹלָם גִינארין גִינגֵט דָּאָם שוין גִיט קֵער אִיז יא שוין גִיט אַפֿלי רִירֵיעָר וְעִירָם זִיא שוין גִיט סָטָא וְפֿרִדְמִין בֵּה אֵיבִּב מִעַן קֵעֵן אָנְגִּינדֵען דַּעַם קְנִיטִיר אֵיבִּב יום טוב וואָרום דָּאָם הִיִּיקָם גִיט ער סאָכֵט קאָלֵע אַפֿלי אֵיבִּב יום טוב וואָרום וויא עס אִיז נָאָר פֿארְוִיקוֹלָם גִינארין אִיז דָּאָם שוין גִיט גִינען אַפֿלי : דִּי יא יִקִּיב אֵרִם שְׁשׁוּפֿרַת שִׁי בִּיצָה אַטענקש זאל גִיט לעכערין אַרעריל וַאֲשַׁאלְאִכֵּן פֿון אַאִי וְיִפְלָגְנָה שְׁמֹן אֵיבִּב זָאָר אִיר אָנְגִּיִקֵּען פֿיר אִייר וְיִתְנַגְנֵה עַל פֿי תַּנּוּר אֵיבִּב זָאָר דָּאָם אִינגֵען אִיבֵּער דַּעַם לֵאמֹפּ בְּשִׁבְיָ שְׁמֵיחַ סָנְפֵסַת דִּיא אִייל פֿון דִּיא שַׁאלְאִכֵּן זָאָל אַרְיִין רִינגֵען אִיין דַּעַם לֵאמֹפּ

אדם לומר בתוך ביתו . ודרך למימרינו בנימיתא כי היכי דלקבלו מיניה : עם חשיבה . כשהוא סמך להשיכה וים עדיין שהיא ביום לעשר ולעבר אבל קודם להשיכה הרגה לא דלמא פשעו ואמרו עדיין יש שהיא ביום : עשרתם . למסודת שנת סוף חכילת ערלי של שנת קובעת למעשר : ערבתם . ערובי תומיני וחלות (ח) וסרי תרתי סידך למימרינו בלשון שאלה דשמה כבר עשו אבל כבר לא סידך למימר הדלקתם את הגר דדבר הנראה לעין הוא אי חלוקי אי לא

אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיבה עשרתם . ערבתם . הדליקו את הגר . ספק חשבה ספק אין חשבה . אין מעשרין את הודאי ואין מבכירין את הבלים . ואין מדליקין את הגרות . אבל מעשרין את הרמאי ומערבין ומומינין את החמין :

במרחב כחשאי שריקו להכנסה סוף ההכנסה מבכירי : (ח) ומוסיפי מנאות ככלל ערובי חלות הוא כחתיובי שמה וביד תקנות (ט) ומוספת דלוק לא קילי בני וקטיל טי . והעלו הסופקים כסור ל"ח טי שמה : דכל שריט דכבר משהו חו עריל לביש פדור פלוי כס"ט וכבר יוחא כל הני דריק וריס חתיין טס פספס ופטיין :

את הודאי . דתקון מעליה הוא והס"ג דלוינו אסור אלא משום שבות קסבר האי תנא דגזור על השבות בין המשותף (ט) : ואין מבכירין את הבלים . להעלותו מידי שוממתו דהוי כמתקן כלי וזית ביה נמי שבות : **ואין מדליקין את הגרות .** כל סכן דמסיקא דאורייתא היא זו ווא"ל לומר זו קתני ורבותי פירש אין מדליקין לה הגרות אין אומרים לעכו"ם להדליק : אבל מעשרין את הרמאי . ולא דמי למתקן דרוכ עמי הארץ מעשרין סן : ומערבין . ערובי הגרות דחומרא בעלמא הוא אבל לא ערובי תומיני דיש להם סמך מקראי : ומומינין את החמין . כדבר שאינו מוסיף הכל דאלו בדבר המוסיף הכל אפי' מנעוד יום אסור וסעמא דטומינין את החמין בין השמות כדבר שאיט מוסיף הכל שלא אסור להטמין את החמין כשבת עלמא כדבר שאינו מוסיף הכל אלא גזירה שמה ימלא קדירתו שלטענה וירתימא כחור ונמלא מכשל כשבת וכיון השמאי ליכא למיגור כהכי דסמך קדירות בין השמות רוחותו הן וליכא למישא שמה שלטענה וירתימא הילכך טומינין את החמין כה"ש א"ט"ס שאין טומינין כשבת :

צדיק אדם יופי בתוך ביתו דארך אמןקמש ואניו אין זיון לשבוב ערב שבת עם חשבה פרייטאג פארין נאכט . ער דארך פרעגין עשרתם צו קען האם גיגעבין מעשר פון דיא פירות וואס קען האם אגגינקייט צו עסין שבת ערבתם צו קען האם געמאכט אעירובי חצרות הרליקו את הגר ער דארך זאניו צינד אן ליכט פסק השבת פסק אינה השבת אויב עם איז פרייטאג פארין נאכט וואלקענדיג אונ קען נויקסט ניט צו עם איז פינקסער צו גיין איז פשערו את הודאי קאר קען ניט מעשרין דיא פירות וואס

וענין געוים ניט נימקשעט גינארין וזין ספדיין את הפנים אונ קען קאר ניט טובל זיין פלים וואס וענין קמא זיין זאלין איצט קהור נוערין וזין ספדיין את הגרות אונ קען קאר ניט צינדען ליכט אפי' מעשרין את הרמאי אבער קען מעג מעשרין דיא פירות וואס וענין איז קען קמאער האם קען זיין שוין גימקשעט יפערין קען קעג מאכין אעירובי חצרות וסומינין את החמין אונ קען קעג באהאלטן ווארעקע עסין עם זאל ניט קאלט נוערין :

נכמרא שבת ביה ערב

רשעי

ויצא . מחו אכפת לן : פלי ה' כלה כלי החיטור דנכמרה דמלכות דכריאה במובן חובה . כבוד שבת הוא שאין טעודה הכונה אלא במקום אור כעין יממה

רבי ישמעאל אומר אין מדליקין ויעמרן וכו' מ"ט אמר רבא מפני שריחו רע גזירה שמה אינה ויעמרן ויצא . א"ל שאני אומר הדלקת נר בשבת דאמר רב נחמן בר זבדא ואמרי לה

רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעמרו רבי ישמעאל נאכט פרייטאג פארין נאכט קאר קען ניט אגגינדן אויף שבת אזוי אלאמפ וואס אינגווייניג איז דא זעלבע פרייקאמאיר וואס הייקט עמרון פא פסקא פאר וואס סוף קען ניט אפר רבא כפני ידיו רב גורה שפא גידיה ויצא האם רבא גינאנט ווייל די אייל האם אשעקטאין רים האבין מיר מוכא קאמער נועם ער לאוין ברענען דעם לאמפ אום שבת אונ ער נועם אנועק גיין פון לשבוב אפר זיה אפי' ויצא האם אפי' גינאנט צו רבא זאל ער אנועק גיין פון לשבוב . וועקען שארם דאס אז ער נועם טעקע גיין פון לשבוב אפר זיה האם רבא גינאנט

צו אפי' שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה איך זאל עם איז אשורגרינקייט אויף יעדער יוד ער זאל אגגינדן ליכט פרייטאג פארין נאכט זיין זאלין ברענען אום שבת זיין דעם עסין . וארום דאס איז אפבור שבת אונ אפערנעניגען צו שבת אונ אז ער נועם אגגינדן דעם עמרון . אונ עם נועם זיין אשעקטער ריח . אונ ער נועם מוויין אנועק גיין פון לשבוב אונ עסין אין דער פינקסער . נועם דאך דאס ניט זיין אפערנעניגען פון שבת נאר אפער דאס רב נחמן בר רב זבדא ווארום רב נחמן דער זוקן פון רב רבא האם גינאנט ויפרי זיה אונ אגערע זאנין רב נחמן בר רבא האם גינאנט

לילה כ"ג' התכלת (דף מג) וכן משפט כ"ג' דברכת (דף קד) ד' דאמר במערכה לא היו אורחים פ' לילית בלילה אלף מחליפין דבר אל בני ישראל אמר הכי כיין וליטות מחליפין חזן נמי מחליפין ויבין דמחליפין מסימין משפט דמורו כולו דלחך מלוח לילית בלילה ולחך כעס ספורות מן בלילית ורבי יוחנן ורבי עמרם דסור דמי חלפתא ורבי חמוייזי דליטת כימס סתכלת (דף מג) ובפ"ק דפסוק (דף י"א וס"ג) משום דסכרי דס"י מלות עסק שלח חזון גמלא לא קיבל כותיבו דהא משפט עסק דוקא היו עושין ולא החמירי כפ"ק דקדושין (דף לג) תו רבנן מלות עסק שזומן גמלת שפר ולגזי מוכה וילית :

לסרין סכרי נהי דהלכה ככ"ג ומייבין מדאורייתא פניה רבנן גזיר כהו משום כסות לילה . כמא יהיה לו כסות שמוחד ללילות ויטיל בו לילית ומלא לוכס כלאים שלא נמקום מזהו דכסות לילה לא מחייב בלילית דכתיב ורזיתם אותו : ותזונה משלום נפשי נשיתי מובה מאי ותזונה משלום נפשי א"ר אבהו זו הדלקת נר בשבת נשיתי מובה א"ר ירמיהו זו בית המרחץ רבי יוחנן אמר זו רחיצת ידים ורגלים בחמין רבי יצחק נפחא אמר זו מטה נאה וכלים נאים שעליה ר' אבא אמר זו מטה מוצעת ואשה מקושמת לתלמידי חכמים :

בארף קען מאכין ייצית . ועמ קען נאגין אז דיא קלידער וואס ווערין געניצט נאר בייא נאכט בארפין אויף האכין ייצית . ועמ קען געקען אנאכט לייכראך וואס ער איז פארום אונ קען ועמ אין אים מאכין ייצית מיט הקלת וואס דאס איז ווא"ל . ועמ דאך ניין שעקגו אן אקצנה פון ייצית . עם שטייט אין פסוק (איכה ג) ותזונה פשיום נפשי נשיתי סוכה מיין נפש איז פארלאזן גינארין פון פרידען איה האב פארקעסין דאס גוקע מאי ותזונה משום נפשי וואס מיינט קען מיין נפש איז פארלאזן גינארין פון פרידען אפר רבי אבדי רבני אברהו האמ גינאגט וו הדלקת נר בשבת דאס מיינט קען מיר האבין גיט ניקעמט אגזינדען ליכט פרייטאג פארין נאכט אויף שבת . איז גינאגט שבת ביי נאכט פינקשער . איז גיין פרידען גינאגט

וזהר נח דף ס"א ע"א ת"ח דלילית יוד הא ואו הא

י"דא אלהים את הארץ והנה נשחקה . אמאי נשחקה . בנין כי השחית כל בשר את דרכו כמה דלחמך . רבי חייה פתח קרא וחמך (יונה ג) וירא אלהים את מעשיכם כי שבו מדרכי הרעה . ת"ח נשחקה דכתיב נשחקה ונכרי פקודי דאורייתא כדון ארעא דתחשתת וכל חירו אשתכחת בה מ"ט בנין דשכינתא שריא על ארעא וכדין כלל עלאי ותתאי וכתאי וכל בני כשא מחבלן ארתייהו ולא נערי פקודי אורייתא ותתאן קמי מלתייהו וכדין כביכול דחיינ לה לשכינתא משלמח ואשתכחת ארעא מחבלת דהא שכנתא תחדתיח ולא שריא עלה וכדין תחבלת . מ"ט תחבלת בנין דשריא רוחא אחרת עלה דמחבלת עלמח ומ"ד ארמינן דישראל יבתי עון לאלהים דמקיימון עלמח . אלהים דא שכנתא וחס ח"ו אי ישראל ישכחו מייבין מה כתיב (תהלים נו) רומה על השמים אלהים וגו' משך דרשת הכינו לפעמי . כסף נפשי כסכת חמס ושנאת חסם . כרו לפני שוכה וגומר כגומא דדור המבול דבנין עלם דהות בניהון הוה בניהון שנאה ודכבו יטול אף בחרעא דישראל כן וסא גינאן ארעא דישראל לא שריא עלה רוחא אחרת ולא ממנח אחרת בר קב"ה בלחודיו . ת"ח ארעא דישראל הכי הוה ללא שריא עלה ממנח ולא שליחא אחרת בר קודשא ב"ה בלחודיו . אבל שעתא חדא שריא עלה לחבלא בני כשא מנאן מדוד דכתיב (ד"ה א כה) וירא דוד את מלאך ה' והרכבו שלוש בידו נטויה על ירושלם וכדין תחבלת ארעא . אמר רבי אלעזר אפילו כהיהא שעתא קב"ה הוה כתיב הכא מלאך ה' וכתיב ההם (בראשית מח) המלאך הגואל אותי :

הלכה פסוקה יוסף חלק מוסר

ש"ע י"ד פס"י ק"מ ק"ב כספר תוצאות חיים

(א) החשוד לאכול דברים המסורים בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן
 (ב) החשוד לאכול דברים המסורים בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן
 דער מעקש וואס קען איז אים חושד אז ער עסיי אעלקע עסיגונארג וואס קען קאר ויזא גיט עסין . היי ער עקט אעלקע עסיגונארג וואס קאר ויזא גיט וואס קאר (תה"א) (תה"א) (תה"א)

מכילת כלים : (ח) צריך להטביל ידי הכלי : (ו) אם שכה ולא הטביל כלי מע"ש או מע"מ והגנו לעכו"מ כמתנה ואח"כ ישאלנו ממנו ומותר להשתמש בו :

מלגוס כי לפר מהפנס מניע לשינוי המתכנסת ככסף והיא משתלקת מהכסף כדחתה פגומה ושדו להכשמה כלל מליצות ככסף כמו שפי' רש"י בחוקים בפניו שיהיו כחותם וכסופם האדם פוגם מתקד' פורע נפשו פמליירת ככסף :

צוויי סבד על סבילת פלים זאל ער אויסקלאזין דיא ברבקה על סבילת פלים : (ח) צידד הפכילי ירי הפלי ער דארף מוכל ניין דיא האנט פון דיא פלי אויף : (ו) אם שכה ולא הפכילי בלי סעבד שבת או סעבד יום טוב אויב ער האט פארנעסן מוכל צו ניין די פלי ערב שבת אדער ערב יום טוב, אונ ער וויל נישפען מיט דיא פלי אום שבת אדער אום יום טוב והגני לעבדים כפתיה ואתר פד זאלגט ספני זאל ער דיא פלי געבין צו אנעצין דינער אונ ער זאל זאגן צום געצין דינער איף שיינק דיר דיא פלי. נאכדעם נועם ער זיא קארנין פון געצירדינער ומוטר' להשתמש נועם ער סענען נישפען מיט די פלי :

אפעלער אין פסא הקבור כי צער הפגם מניע לשכיבם ווארום דער צער פון דיא פעלערם געבורות גרייכט צו דיא שכינה המתלבשת בגמא וואס זיא נוערם געקליידט מיט דעם פסא הקבור וזיא ספתקת מהפגם בהיותו ספטה אונ אז דער פסא הקבור איז מיט פעלערם גייט זיא אנועק פון אים ויחד שהנשמות נגלם ספירות בגמא זאך ווייסן סיר אז אלע נשמות זענען אויסקגעמאלט אין פסא הקבור כמו שפי' רש"י בחוקים. גענון שיפני פחותם אזוי ווי רבי שבעון רבן זיא האט גי'אנט אין ספר התיקונים אויף דעם פסוק שימני פחותם ובהיות ה'אדם פוגם אונ אז דער מענטש מאכט אפעלער אין פסא הקבור פה'שד' שולש נשמה המצוירת בגמא מאכט ער פינקסער די נשמה וואס איז געמאלט אין פסא הקבור, וואס איז דער ווארציל פון דיא נשמה פון דעם מענטש :

אונקלאים

נה יום ג תורה

להטביל מלת דלא יהוה גשפ י יה יהו יהוה רח יוד לא ואר הא נשמה יהוה היה יחידה ה רמלי הה אל שפ כן שנכשה בניקר חולם :

יש ומכל דחי מכל בשרא יש ומכל אחי מכל בשר שנים מכל תרין מכולא תעיל תביא אל התבה להחיות אתך דבר ונוקבא יהוה : זכר ונקבה יהיו : מהעוף למינהו כ מעופא זנוהיה ומן

היא ומכל כחי . עטום טכסיה פא זכמים קיז : ז לחיות אתך עטום טכסיה : (א) זכמים קיז : מהעוף . טכסיהו : (ב)

בעל המורים

(יש) נסחיות אתר זכר ונקבה מהעוף למינהו . רענו לו סהטפ' ישכון אללו זכסיה וישלח את היונה מאחו תלמד סחיהם שטנס אללו : רש"י

(יש) ומכל החי . אפי' ה עדים (תנינה זו) : שנים מכל . מן הפחות שבהם ו לא פחתו משנים סמד זכר ואלמד נקבה : (כ) מהעוף למינהו . רעה זקנים מבעלי התוספות

(יש) ומכל החי פרש"י לרבות שורים ונמצא בב"ד שרצה שקרא להכנס לתבה אמר לו נח דך ובקש לך וונך לפי שכה הנכנסין ון איש ואשתו הלך וכצא פוחתא שהוא רבמונת דמסגל שיקרא פוחתא נכבא סכגל לשון סגילה :

פירוש לתורת אלהים

רש"י ומכל החי פרש"י לרבות שורים ונמצא בב"ד שרצה שקרא להכנס לתבה אמר לו נח דך ובקש לך וונך לפי שכה הנכנסין ון איש ואשתו הלך וכצא פוחתא שהוא רבמונת דמסגל שיקרא פוחתא נכבא סכגל לשון סגילה : צוויי זאלין ניין זאכר מיט אנקבה . נרשוי שרייבט דאס נייניגקסע וואס ער האט גיבראכט איז גינען צוויי אקער עם איז גינען אנעלע מינים וואס ער האט פון זיא גיבראכט מעד וויא צוויי אזוי וויא וויימער נועם שטיין : (כ) מהעוף פון די עופות למינהו צו זיינער מין וסן תהפס למינה אצ ספר הישר נשאער פון אינשער די ערד אונ דיא נשאער האט זך זאע מינוט 18 11 (חא) (תק לישראל ע"ש)

עיר את וכל אנש ביתך
לתיבותא ארי יתך חיותי
צבאי קדמי פדרא הדון

תולדות אהרן
ח' אהרן . טירובין י"ח

ז א ויאמר יהוה לנה בא-אתה
וכל-ביתך אל-התבה פי-אתך
ראיתי צדיק לפני בדרך הזה

רש"י

(א) ראיתי צדיק . ולא יאמר לדיק תמים . מאלן שאומרים תקלת שכחו של אדם כפניו וכטובו שלא כפניו (כ"ד) :

מי נח

(א) ויאמר ה' לנה בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו'. חמלה לאמר פ"ד כדרש כליזר כתיב אומרנו את האלהים שהתקן נח וכתב רש"י ז"ל ובאברהם הוא אומר האלהים אשר עשה לנו אבותינו לפני נח כי לדין צדק ונתנו אל אברהם פי' מתוק מלפני נלדנו . והפ"ד כתב בזה עוד כליזר תביכה לפני וזו ה"ח נודע שחמלה על אברהם פי' שה' הולך וסובב ומכריז עם שמים וקרב המון עמים רבים כח"כ ואת הנפש אשר עשו במדון ופי' מגלה שמיים של השמות לקול רואה מי הוא ארון הטוב וביחוד שרבים עשו לקולו והאמינו בו והמופתו אשר עם להם כמושלמותו וביחוד מוכה רבים עמים לכן וכתב קרית חלוי בו וקבל שכר טולם או כנגד טולם . וככות טפרה ע גלילו כל העמים ולכן אמר האלהים אשר החמלה אבותינו לפני . אומר שה' הולכין וקוראין לו יח' כ"י ומכריזין עם השמרות ולקרב המכריזין שכולכין לפני המכריזין . ויאמר ויקראו לפניו המכריז ויאמר לפניו ככה ייטע לאיש חבל נח לא פי' מתעבד כפי דורו כלל רק פי' מה מיתרם עם אלהים לנד ולכן אמר את האלהים שהתקן נח . לומר עם אלהים לנד פי' המתקן ומתעבד ועם רשעים לא יעבד אלהים והריקו ו"כ לא פי' ענין וזכר וזכר הארץ כלל . וזכר יבואר עם שאלתם עם ויאמר ה' לנח נח אתה וכל ביתך אל התבה כי ביתך ראיית לדיק לפני כדור סוף . שיש להבין מדוע נקשה עטיו על כנין התבה ואלתנו ממי החמול כל אחר לו מדוע עטיו בן לפלגיו . מפני שראה אותו לדיק כמחמלה לפני . ופסח נקשה אומר כל ביתו אל התבה : אמר לו כי איתך ראיתי לדיק לפני . והלאה כתיב עוד שיש להבין כהמשך

פירוש לתורה אלהים

האם ער ניקטאון : (א) ויאמר יי' לנח אונג ארי אתה האם
ג'אנאם צו נח בא קום בלובר גיאי אריי אתה וכל
ביתך אל התבה דו קום גאר ריין הוין געויד
אין לער תבה כי איתך ראיתי צדיק לפני בדרך הזה
ווארום דיה האב איה ג'ועהן אצדיק פאר מיר
אין דעם ד'אויגען דור . רש"י שרייבט פאר

ספר הישר

האם אינפניקערם . דוא אופער איה אלע פאג חייניקער
ג'ועהן אונג די תבה האם גערוקט אויף די גענד ארקט .
האם ארויס געקויפט די קרנאן וזקנה אויב עם אין געזעגן
דא

תרנום

למשך שנה דוא צבאות נפש צ צב צבא צבאות דוח יהוה נשמה רבנא אדני נשמה דודר יתרה חת
יחירה רבנא יתרה חת יחירה דודר אל שם בן געשעתי :

מיסורין ופופרענטן יקרב א מעצר וממשפט לקח ואת-דודרו מי ישוחח פי
גלותא וקרישן ד'יתעבדן גגור מארץ חיים מפשע עמי נגע למו : כ ויתן
לאשקעא ארי יעדי שויקטן עקמניא קארעא ד'ישראל חובין דקבו עמי עד ג'ותהון וקסי : כ ויקמר

רש"י

(א) מעוצר . שהיה עליו כידם וממשפט הארצין שכלל על
עקה : ואת דודרו . שנים שעבדו עליו : מי ישוחח . מי יוכל לספר כל
מי יוכל לספר האשכנזי מלפני המלואה : גגור מארץ חיים . מי
מתחלה מלפני : מפשע עמי . כל העגה להם : (ב) ויתן
עליהם העגה כשנתי כי כלם חפשו עמי או עמי פשו כהם לפעמים
(תק לישראל ע"ט) (ה"א)

הספיק לכנסה עד שמת : שניה חולצת . ולא מספרה
 משום דרת ערוה דללו דרתה ממס היא : ולא מתיבמת .
 משום דלמחר קונה מקלת והוא לה לרת ערוה במקלת
 וכל מקום שאין שם קדושין גמורים חוללת ולא מתיבמת :
 ב ומת . המיבס : מיבס
 באיזה שירצה . וסוברה
 חכמה ולא אטעה בה ממחר
 קאי אלא ארישא קאי דקטני
 הראשונה אסורה וכי .
 וקחמר ר"ם כיון שכשילך
 כבר תבימה ולא היתה על
 זה בויקת נטואי אחיו הראשון
 מעולם מותרת לו (ב) ואין

בשער ופי' חו"ס : [ג] ואח"כ כו' . דלפי'ם קרא למחר ויבא
 פדיון יבומי כדלפנינו ע"פ : [ג] עשה כו' . לה אילעדיך
 דמרישא שמעתינן לה אלא דלמחר דמחני לה ברישא מחני לה נמי
 כדלפנינו . חו' : (ג) וברישא לא פליג ולא קשי' א"כ רישא לא
 אילעדיך . דמרישא שמעת לה דלי'ם הוא לולא' קתני . נמי' :
 [ד] חולץ . לפי' שמיבס מקיים
 כהלכה עשרין שטרין שמתון למחן
 חני עשירי חובין כדכתיב מלחין
 לחד ממיד' פ"ג ו"ט : (ג) ליל
 לפרס דלתי' קאי ולא אלתת

ויצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולם .
 והשניה משום צרתה . [ג] עשה בה מאמר ומת
 ולא מתיבמת רש"א מיבס לאיוו מהן שירצה או [ד] חולץ לאיוו
 מהן שירצה : ג כלל אמרו ביבמה . כל שהיא (ס"א אסורה)
 איסור ערוה לא חולצת ולא מתיבמת . (ס"א אסורה) איסור מצוה

הלקה כר"ם : ג לא חולצת ולא מתיבמת . לרתה וכל שכן היא וכו' אלונית (ג) דלכתיב אשר תלך בית
 לאלונית וכן אשת סרים חמה ואלדורוגיבם לא חולצת ולא מתיבמת כדל' וכן חוץ לו פרט שאין רחוי לרית
 להם כנים ואשת גר ואשת עבד משוחרר לא חולצת ולא מתיבמת שאין אחוה לגרים ולא לעבדים אבל עקרה וזקנה

נויב פון שמעון הייבס גיט קיין צרה פון ראובנים
 נויב נוייל ראובנים נויב גיט נאך גיט גינהערם
 צו שמעון . ונארום מן התורה איז מען גיט קונה
 אונקמה נאר אז ער איז איר בועל אבער גיט מיט
 קידושין אליין . אונ מן התורה נואלף לוי גיטענט
 מיבס ויין שמעונים נויב דיא אנדערע נאר נוייל
 דיא רבנן האבין גיזאנט או קידושין וכאמרו איז
 קונה די זבמה אביסול האם דאך שמעון אביסול
 קונה גינען ראובנים נויב דריבער הייבס דיא
 אנדערע נויב פון שמעון אביסול אצרה פון
 ראובנים נויב והייבס ויז צו לוי צרת ערוה
 דריבער חולצת ויא מתבבט דארף שמעונים נויב
 געמען חליצה מן התורה אונ ער קאר איד גיט
 מיבס ויין סדרבנן : ב שני אחיו צווייא ברידער
 (ראובן אונ שמעון) יסת אחד מן אונ איינער פון
 זייא איז גישטארבין אן קינדער ורהיינו ראובן
 ויבם השני את אשת אחיו האם דער אנדערער
 ברידער שמעון מיבס גינען דיא נויב פון ויין
 ברידער ראובן ויבס דן נר לה את דער נאך איז
 צו זייא גיבארין גינארין אברודער לוי יסת אונ
 שמעון איז אויף גישטארבין אן קינדער אונ האם
 גינארין צווייא נויבער דיא ונאם ער האם מיבס
 גינען פון ראובן אונ נאך איינע אונ דיא בידע
 נויבער שטייען פאר לוי ער זאל זייא מיבס ויין
 ויראשונה די ערשטע נויב ונאם שמעון האם מיבס
 גינען פון ראובן ויצאה גיט ארויס פון לוי פרייא
 אן חליצה אונ אז : יבום משום אשת אחיו ש"א ה"ה
 בעלמ' ווייל איז אן אמהל גינען לוי נויב פון
 ראובן נויב ער איז גיט גינען מיט לוי צו זאמען
 אויף איין וועלט איז זיא אסור גינארין אויף לוי
 אויף אייביג ווי איין ערוה והשנה אונ די אנדערע
 נויב פון שמעון איז אויף פריי פון לוי אן חליצה
 אונ אן יבום משום צרתה נוייל זיא איז די צרה פון
 דער ערוה עשה בה פאפר אז שמעון האם נאר

יחזו"ט: (ד) וף כחו חניסו מנחת לה אלא
 דכחשו קמיה: (ה) גמ' משו לשיי בדורותי ערוה
 דלוייתא סוף אמו: (ו) עמח דגור משו כו' אמו כו' משו
 דמיתו איהו רבא קרי לה: (ז) משו דש בדורותי ערוה
 דלוייתא היינו אשת אב: (ח) ללא מייסין דמחלפא כחש
 אבי האב דלחש ריבוי ודעית
 דלוי למפחח כיו: וילעית
 עס קורבא יתר מחו נבך לל
 עיחלפי: (ט) כולס כבד משע:
 (י) סולל וייכס בדורותי אסור
 כלה דלוייתא: סוף אשת אב
 (יא) היינו כבד דלוי בדורותי
 אסור דלוייתא: (יב) נראה
 סוכר גס כיו דיש כבד הסקס
 (יג) כבולעין ער סופין וליד רבי.
 זרכיס חוליקא: (יד) קדושה כו'.
 וקיי לכו אסור קדושה דמתי
 קדושי אלו נלהיס: גמ'. ובלתנא נכ"ג כתיב לו אפי ה' מקדשו
 וסולל וזקן אלא אסורי לאון מיל לגביכו מורת ומניס שזין
 גס כן כול בלוא אפי על עול נאלא כס דקוס: (ט) אלמנה
 ל"ג גרושה כו'. דלף ע"ג דלתי טעו ודתי לית דמלת יבוס
 גדולה מחללי גיורא כיהא לחשונ טלו כיהא טלו דכר קייס
 טעסה: גמ' וכח הוספת ללוא דוקא נקט דלא אפילו גמר כיהא
 דלכוס אסור דימח נקית כהעסא. וה"ל אטו גמר כיהא.
 ט"ח: [ג] חלוצה. ט"י ס"ב כ"ג פ"ט דמ"ס סוף וסא דנשלוה
 ככסח מקומות עס טרנסוס בדרכיס כסן מד"ת ללו דדוקא אלא
 אשגרת לנשא סוף. חו' ולכ כ"י: (יג) דמתניתין דלעיל ככת
 ישראל נתון וממור דחוללת לא טענת דה"ל כשניסא ממוריס אבל
 כשחיי סוף כר חין אסור ממור וקק את אשתו קמ"ל. חו' ועסח
 מלי אסור וכו' כיו לטעורו מן היבוס כדלקמן בלכך מוקק גמי
 וקוק. גמלא: (יד) גמ'. וקאלמירין דמ"ד סולל וזינו טעמח

או חוללת הן מתיבמת: אחותה. של ערוה: כשהיא
 יבמתו. כגון שכלו לו שתי אחיות משני אחיו והאחת
 אסורה עליו משום ערוה כגון שהיא חמותו או כלתו (ד):
 חולצת או מתיבמת. דהשתא לא פגע בלחיות
 וזקיתו משום ערוה לל
 זקיתו היא: ד שניות.
 לעריות שגורו סמיס
 עליסם וקדורו אסור מזה
 שמהו לשמוע דברי כמיס
 ואלו הן אם אמו וזין לה
 הפסק (ה) ואס אבי אמו
 כבד ואס אבי וזין לה
 הפסק (ו) ואס אבי אב
 ואסת אבי אבי וזין לה הפסק (ז) ואסת אבי אמו
 כבד (ח) ואסת אחי האב כן מה האס ואסת אחי האס
 כין מן האס כין מן האב (ט) וכלת כנו וזין לה הפסק
 (י) וכלת כנו (יא) וכת כנו וכת כנו וכת כנו וכת כנו
 וכת כן כנו וכת כת כן אשתו (יב) וכת כת אשתו ואס
 אס אבי אשתו ואס אס אס אשתו ואס אב אס אשתו ואס אב
 אבי אשתו: אלמנה לכהן גדול. שמת אחיו הדיוט
 ונפלה אשתו לפטוי: גרושה וחלוצה לכהן הדיוט.
 כגון שעבר אחיו המת ונשא גרושה ומלוגה וכשת לריכה
 חלצה שהרי חספו לו כה קידושין משום דקדושין תופסים
 כתיבי לאון אבל יבומי לא שהרי היא אסורה לו ולפטרה
 בלא כלום א"ל ללא אלוס ללא למפטרה דילפינן לה מחיות
 אשה שהיא כרת: ד אה מ"מ. ואסילו ממור (יג): ואחיו לכל דבר. ליוורא והטעמא לו (יד): שפחה ונכרית.

אין אויה גינטימ צו ראובן צום יבוס, האם ראב
 ראובן צוויי שוועקסער פאר ווייבער אונ צוויי
 שוועקסער מאר מען גיט הארמין פאר ווייבער,
 אונ ווייל זייא וענען פמור פון יבוס וענען זייא
 פמור פון חלוצה, זאגט דיא משנה אבער אז
 אחתה שהיא יבסמה איין שוועקסער נואם זיא איז
 אשוועקערין אויך צו די אנדערע שוועקסער איז
 איין ערנה צו ראובן נואם ראובן מאר איר גיט
 מיבם זיינה, דהיינו זיא איז אויבגיס אשוויגער
 אנדער אשנור חולצת או מתיבמת מוז דיא אנדערע
 שוועקסער נעמען חלוצה פון ראובן אנדער ער
 זאל זיא מיבם זיין, אונ זיא הייסט גיט אחות
 זקנתו ווייל דיא ערנה שטייט גיט פאר ראובן
 גיט צו חלוצה אונ גיט צו יבוס: ד איסור מינה
 הייסט שניות דיא אנדערע עריות מדברי ספרים
 נואם זענען אסור כדרכן, ודיא עריות נואם
 שטייען אונ דיא תורה אין דיא סדרה אחתי אונ
 קדושים, דאס הייסט דיא ערשטע עריות, אונ
 דיא עריות נואם דיא רבנן האבין געאכרף דאס
 איז די צווייטע עריות, ווייל עס איז אמרנה צו
 קוביים זיין נואם דיא רבנן זאגן דריבער הייסן
 זייא איסור מינה איסור קדושה הייסט אלמנה לכהן
 גדול אז דער ברנדער פון כהן גדול איז גישמארבין
 אונ זיא יבמה דיא אלמנה פאלט צום יבוס צום
 כהן גדול גרושה וחיצה אדער אפנה האט עובר
 ציונען אויף אלאו אונ האט גינומען אנרושה

אך ער אחרוצה אונ איז גישמארבין אונ דיא
 גרושה אנדער דיא חלוצה איז גישמארבין צום יבוס
 זכנו הדיים צום אנדערין ברנדער דער כהן הדיוט,
 ווייל איין אלמנה איז אסור צו אפנה גדול אונ
 אנרושה אנדער אחרוצה איז אסור צו אפנה הדיוט
 נאר מיט אלאו אונ גיט מיט פרת דריבער נעמט
 דיא יבמה חלוצה אונ מען מאר איר גיט מיבם
 זיין אונ ווייל בייא דעם לאו שטייט זיין פרת
 אמור דער ווארט קדושה דריבער הייסט עס
 איסור קדושה ומרת ותיבה ישראלי אישראל האט
 גינומען אכמורת אנדער אנתיה ופון די געווענים
 נואם שטייט אין ספר יהושע ובה ישא יתין
 זיבמור אנדער אבת ישראל איז גינומען גיווארין
 צו אנתין אנדער צו אממור אונ ער איז גישמארבין
 אונ זייא פאלין צום יבוס צום ברנדער ווייל זיא
 זענען נאר אסור צום יבם מיט אלאו אליון זיא
 גיט מיט פרת חלוצה איז דער דין אז זיא
 דארף נעמען חלוצה אונ מען מאר איר גיט
 מיבם זיין: ד מ"ש י"ז אה ווער עס האט אברדער
 מיכ קסום נואם פאר אברדער ער איז אפילו
 אממור ויבם את אשת אחיו יבוס גייט ער דעם
 ברדערס ווייב ער זאל איר מיבם זיין אנדער זיא
 זאל נעמען חלוצה ואחיו היא ד"ב אונ ער איז
 וויינער אברדער צו יעדער זאך, ער נעמט
 אנגריבין חלק מיט אלע ברדער אין דער גרושה
 פון אפטער הויז מיט שש לו מן השפחה וכן הכותית

(חק לישראל ע"ט) (ה"א)

נאשחו פסולס פ"ג לא לטעמא נאח פסול קמ"ו ופאני חסד ללאפוק קיימח סכא אחי הוא : (טו) ופרדן כנמלא האי ב"ו למוחז כתיב ומשני ב"ו יסיר לרבות כל וספיקוס לנגושה ח"ל אלתרדן עטרא ופתיח"ט : (טז) ובלדן כנס לביא ביה מסוס הסרה וכו' פאסור משעה רשעוה נעשה שבא מולאו זרעו מכנס' שכינה אבל אחר

עולד אין הסרתו כלום דעב"ס נזיר הוא פרי"ן זרביי מ"ו קרפ"א חזר לנפחה וחד לנכרות דפי משקפה הוה אמילא דלון לה מ"ס כ"ו וז"ל עב"ס י"ס לו הי"ס דכתיב בלא"ן בן בלא"ן כ"ו וז"ל מעב"ס ה"א מסוס דל"א ש"כא כמולא אבל ספחה התקט לאסה : כ"ו [ח] וסור כ"ו דלמך קמ"ו וכן אין לו עיני עולד דכ"ו מ"ז למחזק או בלא י"ד כמו מ"ן [בט] מאן כלמס : מ"ו מעב"ס : [כ] סכא או ק"ל אח כתיב חייב מיהא רש"י

כנמלא מוקי לה כפשה מטובא דלא"כ הא כתיב וז"ל בערך לא חזור כש"ש מטפס עקר וז"ל דכ"ו מעות לא וי"ל לתקן (פ"ק) דתנינא מ"ו) כ"יני דשניו נזכר הוא"ל והמזור קיים אבל עשה מטפס עקר מ"י כיון ע"ס : [ג] משה' אחיות : וז"ל בשתיס אחיות שבתל אינן כרות מט"כ' אלא דהספס כתיב וז"ל כתיב מ"ס' נקט אחיות : [ד] וא"י כ"ו : אפילו לא הוכיח כש"ס סקוד"ן אמלא ש"ל אפס"ס ש"כ"ע על אחת מ"ן אפ"ס שתיק' לרבותי כ"ו כמפורס' מ"ו' פ"ב קידושין דל"ו יודע שמתע' מ"ו' אינו יודע מ"ס' ה"ס' : (י) ש"ס נמלוך ב"ד' ונכ"ו וז"ל כ"ו עש"ו על דכ"ו ב"ד' ה"ל"ט' : [כ] קדמו וכנסו : אפילו

אלה בתרה זייל דכתיב בשפחה האשה וילדיה הוי לזרוניה ובנכרית כתיב כי יסיר את נכך מחארי (טו) ומלא כתיב כי יסיר שמע מיטה הכי קאמר כתיב לא תהן לנכ"ו כי יסיר כתיב בתך את נכך שתלך

לו בתך מחארי . אבל אכתי לא תהן לנכך לא מהדר שאלו הן הכל מה הנכרית קרוי נכך אלא כנה (עו) : ו וא"י איוו קדש . ואסור בשתייה מסוס דכל הלא וחדל איכא למימר זו אחות אס' : הולץ לשתייה . הוי ללא ידע איזו היא יבמתו ונתקן להלא ולרבותי לאדק לא אס' : לחותות הולתו היא ואסורה לו מדרבנן כתייה ויבומי ברישא כמי לא דללמח לא זו היא יבמתו וקפנן בלחות וקתו להויה כחשה :

היו לו שנים אחד חולץ . תמלה ש"ו והטני אס רנה ליכס לשניה מיכס שלם זו יבמתו אלא ואס אחותה היא לא פגע בלחות וקתו מסוס דמלאיה להך אפקעתה ליה : קדמו וכתבו . קודס שנמלכו כ"ד (י) : אין מוציאין אותן מידן . מסוס דכל חד וחד חמר אלו שפיר ככ"ו ואי נמי הוי ליכס' שרלשון סכסס ליכוס כנס אחות וקתו היא סעתיא הוא לעבד איסורא ומסכא אחיו ויכס את הסניה שהיה יבמתו פקעה

זיקתה למפרע מאידך : ז ב' שקדשו שתי אחיות . והס

נאר אז דער ברודער איז גיבארין גיטארין פון אשפחה פנעגנית אדער פון אפותרית . נדער פאמער האט מוגה גיטוען מיט אפגענישע דייקס אדער מיט אפותרית אונ זיא האט גיבארין פון אים אדווקא הייבס פער גיט אפגרידער ניש צו יבום אונ גיט צו ירושה פ"י שיש לו בן ונער עם האם אוה"ן מ"ז מקום וואס פאר אדווקא ער איז אפילו אמקור פופר אשת אב"י פסקת' ער דעם פאמערס ווייב מן היבום פון יבום ותיב על מפתו ועי קלחת אויב דער זוקן שלאגט זיין פאמער אדער ער שעלמ אים איז ער חייב מיתה יב"ו ג"י דפי ער הייבס זיין זוקן צו יעדער זאך ח"ן מ"י שיש לו מן השפחה וכן הכותית נאר אז דער זוקן איז גיבארין גיטארין פון אשפחה פנעגנית אדער פון אפותרית הייבס ער גיט זיין זוקן צו קיין זאך : ו פ"י שקדש אחת משתי אחיות ועין איינער . ו תהיינו ראובן האט מקדש גיטוען איינע פון צוויי שטועקסער רחל אדער לאה ותיי יובע איה מן גיט אונ ער ווייבס גיט וועלכע ער האט מקדש גיטוען פאר ער ביידע גיט געמען . רחל פאר ער גיט געמען פאמער האט ער מקדש גיטוען לאה איז דאך לאה זיין ווייב אונ אז ער געבט רחל'ן האק' ער דאך צוויי שטועקסער . אונ לאה פאר ער גיט געמען פאמער האט ער מקדש גיטוען רחל איז דאך רחל זיין ווייב אונ אז ער געבט לאה האלמ ער דאך צוויי שטועקסער גיט'ס מ"ו ג"ו דאך ער ביידע (חק לישראל ע"מ)

געבין גיט פת או ראובן האט גיט גיבט נאר ער איז גישאקארבין ו"ו אח אחר אונ האט גילאזין איין ברודער ושמעון חוצץ לשפתיה גיט שמעון חלוצה ביידע שטועקסער פ"י זי שנים או ראובן האט גילאזין צוויי ברודער ושמעון אונ ל"ו אח חוצץ וחד מיבם גיט פריער איין ברודער חלוצה צו איין שטועקסער . ו תהיינו צו לאה דער נאך אויב דער אנדערער ברודער וי"ל קען ער מיבם זיין דיא אנדערע שטועקסער ורחל' קדמו ויב"ס אויב דיא ברודער האבין גיט גיפריעגט בייא בית דין צו זיין מעגין מיבם זיין . נאר פאלד ויין ראובן איז גישאקארבין האט שמעון מיבם גיטוען איין שטועקסער אונ ל"ו האט מיבם גיטוען דיא אנדערע שטועקסער איז מוציאין סתים געמט מען גיט אנוועק דיא שטועקסער פון דיא ברודער נאר זיי מעגין זיי האלמין פ"ו ווייב אויף אייביג אויב זיין וויילען : ז שנים צוויי מעגלשין ראובן אונ שמעון וגיט'ט קיין ברודער' שקדשו שתי אחיות וואס זיין האבין מקדש גיטוען צוויי שטועקסער ז' אינו יובע איז גיב' דער ווייס גיט וועלכע ער האט מקדש גיטוען זיי אינו יובע איז גיב' אונ דער ווייס גיט וועלכע ער האט מקדש גיטוען זיי אינו יובע איז גיב' אונ דער ווייס דאך דער געבין גיט האט מקדש גיטוען זיי גיט' שני גיטין באוונדער אג'ס זיי גיט' גיט' אונ דער גיט' צוויי גיטין צו יעדער שטועקסער באוונדער גיט' פ"ו אויב זיין זענען גישאקארבין אונ האבין גיט גיבט' לוח

נקודות דיקה רכנתו היא ותפסי קדושין כחמות אלף שמונים
 לו המתן עד שיטעם אח"ך בגדול מעטס דמתן כמ"ט פ"ד
 ופתו"ט : [ג] ואחד מיבם , וזריכה דמ"ד לגזור דתי מרי
 לא יבס ע"ס מתיבס אפ"ו אח יחיד קמ"ל . ודוקא מתלן ודבר
 יבמו הכל יבמו כריש"א לא דהא פנע כימנה לשוק . גמרא :

כריס : זה חולץ לשתיהן כו' . משום דכל מד מנייהו
 אסור ליבמו דלמלא כל חד וחד פנע כחמות זקוקהו ;
 היחיד חולץ לשתיהן . שאי אפשר לו ליבס לא קודם
 הלילה של שניה משום אחות זקוקה ולא לאחר הלילה משום
 אחות הלילה לפיכך הואיל
 ואסור ליבס יהלול תהלה
 לשתיין כדי לחלוץ .
 שהיא יבמתו מאסור יבמה
 לשוק : והשנים אחד
 חולץ . לשקושי זיקה מחלוץ
 אם זו יבמתו ותשמרי אחותה
 לשני ממ"ל אי יבמתו הוא
 שפיר ואם אחותה הימה היא הא
 פקעה זיקת היבמה מנייה
 כהליגת זיקת אחיו של
 זה מיבם חלוצתו של זה . ממ"ל אם זו
 יבמתו שפיר נסיב שהרי אחיו לא חלץ לזו אלא לחמותה
 שלא היתה יבמתו ואינה כלום ואי לאו יבמתו
 היא שפיר נסיב דנכרית היא דאי משום אחות זקוקה
 ליכא שהרי חלץ אחיו את אחותה ויבמתו
 שפיר שני אחיו . של אחת : וחלצו .

זה חולץ לשתיהן אח , זה חולץ לשתיהן וזה חולץ
 והשנים אחד חולץ [ג] וא' מיבם , קרמו ובנסו
 [ד] אין מוציאין מירם לזה שנים וזה חולץ
 אחיו של זה חולץ לאחת . ואחיו של זה חולץ
 לאחת . אחיו של זה מיבם חלוצתו של זה
 ואחיו של זה מיבם חלוצתו של זה . קרמו
 [טו] שנים וחלצו לא ייבמו השנים . אלא אחד
 חולץ ואחר מיבם , קרמו ובנסו אין מוציאין
 מירם : חמוצה בגרור ליבם ואם קרם הקמן וכה .

דמתן מזהו גדול לקרי ליה כבור .
 חמ"ט חמ"ט כדכתיב ופתו"ט : (ט) חמ"ט חמ"ט חמ"ט חמ"ט
 דלמחר כאל יקום על שם אחיו ובאחר להלן על שם אחיהם יקראו
 כמתלן ואמ"נ דבכל החורה אין מקרא יולא מירי פסונו ככא
 אחי ג"ס ואפקעה גמרי דלין לר"ך לקרות לבנו כבס אחיו כלל

ופקעה זיקה ואי משום יבמה לשוק הרי חללה זו מחלוץ
 לשתיין משום דלא ידעו ארזו היא יבמתו : לא ייבמו . שני אחים האחרים זה את זה וזה את זה משום
 דקמה דנסיב את ליה לממר זו היא אחות זקוקהו : אלא אחד חולץ . תהלה לאחת : ואחד מיבם .
 לטמיה . ממה נפשך אי יבמתו היא שפיר ואי לאו פנע זקוקהו לא פנע שהרי חלץ אחיו ליבמו ויבמה לשוק לא
 היו שהרי חללה מחמוצה כטלה : ואם קרמו . אלו שני אחרות : ובנסו . אחת חליתה שנים האחרים ולא בלא
 וזריכה לממר . קמה דנסיב יבמתו היא ושפיר . נסיב . וכמרה נמי שפיר נסיב כריה ואי נמי היא אינסיבא איפכא
 וקמה פנע כחמות זקוקה כיון שכה שני ויבס פקעה זיקתה מחלוץ והחורה לא אשתו ואיסורא דעבד עבד :
 ד' פנע בבור ליבם . דלרשטין ודוקא לו לאשה יבמה והיה הכבור המיבס היא כבור (ית) אשר תלך
 ואותה יבמה תהא ראויה לילד פרע לילוגית . יקום הכבור (יט) היבס על שם אחיו למחלוץ ואחיו יתקן

זה חולץ לשתיהן אחיו של זה . ממ"ל אם זו
 יבמתו שפיר נסיב שהרי אחיו לא חלץ לזו אלא לחמותה
 שלא היתה יבמתו ואינה כלום ואי לאו יבמתו
 היא שפיר נסיב דנכרית היא דאי משום אחות זקוקה
 ליכא שהרי חלץ אחיו את אחותה ויבמתו
 שפיר שני אחיו . של אחת : וחלצו .

זה חולץ לשתיהן אח , זה חולץ לשתיהן וזה חולץ
 והשנים אחד חולץ [ג] וא' מיבם , קרמו ובנסו
 [ד] אין מוציאין מירם לזה שנים וזה חולץ
 אחיו של זה חולץ לאחת . ואחיו של זה חולץ
 לאחת . אחיו של זה מיבם חלוצתו של זה
 ואחיו של זה מיבם חלוצתו של זה . קרמו
 [טו] שנים וחלצו לא ייבמו השנים . אלא אחד
 חולץ ואחר מיבם , קרמו ובנסו אין מוציאין
 מירם : חמוצה בגרור ליבם ואם קרם הקמן וכה .

זה חולץ לשתיהן אחיו של זה . ממ"ל אם זו
 יבמתו שפיר נסיב שהרי אחיו לא חלץ לזו אלא לחמותה
 שלא היתה יבמתו ואינה כלום ואי לאו יבמתו
 היא שפיר נסיב דנכרית היא דאי משום אחות זקוקה
 ליכא שהרי חלץ אחיו את אחותה ויבמתו
 שפיר שני אחיו . של אחת : וחלצו .

ועתיקים : (כ) לומר שסופו עמו דברי לם ר"י : [מן] אדם כנס . דעת הרשב"א שחטו לא כנס כנשאין אלא שקדם חין מולוין מתחת ידו עכל כליהם גם מולוין קיימין כים וכן מולוין דיעבר יום חולקין : [מן] אין מוציאין . דברכלל לא מפקי חשם מתווי כעל דכפיב דרביה דרבי טעם כי ולאו דוקא רנא כלל חטוין כל על כל הפסוק ועל ככרית כולו ויחוספחא קפתי נם כדירא . ל"ט : (כא) ח"ט ח"ט מחותן כיום חתונה לומר מה כעלה וטע"כ נכפית לכיאל חת יניע כ"י חטוס דחיסא ככספ י"ל דחטס כין דחטוס איכא כלמוד כוא דחייטין לא מטיילס נכספ לקטרי כין דלפטר דלחי כעל ועכמיס לא חייסס ומתחת כלל ככל דחייטין שחא ילחי חקפו חקקר דלחי כין דעלוי סמכין ל"ט : (ככ) לקמן כרפ"י . לומר מפרש טעמא : וטעם כלומר חתי כיתו פוט

חתי שמו : הנמשך על אשת איש . הכוונת על ח"א (כ) : והוציאנה . כ"ד מתנה כעלה כשכל זה שחטרה עמו והכל זה ובשאר : יוציא . דלמדוריתא חבורה ממי לו כמו שחטרה כעל כדריקין מנשמה נשמה ב' פעמים חתה לבעל וחתה לבעל ודוקא הנשך על ח"א אבל כען על הפטירה נראה למנוח לכוון כדאכסן גבי חונם ולו תהיה לאשה : ה המביא נש ממדינת הים . וכפי שיחמר כפי נכח וכפי חתם ועשמה מפורס כניטין למר מאוס שחין כקויין למה ולמר מאוס שחין עדים מאוס לקיימו : לא ישא את אשתו . מאוס דלדבריה : (כג) דלפי' דלמר הרגנטו סמכין (כח) : מת הרגתיו וכו' . הואיל ועל ערותו נשאת חובה כה והטור דעת שער עליה אבל תנשא לאחר דלשם נשאת בעד חמד (כז) : ר"י אומר הרגתיו לא תנשא אשתו . בעדותו חטו לאחר שחל שהוא רשע והחורה חמרה אל תסת רשע עד וזין הלכס כר"י דקוי"ל חין חלס חמיס עמלו רשע דלסם קרוב חלל עמלו ומחייטק ליה סהרגר חלל לא מהימנין ליה כמילי דלמר סכא חרנו וכלכך חטויו כי חמר הרגתיו תנשא אשתו : הרגנוהו תנשא אשתו . מפרש כ"ט כ'לומר חתי הייתי עם הרגתי (כ) חלל חתי לא הרגתו : לא בגדר . שאלה הגלה מצעלה ולא הער לה ונחת להכס להתיר לה ולא מלס פתח לתרעה : לא ישאנה . מאוס חסד :

גיטעין וערין מה או ראובן ואנשם עדות אויף שמעון או עד איז נישבארבין . אדער עד ואנשם ויגדתי איך האב אים געהרגת . אדער עד ואנשם רבנויה מיר האבין אים געהרגת . לא ישא את איש קארי גיט ראובן געמען שמעונים ווייב ואבער צו אאנדערין קעגן יא גיטעין וערין רבי יהודה אומר רבי יהודה ואנשם ויגדתי או ראובן ואנשם איך האב געהרגת שמעון לא תנשא אשתו קארי גיט שמעונים ווייב גיטעין וערין צו קיינעם . ווארום אז ראובן ואנשם איך האב אים געהרגת איז דאך ראובן סודה אויף זיך אז ער איז ארצום איז ער דאך ארשע אונ אין דער תורה שמיים ואל קשת רשע ערו אז ארשע קאר גיט זיין אעדות . קען מען דאך ראובן גיט גלויבן אז שמעון לעבט גיט . סאמער לעבט שמעון יא ויגדתי אבער אז ראובן ואנשם מיר האבין אים געהרגת לקען מען ואנין אז ראובן סייגט איך האב אים גיט געהרגת נאר איך בין גיטעין מיט דיא רוצחים וואס האבין אים געהרגת תנשא אשתו מעג שמעונים ווייב גיטעין וערין צו איין אאנדערין נאר גיט צו ראובן : י תתם שפאר את האשה בגדר על בעלה ווען אאשה האב נישקוהן אאנדר יא זאל כין הגאון האבין פון מאן דער נאך איז יא גיקומען צו תתם האבין ער זאל איר סתיר גדר זיין האם דער חכם גיאואנט דעם גדר קען מען גיט סתיר זיין אונ דער מאן האם איר גיט מיר יא לא ישאנה קאר גיט דער חכם געמען דיא אשה . ווארום מען וועט אים חושד זיין דריבער האם ער גיאואנט מען קען גיט סתיר זיין דעם גדר קבי דער כאן זאל איר נשין

האם ער זוכה גיטען דיא יבמה הנשך על השפחה אויב קען איז איינעם חושד או ער האם קענה גיטען מיט אשפחה קעניגית ונשפחה דער נאך האם קען איר פריי גילאזין ואיז זיא גלייף זיא אישאלאית או על תנתיא אדער קען איז איינעם חושד ער האם קענה גיטען מיט אנכרית ונתיניה אונ זיא האם זיך קעניר גיטען מיר יא לא יקום קאר ער זיא גיט געמען פאר אויבויב וואס כנס אונ אויב ער האם איר גיטען אין מוציאין פרי געבט קען זיא גיט אונעק פון אים הנשך על אשה איש אז קען איז איינעם חושד אז ער האם קענה גיטען מיט אאשה איש והוציאנה מתחת ידו אונ קען האם איר אריים גיטען פון מאנס האנש ודער מאן האם איר גיטען נקיון אף על פי שגנב האמשע דער וואס האם מיט איר קענה גיטען האם שוין מיט איר חתונה גיהאם נאך דעם גם יוציא מהו ער איר אויך נשין אונ קאר גיט ווארנען מיט איר : ה תפסיא גם ספדינה תיס לקשול ראובן האם גיבראכט אנט פון שמעון צו זיין ווייב וואס איז גיטען אין אויפשע קדינה אין חושד קארין ויפס אונ ראובן האם עדות גיאואנט גפני נכחי ובעני נשמה פאר מיר איר דער גם גישקוין גיטען אונ געשקפת גיטען אין גישקוין אונ געשקפת גיטען ויז דער גם איז גישקוין אונ געשקפת גיטען ויז דער דין איש . איז שמעונים ווייב גיט גיטארין לא ישא את אשתו קאר גיט ראובן געמען שמעונים ווייב . ווארום מען וועט חושד זיין ראובן דריבער האם ער גיאואנט אויף דעם גם ער איז קשור פרי ער זאל איר געמען . נאר צו אאנדערין קעגן שמעונים ווייב

שהוא ב"ד . כלומר מיליון או חלילה לך עשה חסד זה ביחודי משום דקיי"ל חלילה ומיליוני בני (כד) וג' לך חשדי אכל הישר נדרים ביחוד מומחה : וברוך) . המכס והמביא גם והמעיד על האשה להשיאה דתנן בהו לא יכנס אם היה לכה נשים בשעת מעשה : ומתו . חק"כ : מותרות להנשא להם . דהשתא ליכא חסד : וכוון . הכסים הללו : שנשאו לאחרים . משאשרה המכס

הורגו . תוס' : (כד) בגמרא מפרש דהא דקמני מפני שהו כ"ד לא דלתא משהיני הא חרי לא דחרי נמי משהיני . אלא אשמי' דליו מיליון פחו' מג' לפי' מ"ד בס"פ דסנהד' שיהו בני' ונפי' ל"ל כהני דק"ל' כו' כג' ועתו"ט . [ית] מיליון כ"ד . דלך ליכא אח' זו מתכוין רת"י : [נע] ויבחו . ודללו מתגרשו והבעלים גרמו הגרשוין אסורות כדאיתא בגמרא : (ספ) מפ' ש"ס' לדעת המעיד על בעלה שמת לא חשף אלא כשנתגרסה אכל כי תחלמה קיי"ל דהו"ו קטלנית ואסורה לינשא : [כ] ובניהם . כ"ס לאביהן דמותריס דלא ישיעין שמה יונה מתיר זה עמה נעום שהכין בוט מאכיו : (כו) ועד אחד שאמר מנ' ל"ל דהיא חמרת כ"י ין שמת דלח"ה היא קיימת כלשם הלוי שהיה ספק הו"ו לה גרמא כחובות דף כ"ב ולקמן פט"ו מ"ה : (כו) דלוי נאשרה על הבעל מדלווייתא מפ"ה' כגלוה . וה"ל כ"ס דלוי עדיי קיבור כלכד שאם כנס אל יוליא שלא באסרה לבעול ואפילו כדרי דלא פסק : (כח) נחלוין דכריו כדכרי הר"ף וק"ל דנגעין קמניה ולא כפרס' דמפרש שיש להם כנים מקמניה הרמב"ן :

או כשהעיד העד שמת בעלה ומתו הבעלים השניים : מותרות לינשא . לחסד ולעד (כה) ולמביא גם : וכוון מותרות לבניהן ולאחיהן . על אלו המתירין אותן ואינו אסורות אלא להם כלכד דלוי אדם חוטא כשכלו בניו או כשכלו אחיו וכל יולד דלחמייקין לא ינעום אם כנס אינו מוליא (כו) מוח מהנטען על א"ח שאם הוליוהו כ"ד מתחת בעלה בעדים ורביה כדורה (כו) אפי' עומדת מעל הנעום וכיוצא בזה אם כנס אל יוליא ואם לאחר שכלו עדי דבר מכוער יאל קלח דלא פסיק שמעך הקול יוס ותלי . אם כנס יוליא אלא ח"כ הו"ו לו כנים ממה (כח) שאלו אינו מוליא כדי שלא להוליא לעו על בניו :

אם כנס יוליא ואם כנס עדי דבר מכוער כלכד כגון שאלו חסד יוליא ואם לאחר שכלו עדי דבר מכוער יאל קלח דלא פסיק שמעך הקול יוס ותלי . אם כנס יוליא אלא ח"כ הו"ו לו כנים ממה (כח) שאלו אינו מוליא כדי שלא להוליא לעו על בניו :

צו אנדרעך מאנען ונתגרשו אונ ויאי וענען גיגמ גינוארין פון דעם אנדרערין מאן גימ דורך דעם חקם אונ גימ דורך דעם וואס האמ געבריינגמ דעם גמ גימ דורך דעם עדות או שנתאנגען אנדרע ויאי וענען גינוארין אלקנות פון דעם אנדרערין מאן אויף . דער נאך מותרות לינשא להם מענין ויאי שוין גינאמען ווערין צו זיי וצו דעם חקם אנדרע צו דעם וואס האמ געבריינגמ דעם גמ אנדרע צום עדות ויגמן אונ די אלע אנדרע חקם אונ דער וואס האמ געבריינגמ דעם גמ אונ דער עדות וואס פריער איז גישטאנען אז זיי מארען גימ געמען די נוייבער וואס זיי האבין מתיר גינען . נאר זיי אלזין מארען גימ געמען די נוייבער אבער מתירות לבניהם או קאמיהם דיא נוייבער וענען מותר גינאמען צו ווערין צו די ויהן אונ צו די פרידער פון זיי ווארום אפענטש מיהם גימ אעבירה ער זאל גימ הגאה האבין פון איר נאר זיין פרידער אנדרע זיין ויהן זאלין הגאה האבין פון דיא עבירה דריבער וועט מען זיאי גימ חושד זיין :

נועט ער איר נעמען מיאנה אויב אאשה האמ קמאן גינען אין איר מאן ואזוי ויאי עם שקיימ פיא מ"א או שה'ה אנדרע ויא האמ גינאמען חלוצה פגני פאר אים ופאר אלמרון ושאנה מעג איר דער חקם געמען פאר אווייב פגני שהיא בית דין נוייר בייא מילאן אנדרע חלוצה מאר גימ זיין אייבער גימ דרייא ריגנים . בין איה גימ חושד אז צווייא דייקמ אלזין מאכין אפאלש פדי דער דריבער זאל איר געמען אבער אנדר מתיר זיין מעג אייבער אויף דריבער קען מען אים חושד זיין זכין אונ דיא אלע דער חקם אונ דער וואס האמ געבריינגמ דעם גמ אונ דער עדות אז איר מאן איז גישטאמארבין וואס עם שקיימ פריער אז ויאי מארען גימ געמען דיא אשה שהייה להם נשים אז זיי האבין גיהאמ נוייבער האבין זיי דאך גימ גימייגמ צו געמען דיא אשה ופחו דער נאך וענען וייערע נוייבער גישטאמארבין מתירות לינשא אים מעג דיא אשה צו זיאי גינאמען ווערין ווארום איצט וועט מען זיי גימ חושד זיין ויגמן אונ די אלע נוייבער שנישאי זאמרים ויאי וענען פריער גינאמען גינוארין

גמרא יבמות דף כא ע"א הלכה ה' כלה כלי החטון דמ"ח דמלכות דכתיבה השתתפא

איסור מצוה שניות מדברי סופרים אמאי קרי ליה איסור מצוה

דיא ווערין גערופין ראשונות מדברי תורה . ויאי וענען די ערשטע איסורים וואס די תורה גימ זיי געאסקת . אונ די וואס די תורה האמ זיי גימ געאסקת . נאר די רבנן האבין זיי געאסקת . ויאי ווערין גערופין שניות מדברי סופרים . זיי וענען די אנדרע פון די נוס שמייען אין די תורה אונ ויאי וענען נאר אסור נוייל דיא רבנן האבין ויאי געאסקת אפאי קרי ליה איסור מצוה פאר וואס דוקמ

איסור מצוה שניות מדברי סופרים עם וענען דיא נוייבער וואס דיא רבנן האבין אויף זיאי געאסקת זיי מארין גימ חתונה האבין מיט וייערע קרובים . זיי ווערין גרופין שניות מדברי סופרים . די קרובים וואס שמייען אין די תורה זיי מארין גימ חתונה האבין איינער מיט די אנדרע ואזוי ווי אקאמטער מיט אפאטער . אשנור מיט אשנור . אכויקע מיט איר פלעקעניק . אונ נאך אזעלען

אמר אבוי מצוה לשמוע דברי חכמים . אימור קדושה אלמנה
 לבתן גדול גרושה וחלוצה לבתן הרוום אמאי קרי ליה אימור
 קדושה דכתבי קדושים יהיו לאלהיהם תניא ר' יהודה מחליף אימור
 מצוה אלמנה לבתן גרושה וחלוצה לבתן הרוום ואמאי קרי ליה אימור
 מצוה דכתבי אלה המצות אימור קדושה שניות מדברי סופרים ואמאי
 קרי ליה אימור קדושה אמר אבוי כל המקיים שניות מקרא קדוש
 איך רבא ובה מי שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מקרי רשע
 נמי לא מקרי אלא אמר רבא קרש עצמך במותר לך רב כהנא אמר
 מהכא ושמרתם את משמרתיו עשו משמרת למשמרת אמר ליה אבוי
 לרב יוסף הא דאורייתא הוא דאורייתא ופרשוהו רבנן כל התורה
 נמי פרשוהו רבנן אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא :

אלה המצות . כסוף ספר
 ריבית כהנים ומתנות
 לזכולו ספרא קמיל וכל אזהרות
 כהנים הם כתיבה : קדיש
 עצמך . לעמוד ולהיזהר חף
 במותר לך והסופי עליהם
 שניות המותרות לך כדי שלא
 תחל לילי עריות האסורות
 מן התורה : ושמרתם את
 משמרתיו . גבי עניות
 כתיב :

מקנים די בריד פון די חכמים ווערנט ער נאר גיט
 גערופן הייליג און רשע ווערט ער אויך גיט
 גערופן . ווי אזוי דער וואס איז גיט מקנים דיא
 בריד דיא חכמים ווערט ער גערופן רשע .
 און דער וואס איז נאך מקנים דיא בריד פון דיא
 חכמים . איז ער גיט ארשע . אָבער ער איז גיט
 הייליג . מען רופט אים גיט קדוש . אַזא אָמר רבא
 האָט רבא גינאָנט אזוי מייננט מען . דריבער רופט
 מען דיא שניות אימור קדושה וויא זענען אָמור
 ווייל מען דארף זיך הייליגען בש עצמך גימרי דך
 דו זאָלסט דך הייליגען אַפילו מיט די זאך וואָס
 דו מענטסט דב בהינא אפר סתקא רב בהנא זינגט פון
 דאָנען ווייסן מיין אז שניות דארפן זיין אָמור .
 עס שטייט אין פסוק ושמרתם את משמרתיו איר אָלמ
 היטען מיין היטונג עשו משמרת משמרתיו איר זאָלסט
 מאַכן אַהיטונג צו מיין היטונג . איר זאָלסט אויך
 אַפשיידן פון ווייטע קרובים וועלכע איך האָב
 גיט געאַסרעט . איר זאָלסט גיט קומען צו אַאימור
 מיט גאַנטע קרובים וועלכע איך האָב אייך
 נאָ געאַסרעט אָמר זיך אַזוי רב יוסף האָ דאָרייטאָט האָ
 האָט אַזוי זאָלסט צו רב יוסף איז די תורה היטסט
 מאַכן אַהיטונג צו אַהיטונג . זענען דאָך די ווייטע
 קרובים אויך געאַסרעט פון די תורה . האָט רב
 יוסף גינאָנט דאָרייטאָט אַלץ איז אָמור פון די תורה .
 נאר זיי שטייען גיט אין דיא תורה . ווייסן מיר
 דאָך גיט ווער זיא זענען ופירשוהו רבנן האָבן דיא
 רבנן גינאָנט ווער זיי זענען . דריבער ווערט דאָס
 גערופן אויך דעם נאָמען פון די רבנן . פֿרענגט
 דיא גמרא פֿי תורה נמי פֿירשוהו רבנן זיא זאָלסט
 תורה האָבן דאָך אויך די רבנן גינאָנט דעם שטם
 פון דיא תורה . פון דעסוועגען ווערט דאָס גיט
 גערופן אויך דעם נאָמען פון די רבנן . נאר אויך
 דעם נאָמען פון דיא תורה אַזא מדרבנן נאר דיא
 שניות זענען מאַק אָמור ווייל די רבנן האָבן זיי
 געאַסרעט . גיט דיא תורה וְקִרְא אֶסְמַכְתָּא בְּעַלְמָא נֵאָר
 דיא רבנן האָבן אָנגילעהנט זייער אימור אויך
 דעם פסוק ושמרתם את משמרתיו . איר זאָלסט
 מאַכן אַהיטונג צו מיין היטונג :

מען די שניות . אימור מצוה אפר אבוי מצוה לשמוע
 דברי חכמים האם אבוי גינאנט זיי זענען אָמור ווייל
 עס איז אַמְצוּה צו הערין די בריד פון די חכמים
 אימור קדושה וואס מיינט מען אימור קדושה אָמנה
 לבתן גדול גרושה וחלוצה לבתן הרוום או אָפֿהן גדול
 האָט חתונה מיט אַאַלמנה . אָדער אָפֿהן הרוום
 נאָפֿראַקטער פֿהן האָט חתונה מיט אַגרושה
 וואָאָשה וואָס דער מאַן האָט זיא גינאנט אָדער ער
 האָט חתונה מיט אַחלוצה וואָאָשה וואָס איר
 געשטאַן פֿענעם פֿאָרן פֿרודער האָט איר גינעבן
 פֿלוצהו . וויא ווערן גערופן אימור קדושה וואָאָ
 קרי זיך אימור קדושה פֿאר וואָס רופט מען דאָס
 אימור קדושה דכתיב וואָרום עס שטייט אין פסוק
 קדושים יהיו לאִלהיהם דיא כהנים זאָלן זיין הייליג
 צו זייער גאָט . איז דערשטייטש אימור קדושה .
 דיא כהנים זענען אָמור צו זעמען דיא ווייבער .
 ווייל זיא זענען הייליג פֿניא רבי יהודה פֿהלף מיר
 האָבן גילערונגט רבי יהודה פֿארמאָהשט די בריד
 אימור מצוה אָמנה לבתן גדול גרושה וחלוצה לבתן הרוום
 אַאַלמנה צו אָפֿהן גדול און אַגרושה און אַחלוצה
 צו אָפֿהן הרוום . דאָס ווערט גערופן אימור מצוה
 וואָאָ קרי זיך אימור מצוה פֿאר וואָס רופט מען דאָס
 אימור מצוה דכתיב אַלֵּה המצות ווייל עס שטייט
 אין פסוק אַלֵּה המצות . דאָס זענען די מצוה .
 איז דערשטייטש אימור מצוה . דיא כהנים קארין
 גיט זעמען דיא ווייבער ווייל עס איז אַמְצוּה .
 אָנעקאָט פון גאָט זיי זאָלן די ווייבער גיט זעמען
 אימור קדושה שניות מדברי סופרים די שניות וואָס דיא
 רבנן האָבן וויא געאַסרעט ווערן גערופן אימור
 קדושה וואָאָ קרי זיך אימור קדושה פֿאר וואָס רופט
 מען וויא אימור קדושה אָמר אַזוי פֿי הפסוקים דברי
 חכמים וְקִרְא אֶסְמַכְתָּא בְּעַלְמָא דער מענטשט וואָס
 איז מקנים די בריד פון דיא חכמים ווערט ער
 גערופן אַהייליגער ווער אימור פֿריינט צו
 הייליגיגייט . דער וואָס וועט האַלפֿטן דעם אימור .
 וועט ער זיך הייליג אָמר זיך רבא האָט רבא גינאָנט
 צו אַזוי זיך שאַינו מקיים דברי חכמים קדוש האָ דלא
 פֿקרי רשע זיי זי פֿקר דער מענטשט וואָס איז גיט

זוהר נח דף סא ע"ב ת"ת לזילת יוד הא ואו הא

רבי יתק הוה שכיח קמיה דרבי שמעון א"ל האי קרא (דקאמרי) דכתיב ותשחת הארץ לפני האלהים אי בני נשא
 קטלן ארעא כמה א"ל בני דכתיב כי השחית כל בשר את דרכו כמה דלחמך . כנוולא דא (ויקרא יח)
 ותמא הארץ וספקוד עונה עליה . אלא בני נשא קטלן ואי הימא ארעא כמה . אלא עקרא דארעא בני נשא אינון .
 ואינון משכלין אורחא והיא אחתהבל . וקרא וכוך דכתיב וירא אלהים את הארץ ובה השחית כל בשר את
 דרכו על הארץ . ת"ח כל הטוי דכ"ח כלחא דליה בתשובה . וחסאה דלחודי זרעא ועל ארעא
 ומחבלא ארעיה וזפיך זרעא על ארעא מחביל ליה ומחביל ליה ארעא ויעליה כתיב (ירמיה ב) נכחם עונך לפני וכתיב
 ביה (תהלים ה) כי לא אל חסך רעע אחי לא יגודך רע (בר בתשובה סג) וכתיב (בראשית לה) ויהי ער בכור
 יהודה רע כעניו ה' וימיתו ה' והא חמאי ה' א"ל חמאי דלון קב"ה עלמא כמלא ולא כאשא ולא כמלא אחרא .
 א"ל דוא הא דהא אטון חבילו ארעייהו בנין דמיין עלאון ומיין תחאון לא אחחבדו דכר ונעקבא כדקא איות
 מאן אינון דחבילו ארעייהו כנוונא דא מיין דכורין וקוכין ועל דא תחדת כמא כמה דליוון חבו ומיין הוא רחמיין
 וספטו משכא מנייהו כמה דחבילו ארעייהו כמיין רחמיין דינא לקבל דיוא ה"ל דכקטו כל מעיינות תהום רבה .
 הא מיין תחאון . וארובות השמים נפתחו דא מיין עילאין מיין עילאין ותחאון :

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

מספר הוצאות חיים

ש"ע יו"ד סימן ק"ם ק"פ

ידע כל אדם כי במעשיו הרעים עושה לנפשו נזילין
 נשמתו כגיהנם כלפירושו כפי' והיושע הוה לכות כגדיס נזילין
 ואמר כזכר יוסע כהן גדול הוה מס כתיב ביה וספטו עומד
 על ימיו לשטנו ומס כהוה כן עשר בני עלמא עאלין . עוד זכר
 לשוכ שלא יהיה נשמתו נדסה לחון כעלותה למעלה כהיותה נערת
 מהנוף

(א) צריך לזוהר ברבית וכמה לאוין נאמרו בו ואפילו
 הלה הנחמו והערב והעדים עוברים : (הנה) ואין
 חילוק בין מלה לעני או לעשיר : (ב) כל הנותן
 ברבית נכסיו מתמוטטים וכאלו כופר ביציאת מצרים
 ובאלהו ישראל : (ג) התולה מעותיו לזכר שהם של
 עכו"ם ומלה אותה ברבית הקדוש ב"ה יפרע ממנו :
 (ד) אפילו אם הלה נותן לו יותר מרעהו בשעת הפרעון

שלא התנה עמו ואינו אומר שנותן לו יותר כשבו"ל

ידע כל אדם כי במעשיו הרעים עושה לנפשו נזילין
 נשמתו כגיהנם כלפירושו כפי' והיושע הוה לכות כגדיס נזילין
 ואמר כזכר יוסע כהן גדול הוה מס כתיב ביה וספטו עומד
 על ימיו לשטנו ומס כהוה כן עשר בני עלמא עאלין . עוד זכר
 לשוכ שלא יהיה נשמתו נדסה לחון כעלותה למעלה כהיותה נערת
 מהנוף

(א) צריך לזוהר ברבית מען דארף זיה היקען גיט
 צו נעמען רבית ונפח לאוין נאמרו בו פיר
 לאוין איז געזאגט גיווארין ביי ארבייט ונאפילו הנה
 הנהגה והערב והקדים עוברים אפילו דער לזה וואס
 גיט די רבית, און דער וואס האט, ערב גיווען
 ונחש געשטאנען פאר דעם חוב, און דרא ערות,
 אלע האבין אעביקה אויף דעם פראצענט וואס
 דער סקנה קעמט ואין חילוק בין מלה לעני או לעשיר
 און עם איז קיין אונטערשייד צו ער פארבארנט
 דאס געלט צו א ארעם מאן אדער ער פארבארנט
 צו ארייכין מאן זענען ביידע טאר מען גיט נעמען
 פראצענט : (ב) כי הנותן ברבית דער- וואס פאר-
 בארנט ויין געלט אויף פראצענט נכסיו סתכוססים
 וועט ויין פארמעגן פארלענדט ווערין פון אים
 וכאלו כופר ביציאת מצרים ובאלהו ישראל און עם איז
 גלייך ווי ער וואלט געלויבנט און געזאגט אז די
 יודין זענען נאר גיט אויסגעלויבט געווארין פון
 מצרים דורך גאט, און די יודין האבן נאר קיין
 גאט : (ג) התולה מעותיו בנכסים לזכר שהם של עכו"ם
 ומלה אותה ברבית דער וואס פארבארנט געלט אויף
 פראצענט, און ווייז ערשעמט זיך פאר מענטשין
 צו נעמען פראצענט, זאגט ער דאס געלט איז
 גיט וייגע נאר א עכו"ם האט אים געמאכט פאר
 א מעקלער ער זאל פון זיינעמענען פארבארנט
 דאס געלט הקדוש ברך הוא יפרע פניו וועט שוין

נאמ געזאגט ווערין פון אים : (ד) אפילו אם הלה נותן לו יותר מרעהו בשעת הפרעון אפילו דער לזה
 שייקט מען דעם מלה ווען ער באצאלט אים דעם חוב, מיט זיין נאכט ווילען שלא תהיה עמו
 דער סקנה האט נאר גיט פערלאנגט פון דעם לזה ער זאל אים געבין וואו אומר שנותן לו יותר מרעהו
 וחס לישראל ע"ט (ח"א)

מסנף יודו סיה מחלל על זה שמרה נפש לא ימסר צדיק
 ממקוריו כש המלך טעות אין מספר כמה תשובה ותפלה לרוב .
 המלאכיה המלך סבלו דבר זה כהתודות שנשמחו עולה לך
 סביבנות ונחתת מסנון ודוחין אותה לפון כמה רלוו סילטעל
 ויבטע אלס זיכס סלרס לפסות תשובה סליטס סתפא מיתמו
 כמסקס סוה נפטר מכל דיני הסנון וחסרו :

רביית אסור : (ה) אפילו לכבוו ובנו ביתו אסור לחלוות
 ברבית אף ע"פ שאינו מספיד עליהם ובדואי נותנו להם
 במתנה : (ו) ישראל שלוח מעות מעוב"ם ברבית אסור
 לישראל אחר להיות לו ערב כו' : (ז) עב"ם שלוח
 מישראל ברבית אסור לישראל להיות לו ערב :

ז"א גימ' צוריק שמויסיק פון צו קופען פאר גאמ
 יודו היה מתפלל על זה דוד הקלף האם ווענין העם
 גיבעטין צו גאמ שפדה נפשי אי חסר ביד המספרנים
 היה מיון נקמה זיא זאל גימ' גיבענין ווערין אין
 די הענט פון די מקסרינים . אז דוד הקלף האמ
 אויף דעם גיבעטין אונ האמ מורא געהאמ גי
 שכן המלא עבירות אין חסר בכה השבחה ותפלה צדיק
 דער מענטש וואס אויפ'יל מיט עבירות אן אצאהל
 זיא פיל תשובה אונ תפלה דארף ער פאר זיין
 גשמה ויבטיחו האדם בשלכו דבר זה כהתחיותו שגשמתו
 סליח יודו התיכונות ונתנת השפון דוחין אותה לחיץ ווען
 דער מענטש וועמ זיה מתנדב זיין אונ וועמ דיא
 זאך פארשטעלן פאר זיה אין זיין שפך ווי דיא
 גשמה זינע גייט ארויף אין הימלע און זיא דארף
 גיין דורך פיל צימקערין אונ באלד ווי זיא קוקט
 צום ערשטין פאלאץ אינדער זיא גייט אריין מוז
 זיא געבין רעכענונג אויף אירע מעשיות אונ מען
 זעהם אירע עבירות אונ מען שמויסקט זיא אונעק
 פון דעם פאלאץ בכה ראי שצפער ויבכה וזיא פיל
 צער דארף דער מענטש האבין פון דעם אה ער
 דארף וויינען אויף זינע עבירות זאם וזיה האדם
 געטוה השבחה שגשה אויב דער מענטש וועמ זוכה
 זיין צו תשובה תשובה זיין דארף שגשה אה מיתו
 גשמה אז זיין שמוארבין וועמ זיין דורך גאמ אללין
 גימ' דורך דעם סלאך המנות היא נפטר מכל דיני
 השנון ואשתי דער מענטש דארף שוין גימ' געבין
 רעכענונג אויף זינע מעשיות אונ ער ווערט גימ'
 עקששם , וואהל צו אים :

רביית אסור אונ דער לזה זאגט גימ' אז ער גימ' אים
 מקהר פאר פראצענט , פון דעסקווענין פאר מען
 גימ' : (ה) אפילו לכבוו ובנו ביתו אסור לחלוות ברבית אפילו
 אפאמער מיט זינע קינדער אדער מיט זינע
 שמוב מענטשין פאר ער גימ' זיא פארבארנין
 געלט ער זאל פון זיי נעמען פראצענט , אונ ער
 פאר גימ' בארנין פון זיין ער זאל זיא געבין
 פראצענט אף על פי שאינו מספיד עליהם אפילו ער
 איז דאך גימ' ביזן אויף זיי וואס זיי נעמען בייא
 אים פראצענט ויבטיחו נותנו להם כמתנה אונ געוויס
 שיינקט ער זיי דאם געלט , פון דעסקווענין פאר
 מען גימ' : (ו) ישראל שגשה מעות עפרים ברבית אסור
 לישראל אחר להיות לו ערב אויב רויבן וויל בארנין
 געלט פון אעפרים ער זאל אים געבין פראצענט ,
 אונ דער עפרים וויל גימ' גרויבן דעם יודין דאם
 געלט , פאר גימ' איין אנדער יוד זיין אערב בייא
 דעם עפרים אויף דעם געלט , ווארום עס איז גלייך
 וזיא דער עפרים בארניט דאם געלט דעם ערב
 אונ דער ערב בארניט דעם לזה , בארניט דאך איוד
 פון איוד אויף פראצענט : (ז) עב"ם שלוח מישראל
 ברבית אסור לישראל להיות לו ערב אויב אעפרים וויל
 בארנין געלט פון איוד ער זאל אים געבין
 פראצענט , אונ דער יוד גרויבן גימ' דעם עפרים ,
 פאר גימ' זיין איין אנדער יוד אערב , ווארום
 עס איז גלייך ווי דער יוד פארבארניט דאם
 געלט צום ערב , אונ דער ערב פארבארניט
 צום עפרים , פארבארניט דאך איוד צו איוד
 געלט אויף פראצענט :

ג' יום ד תורה

אונקלוס

למשך מלחמה היא יהיה נפש י' יהו יהוה - יהו יוד הא ואו הא - נשמה יהוה היה יהיה ו' דמילי וז אל שם
 ב'ן שבטלה בניקוד חולם :

למשך מלחמה היא יהיה נפש י' יהו יהוה - יהו יוד הא ואו הא - נשמה יהוה היה יהיה ו' דמילי וז אל שם
 ב'ן שבטלה בניקוד חולם :

ב מבל והתהמה התהורה תקח

ב מבל בעירא דכיא

שפתי חכמים

רש"י

ס' דל"כ מנה ידע סודים ותמאס כספי עתה מי סיה (ק"מ) וז"ל סודות נומר כנמרה שחכיס קולטוס ומחילין כול דל"כ
 סוף סיה יבט לכבוו אונס ספרי אחד מן סופני עטרס הוא קוקנין נקף ואף ליע אלא למחר כמיעס (בכס גור הירס) ,
 דעת אקנוס כבעלי התוספות

ס' דל"כ מנה ידע סודים ותמאס כספי עתה מי סיה (ק"מ) וז"ל סודות נומר כנמרה שחכיס קולטוס ומחילין כול דל"כ
 סוף סיה יבט לכבוו אונס ספרי אחד מן סופני עטרס הוא קוקנין נקף ואף ליע אלא למחר כמיעס (בכס גור הירס) ,
 דעת אקנוס כבעלי התוספות

(ג) ככל בהבנת התורה. פרש"י העתירה להיות תורה לישראל לצדק נח תורה וחימה סתא דאברין

(ג) ככל בהבנת התורה. פרש"י העתירה להיות תורה לישראל לצדק נח תורה וחימה סתא דאברין

(ג) ככל בהבנת התורה פון אימליקער בטהה וואס זיא וועמ זיין סהור צו די ישראל תקח קף נאקטוס
 ספר הישר

(ג) ככל בהבנת התורה פון אימליקער בטהה וואס זיא וועמ זיין סהור צו די ישראל תקח קף נאקטוס
 ספר הישר

זיא אקוועצער ארס . האם דיא קטשה גימ' גינאלט גיין (ח"א)

זיא אקוועצער ארס . האם דיא קטשה גימ' גינאלט גיין (ח"א)

(זת לישראל ע"ס)

(זת לישראל ע"ס)

לך שבֵּעָה שְׁבֵעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ
 וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא מְהַרְהֵה הוּא
 שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ : וְגַם מֵעוֹף
 הַשָּׁמַיִם שְׁבֵעָה שְׁבֵעָה זָכָר וְנִקְבָּה
 לְחַיֹּת זָרַע עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ :

תסב דךְ שְׁבֵעָה שְׁבֵעָה
 דְּכָר וְנִקְבָּה וְכֵן בְּעִירָא
 דִּי גִיתוּהִי דְבִי תְרוּן דְּכָר
 וְנִקְבָּה : וְאִף מֵעוֹפֵי
 דְּשָׁמַיָא שְׁבֵעָה שְׁבֵעָה
 דְּכָר וְנִקְבָּה לְמִיָּא
 וְזָעָא עַל אִפֵּי כָּל אֲרָעָא :

תולדות אהרן
 נחמס זע . כבוד טובס כ כח זכחס קיא
 רש"י

שפתי חכמים

ולח' מה ליה לרש"י גלמד נח תורה דלמא מה סלקה שבעס
 שבעס משום שפתיב לא קלטס אלא שבעס זונות ויל דוח לרש"י
 דוחק דמקטטו של מחמת משמע דכל שלג דבוקו כמיין און
 חתיכה קולמתן ולח' שמתן סממאס לא היו אלא שנים וממין
 סטורין לא היו אלא ז' אלא דהוי כרובס זונות היו משני המינין
 וז' מהלך חורב ודיקא נמי קרא דכתיב תקח לך משמע הפיקה היסד
 כיד נח ודוק ליל' דמה שנלמד בקרא שבעס שבעס היינו
 וסא דכתיב בקרא שבעס לאלו למימר שהיו ז' זונות אלא ז'
 ואלתו דהיינו שני עמות וחותן שנים יהיו אים ואלתו כ"ג בני
 אחד בלא זוג אלא כדי שיקריב בו' וחתו היה זכר מלחמי .
 שפתיב שנילו לא הריבה הוא ואלתו בו' בני עס שפתיב
 לקרב חודש ז' לריבין לזרות בו' וחס ואלתו שחתו כשימוס
 ו' זונות זוג אחד לקים המין כמו כמלאס . ומקראן גזר אריה
 כתיב בני עמות טבור זכר כמות סתם ולמלוד כמות מעוות
 לפיכך וכן שבעס שבעס לרזו לו דמשום הכי ז' עסק סטורין
 כדי שיקריב קרבן אכל לא סוס חתיב שפוט כריסא לא סוס
 אמריין דמאוס קרבן עוס ליקא ז' דקוס חמיאל כמות
 דומיל דשפוט

גלמד נח תורה (עירוטין יח) : שבעה שבעה .
 כדי שיקריב י מהן קרבן בלאחו : (ג) גם מעוף
 השמיים וגו' . כטוריס הכחזו מדכר ולמד כ סתום

דעת זקנים מבגלי התוספות

כדפ"ש . והא דקאמר בנחיסם כנא ידע לא קאי אפסורין
 ובסמאס דסוח לא היה סתרין כזוס כל שהתבה קולסתו
 שחור שהרי התבה קלטה סמאס לכך הפתוח שנים סכך
 אם לא נפרש כל שהתבה קולסתו יותם משנים סחוד אלא
 קאי אקרא דמהפוח למינוהו דרש"י מאותן שרבו כמינו
 ועל זה פ' כנא ידע נח ומשני כל שהתבה קולסתו סחור פ'
 שרבו כמינו וכל שאין התבה קולסתו סמא פ' דרבו בשיאין
 מינן והסחור ובסמא שובא גבי ערוה דכתיב אל תמסאו בהם :

בזכיסם פ' פרת סמאט כנא ידע כל שהתיבה קולסתו סחור .
 וכל שאין התיבה קולסתו סמא אינא לא ידע אלא סתוך
 קולסת התבה . ויש מפרשים שאין להוביט שלמד הורה אלא
 סולא הקריב קרבן כביאחו כן התיבה אלא כן הסורה .
 והאי נמי לא נהירא שהרי הבין זה כמה שאמר לו ית'
 להנסיס מהם שבעה . כי כן פירש' בני יוקח מכל הבהמה
 הסחורה אכר נח א צוה לו הקב"ה להכניס מאלו שבעה
 והאי כדי להקריב סתן קרבן . לך קב"ה דמה שלמד נח תורה

פירוש לתורה אלהים

צו דיר גַּעֲקֹעַן שְׁבֵעָה שְׁבֵעָה אֹנִי וְיַעֲקֹב אִישׁ
 וְאִשְׁתּוֹ אֲמָאן מִיַּם אֲנֹוִיב , ורש"י שרייבט דרום האם
 גאם גיהייקען גַּעֲקֹעַן פון דיא מְהַרְהֵים צו וְיַעֲקֹב
 פְּרִי עֵר זָלָה פון זיי קרָבָנוֹת מְהַרְהֵים זיין גַּאָה דַעַם
 או עַר לַעֲמִי אַרְוִים גִּיין פון דַעַר תְּהָה אונ פון
 דאַנְען גִּילְעָנֵעַן מִיר או נח האם גִּילְעָרִיבֵעַן הַתּוֹרָה
 נוֹאדִים פון וְעַמִּי זֵעַן דַעַר האם עַר גַּעֲוִוִים וְיַעֲקֹב
 בְּהֵמָה עַם וְעַמִּי זֵעַן דַעַר או עַר זָלָה פון אִיר

צו דיר גַּעֲקֹעַן שְׁבֵעָה שְׁבֵעָה אֹנִי וְיַעֲקֹב אִישׁ
 וְאִשְׁתּוֹ אֲמָאן מִיַּם אֲנֹוִיב , ורש"י שרייבט דרום האם
 גאם גיהייקען גַּעֲקֹעַן פון דיא מְהַרְהֵים צו וְיַעֲקֹב
 פְּרִי עֵר זָלָה פון זיי קרָבָנוֹת מְהַרְהֵים זיין גַּאָה דַעַם
 או עַר לַעֲמִי אַרְוִים גִּיין פון דַעַר תְּהָה אונ פון
 דאַנְען גִּילְעָנֵעַן מִיר או נח האם גִּילְעָרִיבֵעַן הַתּוֹרָה
 נוֹאדִים פון וְעַמִּי זֵעַן דַעַר האם עַר גַּעֲוִוִים וְיַעֲקֹב
 בְּהֵמָה עַם וְעַמִּי זֵעַן דַעַר או עַר זָלָה פון אִיר

ספר הישר

אנויב ווען ער איז שוין אלס גינוען אונ האם גיבארין
 אווען גָהוּד , דַעַר גָהוּד איז שוין אַיִקְנֵעֵנוֹאקסין אונ דַעַר
 פֿאַטֵר האָט אים לִיב גֵּנְעֵאָם , אונ האָט זײַס גִּילְעָנֵעַן דיא
 קְלִידֵדֵר וואָס גאָט האָט גֵּנְעֵאָבט צו אָרָם הַרְבֵּאִישׁן מִיַּם
 חָהָר ווען זיי זענען אַרְוִים גֵּנְעֵאָבט פון גַּן עֵדֶן , נוֹאדִים
 ווען אָרָם אונ חָהָר זענען גִּישְׁאָרְבִין האָט מען די קְלִידֵדֵר
 גִּילְעָנֵעַן צו חָהָר , אונ ווען חָהָר איז אַרְוִיף איז דִּיקְעַל
 האָט עַד דיא קְלִידֵדֵר גִּילְעָנֵעַן צו זיין ווען חָהָרִישְׁתֵּה אונ
 ווען חָהָרִישְׁתֵּה איז גִּישְׁאָרְבִין האָט נח גֵּנְעֵאָבט דיא
 קְלִידֵדֵר מִיַּם זיך און דַעַר תְּהָה , אונ ווען נח איז אַרְוִים
 פון די תְּהָה האָט חָם גִּילְעָנֵעַתֵּה דיא קְלִידֵדֵר אונ האָט זיַּמֵּה
 כַּעֲהֵאלִטִין

ארויס גַעֲשִׁיקט די פֿאַהָב , אונ די פֿאַהָב האָט קיין פֿרִיגֵדֵר
 גַעַם אָרָם גֵּנְעֵאָבט , האָט נח זיַּה צוֹרֵק אַרְוִים גֵּנְעֵאָבט און
 די תְּהָה , האָט נח גַאָה אַפֿאַקֵל אַרְוִים גֵּנְעִישְׁתֵּה אִיין אַנְדֵרֵר
 פֿאַהָב , האָט זיַּה גֵּנְעֵאָרְוִיבֵט אַפֿאַלֵּאם אִיין כּוּל אונ איז
 גֵּנְעֵאָבט צו די תְּהָה , האָט שוין נח גֵּנְעֵאָבט און די וואַסער
 איז שוין נִישְׁטֵא אַוּיף די גאַנְצֵעַ עַרֵד , נח האָט גֵּנְעֵאָבט
 גַאָה עַלְלֵיקֵע אַוּיף און איז אַרְוִים גֵּנְעֵאָבט פון דיא תְּהָה
 מִיַּם אַלֵּע פֿהַמּוֹת אונ חָהָר אונ עַמּוֹת , וְעַדְרֵי אִיין גֵּנְעֵאָבֵר
 גַעַן אַוּיף זיין אָרָם , די קְנֵדֵדֵר פון נח האָבן גִּיבֵאָרִין קְנֵדֵדֵר
 וואָס פון זיי איז פֿאַרְשִׁיקֵיבִים גִּיבֵאָרִין אַלֵּע קִנְעִישְׁתֵּה אַוּיף
 דַעַר מַעֲלֵם , אַתּ בִּישׁ דַעַר ווען פון חָם האָט גֵּנְעֵאָבט
 (תק ליבראל ע"ט) (ח"א)

אונקלוס

ו ארי יזמן יזמן עד
שבעה אגא סחית
ממרא על ארעא ארבען
יזמן וארבעין יזמי
ואמחי ית פלי יקומא ד
עברית מצל אפי ארעא:

ד כִּי לַיָּמִים עוֹד שִׁבְעָה אָנֹכִי
מִמָּטִיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם
וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחִיתִי אֶת־כָּל־
הַיְקוּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי

בעל המורים

(ד) טיקוס אשר פשיט. כנית לא טיהר לנחית המוסר: טיקוס. ג' כמס' ומחיתו לח כל טיקוס ויחית את כל טיקוס ואל
כל טיקוס אשר כרנגוים למור כמס' כהטולו דור כהטולו חממה רוב טיקוס ושטר טיקוס לכס כן קרס מרוב שטר טיקוס
פסקור ומס':

שפתי חכמים

רשי

מן המפורס: (ד) כי לימים עוד שבעה.
(מטהדרין קס) אלו ז' ימי אכלו של משהלח הלדיק
ל שחם הקב"ה על כטרו ומכב את הסורעת לא
ח"ר שנה לחיו נח: כי לימים עוד. מה עוד זמן
כנגד יערת חולד שקלקלו להפרים ליערם לזר ארת

אשטוט כתיב לחית זרע על מי כל החרב א"כ היא דכהה
פני מסוס לנחית זרע וזה ליקח ששמה מ"ס נקס כהמות כריסח
וק"ל ומכרס"י חיתן כמנין אחר ט"ט: ל' (ק"מ) דלס לא כן
מחבו שטחיו של משהלח ומחלו שחם כלום כגנת
למר זמן זה נוסף על ק"כ שנה: ארבעים יום.

פירוש לתורת אלהים
קוֹדֶדֶר אִין קוֹדֶדֶרְס קוֹדֶדֶר יז פני כל הארץ אויף
דער גאנצער אָרד: (ו) כי לימים עוד שבעה ווארום
גאך אין יזיבן טאג ארום אָנֹכִי מסטיר על הארץ וועל
אויף לאזען רעגענען אויף דער אָרד אַרבעים יום
פּערציי טאג וואָרבעים לילה און פּערציי נעכט
יסקיחי את כי הקים און אויף וועל אפּ פּערצין גאך
דאס באַשטאנד אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי וואס אויף האב כּבּשאַמין
פּעל פּני האָרעס אויף וועל ניי פאר לעקרוין פון רער
כּפּר הישר

קלובה פון גקרוז איז געשאַרקט גינארין. האם טען אים
גיבעין אַרעא טען זא"כ באהען פון זיינעקעווענין אַפּקאט.
צו זיין קעניגרייך. און טען האם געפּענען אַרזיטין פּלאַט
אַנדערעווען און אויף דעם פּלאַט האם כּער גיבאָהט אָך
דיקע שפּאט. דאס איז די שפּאט שפּעך (פּעל) און גקרוז
האם געהאט נאך גרויסע קלעבונג און ער האם אַיך
גענוטען פּעל פּעלכער און זיין קלובה און גרויס גינארין.
און אַלע פּעלכער האבין זיך געבונקט פאר אים און האבין
אים געבריינגט כּסגות און זענען גיווען מיט אים אין דאס
שפּאט שפּעך. און גקרוז האם געזינדיגט און גאט פּעל
קעך פון אַלע קעניגשין וואס זענען גיווען פון כּבּול כּח
זיין צייט. ער האם געפּאכט באַפּער הייזענע אים שפּעך
גערנע און אַר זאט זיך געבונקט צו זיין. און זיין ווען
כּרזן איז גיווען פּאך אַנְקעקענער דאָשע פון אים. און זיין
גענעראל פּעל פּעל גיווען גרויס בייא גקרוז און ביי אַלע
קעניגשין. און זי גאבין אים שפּאט געליבט. גרה האם
געבונקט אַרבעיט האם זיא געזינדיגט אַפּקאט בּת כּרנבו.
זיא האם גיבאָהט צו אים אַרזיין. גרה האם געזינדיגט דעם
אָנֹכִי פון דעם ווען אַרבעיט:
אין דאס נאכט וואס אַרבעיט איז גיבאָהט גינארין זענען
געקומען אַלע קנעכט פון פּרה און אַלע חכמים פון
גקרוז און זיינע אַלע קנעכט צו פּרה אין שפּעך. און זי
האבין אַרבעיט גיבען און געשרינגען און האבין זיך
געפּרייט מיט אים אַנאָנע נאכט. און זי דאס חכמים און
דיא כּבּשאים זענען ארויס געגאנגען פון פּרה'ס שפּעך
האבין זיא אויפּגעהויבן זיינע אַרבעיט אַרזיין זענען היסעל נאכזי

געשאַפּט פון זיינע גרויסער. און ווען צו הם איז גיבאָהט
גינארין זיין ווען בוש. און בוש האם אויף די קלוינער געהאָלט
זיין ווען בוש. און בוש האם אויף די קלוינער געהאָלט
פון זיינע קלוינער און פון זיינע גרויסער. און ווען צו בוש
איז גיבאָהט גינארין זיין ווען גקרוז. האם בוש גיבעין
דיא קלוינער צו גקרוז. ווייל בוש האם ליב געהאט זיין
און גקרוז קעך פון אַלע קלוינער. ווען גקרוז איז אַלס
גיווען געזאָגט אַרזיין האם ער אַנְקעקלוינער דיא קלוינער
פון אַרבעיט גינארין. און אַרזיין ווי ער האם גאך אַנְקעקלוינער
די קלוינער איז ער געשאַרקט גינארין ווארום גאט האם
אים גיבעין פּאך און אַפּאָרקים צו פּאָנגען חיות אין פּעל.
גקרוז פּעלכט פּאָנגען חיות און האם געפּאָהט אַפּוּב
און האם פּאָרקים גיווען אין חיות אויף דעם כּינבּה קרפּות
צו גאט. און גקרוז האם געהאָלט פּעל קלעבונג מיט
פּעל פּעלכער און ער האם אַלע אַינגעקלוינער ווייל גאט
האם אים געקלעבט און ער איז גינארין אַפּקאך אויף זיין.
ווען גקרוז איז אַלס גינארין פּערציי אַרזיין איז גיווען
אפּוּבאָהט אַלע קלוינער מיט דאס קלוינער פון יפּא. האם
גקרוז צו זאָגען גענוטען פּעך ווען גענערט מיט פּערציי
קעניגשין און האם קלוינער געהאָלטן מיט די קלוינער פון
יפּא און האם אַינגענוטען די קלעבונג. דאָפּאָלס האבין זיך
אפּוּבאָהט אַלע קלוינער מיט דאס און גאך פּעל קעניגשין און
האבין געפּאכט דעם גקרוז פאר אַפּקאך. גקרוז האם
געקמבט אויף זיין פּעל פּעל אַרבעיט און גענוטען
פּעל ווי ער איז ביי מיניקע פּעלכט און פּרה דער ווען
פּעל גאט און גענוטען זיך געקלעבט גענערט. און זי דאס
(תק ל ישראל ע"ט)

ה וְעַבְדְּ נָח פְּכִי דַי
 פְּקִידָה יֵי: וְנָח פְּר שִׁית
 מֵאָה שְׁנַיִן וּמֵפָנָא דְהָה
 מֵאָה עַל אֲרָעָא: וְעַל
 נַח וּבְנָוָיו וְאַתְתִּיבָהּ וְנָשִׂי
 בְּחַלְתִּי עִמָּיהָ לְתִיבֹתָא
 מִן קֳדָם מִי מֵפָנָא:
 תולדות אהרן
 ומ"ג. מסגרתו פס:

רש"י

מקורו: (ה) ויעש נח. זה ביחולו לחיבה: (ז) נח
 ובניו. החכמים לנד והכמים לנד לפי שגאסורו בתשמים
 המטה מן מפני שהעולם שריו כלנר: מפני מי
 ההכבול. אף נח מקטני חממה היה ממלחין ולינו ממלחין
 שיבא המבול ולא נכנס לחיבה עד שזרקוהו הגמים:
 רכס אמר המבול כדריש"י לקמן עד שנתן לו הקב"ה אוח

שפתי חכמים

מה ענין של השבעה ימים שזכר הכתוב כפי: כל יל קסה לרשי
 למס סוף ויבא נח ונח לקח לנחל לנחל מים ומן כן עם מלוח שנס
 והמבול היה מים על הארץ ויבא נח ונח אלא לנחלוע העולם למס
 האסור בתשמים המטה מפני שהמבול היה והעולם היה שריו כלנר
 ומ"ה כתיב אמרו ויבא נח ובניו ומה שזכר כליאתו נ"כ הכי אמר
 לנד והכמים לנד ולא שפסו ומה שזכר כליאתו נ"כ הכי אמר
 שזמרת בתשמים היה היינו לפי שכן היה דולג לעסוק כפרס
 שאל יבוא עוד מכל לכן כתיב נ"כ ויבא נח ובניו ונח וק"ל ל"ז:

דעת וקנים מבעלי התוספות

מקלנין אותך ואינו עושין כמו העושים שהתורה לארץ צוח
 המלך עליהם שיהרגם כך העולם מתחלה היה כלו צוח
 שאינו רואין ולא שומעין ואש"ל היו מקלסין להקב"ה שנא'
 נשאו נהרות ה' ונח' אמר הקב"ה אל היתי ברא אדם
 ששומע ויראה כמה קולסין וכמה שבתות היו נהנין לי
 מיד צוה ה' וירא המים ויראה היבשה ובה ברא אדם
 בטקום המים והשפיע להם טובה שהיו ורעין הארץ ומעלה
 להם לארבעים שנה ומרוב טובה מרדו בהקב"ה שמע הקב"ה
 במרדן וצוה למים שיבואו עליהם וישפסו אותן מ"ד ששפע
 מפי הרב נתן אפיאל:

(ו) ויבא נח ובניו. פירש"י האנשים לנד והנשים לנד לפי שכל
 ימי המבול נאסרו כשביש המטה כמדורש שאמר הקב"ה
 אני קובר אני הורס ואתה בונה המתן עד שיעבור ועם:

קוטשים על התורה

(ח) ויעש נח כלל אשר צוהו ה'. דער תפלת ישראל
 שרייבט די תורה זאגט אויך די צדקות פון נח.
 ער האט דאך געוואקס אז אן אפגה קען אים אויף קאמ
 דעקטשין פון מבל. און דעקטשענין האט ער זיך קאמ
 גינען און האט גיבארט די תורה הונדערט מיט גינעקעניג
 יאהר. נייל קאט האט אזוי גיבארט:

(י) ויבא נח ובניו ויבא נח ויבא נח ויבא נח ויבא נח ויבא נח
 פון ויבא נח ויבא נח ויבא נח ויבא נח ויבא נח ויבא נח ויבא נח
 הפניו פאר דעם וואקער פון דעם מבל. ורש"י שרייבט נח האט גינלייבט און גיט גינלייבט דער
 מבל וועט קוקען דרום אזי ער גיט אריין גינאנגען אין דר האט ביי רי וואקער הט אים אריין גינלייבט ויבא נח

ספר הישר

זינען ווייס גיט דער בלף. איג אויב דער קלה וועט
 אקאהל וויסען וואס מיר האבן די נאכט זינען וועט ער
 זאגן צו אויף פאר וואס האט איר דאס מיר גיט פאר
 גינאנט וועט דער קלה האט קלגן. מיר וועלן גיין צום
 קלה און וועלן אים זאגן וואס מיר האבן זינען און מיר
 וועלן אים זאגן דעם געשיידונג פון די זאך. וועלן מיר
 זיין ריין פון אפגראף. וויא האבן אזוי גיטאון זיא זענען
 אלע גענאנגען צום קלה און האבן גינאנט זיא אים מיר
 האבן גינעקט אז צו זיין גענעראל פרח איז גיבארן
 גינארין אזוינן זענען מיר געקומען צו אים און מיר האבן
 ביי אים די נאכט גינעסין און געטראנגען. און וויא מיר
 זענען אזויס גענאנגען פון זיין אפגראף און גיין אהיים
 רי 18 12 (חא)

(ו) והמבול היה. יש לשאול מאי שנא שהביא הקב"ה מבל
 יותר משאר מכות ר"ל אמרו ברוחין קלקלו וברוחין
 נדחו. אמנם יש להמליך הדבר כגון שבנה דירה נאה
 לתבורת של עורים וצוה לכלכלם בריוח וכל זמן שהי' המלך
 עובר דרך שם ויורסם ומשתוחים כנגד המלך ומשבתים
 לו בקול גדול פעם אחת שמע הצל קולם. אמר מה הקול
 הזה באוני אמרו לו הם הטיסין שצוית לכלכלם שם וכן עושין
 בכל תת שושפעין קול סומים שקד אמר אלו היו רואין אותי
 על אחת כמה וכמה היו משבתין לי מיד צוה להחריסם לאחור
 ולתת להם קולם בני אדם שרואין ולכלכלם כמו הסומים ואחין
 על ארם כשראו עצמן כהנאה נבה רכס וכשרואים המלך
 עובר היו מקללין אותו ואמרו אזי לו זה ששבש אותנו
 בזה פעם אחרת שמע קולם ושאל מה הן אמורים אמרו לו
 פירוש לתורת אלהים

זינען זענען: (ה) ויעש נח כלל אשר צוהו ה'. אונ נח האט
 גיבארט אזוי וויא נח האט אים גיבארט אים גיבארטען דאס
 איז וואס ער איז געקומען אין דער תבה: (ו) ונח
 כל שש מית שנה אונ נח איז רענקט קאהל אלס
 גינען זעקס הונדערט יאהר והמבול היה מים על הארץ
 אז רער מבל איז גינען וואקער אויף דער ערר:

(ז) ויבא נח ובניו ויבא נח ויבא נח ויבא נח ויבא נח ויבא נח
 פון ויבא נח ויבא נח ויבא נח ויבא נח ויבא נח ויבא נח ויבא נח
 הפניו פאר דעם וואקער פון דעם מבל. ורש"י שרייבט נח האט גינלייבט און גיט גינלייבט דער
 מבל וועט קוקען דרום אזי ער גיט אריין גינאנגען אין דר האט ביי רי וואקער הט אים אריין גינלייבט ויבא נח

זינען ווייס גיט דער בלף. איג אויב דער קלה וועט
 אקאהל וויסען וואס מיר האבן די נאכט זינען וועט ער
 זאגן צו אויף פאר וואס האט איר דאס מיר גיט פאר
 גינאנט וועט דער קלה האט קלגן. מיר וועלן גיין צום
 קלה און וועלן אים זאגן וואס מיר האבן זינען און מיר
 וועלן אים זאגן דעם געשיידונג פון די זאך. וועלן מיר
 זיין ריין פון אפגראף. וויא האבן אזוי גיטאון זיא זענען
 אלע גענאנגען צום קלה און האבן גינאנט זיא אים מיר
 האבן גינעקט אז צו זיין גענעראל פרח איז גיבארן
 גינארין אזוינן זענען מיר געקומען צו אים און מיר האבן
 ביי אים די נאכט גינעסין און געטראנגען. און וויא מיר
 זענען אזויס גענאנגען פון זיין אפגראף און גיין אהיים
 רי 18 12 (חא)

למשך כנה ורא צבאות נש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשחח נבחה ארני נשחח דתה דתה חת יהודה נבחה דתה חת יהודה דתה אל שם בן שבועיה :

א רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצחלי לא חלה
ב ירבים בני שוממה מפני בעולה אמר יהוה :
ג תרחיבו מקום אהלך ויריעות משפנותיך ימו
אל תחשבי הארצי מיתרך ותחתך חוקי :
ד בנימין ושמואל תפריצי וזרעך גוים יירש וערים
נשמות וישבו : ד אל תיראי כירלא תבוישי ואל
תפלמי כירלא תחפירי כי בשת עלומך תשכחי
ודרפת אלמנותיך לא תזכירי עוד : ה כי בעלך
עשיך יהוה צבאות שמו ואלך קדוש ישראל אלהי
כל הארץ יקרא : ו כי באשה עזובה ועצובה רוח
ברך יהוה ואשת געורים כי תמאם אמר אלהיך :

עולימוך תגשין וחסדי ארמלותיך לא תזכירי עוד : ה ארי מרוד דעבדיך יי צבאות שמימי
והרמוך קדישא דישראל אלה גל ארעא יתקיי : י ארי כאמא שביקא ועוקת רימא ערעף שביקא
ויי וכאמת עולימין דאתרבתת אמר אלהיך :

רשי

מצורת דוד

(א) רני עקרה . אתה ירושלים אשר היית עקרה שלא ילד
על כי אטפיה גלו ממך וזניט סיס עתה בזמן הגלות רני
ועמתי : פצחי . פתחי פס לפרים קול רנה ומשמשי קול גדול
אתה ירושלים אשר היית כלשה אשר לא חלה ללדת וכלה שכר
במס : כי רבים . כי עתה יורעו בני ירושלים שהיית שוממה
פצחי כלם שהיית מושגת ברכת עס : (ג) תרחיבי . להחזיק
את כל ערך המינים : יש . ישו עמיס לאורך ולרוח וכל
תשמימי מהיפוטם : הארצי ביהרד . הסגלים התלוים בסיפולי
הסגל לקסים ביהדות החרוזי חרס שיסא נח לקסים טיעב :
ירחידודיך . היהדות הכקועות בחרן : חוקי . למען לא חו
תקועתם והוא ענין מליה לומר שתתרכב ירושלים הממות שהיית
התחת על הישיבים מיתרך ומשחלקיך : וערים עשבות . ערים
שפתחו שיסם אחר מלחמה וסמלם כולות שאלוהך בחרך רוח ורעות : כי לא הברשי . עוד לשלם לסיח
מטועבת וכנעתה אל הערסים : ואל הכלמי . לפרים רלס ולסרות גלולת בחושך פן תגלם טוב : כי לא תחפירי . כי
היית מוכתה סלח תחפירי עוד לנכת נבטם : כי בשת עובדיך תשכחי . כי שטחט שסיס לך נימי שנודיך כלסר סייח גולה
ותקולסלת בטועס הולח תשכחי כי לא יקרה על עוד כולח להזכר על יד אה סרסלסמות : הורפת אלמנותיך . סהרפס שסיס לך
מחו סייח מנלי מלך כלמנה מנלי בעל סהרפס סהוא לא תזכירי עוד כי לא תהיט עוד מנלי מלך להזכר ע"י אה סרסלסמות : (ב) כי
בערעך . כי הלוויך סמנדל ומתורסם אוחך סהס סמו ס' נבלות על כי סהוא מושל בנבכות מללה ומסס ואל"מ מי יסמוד נבנדו לנעל
שפשי : וטאך . סלל גלך קדום ישראל אשר יקרה חלפי כל סארך ורדו בנל מלס וכל סרדכ במ"ס : (ו) כי באשה עובה
וט' . רל"ב כי קררל לגסו חל"ו בדרך סלסס סעובתה מעגלה וסל עטבת רוח סעגלה קורח אוחס לטוב חל"ו : ואשת געורים .
נעו סלס לטורים אל תמסס כעניי בעלה סהס לא תתמיד סמילוס כי טוב ירחס קן אחר מלהך נרסס מלך :

דום מירש כברי סייסם בעשימס מען בייא רדכי ספוררה פון דרר וואך :

תרנום

בתנוימס משי"ב

למשך מסיח ומלכות ד"א שין דלת יוד נמש שין שין דלת שין דלת יוד רח יהודהרנתי נשחח דיסד א אר
אדנ ארני נשח ארני רח אלף דלת גת יוד נשחח דמלכות יי דו וו דה דה יהודה דיסוד דתה חת יהודה דמלכות
אל שם בן שבועיה :

א און תבין צדק ומשפט ומישרים כל מעגל טוב : * סידין תהפין צדקא
ד דנא ותידיצקא דכל

מצורת דוד

(א) און . רל"ב כאשר התעס אחר הסתעב וכנענוד זה יסבילך ס' או תבין וס' : כל בעגל טוב . תבין מסו התעגל סיותר סוב :
פירוש ע"מ
(א) און תבין צדק ומשפט דענסמסאהל אז דו ועקס
פארשטיין דורך דער הורה לערנען מיס
נען ועקסן מען דארף סאחן צדקה אונ מיט נעמען
(ח) זק (לישראל ע"מ)

בִּי־תִבְנֶה הַכְּמָה בְּבִבְיָה וְדַעַת צַנְפִּישָׁה יַנְעִם: ג מִזְמַח תִּשְׁמַר
 עֲלֵיךָ תִּבְנֶה תִּנְצָרְכָה: ד הַחֲצִיָּה מִדְּבַר רַע מֵאִישׁ
 מְדַבֵּר תִּהְפָּכּוֹת: ה הַעֲלֹבִים אֲרָחוֹת יִשְׂר לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי-
 חֲשָׁה: ו הַשְּׂמַחִים לַעֲשׂוֹת רַע יִגְלוּ בַתְּהַפְּכּוֹת רַע:

שְׂפָרֵי שְׂפִירֵי: ב אֲרֵי תַעֲזֹר
 חֲקֵמָה לְלֶבֶךָ וְיִדְיָקָה
 צַנְפִּישָׁה יַבְסֵם: ג תַּרְעִיקָה
 תִּנְמֹר עֲלֶיךָ כִּי־נִקְחָה תִּנְצָרְךָ:
 ד דִּי תִּפְצִי מִן אֲרָחָא בִּישָׁא

וּמִן גְּבַרָא דְמִמְלִיל מְבַרְכֵתָא: ה דְשִׁבְקִין אֲרָחָא תַרְעִיקָה וְאֶזְרִין בְּאֲרָחָא דְבִישָׁא: ו דְהִרְזִין
 קְמַעְבֵּר בִּישׁ וְדִצִין בְּהוּפְכָא דְבִישָׁא:

מצורת דוד

רשי

(ג) כי תבוא חכמה בלבך ודעת צנפישא ינעם: (ד) מזמח תשמר עליך תבנה תנצרכה: (ה) החצייה מדבר רע מאיש מדבר תהפכות: (ו) העלובים ארחות ישר ללכת בדרכי חשה: (ז) השמחים לעשות רע יגלו בתהפכות רע: (ח) ומהן גברא דממליל מברכתא: (ט) דשבקין ארחא תרעיקה ואזרין בארחא דבישא: (י) דהרזין קמעבר ביש ודצין בהופכא דבישא:

יִשְׂר פִּון דִּיא מְעַנְמִשִׁין וְנֹאם פִּאָרְלֵאָנֶען דִּיא
 רַעֲבִיבִּפִּאָרְמִיגֶע טַעֲנֶען זִלְכַת בְּדַבְרֵי חֲשָׁה אִזּוּ וְיִיא
 זֶאָלֶען גִּיין אִין דִּיא פִּינְבִּיבְרַעֲרַע וְנַעֲנֶען: (ו) הַשְּׂמַחִים
 גַּעֲשׂוֹת רַע פִּון דִּיא מְעַנְמִשִׁעֵן וְנֹאם פִּרְיִיעֵן יִיָּה
 גָּאָר וְנַעֵן וְיִיא קַעֲנֶען וְנַעֲנֵם מֵאָהֶן שְׂלַעֲקִץ גִּיָּי
 בַּתְּהַפְּכּוֹת רַע וְיִיא פִּרְיִיעֵן יִיָּה גָּאָר וְנַעֵן עִם וְנַעֲרַם
 פִּאָרְקַעֲרַם אוּיִף שְׂלַעֲקִץ, דָּאָם מִיִּינְטָמֶען
 אִזּוּ וְיִיא זַעֲהֵן יַעֲנַעֲר וְנַעֲרַם אוּיִבְגִּלְקִיָּה
 דַּעֲנַקֵּם מֵאָהֶל זַעֲנֶען וְיִיא צוּ פִּרְדֵּעֵן, אָבְעֵר
 גִּיָּט וְנַעֵן וְנַעֲנֵם גִּיָּיט גִּיָּט, פִּון דִּיא אָלֶע
 מְעַנְמִשִׁין וְנַעֲמ, עַר יִיָּה דַּעֲנוּיִיבְרַעֲרִין וְנַעֵן עַר
 וְנַעֲמ לַעֲרִנֶען תּוֹרָה אוּיִן וְנַעֲמ פִּאָרְקֶען וְנֹאם יִיא
 זֶאָנָם אִיָּהֶם אָן:

(ג) כי תבוא חכמה בלבך אז דיא חכמה פון דער
 תורה וועט קומען אין דיין הארץ ודעת צנפישא ינעם
 אונ דאס וויסענשאפט פון דער תורה וועט זיין
 זיס צו דיין נשמה. דאס מיינט מען וואס דו
 וועסט לערנען אין דער תורה וועסטו האפען
 פערנעניגען: (ד) מזמח תשמר עליך אידראם מבראמין
 אין דער תורה וועט דיה שוין הימען מבינה
 תנצרכה דיא פארשטאנד וואס דו וועסט האפן
 פון דער תורה וועט דיה שוין אייגנהיטען:
 (ה) החצייה מדבר רע אז ויא זאל דיה בשערמען
 פון אשערקמען וועג פאיש מדבר תהפכות אויף
 פון דיא מענשמען וואס רעדען פארקערטע
 רייד, דאס מיינט מען רשעים: (ו) העלובים ארחות

ברטנורא

משנה ב"ק פרק ב

עיקר תוי"ט

פרק ב א בוצר הרגל מועדת. כלומר באיזה דבר הרגל מועד. ומשני: לשבר בדרך הלובה.
 (ה) ככך הוא מועדת שמערת כלים בדרך הלובה: הבהמה מועדת. רישא תנא אבות רגל ממש
 שררסה כרגליה. וסיפא תנא תולדות שהנהמה מועדת להלך כדרכה ולשכר בגופה ובשערה ובשליף שעליה דרך
 הלובה: היתה מבעמט. עמי הוא זה. ותולדה דקראן הלכך חזי נזק ותו לא: או שהיו צירורות מנתזין.
 (ה) ואמ"ל דאמרן לה כפי' דלעיל
 חידו' דכתי' למחני תולדה
 דהיינו כהנהמה מועדת תנא א"כ
 כשערה כרגליה ממש. ל"ו:
 [א] מבעמט. אבנ דטוה
 גלגלומת נקט לה סכא. תו':

כלו אמנשי דלנח דמלכות דליהי אל אל
 פרק ב א בוצר הרגל מועדת לשבר בדרך
 הלובה הבהמה מועדת להלך כדרכה
 ופשבר. היתה [ה] מבעמט או שהיו צירורות
 מנתזין מתחת רגליה ושכרה את הכלים

פרק ב א בוצר הרגל מועדת ווי אזוי זאל אפקהמ
 מאהן אשארין מיט די פיס זיא
 זאל ווערין אמועד, ענמפערט די משנה זשבר
 בדרך הלובה זיא זאל צו ברעכין גייענדיג די זאכין
 וואס ליגט אונטער אירע פיס הבהמה מועדת להלך
 בדרךה ולשבר אפקהמ איז אמועד זיא זאל גיין ווייא
 איר שטיינער איז צו גיין אקע מאהל, אונ
 גייענדיג צו ברעכט זיא מיט איר גוף אדער מיט
 אירע האר אדער מיט איר משאוי, דיא זאכין
 וואס עס ליגט אין וועג, אונ פאר דיא שאדיגס
 (חק לישראל ע"ט) (ח"א)

בר"ה (ב): ונפל על כלי אחר . ראשון נקוי רגל הן ומעלת נוק שלם והאחרון ע"י זרורות שבב הלכך ח"י: דליל קשור ברגליו . כל דבר הקשקש ברגל התרגוליס פקרו לני ואית דגרסי לני: מהדרם . מרקד ואית דמפרקי חומר ברנלו כפרין כדרך התרגוליס : משלם חצי נוק . דליל היינו זרורות דכחות ליל אלייכו ולזרורות על הכלים והדום נמי כגון שפתיו ואותן זרורות שבו הכלים : ב כיצד השכן מוערת . בזהו דבר היא מועדת ומטי לחכות את האויב לה : משלם חצי נוק . דלמסנה הוא : בדיא וכו' . האכלה פירות או ירקות וכו' חייב חצי נוק דעבדי חייבי דמניא כמות וכלים ברה"ר וחייב (א) : משלם מה שנהנית . לאו תשלומין מעלייתא אלא אם אכלה דבר שדמיו יקרים רואים אותו כאלו הן שעורים (ד) ואינו משלם אלא דמי שעורים כזוה שמוח שלם חצי נוק פאר דיא שאריןם באצאהלת ויא נאר אהאקרבין שארין דרסה על דפלי ושבתי ויא האם גיינענדיג געמירעמין אויף אפלי אונ האם איר צו בראבין נפלי על פלי וישברו אונ אשטיק פון דיא צו בראקענע פלי איז ארויף גיפאלין אויף איין אנדער פלי אונ האם איר צו בראבין על הראשון משלם נוק שפס אויף דיא גערשטע פלי וואס ויא האם צו בראבין מיט דעם פום באצאהלת מען אנאנצין שארין ופל האחרון משלם חצי נוק אונ אויף די געצטע פלי וואס ויא איז צו בראבין גינארין פון דיא גערשטע פלי באצאהלת ער נאר אהאקרבין שארין התרגוליס מעדיו דהנה בודקו וישברו הענער וענען גינארקנט ויא זאלין גיין וויא זיער שטיינער איז צו גיין אונ זאלין צו ברעכין גיינענדיג וואס עם ליגט אונטער זייערע פיס . אונ ויאי דארפין באצאהלן אנאנצין שארין תיה זלי קשור בגניי אז עם איז גינען אשטיקול אויף אדער אשטיינדיל אנגעבינדין אויף דיא פיס פון דעם האהן אונ גיינענדיג וויא דער האהן איז גינאנען האם דאס שטיינדיל אקלאפ גיטאהן אויף אפלי אונ האם איר צו בראבין או שטיה פתס אדער דער האהן האם גינראבין מיט דיא פיס אין דיא ערד . אונ עם האם אשפריין גיטאהן אשטיקול ערד פון אונטער זינע פיס אויף אפלי וישברו את הפלים אונ עם האם צו בראבין די פלים משלם חצי נוק דארף מען נאר באצאהלן אהאלבין שארין : ב כיצד השן מועדת וואס זאל אחיה עסין מיט דיא ציין ויא זאל ווערין אמועד . ענטפערעט די משנה אכאז את האויב קה ויא זאל עסין פון אפרעקדין אועלכע עסינארנג וואס דער שטיינער איז אמתה זאל עסין בהמה מועדת אבהמה ווערש אמועד זאביל פירות וירקות אז זיא עקט פרעמקדע פירות אנדער גרינארנג . דארף מען באצאהלן אנאנצין

משלם חצי נוק [ב] דרסה על הכלי ושבתי ונפל על כלי אחר וישברו על הראשון משלם נוק שלם ועל האחרון משלם חצי נוק התרגוליס מועדין [ג] להלך כדרךן ולשבר היה דליל קשור ברגליו או שהיה מהדרם ושבד את הכלים . משלם חצי נוק : ב כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה [ד] הבהמה מועדת לאכול פירות וירקות אכלה כמות או כלים משלם חצי . בדיא ברשות הניוק אבל ברשות הרבים פסור ואם נהנית משלם מה שנהנית

(ב) ותו ל"ת דהוה תולדה דרגל היינו לשלם מן פסיה . כיון דמועד מתחתיו אלא דהלכה חסיקה לחי' ומתו"ע : [ג] דרסה כ"י . ואש"כ דכבר שמענו מ"ע אילנותך לשמעיין ספרך מסובח הוא כפי דרסה שאלו ודרסה כחוק כיב עינות ספרך על כל אחר וסברו מסתמא לטויק כמכונה קמ"ל דלא אש"כ קמ"ל דמסתמא ל"ס נוק וחלי נוק כתיב משלם כהדרי בה"ב ל"י : אש"כ . תנא דבל וס"ס פן . ז"י ועמ"ס : [ד] הבהמה . היינו על היינו כהמה אלא דקתני פן דמיס וקתני פן דכהמה לאשמעיין דאף ז"ל דבעירה כתיב חיה ככלל כהמה כו' ודלחה מדרשא חביבה ל"ס וקטני כריתא . גמרא : (א) כלומר דלח"ס על משנה זבל אחר וסביב לו פסור . גמרא : (ב) כפי סביב לזרי ליקח שעורים תמכלה רש"י . וס"ל על כיון

חייב חצי נוק דעבדי חייבי דמניא כמות וכלים ברה"ר וחייב (א) : משלם מה שנהנית . לאו תשלומין מעלייתא אלא אם אכלה דבר שדמיו יקרים רואים אותו כאלו הן שעורים (ד) ואינו משלם אלא דמי שעורים כזוה שמוח שלם חצי נוק פאר דיא שאריןם באצאהלת ויא נאר אהאקרבין שארין דרסה על דפלי ושבתי ויא האם גיינענדיג געמירעמין אויף אפלי אונ האם איר צו בראבין נפלי על פלי וישברו אונ אשטיק פון דיא צו בראקענע פלי איז ארויף גיפאלין אויף איין אנדער פלי אונ האם איר צו בראבין על הראשון משלם נוק שפס אויף דיא גערשטע פלי וואס ויא האם צו בראבין מיט דעם פום באצאהלת מען אנאנצין שארין ופל האחרון משלם חצי נוק אונ אויף די געצטע פלי וואס ויא איז צו בראבין גינארין פון דיא גערשטע פלי באצאהלת ער נאר אהאקרבין שארין התרגוליס מעדיו דהנה בודקו וישברו הענער וענען גינארקנט ויא זאלין גיין וויא זיער שטיינער איז צו גיין אונ זאלין צו ברעכין גיינענדיג וואס עם ליגט אונטער זייערע פיס . אונ ויאי דארפין באצאהלן אנאנצין שארין תיה זלי קשור בגניי אז עם איז גינען אשטיקול אויף אדער אשטיינדיל אנגעבינדין אויף דיא פיס פון דעם האהן אונ גיינענדיג וויא דער האהן איז גינאנען האם דאס שטיינדיל אקלאפ גיטאהן אויף אפלי אונ האם איר צו בראבין או שטיה פתס אדער דער האהן האם גינראבין מיט דיא פיס אין דיא ערד . אונ עם האם אשפריין גיטאהן אשטיקול ערד פון אונטער זינע פיס אויף אפלי וישברו את הפלים אונ עם האם צו בראבין די פלים משלם חצי נוק דארף מען נאר באצאהלן אהאלבין שארין : ב כיצד השן מועדת וואס זאל אחיה עסין מיט דיא ציין ויא זאל ווערין אמועד . ענטפערעט די משנה אכאז את האויב קה ויא זאל עסין פון אפרעקדין אועלכע עסינארנג וואס דער שטיינער איז אמתה זאל עסין בהמה מועדת אבהמה ווערש אמועד זאביל פירות וירקות אז זיא עקט פרעמקדע פירות אנדער גרינארנג . דארף מען באצאהלן אנאנצין

שאַרין אַקבֿה כּסות או פּלים און ויא האַם גינעסין אַקלייד אַדער פּלים ווייל עס איז גיט דער שטייגער אַקבֿה זאל דאָס עסין משלם חצי נוק באַצאהלט ויא נאר אהאלבין שאַרין בפה דברים אַמרים ווען וענען דיא רייד גירעד גינארין . אז אַקבֿה עקט פירות אַדער ירקות דארף מען באַצאהלן אנאנצין שאַרין בלשות הניוק אז ויא איז אַרײַן גינאנען אין אהויף פון אפער הבית אונ האם גינעסין דיא פירות וואס גינער צום בעל הבית פון הויף אַל גרשות תבנים אַקער אז ויא האם גינעסין פרעמקדע פירות וואס וענען גילענין אין גאס פּסור דארף מען גיט באַצאהלן . אַקער אז ויא האם גינעסין אַקלייד אַדער פּלים אפילו אין גאס . דארף מען אויף באַצאהלן אהאלבין שאַרין אם נהנית משלם מה שנהנית אויב ויא בהמה האם הנאה גיהאם פון וואס ויא האם גינעסין . ויא איז זאם גינארין . דארף דער בעל הבית פון דיא בהמה באַצאהלן נוקא ויא האם הנאה גיהאם . וואס איז זאם גינארין . ווארום דער בעל הבית פאר שפּאָרט דאָך איר צו געבין עסין . נאר דער בעל הבית מען זאגן איה וואָלט איר גיט גינעבין אזוי שטייערע עסין וויא ויא האם גינעסין דריבער שאַפּט מען אַפּ דיא עסין וואס דער בעל הבית גיט איר גלייה וויא ער וואָלט איר אַקע קאהל גינעבין גערשטין וויא פיל דאס עסין איז ווערש . אונ אזוי פיל דארף דער בעל הבית באַצאהלן . מיט אַדריטול ווייניגער וויא גערשטין קאָסט אין גאס צו גיין קויפּין . ודסיינו אויב ויא האם גינעסין אַמאָם שטייערע פירות . רעבענען מיר זלייה ווי ויא וואָלט גינעסין אַמאָם גערשטין . ועקט מען וויא פיל אַמאָם גערשטין קאָסט אין גאס . אזוי פיל זאל דער בעל הבית באַצאהלן מיט אַדריטול ווייניגער . אונ אויב די

חייב חצי נוק דעבדי חייבי דמניא כמות וכלים ברה"ר וחייב (א) : משלם מה שנהנית . לאו תשלומין מעלייתא אלא אם אכלה דבר שדמיו יקרים רואים אותו כאלו הן שעורים (ד) ואינו משלם אלא דמי שעורים כזוה שמוח שלם חצי נוק פאר דיא שאריןם באצאהלת ויא נאר אהאקרבין שארין דרסה על דפלי ושבתי ויא האם גיינענדיג געמירעמין אויף אפלי אונ האם איר צו בראבין נפלי על פלי וישברו אונ אשטיק פון דיא צו בראקענע פלי איז ארויף גיפאלין אויף איין אנדער פלי אונ האם איר צו בראבין על הראשון משלם נוק שפס אויף דיא גערשטע פלי וואס ויא האם צו בראבין מיט דעם פום באצאהלת מען אנאנצין שארין ופל האחרון משלם חצי נוק אונ אויף די געצטע פלי וואס ויא איז צו בראבין גינארין פון דיא גערשטע פלי באצאהלת ער נאר אהאקרבין שארין התרגוליס מעדיו דהנה בודקו וישברו הענער וענען גינארקנט ויא זאלין גיין וויא זיער שטיינער איז צו גיין אונ זאלין צו ברעכין גיינענדיג וואס עם ליגט אונטער זייערע פיס . אונ ויאי דארפין באצאהלן אנאנצין שארין תיה זלי קשור בגניי אז עם איז גינען אשטיקול אויף אדער אשטיינדיל אנגעבינדין אויף דיא פיס פון דעם האהן אונ גיינענדיג וויא דער האהן איז גינאנען האם דאס שטיינדיל אקלאפ גיטאהן אויף אפלי אונ האם איר צו בראבין או שטיה פתס אדער דער האהן האם גינראבין מיט דיא פיס אין דיא ערד . אונ עם האם אשפריין גיטאהן אשטיקול ערד פון אונטער זינע פיס אויף אפלי וישברו את הפלים אונ עם האם צו בראבין די פלים משלם חצי נוק דארף מען נאר באצאהלן אהאלבין שארין : ב כיצד השן מועדת וואס זאל אחיה עסין מיט דיא ציין ויא זאל ווערין אמועד . ענטפערעט די משנה אכאז את האויב קה ויא זאל עסין פון אפרעקדין אועלכע עסינארנג וואס דער שטיינער איז אמתה זאל עסין בהמה מועדת אבהמה ווערש אמועד זאביל פירות וירקות אז זיא עקט פרעמקדע פירות אנדער גרינארנג . דארף מען באצאהלן אנאנצין

ואפילו ביום אחד ואין הלכה כר' מאיר ללא הוי מועד עד שיעירו בו ג' ימים : ממשמשין בו . מושבין אותו ומשחקים בו ואינו נוגה וככה הלכה כר"מ שאין סור מועד חוזר לתמוחו עד שיהיו תנוקות משחקים בו : ה' נגח נגף . וכו' כולן נלחמו קרן הן (ח) : דיו רבא מן הדין להיות כנדון . קרן כרשות הניזק שפחה מביא מדין קרן כר"ה לזלזולת קרן שחמיר עליה כר"ה אילו דין שחמיר עליה כרשות הניזק דיו להיות כנדון כקרן כר"ה

ולא יהיה חייב כרשות הניזק ללא חלי נזק כמו שהיה חייב כר"ה : אני לא אדון קרן מקרן . כדלמרו עליה ברשות הניזק לשלם נזק שלם . מקום שהחמיר על הקרן כר"ה לר"ה לשלם חצי נזק חמיר שנחמיר עליה ברשות הניזק לשלם [ח] נזק שלם . אמרו לו דיו רבא מן הדין להיות כנדון . כזה ברשות הרבים חצי נזק אף ברשות הניזק חצי . אמר להם אני לא אדון קרן מקרן .

גרינג נעמאכט בייא שן וואו דיא ביהמה עסמ פירות מיט אירע ציין און בייא רגל וואו דיא טוהמט אשאדין מיט דיא פיס גייענדיגן, וואו איז דער ארט ברשות הרבים אין גאס, אז אבהמה טוהמט אשאדין אין גאס מיט שן אדער מיט רגל שהוא פשוט דארף מען דעם שאדין גאר ניט באצאהליין, פון דעס טוהמטענין החמיר עליהם ברשות הניזק אז דיא ביהמה טוהמט אשאדין מיט שן אדער מיט רגל אין דעם הויף פון ניזק, האט מען שווער גימאכט דעם נזק שלם מען ואל באצאהלין אנאנצין שאדין כאלך בייא דעם ערשמיין מאהל מקום שחמיר על הקרן אויף דעם ארט (וואס מען האט שווער גימאכט בייא קרן וואו דיא ביהמה טוהמט אשאדין מיט אירע הענערען) ברשות הרבים אין גאס דעם חצי נזק דארף מען באצאהלין אהאלבין שאדין בייא דעם ערשמיין מאהל איז דין דארף דען ניט ויין דער דין שחמיר עליה ברשות הניזק אז מיר זאלן שווער מאכן אויף דיא ביהמה אז ויא טוהמט אשאדין מיט דיא הענערען אין דעם הויף וואס גיהער צום ניזק דעם נזק שלם מען ואל דארפן באצאהלין אנאנצין שאדין כאלך בייא דעם ערשמיין מאהל אפיו די האבין דיא חקמים גימאכט צו רבי מרפון דיו רבא פו מדין להיות כנדון עם איז גינג דיא דיו וואס טוהמט אפגילערונט ואל ויין גלייה מיט דיא ואך וואס מען לערונט אפ פון איר, דו וויילסט אפ לערנען וקרן ברשות הניזק אז אבהמה שמויטט מיט דיא הענערען אין דעם הויף פון ניזק, פון וקרן ברשות הרבים די ביהמה וואס שמויטט מיט די הענערען אין גאס, דארפן דאך ויין ביידע גלייה מה ברשות הרבים קיז נזק אזוי וויא קרן טוהמט אשאדין אין גאס באצאהלט מען קרן ברשות הניזק אזוי אז קרן טוהמט אשאדין אין אף ברשות הניזק אזוי אז קרן טוהמט אשאדין אין הויף פון ניזק קיז נזק שלם מען ואל אהאלבין שאדין דאס ערשמיין מאהל אפיו דעם האט רבי מרפון גימאכט צו דיא חקמים אזי לא אדון קרן מקרן איה לערין ניט אפ קרן ברשות הניזק פון קרן אין

אין איין טאג, ויין אקס שמויטט בהמות, און ער האט אים גיט געהיים, אפילו דער אקס האט גישמויטן אלע דרייא מאהל אין איין טאג, און דעם בעל הבית האט מען אויך אנגיאנט אלע דרייא מאהל אין איין טאג, צו יעדער מאהל וואס ער אקס האט גישמויטן האט מען באלך גיאנט דעם בעל הבית, איז דער אקס גינארין אמועד, און מען דארף באצאהלין דעם שאדין אין גאנצן וסם ווען ווערט דער אקס צוריק אפם פו שיהיו התינוקות משמשין בו ואינו נוגח או קינדער שפילען מיט אים און ציהען אים און ער שמויטט גיט, דער גאך אז ער שמויטט דארף מען גאר באצאהלין אהאלבין שאדין : ה' שור הניזק ברשות הניזק ביצד אז דער אקס פון ניזק איז אריין גיאנגין אין דעם הויף פון ניזק, און האט דארט גימאכן אשאדין, וויא באצאהלט מען דעם שאדין, זאגט דיא משנה נגח אז ער האט גישמויטן מיט דיא הענערען נגח אדער ער האט גישמויטן מיט ויין נגח נשד אדער ער האט געביסן דעם אדער ער האט זך גיליינט אויף פלים ווילענדיג ער זאל זיין צו ברעכין בשם אדער ער האט אפרעמ גימאכן אויף פלים ווילענדיג ער זאל זיין צו ברעכין ברשות הרבים אויב דער אקס האט אזוי גימאכן אין גאס משלם חצי נזק באצאהלט מען גאר אהאלבין שאדין ודיא פיר זאכן נגח נשד רבץ בשם וערין גירופין אויף דעם נאמען קרן, וויא דער דין איז בייא קרן, אזוי איז דער דין בייא וייא ברשות הניזק אויב דער אקס האט גימאכן אשאדין מיט איינע פון דיא פינף ערלייא זאכין, אין דעם הויף וואס גיהער צו דעם בעל הבית פון דעם שאדין רבי מרפון איזר נזק שלם רבי מרפון זאגט מען דארף באצאהלין דעם גאנצין שאדין כאלך ביי דעם ערשמיין מאהל חקמים אומרים חצי נזק און די חקמים זאגן אהאלבין שאדין אהאלבט מען בייא דעם ערשמיין מאהל אפיו דעם רבי מרפון האט רבי מרפון גימאכט צו דיא חקמים וסם חקמים שחמיר על השן ועי הרגל אויף דעם ארט ווא מען האט

לעיל אלא קרן מרגל מקום שהחמיר עליו בשן ורגל אינו
 דין שנחמיר בקרן: דריו רבא מן הדוין. דסוף
 סוף אי לוא קרן בר"ה לא משכחת ג' ק"ו ורבי טרפון
 אע"ג דכעלתא אית ליה דיו דמדאורייתא הוא דכתיב
 אלא תכלס שנת ימים
 ק"ו לשכינה (ט) י"ד יום
 אלא דיו לנכח מן הדיו הכוזב
 כדלון הלכך תהגר ו' ימים
 ותו ולא מ"מ הכל לית ליה
 דיו דס"ל ל"ט דכי אמרין
 דיו היכל דלא מפרך ק"ו
 כגון תחס דשבעה ימים
 דשכינה לא כתיבי אחא ק"ו
 אייתי ארביסר אחי דיו אפיק

מתילא ולא חילף בק"ו מקרן שלא לחיוב אלא ח"י. דבא"י גמ' [ט] קרן
 מרגל. כלומר קרן כרשות הניזק מרגל בר"ה. ומה אם במקום
 שהיקל על השן ועל הרגל כרשות החמיר בקרן מאלא שרגל ק"ה
 וקרן חמור. מקום שנחמיר על השן ורגל הקלים לשלם נזק שם
 כר"ה אינו דין שנחמיר בקרן שהוא חמור ימאל דלחיק למילף
 קרן חמורא מרגל הקלה ולא
 קרן מקרן. כ"י: (ב) ויתר
 מעט ויזין דלפסקיה מו' דכיינו
 הסגר אוקחא אשני מנכרות
 ופתי"ט: [ו] ישן. משום שגב
 אינעטר. דל"ת דלא מחייב סוג
 אלא כשהוא ער. אבל ישן אטום
 הוא קמ"ל. כ"י: (ג) הוא מהירוס.
 טעמא דשני הכל אלו הוא
 פושט. כ"י: (ד) ובגמלא יקי
 ליה מקרא: (ו) מתקני סיפא
 דומיא דשני הכלים מה התם
 נזק ק"ו דכריס לוי אף כותא
 בו גמלא. ולי אפי' שכתב הר"ב אינו מוזיק ופתי"ט:

שבעה וחוקי שבעה השהח דלהני ק"ו להני שבעה
 דלוקימא ולא אפרך לגמרי אבל הכא ח"ל כתיב נזק כרשות הרבים בין בחצר הניזק ויחא ק"ו ואייתי קרן אחריתא
 ובעשה נזק שלם. אי כרשת דיו וחוקימה אחלי נזק כדמעיקרא אפרך ליה ק"ו ולא אחלי ולא מידי ורובנן סברי
 דאפילו היכא דמפרך ק"ו אמרין דיו והלכה כהממוס: ו' בין עד בין ישן. אם היה ישן וכל אחר וישן כלדו
 והזיק שני לראשון חייב. ואם הזיק ראשון לשני פטור (ו) ואם שכנו יחד כל אחד מהם שהזיק את החבירו חייב.
 לפי ששניהם מועדים זה לזה: אם סימא את עין חבירו. אפילו בשוגג (ח) חייב בנזק אלא לא בדרעוה דכריס
 (יב) דלא מחייב כדי דכריס אלא מוזד או קרוב למוזד:

שבעה וחוקי שבעה השהח דלהני ק"ו להני שבעה
 דלוקימא ולא אפרך לגמרי אבל הכא ח"ל כתיב נזק כרשות הרבים בין בחצר הניזק ויחא ק"ו ואייתי קרן אחריתא
 ובעשה נזק שלם. אי כרשת דיו וחוקימה אחלי נזק כדמעיקרא אפרך ליה ק"ו ולא אחלי ולא מידי ורובנן סברי
 דאפילו היכא דמפרך ק"ו אמרין דיו והלכה כהממוס: ו' בין עד בין ישן. אם היה ישן וכל אחר וישן כלדו
 והזיק שני לראשון חייב. ואם הזיק ראשון לשני פטור (ו) ואם שכנו יחד כל אחד מהם שהזיק את החבירו חייב.
 לפי ששניהם מועדים זה לזה: אם סימא את עין חבירו. אפילו בשוגג (ח) חייב בנזק אלא לא בדרעוה דכריס
 (יב) דלא מחייב כדי דכריס אלא מוזד או קרוב למוזד:

רשות הרבים אני איתו קרן מניי איה לערין אף קרן
 פון רגל ומה במקום שהיקל על השן ועל הרגל אויף דעם
 ארמט ווא קען האמט בייא שן אונג בייא רגל גרינג
 גימאכט ווא איז דער ארמט ברשות הרבים אין גאס
 אז אפכהמה מוהמט אשאדין אין גאס מיט שן אדער
 מיט רגל, דארף קען דעם שאדין גאר ניט
 באצאהלין, פון דעקסטונענין תהמיר גרונ האמט קען
 שווער גימאכט בייא קרן, אז אפכהמה מוהמט
 אשאדין אין גאס מיט דיא העקנער דארף קען
 באצאהלין אהאלטן שאדין קען ערשטעט מאהל
 מקום שהחמיר על השן ועל הרגל אויף דעם ארמט וואס
 קען האמט שווער גימאכט אויף שן אונג רגל, ווא
 איז דער ארמט ברשות הניזק אין דעם הויף פון ניזק,
 אז אפכהמה עקמט פירות מיט דיא ציין, אדער ויא
 מוהמט אשאדין מיט דיא פיס גייענדיג אין דעם
 הויף פון ניזק, דארף קען באצאהלין אנאנצין
 שאדין אפילו בייא דעם ערשטין מאהל אינו דין
 דארף דען ניט ויין דער דין שנחמיר גרונ או קען
 גאר שווער מאכין בייא קרן אויף אז דיא פכהמה
 מוהמט אשאדין מיט דיא העקנער אין דעם הויף
 פון ניזק דארף קען אויף באצאהלין אנאנצין
 שאדין אפילו בייא דעם ערשטין מאהל אפרי יז
 האבין דיא חקמים גיזאנט צו רבי מרפון דיו רבא
 מן הדיו להיות כניו עם איז גינוג רי וזאך וואס ווערמ

אף גילערוינט ואל ויין גלויב מיט דיא וואך וואס
 קען לערוינט אף פון איר, אפילו קען לערוינט
 אף קרן פון שן ורגל, מוז קען אויף אף לערנען
 קרן ברשות הניזק פון קרן ברשות הרבים,
 ווארום אנדערש קען קען גיט אנהייבין אף צו
 לערנען קרן פון שן ורגל סידיון קען הייבט פריער
 אן מיט דעם רשות הרבים, וואס שן ורגל איז
 פטור אונג קרן איז חייב מה ברשות הרבים חצי נזק
 אזוי וויא איז רשות הרבים אהאלט קרן אהאלבין
 שאדין דאס ערשטעט מאהל אף ברשות הניזק חצי נזק
 אזוי קרן אין רשות הניזק אהאלט אויף גאר
 אהאלבין שאדין דאס ערשטעט מאהל: ו' אדם מוגד
 דעלם אז אומעגנשט מוהמט אשאדין דארף ער אייביג
 באצאהלין אנאנצין שאדין בין בשוגג סאיי ער
 מוהמט אוימגערין בין במייד סאיי ער מוהמט גערין
 בין ער סאיי ער איז גינען וואך בין ישן סאיי ער
 איז גישלאפין, אויב צוויי מענטשין האבין זיך
 גילייגט שלאפין צו ואקען אונג איינער האמט
 גימאהן אשאדין דעם אנדערין אין שלאף, דארף
 ער באצאהלין סיפא את עין חבירו אז ער האמט בלינד
 גימאכט זיין חכרס אויג אפילו אוימגערין ושבר את
 תפלים אדער ער האמט צו בראכין זיין חכרס
 תפלים אפילו אוימגערין שלשם נזק שלם דארף ער
 באצאהלין אנאנצין שאדין:

גמרא ב"ק דף י"ב

כלסם ס' כלס כל החילוק דנצח דמלכות דכתיבה סם
 התרנגולים מועדים להלך כדרכן ושבר תני רבנן
 התרנגולים מועדים להלך כדרכן ושבר תני רבנן
 זיין וועג ווי ער גייט אלע מאהל אונג
 (חק לישראל ע"ט) (ח"א)

החומר בשאור. אמר דכר
שה' כשוף עליה אלתרין
לחמיתין לפי שאין משאוי על
חומר עובדק ומחבר בו ככספר
בשם ס"ד ללא סוי גבשו :

תרנגולים שהיו מפריחין ממקום למקום וישברו
בלים בכנפיהם משלמין נוק שלם ברוח
שבכנפיהם משלמין חצי נוק סומכום ואמר נוק
שלי תניא אידך תרנגולים שהיו מהרסין על
גבי עיסה ועל גבי פירות וסיפוי נוק מקורו
משלמין נוק שלם הערו עפר או צרורות משלמין חצי נוק סומכום
אומר נוק שלם תניא אידך תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום
ויצתה רוח מתחת כנפיו וישבר את הכלים משלם חצי נוק תניא
כותיה רבא בהמה מוערת לשבר בדרך הלוכה כיצד בהמה שנכנסה
לחצר הניוק והויקה בגופה דרך הלוכה ובשערה דרך הלוכה באוקף
שעליה ובשליף שעליה ובפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה וחומר במשא
ועגלה מושכת בקרון משלם נוק שלם :

האם אוסקינוארפין פלים און האם נוי צופראכין
משלם חצי נוק צאהקט דער בעל הבית גאר אהאלבין
שאדן תניא בתיב רבא מיר האבין גילערונט אין
אברייא ווי רבא זאגט בתפס סייעת לשבר בדרך
הלוכה אויב אפקה גייט אין וועג און גייענדיג
האם זיא צו פראכין פלים איז זיא אמערד פיצד
ווי אזוי בתפס שבכנפיהם להצר הניוק אויב אפקה איז
ארין גענאנגען אין דעם הויף פון דעם בעל הבית
וואס האט דעם שאדן. דהיינו דער אקס פון
ראובן איז ארין גענאנגען אין דעם הויף פון
שמעון והויקה בגופה דרך הלוכה און גייענדיג אין
הויף האט זיא גימאחן אשאדן מיט איר גוף
למשל דער גוף פון די בקהה איז גינען אייגן
גערקט האט זיא גייענדיג איינגערקט פלים.
אדער גייענדיג האט זיא אוסקינוארפין אפרי און
די פלי איז צופראכין גינארין ובשערה דרך הלוכה
אדער גייענדיג האט זיא געמאכט אשאדן מיט
די האר גאנץ שטיק אדער גייענדיג האט זיא
געמאכט אשאדן מיט דעם אימיל וואס ליגט
אויף איר ובשליף שעליה אדער מיט די משא וואס
ליגט אויף איר ובפרומביא שבפיה אדער מיט דיא
צוים וואס אין איר מול בזוג שבצוארה אדער מיט דעם
גלעקיל וואס איינגט אויף איר האלדן וחומר בכשאור
אדער אאייזיר האט גימאכט אשאדן גייענדיג מיט
די משא וואס ליגט אויף אים ויגכה מויעת בקרון אדער
אקאלב האט גינען אין אנואגין צייענדיג דעם וואגין
האט דער וואגין גימאכט אשאדן משלם נוק שלם אויף
די אלע שאדיגס צאהקט מען פר אנאנצין שאדן :

תרנגולים שהיו מפריחין ממקום למקום וישברו בלים בכנפיהן
משלמין נוק שלם הענער וואס וענען געפלוויגן פון
אין ארם צום אנדערין ארם און נויא האבין
צופראכין פלים מיט די פליגיל ודי פליגיל האבין
אשטויס גינעבין די פלים און האבין זיי צו פראכין
משלמין נוק שלם דארפן נויא בפארהין אנאנצין
שאדן ריח שבכנפיהם אויב נויא האבין צופראכין
די פלים מיט דעם ווינט וואס זיא פליגיל האבין
געמאכט פליגנדיג משלמין נוק שלם דארפן נויא
גאר בפארהין אהאלבין שאדן סיכסום אופר נוק שלם
סומכום זאגט וויא דארפן בפארהין אנאנצין
שאדן תניא אידך נאך אין אברייא האבין מיר
גילערונט תרנגולים שהיו מהרסין על גבי עיסה ועל גבי
פירות הענער וואס וענען געשפרונגען אויף אמיג
אדער אויף פירות וסיפוי או גפרו און נויא האבין
איינגערקט דיא מייג און די פירות אדער נויא
האבין צו שטאכט דיא פירות און דיא מייג מיט
זייערע שטאכלען משלמין נוק שלם דארפן נויא
בפארהין אנאנצין שאדן גמלי גפר או צירות אויב
זייא האבין מיט דיא פים ארויפגינארפין ערד
אדער שטיקלאך האלץ אויף די מייג משלמין חצי
נוק צאהקין ווי נאר אהאלבין שאדן סומכום אופר
נוק שלם סומכום זאגט וויא דארפן צאהקין אנאנצין
שאדן תניא אידך נאך אין אברייא האבין מיר
גילערונט תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום אהאן
אוי געפלוויגן פון ארם צום אנדערין ארם
והצתה רוח מתחת כנפיו וישבר את הכלים או ארויס
אוינט פון אונמער וויינע פליגיל און דער ווינט

וודר נח דף פח ע"א ת"ת לאילוט יוד הא ואו הא

אמר רבי יהודה אע"ג דזכאה הוה נח לאו אוהו כדאי (בגין) דקב"ה יגין על עלמא בניניה . תא חזי משה לא תלה
מלה בזכותיה אלא בזכות אביה קדמי . אבל נח לא הוה ליה בנינון דיתלי בזכותא כמשה . אמר רבי
יחזק ועס כל דא כיון דלמר ליה קב"ה והקימתי את בריתי אתך הוה ליה למכתי רחמי עלייהו וקרבנא דאקריב
לבתא . דיקריב ליה מן קדמת דלא דלמא יסבך רוגזא מעלמא . אמר רבי יהודה מאי הוה ליה למעמד דלא
חיביי עלמא הוו מרניון קמי קב"ה ואיהו יקריב קרבנא . אלא ודאי נח דחיל על גרמיה הוה בנין דלא
יערע ביה מוחא בנו חיביי עלמא דהוה המי עובדיהו בישא כל יומא והיך מרגזן קמי קב"ה כל יומא . ר' (אלעזר
פוח) יחזק אמר כל זמנא דהויחב עלמא אסניו . וכלא דלשתכח בנייהו הוה ארפס בקדמיתא דכתיב (יחזקאל ס)
וממקדשי תחלו . ותניין אל תקרי ממקדשי אלא דהויחב עלמא אסניו . ונח היך עובד ליה קב"ה בין כל אינוס חיביא .
אלא בנין דיפקון מניה תולדין בעלמא דהוה גדיק כדקא יאות . ותו דלויא אתרי בכו כל יומא ויומא ולא קבילו
(חק ישראל ע"ט) (ח"א) 13 4 משה

מליה וקיים בנפשיה קרף דהתיב (כס ג) ואתה כי הוהרת רשע וגו'. וכתוב ואתה את נפוך הללה. מלאך כל
שמן לזוהר למיכא אע"ג דלא קביל מליה הוא שוב ליה לגרמיה והוא חייבא לתפס כחוכה ועד כמה יזכר
ליה עד דימתי ליה הא לזקומה הכריז:

מומר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

בספר הוצאות חיים

ש"ע יו"ד מסי' קס"א ואילך

צריך לירא מלפניו כי שכמה מהם עיני ה' משוטטות עם
מעידים על כל פנים הנשפה שבהם מלעזר הכל כמ"ס
הכחוד והרב בעיניו עשיתי. עוד מחסד זה סגוד חכמים פנס
הטמא בין הקדושים הלא יזמרו מי גרם שיכנס המורע חס
ביעני הלא ודלו ינעש. כפרת המדבר לטון הרע הוא הבורס
הגדול שמיד הפנס טולס. ושני המלאכים ההולכים עם האדם
הם גדלים ממנו והם פלגים עליו עד שזני שגבר ואכלס נחמיס
לו ולבולו ויתן אל לכו לשון שלח יהיו המלאכים. חללים עליו.
ולכשר כאלס חוטם ההורה נחלס ורוממת חוטו כשני וכל נלחוט
מעלס כחיות הרומס סהול כפניו מקללים אותו וכלס ממנו
שיככה וירחן כדמשת פניו וסגוד להעזיר הדמשת על מלתי כי

(א) פאות הוקו הם חמושה ורבו בהם הדעות לפיכך
בדא שמים יצא את כלם ולא יעביר הער על כל
דקנו כלל: (ב) צדיק ליוהר שלא ידור שום דבר ואפילו
צדקה אין טוב ליוהר אלא אם ישנו בידו יתן מיד:
(ג) כל טוב ישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין
עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורים בין בחור בין
זקן גדול אפילו עני המחזיר על הפתחים אפילו בעל
אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לת' ביום ובלילה שנאמר

כי רוח סתמלס שורה עליו ואלו כי כדי להעביר הרומס לרין

צדיק? לדיא מלפניו ער דארף יתקן היקוען פון צו
צו זינדירען כי ציני ה' משוטטות הם פקידים על
פנס הנשפה ונארום די אויגין פון גאט וואס שוועבין
אויף דער וועלט. זייא זאגין עדרות אויף דעם
פעלער (וי זיגין) וואס ווערס גיטאקוה שקבה מצפיר
הכל ונארום אין זיי ווערס אלץ געקאלטס בסו שפיר
הכתוב ווי דער פסוק זאגט וקרי בעיני עשיתי וואס
עם איז שלעכטס אין דייע ע אגין האב איה גיטאקוה
ער סגוד זה. נאך אזוי אפעלער איז דא שריא סכניס
הפסא"ה הפסא"ה ביז תקדושים מיט זיינע זינד קרייניגט
ער אריין דעם יצר הרע וואס ער איז טמא צווישען
די הייליגע מלאכים הלא יזמרו די מלאכים וועלן
זאגן מי גרם שכינס הקבוע תהי ביניו ווער האם
געבריינגט צו דעם אז דער מצורע זאל אריין גיין
צווישען אונז הלא נראי ינעש געוויס וועט דער
זינדירער געשטראפט ווערין פארם המדבר לשון הרע
הוא הנורם הגדול שפיר המלאכי מילה אונ דער וואה.
רעם לשון הרע ער איז דער גרויסער בעל עבירה.
אז דורה אים גייט באלד דער סכאל ארויף
צווישען די מלאכים ישנו מלאכים הולכים עם האדם
הם ברלים פסני אונ דיא צוויי מלאכים וואס גייען
מיט דעם קעניגש ווערין אפגעשיידט פון אים
הם אכלים עליו און זיי מרויערין אויף אים עד שזני
ביז ער וועט צוריק קערין צו גאט שנאמר וויא עם
שטייט אין פסוק זאגט זאגט וישלם נחמיס לו וזאבני
איה וועל בעהאלין די אריא מסובג צו אים אונ צו
זיינע אכלים וצו דיא וואס מרויערין אויף אים

(א) פאות הנקו הם הפשה דיא עקין פון דיא בארד
זענען פינגר וקבו בהם הערות אונ עם
זענען דא פיר רעות וועלכע זענען די עקין בארד
פינגר ויא שמים יצא את כלם דריבער דער וואס האם
כורא צו זינדירען זאל ער טאהן ווי אלע זאגין
ויא יעביר תמי לי כי זקנו כלי אונ ער זאל גיט ארויף
לייגין קיין גאל מעקער אויף דעם זאגין בארד.
ער זאל גאר גיט גאלין פון די בארד. איין האר
גים: (ב) צדיק ליוהר שלא ידור שום דבר אקענמש
דארף זיה היקוען ער זאל קיין גדר טאהן ואשוי
צדקה אין טוב ליוהר אפילו צו געבין צדקה אין גיט
גוט צו טאהן אנדר וואל ער קיין גדר טאהן אלא
אם ישנו קיין יתן מיד גאר אויב ער האם צו געבין
זאל ער בארד געבין אן אנדר: (ג) כי איש ישראי
תיב בתלמוד תורה יעדער יוד מוז לערנען תורה
בין עני בין עשיר סיי ער איז ארעם אונ סיי ער איז
רייך בין שלם בגופו בין בעל יסורים סיי ער איז געזינד
אונ סיי ער האם יסורים בין בחור בין זקן טייל סיי
ער איז יונג אונ סיי ער איז גאנץ אלס אפילו עני
שמחזיר על הפתחים אפילו דר ארעם מאן וואס גייט
אין די היינער אפילו אם הוא בעל אשה ובנים אפילו
ער האם אונייב אונ קינדער וואס ער דארף זייא
שפיזיון. פון דעםקטווערין תיב לקבוע לו זמן לתקון
תורה ביום ובילה מוז ער אויסקעצין אייניס צו
צו לערנען תורה איין טאהל ביי טאג אונ איין
טאהל ביי נאכט שגאמר ונארום וואס שטייט אין

זכאשר האדם חופא אונ ווען דער קעניגש זינדירט תורה נאח וזשמת תחפא בפניו קוסט ער תורה אונ
בעציוכונג די זינד אויף זיין פנים וכי צבאות מלכה בקיית הרושם תחפא בפניו מללים אותו וכלים פסני אונ
אלע מלאכים פון היקוען ווען זייא זעהן דעם צייבין פון דיא עבירה אויף זיין פנים מלובין זייא
אים אונ שוידרין זיה אפ פון אים כי רות תפסקה שורה עליו ונארום אויף אים רוקם ארתה מוקמה תמחי
זכיונם לברכה אונ דיא חכמים זאגין כי כיר תעביר הרושם אז דער קעניגש וויל אכאפ נעקען פון זיה
דעם צייבין צדיק שיבנה הויתן בקיעת פניו דארף ער וויינען אונ דארף אפואשין מיט די קערען זיין
פנים ושוב לתעביר הקיעת על מצחו עם איז גוט ער זאל מיט דיא סקערין אפואשין דעם שגערין כי

שְׁנַיִם שָׁנִים בָּאוּ אֶל־נַח אֶל־
 הַתְּבָה זָכַר וּנְקָבָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 אֱלֹהִים אֶת־נַח: וַיְהִי לְשִׁבְעַת
 הַיָּמִים וּמִי הַמַּבּוּל הָיוּ עַל־הָאָרֶץ:
 י"א בַּשָּׁנָה שֵׁש־מֵאוֹת שָׁנָה לַחַיִּי־
 נַח בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִ בַּשְּׁבַע־עָשָׂר
 יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָל־
 מַעֲיִנוֹת־הַתְּהוֹם רַבָּה וְאֶרְבַּת־הַשָּׁמַיִם
 נִפְתְּחוּ: י"ב וַיְהִי הַנֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ

אֶרְעָא: • תְּרִין תְּרִין עָלוּ
 עִם נַח לְתִיבּוֹתָא דְכַר
 וּנְקָבָא כַּמָּא דְפָקִיד י"י
 יתְנַח: וַיְהִי לְזִמְנֵי שְׁבַע־
 יוֹמִין וּמִי מוֹבָאָה הָיוּ עַל
 אֶרְעָא: י"א בַּשָּׁנָה שֵׁשׁ
 מֵאוֹת שָׁנִין לַחַיִּי נַח בְּרִיחָא
 הַנִּבְיָא בַּשְּׁבַע־עָשָׂר
 יוֹמָא לְרִיחָא בַּיּוֹמָא הַזֶּה
 אֶת־בְּוֹעֵי כָל מַבְוֵי
 הַתְּהוֹמָא רַבָּא וּכְוִי שְׁמַיָּא
 אֶתְפְּתְחוּ: י"ב וַיְהִי מִכְרִיא
 נְחִית עַל אֶרְעָא אֶתְבְּעִין

תּוֹרֹת אֶהְרֹן
 וְיִי לְנַפְשׁוֹ. מִסְדֵּרִין קָם: כְּמֵנֵי עַם
 רִי"ט י"ב: כְּמֵנֵי כָל יוֹמָא כִּי מִסְדֵּרִין
 קָם: וְהַרְבּוֹת יוֹמָא כִּי:

בער המורים

(י) לְנַפְשׁוֹ סוֹמֵס. כְּנִימ' לַמִּי אֶבֶל מַחְשָׁלָה: (יא) כְּנַפְשׁוֹ עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ. וְזוֹ כִּלְוֵי יִמְיָסָה כְּכּוֹב כְּמִנִּין עוֹב לַחֹדֶשׁ יוֹד מַבְּוֹל.
 וְהַרְבּוֹת כְּפִשִׁים כְּנִימְרִילָא שְׁלַקָּא שְׁנֵי כּוֹכְבִים מְכִימָה:

רש"י

שפתי חכמים

נ דל"כ הכוונתו מכתוב ליה נ דל"כ חקשה לך הא כתיב מכל הבהמה
 הספורת חקך לך שכנסה שכנסה: על (קל"מ) ולא כסחם בקופה שמורה על
 קלוקל הסכקע וזכריתו אכל הסכקע הוזהר היתה לזמירות המעטות:
 תהום רבה, מדה כנגד מדה הם סתמו כנדה רעת
 הארץ. ולהלן הוא אומר ויהי המבול אלא כשהוריון

(ס) באו אל נח. נ מחליטין: שנים שנים. כלס
 האשו כמין זה ס מן הסמות היו שנים: (יא) בחודש
 השני רבי לזיטור אומר זה מרחקו ל' יחוסע אומר
 זה חיי (מסדרין קח): נבקעו. להוליע על מתיבן:
 האלו ולקו כהמות רבה: (יב) ויהי הגשם על
 פירוש לתורת אלהים

עָרַד: (יא) בַּשָּׁנָה שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לַחַיִּי נַח אֵין דַּעַם
 וְעַקְסָם הוֹנְקֶרְטָם יֵאָהֵר פּוֹן דְּרִיא לַעֲב סֵאנָה פּוֹן נַח
 וְעוֹן נַח אֵין אֱלֵם גִּינוּעֵן וְעַקְסָם הוֹנְקֶרְטָם יֵאָהֵר
 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִ אֵין דַּעַם אֶתְבְּרִין חֹדֶשׁ בַּשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם
 לַחַיִּי אֵין וַיִּבְעָצִין סֵאנָה אֵין חֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה אֵין
 דַּעַם וְעַלְבִּינֵעֵן סֵאנָה נִבְקְעִי וְעַנְעֵן וְנֵאֵרִין גִּישְׁפֵּאלְטִין
 כִּי פִּנְעוּתָה תְּהוֹם רַבָּה אֶלְעָ קְנוֹאֲלִין פּוֹן דַּעַם גְּרוֹיִסִין
 אַפְּ גְּרוֹנָם וְאַרְבּוּחַ הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ אֹנֵן דְּרִיא פִּעְנָצְעֶר
 פּוֹן דַּעַם הַיִּסְעַל וְעַנְעֵן וְנֵאֵרִין גִּישְׁפֵּינָם.
 (יב) וַיְהִי הַנֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אֹנֵן עִם אֵין גִּינוּאֵרִין

קריבט אויף דער ערד: (ס) שנים שנים צוויי כולקור
 פארטוויי באו אל נח אל התבה וענען זיאי גיקוען
 צו נח אין דער תבה זכר ונקבה זכר מיט אונקבה
 כולקור צוים ווייניקסטין וענען גיקוען צוויי
 אבער עם אין גינוען אועלבע מינים וואס וענען
 גיקוען צו זיכין פאר אזוי ווי פריער אין גישטאנין
 באשר ציה אלוים אח נח אזוי וויא גאמ האמ גיקאמין
 צו נח: (י) יהי אונ עם אין גינוען לשבעת הימים צום
 סוף פון דרא זיבין טעג ופי המבול היו על הארץ אונ
 דאם וואקער פון דעם מבול אין גינוען אויף דער

ספר הישר

גִּבְעִין פֵּאָר אֵיִם אִמְוֹלַע שְׁמֹבֵב וַיִּבְעֶר אֹנֵן גֵּאֲרִד, הָאֵם
 תְּרַח גִּינְאָנָם צוֹב וְעַל אֵיִך וְעַל דִּיר פִּרְעֵר רַעֲצִילִין וְנֵאֵם
 מִיִּך הָאֵם דְּרִיא נִאֲכָם גִּינְאָמִין, נִאֲכַדְעָם וְעַל אֵיִך דִּיר
 עֲנָפֶרֶן אוֹיִף רִיבֵעֵ רִיִּד, הָאֵם תְּרַח גִּינְאָנָם צוֹב כִּלְוֵי,
 אֲעִיִן דַּעַר וְהָן פּוֹן סַפְדִּי אֵין עַקְסָקֵעֵן צוֹ מִיר עֲבָקִין בִּי
 נִאֲכָם אֹנֵן הָאֵם גִּינְאָנָם צוֹ מִיר גִּיב מִיר יִנְעֵם גְּרוֹיִסִין פִּעְרִד
 דַּעַם נֹטְקֵעֵן וְנֵאֵם דַּעַר כִּלְוֵי הָאֵם דִּיר גִּינְעֶפֶן אֹנֵן אֵיִך וְעַל
 דִּיר גִּעֲבִין פֵּאָר אֵיִם וַיִּבְעֶר אֹנֵן גֵּאֲרִד אֹנֵן שְׁקִירָא אֹנֵן
 פִּיטְעֵרִיבֵג פֵּאָר רִיבֵעֵ כְּהַמּוֹת, אֹנֵן אֵיִך הָאֵם גִּינְאָנָם צוֹ
 אֵיִם אֵיִך מֹז פִּרְעֵרִין פִּרְעֵנִין דַּעַם כִּלְוֵי אֹיִב עַר וְעַשׂ מִיר
 הַיִּיסִין דִּיר גִּעֲבִין גִּינִי פִּעְרִד, אֵיִצְט וְנֵאֵם דִּיר כִּלְוֵי וְעַקְסָם
 נִאֲנִין אֹזִין וְעַל אֵיִך שְׁאָהֵן, הָאֵם דַּעַר כִּלְוֵי גִינְאָנָם מִיִּט
 כְּעַם צוֹ תְּרַח וְיִי קִסְטָם צוֹ דִּיר אֹזִין אֶתְנֵאֲרֶעֱשָׁקִים אֶתְנַעַם צוֹ
 נַעֲצִין

אויף דער נאך אונ מיר וענען דערשטאקין גינוארין אונ מיט
 אויגעבע חקקה בעבענען מיר אז דער שטערין ווייט אויף
 דעם וזהן וואס איז דיר נאכט גיבארין גינוארין צו תרה, אז
 דער וזהן ועש הנהגן אלע כליכים פון דער ועלם אונ ועש
 גישען וייערע לענדער, ער אונ וייער קנדער אויף אויבגי,
 דריבער איז אונגעבער עצה דו וואקסט קויפין דאס קנד פון
 תרה אונ מיר ועלן אים בארד ברענגן, ונארום אז קען
 ועש אים לאזן אויף וואקסן ועלן מיר אלע זיין פארד
 לארין, דעם כלה וענען דרא רייד גיפעלן אונ ער האט
 בארד לעשקט רוסין תרה, אונ דער כלה האט גינאנט צו
 תרה די נאכט איז ביי דיר גיבארין גינוארין אוהן אונ אזוי
 אציבין איז גינעקן גינוארין אין היסעל אויף אים, גיב מיר
 דעם קנד אונ מיר ועלן אים ברענגן אונ אונ ועל דיר
 (תק לישראל ע"ט)
 (ה"א)

אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: יָמִינוּ וְאַרְבָּעִין יָמֵינוּ:

רש"י

סודות ברכות הם יחודו יהוה בשמי ברכה וכאלו חזרו כיון למכול: ארבעים יום וגו'. אין יום א' מן המנין לפי שאין לילנו עמו שהרי כתיב ביום הזה דעת זקנים מבטלי החומות

י"ב ארבעים יום. פירש"י יום ראשון אינו מן המנין לפי שאין לילנו עמו שהרי כתיב ביום הזה נבקעו כל מעינות ונבצאו ארבעים יום כלים בכלים. ולא נהירא לי שהרי דא נבצו כתב נבי חמישים ופאת יום ותוא אחד בסיון בוצר בכלי מבסוין פסקו הנשמים. נבד נ"ל רום ראשון היו מן המנין וההוליו נשבוים סודו ל"ג יום ראשון בי סביום היה אין ראה שהרי בהרבה מקומות ביום וביום הזה ר"ל מלי

פירוש לתורת אלהים

דער רענין אויף דער ערך ארבעים יום וְאַרְבָּעִים לַיְלָה פֶּעֶרְצִיג סָאג אַיִן פֶּעֶרְצִיג נַעֲקָט, וְרִשְׁי פֶּרְעָנָם סָאָר וְאִם לְשִׁטִּים דָּא דְעַר רֶעֶנִין אִיז גִּינְעוּ אױף דער עַרד אַז טױקער לְשִׁטִּים זַעֲרױ סױבל אִיז גִּינְעוּ אױף דער עַרד אִיז דער פֶּרױש לְתוֹרַת אֱלֹהִים תִּירוּץ הַקְּבִידָה הָאֵם גִּימָאָבֵט אַרְאָפּ נִדְעֶרֶין מִיָּם רַחֲמֹת אויב דִּיא סְעָנְטִישִׁין וְעֶלְיִן מְשׁוּבָה סָאָהן וְעַם דִּיא טֹאקְעֶר זִיין רֶעֶנִין פֿון בְּרָכָה אױז זַיִא קֵאָבֶן אָבְעֶד גִּימָ גִּימָהָן מְשׁוּבָה וְעָנֶן דִּיא טֹאקְעֶר גִּינְאֶרױז צו סױבל:

נביאים ישעיה נד

תרנום

לחושך מנה היא צבאות נש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רננה ארני נשמה רננה יהוה רוח יהוה רננה יהוה חיה יהודה רננה אל שם בן שבעות:

א בְּרַנֵּעַ קָטָן עֹבְדֵיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים אֶמְבָּעָךָ :
ב בְּשֻׁצָף קֶצֶף הַסִּתְרֵתִי פָּנֵי רַנֵּעַ מִפְּנֵי וּבַחֲסֵד עֹלָם
ג רַחֲמֵתִיךָ אֲמַר בְּאֵלֶיךָ יְהוָה : ג פִּי־מִי נַח זֹאת לִי
ד אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרֵי מִי־נַח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כִּן
ה נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עֲלֶיךָ וּמִנֶּגַע־רַבָּךָ : ו פִּי הַהָרִים
ז יְמוּשׁוּ וְהַנִּבְעוֹת תִּמְוִשְׁינָה וְחֲסִדֵי מֵאֲתֶיךָ לֹא יִמְוֹשׁ
ח וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוֹשׁ אֲמַר מִרַחֲמֶיךָ יְהוָה :
ט עֲנִיָּה סִעֲרָה לֹא נַחֲמָה הִנֵּה אֲנִכִּי מִרְבִּיץ בַּפּוֹךְ
אֲבָנֶיךָ וַיִּסְדֹּתֶיךָ בַּסְּפִירִים :

קניו ירושלים לא יעדי וקניו שלמי לא יתרחק אמר ה קשיבא קמבלת ערקן קרוא דארמין עלה עמסא לא תתקם סא אָנָּא קביש בקדיא אבני דקשתין ואשבלניך פאבנין סבין :

מצורת הוד

רש"י

(א) ברנע קטן עובדיך. סבון עובדיך לא סיה רק רנע קטן מול סבון שפלקך בי ברכות גולים סתרי חסדי וחתמיד לטורן יעוש : (ב) בשצף קצף. כמעט קצף : ובחסד עולם. קצ רנע רנע אל מול חסד. חסדן קצ רנע בי חסד עולם דלחמך : (ג) כי מי נח ינו. הקצף קטן סוף לי כמו מי סמנול ססיה יעמי נח אסר נשכעתי עלה יסיה עדי מי סמנול כן נשכעתי ונו : (ד) כי ההרים ימושו. לסמנים יקרב אסר ססרים סס דנח חסד ימרו ויטתו מתקומם ס"י רעש וכן סגשעות וינשו נפול חלון : חסדי. חלל חסדי סוף סדכ ספתקיים ולא יסור מתוך וסנעחה כרית שלמי ובי וכל סדכ סדכ ספדעס סמרוה ורין מי נחמה : מרבוץ בפוך אבניך. אבני סולפס סרביץ וססרי כפוך כי יספק מתחת רלפס סלכנים עמקום סטל כן פן סדך לסמן חול חתח אבני סולפס לסכרי כסס סולפס : יסדתיך. חסדי סקודוס סלכני ספסר : דכס פירוש עברי סייפס נעצ"ס מען ביא דער ספודרה פון דער וואך : (חג לישראל ע"ס) (ח"א)

(ג) אם עבד הייל הוה מחקן גדול שוה מקריב אונן : ומבול יום . שאין ספרותו נגמור עד שיפריש שמשו כדכתיב ובה השמט וספר (ג) : ומחוסר בגדים - כה לדיעו ששמה כפחות מל' בגדים וכן גדול ששמה כפחות מחמשה פסול יבכס מחוסר בגדים פסול יבכס מיותר בגדים פסול (ד) וכן אם היה דבר חוץ בין כשרו לכהונה או למכנסים פסול דרמחנה אמר יבכס

[כ] מבול יום [ג] מחוסר בגדים מחוסר כפורים שלא רחוק ידים ורגלים [ד] ערל [ה] שמת יושב עומד על גבי כלים על גבי בהמה פסול גבי [ו] רגלי חבירו פסול קיבל בשמאל פסול ר"ש מבשיר נישפך על הרצפה ואספו פסול

על כשרו שלא יהא דבר חוץ בין הגנדים לכשרו הלכך כהן כשעם עבודה לא היה מניח חטילין על יד לפי שהן חולליים בין הכהן אל הכהן אבל חטילין על יד ראם היה מניח לפי שהן מונחים על שערו שאם נראה בין ידן למנעם : ומחוסר כפורים . כגון זו וזכה ומצורע ויולדת שגמרה סתיחה ולא הביאו קרבנותיהם להשכתן דכתיב רחמנא ביולדת וכפר עליה הכהן וספרה מכלל שער כהן שמהה היא והוא הדיון לכל שאר שמהים הסמוכים קרבן שהן כשמהותן עד שיביאו כפרתן לפעון אכילה קרשים וכלה במקדש : ושלא רחוק ידים ורגלים . לפי שאמרו כקדוש

שולם מה כבוד כהונה אם עבד מחוסר בגדים פסול אף אם עבד לא רחוק ידיו ורגליו פסול . וסדר קדוש ידים ורגלים לא שומד ולא יושב אלא מוסה (ה) ומניח ידו המניחה ידו ורגליו וידו המניחה ידו ורגליו פסול . ומספק רגליו כידו כשעם שהיא מקדש ואיך רשאי לקדש כחוד הכיור עמלו אלא מן האים שיהאיים ממש שאמרו ורשאו אחרו וכו' ומנו ולא בוכיו וכל המימות כשרים לקדוש ואסילו שאינן מים חיים : וערל . אם עבד פסול דכתיב ביהקחל כל בן נכר ערל נכר וכל נכר מה בן נכר מה בן נכר אם עבד פסול אף ערל בן (ו) : יושב . דכתיב לעמוד לשרת אלה יהא שריות אלה משומד : עומד על גבי כלים . הואיל והלפת המורה מקודשת (ז) וכלי שרת מקדשים הדבר הנוגע בהן מה כלי שרת נרדף כלה חוץ חוץ ביוט לכלי שרת (ח) אף רשעה לא יהא דבר חוץ ביש לזין הרשעה ולא מבשיל כלים שאינן מין כשר דודאי חייני אלא חטילנו כהמה שהיא מין כשר ולא חיבשתי כהמה חטונה מין אדם אלא חטילנו חטונה מין אדם חטילנו : קיבל בשמאל פסול . דכתיב ולקח הכהן מדם ההואה באצבעו ונתן מלמד על החף כבלת הדם ולא נתינה אלא בימין דכל מקום שאמרו יד או אצבע איש אלה בימין וליף . ממחורע דכתיב ביה ועל הכהן את אצבעו המניחה (ט) : ור"ש מבשיר . סבר מקרה מדרש לאחריו ולא לפניו ולאחריו וכי כתיב ולא לפניו הלכך אצבע אונתו דכתיב נתינה קאי ולא חלוקה דכתיב לקחיה ורדכן כחמשים : נישפך על הרצפה . שלא הקהל הדם בכלי : ואספו פסול . דכתיב ולקח מדם הפר מהי מדם הפר או ס"ד ואספנו דם וזה כתיב וזה כל דם הפר יספדן אלהה נרדף יקבל כל הדם אלא

ימרו למד מי : (ב) ש"כ כחורה ומקראים וזהו כלה ואלוהי חטאת היס . הר"מ . ומדאסור בחטאת ליתן כפ"ו שאם עבד חילי : [ג] שבו יום . דשרר ודמות וספר שומלות אלה שומרו לקרבן : רש"י . (ב) וכו' ודבר מכלל שוהו שמה . מחייט : (ג) מחוסר בגדים .

שמד חבל יושב לא . דהיינו כגמול דכתיב או נשמת אל המזבח לשרת פרש"י . חתק קדוש גשיות : [ד] ערל . ערל שמתו אחי ממחת מילה . רש"י : (ו) מלחא דפסיקא הוא לכן נכר שער עבודה פסולה ואף לקרא וכו' ש"מ אכל כגמולא לוף לטב מקדש . ומחייט : [ז] פסול . זו ואסל זו חתרי דהא ככר חיי טבול יום . ומחייט : (ח) לעמוד לשרת סברי דוד קדוש דכתיב כי קדש דוד וכו' וכלי שרת מקדשת דכתיב ומשחם יוקדש ויחם . רש"י : (ח) כהן לכלי שרת כקבלת הדם דכתיב ולקח מדם שמהה לזאת כהמה על כן . רש"י : [י] רגלי ביה . דרפי אדם לא שומד כשו על גבי כהמה : (ט) וחמשים למדן דה מלכס . פר"ש .

שומד חבל יושב לא . דהיינו כגמול דכתיב או נשמת אל המזבח לשרת פרש"י . חתק קדוש גשיות : [ד] ערל . ערל שמתו אחי ממחת מילה . רש"י : (ו) מלחא דפסיקא הוא לכן נכר שער עבודה פסולה ואף לקרא וכו' ש"מ אכל כגמולא לוף לטב מקדש . ומחייט : [ז] פסול . זו ואסל זו חתרי דהא ככר חיי טבול יום . ומחייט : (ח) לעמוד לשרת סברי דוד קדוש דכתיב כי קדש דוד וכו' וכלי שרת מקדשת דכתיב ומשחם יוקדש ויחם . רש"י : (ח) כהן לכלי שרת כקבלת הדם דכתיב ולקח מדם שמהה לזאת כהמה על כן . רש"י : [י] רגלי ביה . דרפי אדם לא שומד כשו על גבי כהמה : (ט) וחמשים למדן דה מלכס . פר"ש .

שומד חבל יושב לא . דהיינו כגמול דכתיב או נשמת אל המזבח לשרת פרש"י . חתק קדוש גשיות : [ד] ערל . ערל שמתו אחי ממחת מילה . רש"י : (ו) מלחא דפסיקא הוא לכן נכר שער עבודה פסולה ואף לקרא וכו' ש"מ אכל כגמולא לוף לטב מקדש . ומחייט : [ז] פסול . זו ואסל זו חתרי דהא ככר חיי טבול יום . ומחייט : (ח) לעמוד לשרת סברי דוד קדוש דכתיב כי קדש דוד וכו' וכלי שרת מקדשת דכתיב ומשחם יוקדש ויחם . רש"י : (ח) כהן לכלי שרת כקבלת הדם דכתיב ולקח מדם שמהה לזאת כהמה על כן . רש"י : [י] רגלי ביה . דרפי אדם לא שומד כשו על גבי כהמה : (ט) וחמשים למדן דה מלכס . פר"ש .

אשורעספרי אחייבו פאר דער קבורה פניו יום אדער דער פהן איז גיוען קטא און האם נדך מובל גיוען און נאך דיא פביקה איידער דיא זיין איז גינאנגען האם ער צו גינאסען די גלום פון אקרבן אין דיא פלי פייש גינאנגען דער דער פהן איז גים גינאנגען אין אלע קליידער זיינע ווען ער האם צו גינאסען דיא גלום פון קרבן אין דיא פלי . ואפראקסער פהן איז גים גינאנגען אין זיינע פיר קליידער . און דער פהן גדול איז גים גינאנגען אין זיינע אקם קליידער פייש פריים אדער דער פהן איז גינאסען קטא און אפראקא וואס ער אדאך גריינגען קרבנות ווען ער ווערם פהור . און איידער ער האם גיבראקם דיא קרבנות האם ער צו גינאסען דיא גלום פון קרבן אין די פלי שיי החי חיים גינאסען אדער דער פהן האם גים גינאסען זיינע הענטם און פים ווען ער איז אריין גינאנגען אין דיא עורה . און ער האם צו גינאסען די גלום פון קרבן אין דיא פלי גל פלער דער פהן וואס האם צו גינאסען דיא

גלום פון קרבן אין די פלי איז גים גינאסען גימלקת ווייז זיינע בריידע וועגען גינאסארגין דורה דעם קל זיין פאר אדער דער פהן איז גינאסען קטא ווען ער האם צו גינאסען די גלום פון קרבן אין דיא פלי איז גינאסען און האם גלי יושב אדער דער פהן איז גינאסען און האם צו גינאסען דיא גלום פון קרבן אין די פלי טיפד על גבי פלים על גבי פהים על גבי רגלי חטילי אדער דער פהן איז גינאסען אויף אפלי אדער אויף אקבוקת אדער אויף די פים פון זיין חקר . ווען ער האם צו גינאסען דיא גלום פון קרבן אין די פלי פל גייא דיא אלע ואכין האם דער פהן פסול גימאקם דיא גלום קבל בשיאן פל אויב דער פהן האם צו גינאסען דיא גלום פון קרבן אין די פלי מים דיא זיינע האנס . האם ער פסול גימאקם דיא גלום רבי שפיקה כשפיר רבי שפיקה : ואם דיא גלום איז פלש אפלי : קען נקטם צו מים די זיינע האנס גינאסען דעם על הרצה חתק פסול אויב דיא גלום איז גינאנגען פון האלדן אויף דיא ערד . און דיא ערד אדער האם ער צו ואסען גינאסען דיא גלום פון

והלך וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו וקבל והלך וזרק בשתיקה או ששחט וקבל והלך וזרק חוץ לזמנו זה הוא שקרב המתיר כמצותו כיצד לא קרב המתיר כמצותו שחט חוץ למקומו קבל והלך וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קבל והלך וזרק חוץ למקומו או ששחט וקיבל והלך וזרק חוץ למקומו הפסח והחמאת ששחטן שלא לשמן קיבל והלך וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קבל והלך וזרק שלא לשמן. או ששחט קבל והלך וזרק חוץ שלא לשמן

גמרא וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו וקבל והלך וזרק בשתיקה או ששחט חוץ לזמנו זה הוא שקרב המתיר כמצותו כיצד לא קרב המתיר כמצותו שחט חוץ למקומו קבל והלך וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קבל והלך וזרק חוץ למקומו או ששחט וקיבל והלך וזרק חוץ למקומו הפסח והחמאת ששחטן שלא לשמן קיבל והלך וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קבל והלך וזרק שלא לשמן. או ששחט קבל והלך וזרק חוץ שלא לשמן

גמרא וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו וקבל והלך וזרק בשתיקה או ששחט חוץ לזמנו זה הוא שקרב המתיר כמצותו כיצד לא קרב המתיר כמצותו שחט חוץ למקומו קבל והלך וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קבל והלך וזרק חוץ למקומו או ששחט וקיבל והלך וזרק חוץ למקומו הפסח והחמאת ששחטן שלא לשמן קיבל והלך וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קבל והלך וזרק שלא לשמן. או ששחט קבל והלך וזרק חוץ שלא לשמן

גמרא וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו וקבל והלך וזרק בשתיקה או ששחט חוץ לזמנו זה הוא שקרב המתיר כמצותו כיצד לא קרב המתיר כמצותו שחט חוץ למקומו קבל והלך וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קבל והלך וזרק חוץ למקומו או ששחט וקיבל והלך וזרק חוץ למקומו הפסח והחמאת ששחטן שלא לשמן קיבל והלך וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קבל והלך וזרק שלא לשמן. או ששחט קבל והלך וזרק חוץ שלא לשמן

קמני : רשי : [יא] אמר ר' יוחנן . והכי הוה עתק ר"י אמר
 וכן לשון רש"י וסוף נטון דהא פליג . פתי"ם : (ו) והיטו דקמני זה
 הכלל . גמ' : [יב] דאבוי כו' . אמ"ג דמריש"א לאכול דבר שדרסו
 לאכול בו שמעתי הוה דהשתא לאכול ולאכול דבר שחין דרסו
 לאכול לא משפיר לאכול ולהקטיר ומיכתיף אינשריך סד"ה הוה
 סוף דללו כי אורחיה מחשב
 חלל בכך דבדלו כי אורחיה
 והלוי כי אורחיה אימת לנערך
 קמ"ל . גמח' :

ה לאכול כוית בחוץ וכוית למחר . היינו תק
 לדמך חלף דרישא חייבי כשתי עבודות ששקט ע"מ
 לאכול כוית בחוץ וקבל ע"מ לאכול כוית למחר וכלן
 כעבודה אחת ששקט ע"מ לאכול כוית למחר וכוית בחוץ :
 ר"י יהודה אומר בו' :

זה הוא שלא קרב המזיר כמזונו : זה לאכול
 כוית בחוץ וכוית למחר . כוית למחר וכוית
 בחוץ כחצי וית בחוץ וכחצי וית למחר כחצי
 וית למחר וכחצי וית בחוץ פסול ואין בו כרת [יא] א"ר יהודה זה
 הכלל אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום פגול וחייבין עליו
 כרת . ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן פסול ואין בו כרת
 וחכ"א זה וזה פסול ואין בו כרת [יב] לאכול כחצי וית ולהקטיר
 כחצי וית כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין :

הכולא מחתינה פליג דלית
 ליה דמחשבה שחר פסול
 מוילתא מירי פגול אח"כ
 קדם פסולו לפגולו ובעבודה
 אחת נמי פליג (א) דלית
 ליה תפוס לשון רש"ון ואין
 כלכה כו' : לאכול כחצי
 וית ולהקטיר כחצי

זית . וטעיה חוץ לזמנו או חוץ למקומו : כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין . לפסול דהכא ליכא
 שטורא והכא ליכא שטורא :

אז או מען עסקת אים קומט גימ פרת אמר רבי
 יהודה זה הפלי האם רבי יהודה גיזאמך דאם אין
 דער פלל . רבי יהודה קרינא אויף דעם ערשמיין
 פנא און ער ואנאם אים פחשבת תפוס דרסה פחשבת
 תפוס אויב ער האם פריער גיטראכט ער זאל
 עסין אדער ער זאל מקריב זיין שפעטער וויא
 דיא צייט אין . דער נאך האם ער גיטראכט ער
 זאל עסין אדער ער זאל מקריב זיין גימ אויף
 דעם ארמ וואס מען דארף עסין אדער מקריב
 זיין פגול ותיקנים גיין כרת אין דער קרבן פגול און
 אז מען עסקת אים קומט פרת ואם פחשבת תפוס
 קדמה פחשבת תפוס און אויב ער האם פריער
 גיטראכט ער זאל עסין אדער ער זאל מקריב זיין
 גימ אויף דעם ארמ וואס מען דארף עסין אדער
 מקריב זיין . דער נאך האם ער גיטראכט ער זאל
 עסין אדער ער זאל מקריב זיין שפעטער ווי דאס
 צייט אין פגול ואין בו כרת אין דער קרבן פסול און
 אז מען עסקת אים קומט גימ פרת ותקנים אפרים
 און דיא תקנים זאנדין זה וזה פגול ואין בו כרת סייא
 ער האם גיטראכט פריער אויף דעם ארמ און
 דער נאך אויף דיא צייט . און סייא ער האם
 גיטראכט פריער אויף דיא צייט און דער נאך
 אויף דעם ארמ . איז אלץ דער קרבן פסול . און
 אז מען עסקת אים קומט גימ פרת לאכול כחצי וית
 ולהקטיר כחצי וית כשר אויב ער האם גיטראכט ער
 זאל עסין פלייש פון דעם קרבן גרוים וויא
 אהאלקער איינליבירט . און ער זאל מקטיר זיין
 חלב גרוים וויא אהאלקער איינליבירט נאך דיא
 צייט אדער גימ אויף דעם ארמ . איז דער קרבן
 פשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין ווארום עסין
 וויא אהאלקער איינליבירט מיט מקטיר זיין
 וויא אהאלקער איינליבירט . דעכונט מען גימ
 צו זאמען פאר איינליבירט דער קרבן נאך
 פסול וערין :

גימ צו דעם נאקען קרבן פסח און גימ צו דעם
 נאקען פסחא . נאך צו דעם נאקען פון איין
 אנדער קרבן . און ער האם נאך גיטראכט ער
 זאל עסין דיא פלייש און מקריב זיין דיא חלב
 שפעטער ווי די צייט אין צו עסין און צו מקריב
 זיין ויה שלא קרב המזיר כמזונו דאס מיינט מען ער
 האם גימ נעשפריטצט דיא קלוט וויא דער דין
 אין . ווארום צו דעם קראכטונג . ער זאל עסין
 און מקריב זיין שפעטער ווי דיא צייט אין . האם
 ער גיטראכט נאך אפסולה גיטראכטונג . ער זאל
 עסין און מקריב זיין גימ אויף דעם ארמ ווא מען
 דארף עסין און גימ אויף דעם ארמ וואס מען
 דארף מקריב זיין . און בייא אקרבן פסח אדער
 אהמאת האם ער גיטראכט אויף וויא דעם נאקען
 פון איין אנדער קרבן : זה נאכט בנות בחוץ ובנות
 פשר אויב ער האם גיטראכט ווען ער האם
 גישאכטין ער זאל עסין איין שטיקול פלייש גרוים
 וויא איינליבירט אויסער דיא עזרה . און נאך
 אשטיקול פלייש גרוים וויא איינליבירט זאל ער
 עסין מארגנין גימ פשר ובנות בחוץ אדער ער האם
 פריער גיטראכט ער זאל עסין איין שטיקול
 פלייש גרוים וויא איינליבירט מארגנין . און נאך
 אשטיקול פלייש גרוים וויא איינליבירט זאל ער
 עסין אויסער די עזרה קחצי וית בחוץ וקחצי וית פשר
 אדער ער האם גיטראכט ער זאל עסין אשטיקול
 פלייש גרוים ווי אהאלקער איינליבירט אויסער די
 עזרה . און נאך אשטיקול פלייש גרוים וויא
 אהאלקער איינליבירט זאל ער עסין מארגנין קחצי
 וית פשר וקחצי וית בחוץ אדער ער האם פריער
 גיטראכט ער זאל עסין אשטיקול פלייש גרוים
 וויא אהאלקער איינליבירט מארגנין . און נאך
 אשטיקול פלייש גרוים ווי אהאלקער איינליבירט
 זאל ער עסין אויסער די עזרה פסול ואין בו כרת אין
 דער קרבן פסול און מען קאר אים גימ עסין .

נה יום ה גמרא

ישי

א"ה לפרט נמי. חותם חלי ק'
כיון דסווי כמיהה חלי בק"ו
מחבר קלוי כמיהה חלי עכד
חילל וכו' מה ליושב וכו' וכו'
מיושב וכו' חסד ועד דהס
עכב כל פירך וכו' חסד ליה
ו"ו חלושפה :

לה כלומר חזק זה סמך
לדאכל לחקווי ח"כ חסילו
קידום של שפירתו של זיו
הכסופים נמי לא ליעכב כיה
דהא חומטט כיה"כ מולכסס:
והיתה להם חק עורסם.
נקודות נתיב: בורעו.
ככהניס הדיוטוס להיני
קידום שצפעת כניסה עמונה
ככל הכהניס מעכבת כהארן
ככל להיקטת חת: שאיין בו.

א"ה דצפרא נמי אמר חזקי אמר קרא והיתה
להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם. דבר
המעכב כזרעו מעכב בו דבר שאינו מעכב
בורעו אינו מעכב בו ר' יונתן אמר מהכא
ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו דבר המעכב
בבניו מעכב בו דבר שאינו מעכב בבניו אינו
מ"מ לא אמר מרחוקיה אמר כך ההוא לדורות הוא
דכתיב ואירך מ"מ לא אמר מהאי מבני ליה לכרד' יוסי בר חנינא
דאמר רבי יוסי בר חנינא כל כיוור שאיין בו כדוי לקדש ד' כהנים ממנו
כיה"כ דהס חוקה כתיב: לדורות הוא דכתיב. חזרה לנהנו חוקה זו לזרעו חמרו ולאו להיקטת חת: שאיין בו.

אין פסוק ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו משה און אהרן
און ויניע קינדער ואלין טואשין דיא הענט פון
דעם פירד אנהם פאסן דער העעכב גנני מעכב בו די
ואך וואס פארהאלט וועס מאכט פסול דעם קרבן
בייא דיא קינדער זיינע, אויב זייא האבין גימ
גענוואשן דיא הענט און דיא פיס אין דער פריה,
פארהאלט דאס [מאכט דאס פסול] דעם קרבן
פון יום כפור ביי דעם כהן גדול אויך, אויב דער
כהן גדול האט גימ גענוואשן דיא הענט און דיא
פיס יום כפור אין דער פריה ווענען דיא קרבנות
פסול דער שאינו שפב גנני אפער דיא זאכין וואס
פארהאלטן גימ בייא זיינע קינדער, כביילה און
דיא הענט און פיס וואשן בייא דיא קליידער
מאהשין, דאס איז דאך גימ דא ביי די פראקסע
כהנים אינו שפב בו פארהאלט דאס גימ ביי דעם
כהן גדול אויך, אויב דער כהן גדול האט זיך
גימ טובך גינען יום כפור, אדער ער האט גימ
גענוואשן דיא הענט מיט דיא פיס ווען ער האט
געמאהשט דיא קליידער, ווערט גימ פסול דער
קרבן, פערענט די נפרא רבי יונתן פאר מעכב לא אמר
דהתקנה פאר וואס לערונט גימ רבי יונתן פון דעם
פסוק וואס חזקיה האט געלערנט, זאגט די נפרא
אמר ר' רבי יונתן וועט דיר זאגן והוא לדורות הוא
דכתיב דער פסוק ויהיה להם חק עולם לו וכו' וכו'
לדורותם, קומט אונז צו לערנען אז דער דין צו
וואשן דיא הענט און דיא פיס איידער מען גייט
ארין אין אהל מועד אדער איידער מען גייט צום
מזבח, דאס זאל זיין אויך אייביג, אזוי זאלג נוי
דער בית המקדש וועט זיין, אפער דער פסוק
מיינט גימ צו פארגלייבן דעם כהן גדול צו זיינע
קינדער, פערענט די נפרא ווייזט פאר מעכב לא אמר
פראי און פאר וואס זאגט גימ חזקיה פון דעם
פסוק וואס רבי יונתן זאגט, ענטפערט די נפרא
מיכני ליה קדושי יוסי בר חנינא דעם פסוק פארך
רבי חזקיה צו דער זאך וואס רבי יוסי בר חנינא
האט גיזאגט זאמר רבי יוסי בר חנינא ווארדם
רבי יוסי בר חנינא האט גיזאגט כי יוסי שאין
בו דבר קבול ארבעה כהנים שפני דער פירד וואס

האב דיר גיזאגט איז אויך גימ גלאט אי קבי דצפרא
גי אויב עם איז אזוי דארף דאך זיין אפילו ער
האט יום כפור אין דער פריה גימ גענוואשן דיא
הענט מיט דיא פיס דארף אויך זיין דער קרבן
פער אמר חזקיה האט חזקיה גיזאגט אמר קרא ויהיה
להם חק עולם לו וכו' וכו' לדורותם דער פסוק זאגט בייא
דיא הענט און פיס וואשן אין דער פריה, דאס
מיינט מען יעדער טאג ווען זייא זינען אריין דאס
ערשטע מאהל אין די ערדן, דאס זאל זיין אהק
אויף אייביג פאר אהרן מיט זיינע קינדער אויך
אלע דורות דער העעכב בורעו דיא זאך וואס פאר-
האלט וועס מאכט פסול דעם קרבן בייא דיא
קינדער פון אהרן ובייא דיא פראקסע כהנים
שפב בו פארהאלט דאס וואכט פסול דעם קרבן
בייא דעם כהן גדול און יום כפור אויך דער שאינו
שפב בורעו דיא זאך וואס פארהאלט גימ וואכט
גימ פסול דעם קרבן ביי זיינע קינדער אינו שפב
בו פארהאלט גימ וואכט גימ פסול דעם קרבן
בייא דעם כהן גדול און יום כפור ודיא הענט
און פיס וואשן וואס דאס מוז זיין בייא אלע
כהנים אלע טאג אין דער פריה, און אז זייא
וואשן גימ דיא הענט און דיא פיס אין דער
פריה איז זיינע קרבן פסול, אוי בייא דעם כהן
גדול און יום כפור אויך אזוי, אז ער האט גימ
גענוואשן דיא הענט און דיא פיס יום כפור אין
דער פריה ווענען דיא קרבנות פסול, אפער זיך
מוכל זיין אום יום כפור אדער וואשן דיא הענט
און דיא פיס בייא דיא קליידער מאהשין, וואס
דאס איז גימ דא בייא דיא פראקסע כהנים, אז
דער כהן גדול האט דאס פארפעלט אום יום כפור
ווענען דיא קרבנות גימ פסול רבי יונתן אמר מהכא
רבי יונתן זאגט פון דעם פסוק וייסין מיר אויב
דער כהן גדול האט גימ גענוואשן דיא הענט און
דיא פיס יום כפור אין דער פריה ווענען דיא
קרבנות פסול, און אויב ער האט זיך גימ טובך
גינען יום כפור אדער ער האט גימ גענוואשן די
הענט און דיא פיס ווען ער האט געמאהשט דיא
קליידער ווענען די קרבנות גימ פסול, עם שפייט
(חק לישראל ע"ט)

ואע"פ שאינה ערוה : (ו) כל הכתיבה עם אשה שאסור להתיחד עמה בין ישראליות בין כותיות ככין שניהם מבת מדרות ומכיוצין עליהם חוץ מאשת איש :

החמוד לנכור זהב ולננות כמים ועליות מרווחים וסוף לכבודם וכל מה על אמה כבוד אמה כלכן חתיות וזאומה אין כידך ועזבה לחרים חילך ולמה חיוב להסביר והכל הני כמול פטיט כ"ח כהיכל :

ואף על פי שאינה ערוה דוד הקלף מיט ויין בית דין האבין גזר גיווען אז אמאנדקפערזאהן זאל ניט ויין אליין אין אשמוב אפילו מיט אזוי אאשה נואם דיא האם קיין מאן אונ זיא איז ניט אסור צו אים : (ז) כל המתיחד עם אשה שאסור להתיחד עמה דער מאנדקפערזאהן נואם אזוי אליין אין אשמוב מיט אזוי אאשה נואם ער מאר ניט ויין אליין מיט איר בן ישראלית בין כותית סאיי אינדישע אונ סאיי אכורית מכן שניהם פנות מדרות שלאגמ קען זיזא ביידע אזוי לאנג ביו זיזא געקען אויף זיה זיזא זאלין דאס נאך אקאהר ניט מאהן, אונ אויב זיי ווילען ניט צו זאגן אז זיזא וועלן דאס נאך אקאהר ניט מאהן, שלאגמ קען זיזא ביו זיזא שלטארבין ופגרוין גליהם קען רוקם אויס אויף זיזא אין אלע שיהלען אונ פטי אפילו דער בענקלש איז גיווען אליין אין אשמוב מיט דיא אשה ויז סאשה איז נאר אויב דיא אשה האם אסאן זאגמ קען ניט נוער דיא אשה איז גיווען, עם זאל ניט ווערין אקריג דער מאן מיט דיא נוייב :

אונקרום נח ליל ו תורה

כ"ז פסוקי שמרה נגד מיני ב"ח ד' ר' ה' והעשה פמנו ציווה ויהי בניקוד שש

יג בְּכָבוֹד יִקְרָא הַבַּיִת עַל יַג בְּעֵצִים הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם נֹחַ וְשֵׁם וְחָם וְיֶפֶת בְּנֵי נֹחַ וְאִשְׁתֵּי נֹחַ וְאֵת

שפתי חכמים רש"י

(ג) בעצם היום הזה. למדך הכתוב שהיו בני פ' דל"ז כיום סוס מוכני לים דומיא דכיום סוס דלעיל : וזוה אומרים לילו את רוחים אותו נכנס לתיבה פ' אתו סוכרין אותה והארצין אותו אלמר הקב"ה אתי מכניס

פירוש לתורת אלהים

יח גַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה אֵין דַּעַם לוֹיִשְׁעָרְקִיִּים פֻּן דַּעַם טָאָן בָּא נֹחַ אֵין וְיִקְוֶעֶן נֹחַ וְחָם וְיֶפֶת בְּנֵי נֹחַ מִיָּם

ספר הישר

געבין ביין געקסין פערד נואם איה האב דיר גיגעבין, פאר זילבער אונ גאלד קעלט דען דיר זילבער אדער גאלד אדער פישערונג פאר בייען קבמות, דו האסט דאך דאס אלץ גענוג, אונ אזוי אפענד אין נישא אויף דער גאנצער וועלט, האט תרח געזאגט צום קלף, אז דו זאגסט איה זאל דעם קענד גיט אונעם געבין פאר גאלד (חק לישראל ע"ט) (ת"א)

אונקלוס

ואפת נח וחתלת נשי בנותי
 עמוהו לתיבותא: די איתן
 וכל חיתא לונה וכר
 בעירא לונה וכר רחשא
 דרחיש על ארעא לונחי
 וכל עופא לונחי כל צפר
 בר דפרח: מו וערו עם
 נח לתיבותא תרין תרין
 מקל בעירא די ביה רחא
 דחיי: מו ועלוי דבר
 ונקבא מקל בשרא ערו
 כמא דפקד ביה יי ואגז
 בער המורים

(מו) והכלים. כ' נחמ' סכל וחדק
 והכלים וגו' פס זכובל לומר כמו ככל
 כלא מאלהים כך סתם ימי פלו מאלהים

ת"א והכלים זר. גמלים קטן:

רש"י
 לטויו כלם וטרה דבר מי יקום: (יד) צפור כל כנף.
 דבוק הוא צ נפור טל כל מין כנף לרבות תנאים (כנף
 זה ל' נלה כמו (ויקרא א) וסעס אוחו ככנפו אשפתי

ושלשת נשי בניו אתם אל
 התבה: די המה וכלהחיה למינה
 וכלהבהמה למינה וכלהרמש
 הרמש על הארץ למינה וכל
 העוף למינה כל צפור כל כנף:
 מו ויבאו אלנח אלהתבה שנים
 שנים מקל הבשר אשר בו רוח
 חיים: מו והבאים זכר ונקבה מקל
 בשר באו כאשר צוה אתו אלהים

שפתי חכמים

צ כלומר אל חומר לפור כפני פלחו וכנף כפני עמלו דהא גם
 לפור טל כנף טל נמי דהוי כל כנף הוא כפני פלחו וכל ארץ
 חומר טל כנף טל עמו לחיטה כי לא יתכן להיות כנף בלתי
 שוף אלא דבוק הוא ארץ ומפני שהרץ למה לרדף למחנה כנף
 דשפתיא הוא שיש לשוף כנף ועוד ארץ שדך לומר כל כנף וכו'
 די לומר כל הכנפים שבעולם ומתוך כל מין כנף לרבות תנאים
 עלו נפור טל ומספיק ל' אל לא היה דבוק הוי לרשיתו כמו
 פירוש לתורת אלהים

לשם וחס וחסת ריא קונדער פון נח ואשת נח אונ
 דאם ווייב פון נח וישלש לש בניו אונ דיא דרייא
 ווייבער פון ויינע זיהן אפס מיט ווי אל התבה צו
 דער מבה. רש"י שרייבט דרום שמיים ובעצם
 היום היתה דאם לעיינט אונז דער פסוק אז דיא
 סענקשין פון דעם דור האבען גיזאנט אז מיר
 וועלען זעהן טח וועט אריין גיין אין דער מבה
 וועלען מיר דיא מבה צו ברעכען אונ אים וועלען
 מיר הארגענען דרום האט גיזאנט ובעצם
 היום הוה בא טח וכו' פלומר אין מיטען העלען
 סאג וועל איה אים אריין ברענגען אין דער מבה
 אלע סענקשין זאלען זעהן אונ מיר וועלען זעהן
 וועמס רייד גט וועלען אקוים האבען: (וי' תבה
 די פלומר דיא סענקשען ותי תתיה אונ איינליבע

הישר
 דער סלף האט איינגעוויילט אונ האט אים גיעצין צייט
 דריי טעג, תרח איז געקומען אהיים אונ האט דערציילט
 זיין ווייב אונ זיינע שמועס סענקשין אלץ וואס דער סלף
 האט מיט אים גיעסט ווענען דעם קינד, די סענקשין האבען
 אלע מורא געהאט צו זאגן אעצה וואס מען זאל שאנקן
 אויף דעם דריטען סאג האט דער סלף געשליקט צו תרח
 גיב מיר דאס קינד פאר דעם זעלס וואס איך האב די
 גיזאנט, אונ אויב דו וועסט אים גיב געבן צו מיר, וועט
 מען תרגם דו מיר ווייב אונ ריינע אלע קינדע
 מען וועט גיט זאגן איין סענקש פיי די איין שמועס, סתם
 האט

ספר
 האט גיעזען דעם גרויסן בעט פון סלף האט ער גיזאנט
 צום סלף איה אונ מיין גיזאנט פארקעגן אונ מיין קינד וואס
 איז געקומן גיבארין גיזארין מיט מינע צוויי אלעסערע
 זיין זענען אלע פיי די און די הענט וואס דו ווילסט טוה
 מיט וויא אן זעלס אן גאלד אונ ווילבער, האט דער סלף
 גיזאנט צו תרח איה וויל גאר דעם איינעם קינד וואס איז
 געקומן גיבארין גיזארין אונ איה וויל גיט אונקויפט, גאר
 פאר זעלס, האט תרח גיזאנט צום סלף גיב מיר צייט דריי
 טעג ביי איה וועל די זאך זאגן צו מיין ווייב אונ וועל זיא
 געסט ויא זאל אויך איינזעלען צו געבן דיי דאס קינד.
 (ח"א) (ח' ישראל ע"ט)

ויִסְגֵר יְהוָה בְּעֵדוֹ : שְׁלִישׁ י יְהוָה
 הַמְּבֹרַךְ אֲרַבְעִים יוֹם עַל-הָאָרֶץ
 וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-הַתֵּבָה
 וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ : י יַיְגִבְרוּ הַמַּיִם
 וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֵּבָה
 עַל-פְּנֵי הַמַּיִם : י וַהַמַּיִם גָּבְרוּ
 מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל-

רש"י

שפתי חכמים

ג"כ סוף ממועט משני שלח נקרא נטר (מהרש"י) : ק (קרי'ם)
 דל"כ חמי' ויסגרו כ' בעדו כרי ככר עסק חתיים וכלכל נחום
 כמו שנהו כרי לפנול על ידו אלף פ"כ שבו פ"ס מתחיל
 והקטווי וגו' ולגל' וס' לא חוכל : ר (נח"י) פ"י ש"י שישוש
 ולפחו חתיים וליכוס לחוכס' וס' היא סגידתו מן המים :
 ש דקשה לרש"י לחצר ארבעים יום ככר גדלו המים ומה לא
 נתפס חתיים ככר אלף וסוקעת וכו' : ת דל"כ אלף ס"ס
 התגברות המים משני המבול כליל כקרא ויהי המבול וגו' ויגברו
 המים וירבו מאוד וגו' וישאו את התיבה ותרם מנ"י פאקין וחלך
 וגו' אלף ודל' הכי נחמי ויגברו המים לכסוף לומר שחגברות לא
 היה משני המבול שנתוך מה' יום אלף מחלוי' כלומר שס"ס
 סתמום שלש מחלוי' ומה' יום ונחנכו המים דוק . והכ"ס חרץ
 כענין חצר ככר פסק נשמים מסוף מן יום וחי' חסר
 המים על פאקין ק"ן יום ואין פכאל לומר גברות הראשון ס"ס

פלחה פולה חף כלן נפור כל מן מראות נולה) :
 (טו) ויסגר ה' בעדו . הגין עליו ק שלא שכחה
 הקוף התיבה דוכיס וחריות והיו הורגים בהם . וסמטו
 על מקרא סגר כנגדו ר' מן בעד כל כעד שנתקרא
 ל' כנגד הוא (כראשית כ) המים וכן כל כעד שנתקרא
 בניד (חיוכ ב) עור כעד עור (תהלים ג) מגן כעדי
 (ש"א יב) התקלל כעד ענדיך כנגד ענדיך :
 (יז) ותרם מעל הארץ . משוקעת היתה ש כמים
 ילא אמה כספיה עטונה המוקעת מקלטה כמים
 ומקראות שלפניו יוכיחו : (יח) ויגברו . ת מחליבין :
 פטר כעד ארבעים יום היה גברות וס' פסרי נחמי ויגברו

פי

נרין לרכות המים לכ' סגנס לחטלה והלא אם גברו רק למשל
 מוקות חש"ס וכפלי מי סיו נחמים ומחיס . אלף סכס כוס
 סיהל ליהות שנימים הקדמונים סיו הולמות המכתישים כלאס
 סלמת סוננים כעד ויקר לומלת השמים וסמו מוסרס כלרן
 וסלמטי כ' לסכ לכנס נחמה סכרן ולא עכר עשנלת ס"ס"ס

לכרונה על הוורה

(יט) והמים גברו מאד מאד על הארץ ויכסו כל החרים
 הגבורים וכו' . וסנה עננס המבול סוס כמל' שסחי פליאות
 גדולות עסס ס"ס' או . סלחד כמה סלח"ף את כל השלס כל'
 סכלון מים ככריום סלל' וסכניר את המים עד למלת מראשי
 סכריום וחי' ס"י רק למחית את כל כעס מי אכר ככרסל לא ס"י
 פירוש לחרות אללהים
 ספסרי יי' אונ גאמ האמ פאר סלקאקען דיא סכה
 בעדו פון ועניוין אים . ורש"י שר"ייקט גאמ האמ
 ג'יבאקט ארום רינגלען דיא סכה מיט בערין אונ
 מיט לייקען אונ האקען גיהרנת די רשעים וואם
 האקען גיוואלט דיא סכה צו פרעקען אונ דער
 פשוטער פלשט און ער האמ פאר סלקאקען דיא
 סכה פאר דעם טאקער די וואקער זאל גים אריין
 קוקען אין די סכה : ויס יתהי סכבול אונ דער סכבול
 סיו גיווען ארבעים יום על הארץ פערצייג סענ ארף
 דער ערך ויבט ספס' אונ דיא טאקער האקען ויה

גיהויבען פון דער ערך . ורש"י שר"ייקט דיא סכה איז גינאנגען סיה' אין דעם וואקער עליוף איילען :
 (יח) ויגברו המים אונ דיא וואקער האבין ויה גישטארקט פון ויה נעלקערט ויבט סכאז על הארץ
 אונ ויי האקען ויה שטארק גיקערט ארף דער ערך ויבט סכה על פני המים אונ דיא סכה איז
 גינאנגען ארף דעם (וואקער) : (יט) והמים גברו מאד מאד על הארץ אונ דיא וואקער האבין ויה גישט

(ס) והמים גברו מאד מאד על הארץ ויכסו כל החרים
 הגבורים וכו' . וסנה עננס המבול סוס כמל' שסחי פליאות
 גדולות עסס ס"ס' או . סלחד כמה סלח"ף את כל השלס כל'
 סכלון מים ככריום סלל' וסכניר את המים עד למלת מראשי
 סכריום וחי' ס"י רק למחית את כל כעס מי אכר ככרסל לא ס"י
 פירוש לחרות אללהים

(יט) והמים גברו מאד מאד על הארץ ויכסו כל החרים
 הגבורים וכו' . וסנה עננס המבול סוס כמל' שסחי פליאות
 גדולות עסס ס"ס' או . סלחד כמה סלח"ף את כל השלס כל'
 סכלון מים ככריום סלל' וסכניר את המים עד למלת מראשי
 סכריום וחי' ס"י רק למחית את כל כעס מי אכר ככרסל לא ס"י
 פירוש לחרות אללהים

גיהויבען פון דער ערך . ורש"י שר"ייקט דיא סכה איז גינאנגען סיה' אין דעם וואקער עליוף איילען :
 (יח) ויגברו המים אונ דיא וואקער האבין ויה גישטארקט פון ויה נעלקערט ויבט סכאז על הארץ
 אונ ויי האקען ויה שטארק גיקערט ארף דער ערך ויבט סכה על פני המים אונ דיא סכה איז
 גינאנגען ארף דעם (וואקער) : (יט) והמים גברו מאד מאד על הארץ אונ דיא וואקער האבין ויה גישט

ספר הישר

דאס קינד צום סלך את האמ געטקען ביי דעם סלך קאלד
 אונ וייקערט וואם דער סלך האמ אים גינעבן סאר דעם
 קינד . דער סלך האמ באיך אלעין געקענט דאס קינד סלל

האמ ארף געלויבנט גענוקען מקור פון זיין דיקט וואם
 ייא האמ אים גינארין אין דיא זעלבנע גאכט וואם זיין
 קינד אקס' און גינארין גינארין אונ האמ געבריינגט
 (געק לישראל ע"ס)
 (ת"א)

אונקלוס

הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר-תָּתַת כָּל-
 הַשָּׁמַיִם: כ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה
 מִלְמַעְלָה וַגְּבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים:
 כא וַיִּגְזַע כָּל-בְּשַׂר הָרִמָּשׁ עַל-הָאָרֶץ
 בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל הַיְצָרָן
 הַשָּׂרָץ עַל-הָאָרֶץ וְכָל-הָאָדָם:
 כב כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאִפּוֹ
 מִכָּל אֲשֶׁר בָּחַרְבָּה מָתוּ: כג וַיִּמַח

בַּמַּיָּא דִּי תַחַת כָּל שְׁמַיָּא
 כ חֲמֵשׁ עֶשְׂרִי אַמָּו
 כ ל עֵילָא תְּקִיפוּ מַיָּא
 וְאִתְּחַפִּיאוּ סַרְיָא:
 כא וְזִמַּת כָּל בְּשַׂרָא
 דְּחַיָּישׁ עַל אֲרַעָא בְּעוֹפָא
 וּבְבַעֲרָא וּבַחַיָּתָא וּבְכָל
 רִיחְשָׂא דְּחַיָּישׁ עַל אֲרַעָא
 כב אֲנִישָׂא: כג כָּל דִּי
 נִשְׁמַת רוּחָא חַיָּוִן
 בְּאִפּוֹהִי מִכָּל דִּי בְּבַשְׂתָּא
 מִיָּתוּ: כג וּמַחַח יָת כָּל

ר"א חמש עשרה יומה כל כל ארץ וימח
 כל שחיתתה: כג כל ארץ וימח
 כל שחיתתה: כג כל ארץ וימח
 כל שחיתתה: כג כל ארץ וימח

רשי

(כ) חמש עשרה אמה מלמעלה למעלה על גובה כל ההרים א לאחר שהיו המים לראש האיים (כג) נשמת רוח חיים. נשמה ב על רוח חיים: אשר בחרבה, ולא נ דגים שחית (סכדרין קח): (כג) יומח, ל יפגע ל רוח וימח ל

שפתי חכמים
 חמי המנוח וסמני מן החסום עבלי: א וז"ל מלי לנשי' דילמח למעלה מן החרב ס"ל אחס וז"ל הרים סכודים לא נתכסו מן המים ובקרה כתוב ויכסו כל ההרים סכודים ל"פ למעלה וכו': ב (הרמב"ם) כל אשר נשמת רוח חיים אין שם אל האדם לנדר. אבל הרמ"ם כתב וכו' וכו' הוא שמה של רוח חיים כלומר שיש בו נשמה של רוח חיים אבל אי"ל נשמה דהא אין לנשמות נשמה דרוחא גבי סלדס כתוב ויפח אפיו נשמת חיים אבל לא גבי נשמות ויחיה ויפוח: ג (הרמב"ם) ויפח לוח כיון רש"י נאמרו כי השחית כל אשר אפילו נשמה ויחיה ואלו דגים לא קמה וקרה ס"ג דייק נשמת על החרב אבל לא דגים שחית: ד ויפחל ומכנין קל על משקל ויחיה ויפח דק שסס שנונים וסו ויחיה ואלו ג' מי נח

עליהם ויהי עממיהם דמות פלסם שהיו שוכדים על ההרים סכודים כי החסום כוכבים כי שפע אורח סכודים מיוחד על החרב סכוד. וז"ל ש"י נשמות עיני בני תכל אדך סוף לנדר סכודים חלרז ובי אין קפעת המלוג וז"ל ע"י רצוט ופסוקו ית' מתכנס מתהפך בתחולתו לכל אשר יוט לכן העלה עליהם מי התטול

לקושים על התורה
 האם ער גי'אנמם צום פרוח, דער בארג גי'וזים שפייטס אינגפער דעם היקיעל, האם דער פרוח גי'וזאנמם יא, האם ער גי'וזאנמם צום פרוח אין די תורה שפייטס דאך די וואקער האדין ברעקט אלע בערג וואס אינגפער דעם היקיעל, אז דאך אויף דעם בארג גי'וזים אויף גי'וען דיא וואקער פון סכוד:

ספר הישר
 גער האט געטייט או דאס איז אבנ'ם, דיא זאך איז שטיל גי'וזארין און פארנעסין גי'וזארין פון סכוד און פון אלע סענעשין, ארד האט גענוסען זיין קינד אבנ'ם און זיין זי'גענין און האט זיין פערמאלין אין אונקלער, און אבנ'ם איז גי'וען בפהאלין אין דעם קעלער זעהן יאנה, דערנאך איז זיין דער גי'וער פון אבנ'ם גי'וזים גי'וזארין און האט (חק לישראל ע"ס)

פירוש לתורת אלהים
 גישמארקטם אויף דער ערד ויכסו כל ההרים וההימים אלע הייבט בערג אשר תחת כל השמיים וואס וענען אינגפער דעם היקיעל וענען ברעקט גי'וזארין מיט וואקער: (כ) חמש עשרה אמה מלמעלה פופעצן איילען הוה גבוי המים האבען ויה די וואקערען גישמארקטם פון אויבען ויכסו ההרים און די בערג וענען ברעקט גי'וזארין מיט דיא וואקער נאך דעם אז דאס וואקער איז גי'וד גי'וזארען מיט דיא שפיץ בערג איז דיא וואקערען נאך העכער גי'וען פופעצן איילען איבער די שפיץ בערג: (כא) וי'פח אונ עם איז פאר נאנגען גי ביש אלע לייבער הרופש על הארץ וואס ווי'קענד זי'ה אויף דער ערד גי'פ און עולות וי'בנהם וי'בנה און אין בהמות און אין חיות וי'כל היצור השורץ על הארץ און אלע ווי'דענונג וואס סוף ווי'דענען אויף דער ערד וכל האדם און אלע סענעשין: (כב) נ"פ אימ'ליקם אשר נשמת רוח חיים באפיו וואס איז פאר האנגען אלע בערעניען אפוסם אין זיינע נאז לעקער סגל אשר בחרבה פון אלץ אויף דער ערד טריקענעש פון וענען אלע גישמארקען ורשי' שרייבטם נאך דאס וואס אויף דער טריקעניש וענין גישמארקען אבער גי'ם די פיש פון דעם ים: (כג) וי'פח אונ ער

את כל היקום | אשר | על פני
האדמה מאדם עד בהמה עד
רמש ועד עוף השמים וימחו מן
הארץ וישאר אך נח ואשר אתו
בתבה: כי וינברו המים על הארץ
חמשים ומאת יום: ח * ויזכר
אלהים את נח ואת כל החיה
ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה

יקרא די על אפי ארעא
מאנשא עד בעירא עד
די חשא ועד עופא
לשמא ואתמחיא מן
ארעא ואשתאר ברם נח
ודי עמיה בתיבותא:
ס ותקיפו מים על ארעא
מאה וחמשין יומין:
* ודכיר יי ית נח וית כל
מיתא וית כל בעירא די
עמיה

תולדות אהרן

ס. כטסס פה סנס ק'ג פ'יכזס יח פ'סדס
ק'ג

בעל המורים

סס כמ"ד עלו מלויסס ודלס כמ"ד סעורל סעלס: (כג) וישאל ק"ך נח. אין מיטוס אמר מיטוס אלס לכותו למור סחף סס. שפתי חכמים רש"י

ויספל וכני נפסל כמו וימחו מן סהרן: די דקסס לרש"י כזס סהול ל' ויספל למס נקוד וימח כחיק"ק סהול מכניס סכוד וכל נקוד וימח סקמס סהול מכניס סקל וסחור סהול מכניס וסן וסן דקוד נ"כ יו"ד כחיק"ק ודלס כפי" סהול סהול סמסל וסן וסל דמ"ס כפתי"מ מס"ס סה"ל סהול סחוק סהול וסן מס ססס כנסלו למס נקוד חיק"ק סחוק סהול י" וסל"ת מלי"ל לרש"י כל וסל יו"ל דכתיב ק"ך נח וסן מיטוס סהול וסלן כלן ססס דכ"ר למסס אלס נח סמלו סיס סחמסס סגניססו ססיו סונס וכ"י:

נח"ל וסול מנורס ה ינ"ס וינ"ן כל תיכס ו ססוס סה"ל ככס מסי קכס כסחול נותן וי"ו וי"ד כרלסס נקוד כחיק"ק סחוק סהול"ל: אך נח. לכד נח זכס ססוקו ומדרס אגדס (כ"ר) נונח וכוסס דס: סעורל סכססו ססו ססו וסן וסמריס סלימ"ר מזונות ללרי וסכיוו ועליו נלמר (מסלי סל) סן לדיק כרלן יוסלס: (ס) ויוכר אלסס, זכ ססס מלח סהול סול וסספכס מלח סמסיס ע"י ספלט סלדיקוס ורסענתן סל רשעיס סוסכ"ת מלח סמסיס למלח סג" ויאלמר ס' אסמס וסול סס מלח סמסיס: זכר לסס לכססו וכות סלל

דעת זקנים מבעלי התוספות
(ס) וישאר אך נח. נספסז כססס ר' יסודס חסיר סכסן רכסו לענן ספלט מן סכסל. א"ך נ"ח סלס בסיספריס סג"ז

א"ס אקלספ נסוקון איז ער דר פון קראנק גיווען * (כד) וינברו המים על הארץ אונ דיא וואסערדין האבין זיך גישטארקט אויף דער ערד המשנים ופאת ים הוגדערט מיט פופציג סאג: (א) וינברו אליהם את נח אונ גאם האט גידענקקט דעם זכות פון נח ואת כל החיה אונ דעם זכות פון אלע חיות ואת כל הבהמה אונ דעם זכות פון אלע בהמות אשר אתו בתבה וואס זענען מיט אים אין דער סבה. ורש"י שר"י ב"ב דער ש"ס פון אלהים איז סדת הדין איז ער פאר קערט גינוארין צו רחמים דורך דער תפלה פון דיא צדיקים אקרע דעם שלעמביקייט פון דיא רשעים. פאר קערט דעם סדת הרחמים צו סדת הישר

ספר ססן נקרבס אונ זין וייערדין פון דעם קעלער, אונ וסל סכרבס האט גזעקן אז אלע סעקשלין זינען צו נאלץ אונ שטיין. איז דאס אים גוט גייעלדין. האט ער געקלעקט דער איז אגאט. האט אקרב גייערדין די ווען שיינט זיכטיג אויף דער רעל"ס. האט ער גינאמט געוויס איז דאס אגאט געאנגען אונ האט אקרב גינאמט תפלה וגייערדין אז דיא יקן. פארין נאכט דיא ווען איז אונקער געאנגען. האט (חק לישראל ע"ט) (ד"א)

הַתְּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה: י וַיִּשְׁלַח אֶת־
הָעֶרֶב וַיֵּצֵא יֵצוּא וְשׁוֹב עַד־יְבוּשֶׁת
הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: ה וַיִּשְׁלַח אֶת־
הַיּוֹנָה מֵאֶתוֹ לְרֹאוֹת הַקָּלוֹ הַמַּיִם

אֶבֶד: י וַיִּשְׁלַח ית עורבא
וַיִּפֶק מִפֶּק וְתָב עַד
יְבוּשֶׁת מֵאֵל אֶרְעָא:
ה וַיִּשְׁלַח ית יוֹנָה מִלְּתֵיהּ
לְמַחְזֵי אִם קָלוֹ מֵאֵל

תולדות אהרן

ישראל עם כבוד. סנהדרין קח: יושנה את
סיונה. סנהדרין עט:

בעל המורים

(1) יבשת. בני נחל כרית אל הקב"ה מוזמן אחס בשלימות אחרת בימי אליהו. יבשת ארמיות חשני 2

שפתי חכמים

הנבוכים נעקרו ונחמו בימי המבול כדמשמע במדרש ודוק ליל:
ע ר"ל דתלון זה עשוי כדל נבוכי: פ רלנוו לתרין למה כתיב
לעיל פתח ולחן חלון ומתרחץ ולא זהו פתח כ"ו. ו'אע"פ
ששם פירש ארזו כמסופק ו"א חלון ו"א אכן טויה מה"א קרא
נושמת שם הוא חלון. ו"א לנורח לנורח מגורת נבוכים כאלו חמר
אשר עשה לנורח כלומר לא לניחה כ"ו ו"א ח"כ מה הולך
לאורו של אכן טוב ו"א בעבור הליכות ובעבור הימים שהחלון
היה סגור כדמשמע ופחה וגו': צ ורמו לוח סהרי מלח יבשת
כתיב חסר לפי שיש בו ארמיות חשני דרוא ח"כ. ועוד
מדכתיב יבשת המים ולא כתיב יבשת הארץ אלא יבשת המים

המרים: את חלון התבה אשר עשה. ע ללחך
(כ"ר) ולא זה פתח פ התבה העשוי לניחה ויניחה:
(ו) יצוא ושוב. הולך ומתרחץ ככביבה התיבה ולא הלך
בשלימותו שהיה חסודו על בת זוגו כמו שגינו באגדת
חלק (סנהדרין קח): ער יבשת המים. פשוטו
כמשמעו. אבל מדרש אגדה מוכן היה העורב לשלימות
אחרת (כשיבשו המים) כעלירת מים שגשמי צ בימי אליהו
שנאמר (מלכים א יז) והעורבים מניחים לו לחם ובשר:
(ח) וישלח את היונה. לסוף ז' ימים שהרי כתיב
ויחל עוד ז' ימים אחרים מכלל זה אתה למד שאף

מי נח

והנה יושבי התבה יסבו משך שנה כמנה הסוגרת הוא ומ"ח
לא שלט כסם האויר השמישם מביח ומחוץ לו התנה יחיה מנחת
ומלאת אוס. וכוה ככין כשגלה נח את העורב מן התבה להמר
ויאל יואל ושוב עד יבשת המים מעל הארץ. ו"ל יואל יואל
ושוב חזק כשאל העורב מן התבה שב חזק אל התבה כי לא
היה יכול לטוב את עובי האויר החוץ. חמס: כשגלה נח את
היונה כפעם הראשון נאמר ולא מלאה סיונה מנוח לפי רגלם

(ג) וישלח את העורב גוי. (ח) וישלח את היונה סאתו וגו'
כי פליק עינת הראה שה"י כמה שלא כמשו המולות כל
שנת המבול וכוה ה"י נראה חוקף כעם לנשכי התבה וסוף כמ"ס
מה"א מיני כדרכותיו (דרוש ט) עש"י מטפת כהגללים יתקיימו
לפי הארץ. והעקטס כלם פגרים חמס. והטעם כי חזנות
הגללים מוכר ומטהר את עובי האויר הארצי המכוסה וחי ואם
לא יעקר האויר ימתיחם כעפסו ובעכותו ולא יוכלו להקיים.

פירוש לרורה אלהים

קובעין נועם נאך פון דעם קיין בלייבין אונ שיקקט
מיה נואם דו האקט פון קיין קיין קער ניט נאך
איין פאר אונ אז איה וועל אום קובעין נועם דאך
אויף דער וועקט פֿעלין אבאשעפֿענישו ער יבושת
המים ביו דיא נואקער זענען אויס גיטריקענט
גינארין. ודיא נקרא אנאם אזוי איז דער פֿשט
נער יבושת המים דער עורב איז אנגיביריים גינען
צו אנאנדער שליחות אין דער צייט פון אלצה
אז עס איז ניט גינאנגען רעגין אונ עס איז גינען
אמירקעניש אויף דער נועלט אזוי ווי עס שטייט
אין פסוק וְהַעֲוִרְבִים מְבִיאִים לוֹ חֶסֶם וּבְקִשְׁרוֹ דָאֵם
אִיו מִיִּיקֶשׁ דִּיא רֶאבִין הֶאבִין גִּבְרֶאכְמ צו אלצה
ברויט אונ פֿלייש: (ח) וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מֵאֶתוֹ
עַר הָאֵם אֲנוּעַק גִּישִׁיקֶט דִּיא סֶאֶהב פֿון אִים.
וּרְשִׁי שְׂרִיבְתָם אִין סוֹף וַיְבִין סֶאֶן פֿון דעם שְׁלִיחוֹת
פֿון דעם עורב הָאֵם עַר אֲנוּעַק גִּישִׁיקֶט דִּיא סֶאֶהב
פֿון זִיך דָאֵם גִּישִׁיקֶט אִין אַל גִּיין וַיִּוא הִיין זִין וַיִּל

פֿענקסער פון דער תבה נואם ער האם גימאקט:
(ו) וַיִּשְׁלַח אֶת הָעֶרֶב אֲנוּעַק גִּישִׁיקֶט
דעם ראב בלוקר ער האם אים גישיקט זען
אויב דיא נואקערין איז גימיקערם גינארין ונא
אונ ער איז ארויס גענאנגען פון דיא תבה אונ
צוריק געקובען אין דיא תבה אונ נאך אפאה
ארויס גענאנגען אונ צוריק געקובען. אָדער קען
מיינט דער תבה איז הין אונ הער ארום גיפליקען
ארום דער תבה אונ האם ניט גינאקל גיין אין
שליחות פון נח. ויא קדרש שטייט דער ראב
האם גינאנט צו נח הקביה האם מיה פיינד דען
פון אלע בהמות טהורות אונ פון עופות טהורות
האם ער דיה גייהיסין אין דער תבה אריין געמען
זיבין פאר אונ פון דיא טמאות נאר איין פאר.
אונ דו האקט מיה אויך פיינד דען דו שיקקט
גיט פון דיא מינים נואם דו האקט צו זיבין פאר
אונ נוען עס נועם אפילו איינער פון זיא אום

ספר הישר

פֿיל קענשין זענען דורך דעם געברענגט גינארין. נאָמקעט
האם נאם אנגעוויבן שטראמין די קענשין. דיא פֿיל
קענשין וואס האבין גינאנט מיר וועלן ארויף גיין אין
דימעל אונ מיר וועלן דארט ארויף שפֿעלן אונקער
נאָמער. אי פון זיי גינארין מיינעס אונ עקפֿאָרין. די
(חק לישראל ע"ט)

פֿיר קענשין וואס האבין גינאנט מיר וועלן שפֿעלן
אלע וואס זענען אין דימעל מיט פֿיילן. האם נאם
געמאקט אז איינער האם געברענגט דעם אנדערן. דיא
פֿיר קענשין וואס האבין גינאנט מיר וועלן ארויף גיין
אין דימעל אונ מיר וועלן דארט מיינעס מיט נאם. האם
נאם

אונקלוס

מעל פני האדמה: ולא מצאה
 היונה מנוח לקרר רגלה ותשב אליו
 אל התבה כי מים על פני כל
 הארץ וישלח ידו ויפקה ויבא אתה
 אליו אל התבה: ויחל עוד שבעת
 ימים אחרים ויסקף שלח את היונה
 מן התבה: ויתבא אליו היונה

אונקלוס
 וישלח ידו ויפקה ויבא אתה
 אליו אל התבה: ויחל עוד שבעת
 ימים אחרים ויסקף שלח את היונה
 מן התבה: ויתבא אליו היונה

שפתי חכמים

שפתי חכמים . מהר"ל : ק' דלא שייך ל' שכיחות חלף כבר דעת
 ולעיל לא רצה רש"י לפרש זה ספורי כתיב כדכיה ליהוה שכיחות
 היס ספורי כתיב יואו וזכר ופירש"י סוף ומקור פי . (קל"ח)
 לזכר לא פי כלום כשלימות סעודק דקסס ליה יתה לא חמר
 בשכיחות סעודק לראות בקלוי המים כמ"ס כשלימות היינס לכן
 אפטר נומר דלא שלחו לראות הקלו המים חלף שלחו וליך באשר
 שפתי מים על פני כל הארץ וחס היס שכלו או היס מינו נעדר
 בו נח

ק' לא חלף שלחו שלחו ללכת ללרעה וכו' יראה חס קל
 המים חלף חלף מנוח לא תשוב אליו: (י) ויחל: ל'
 המתנה וכן (לכוב כט) לי שמשו ויסלו והרבה יס במקרא:
 דעת חכמים בעלי התוספות

(א) והנה עלה דת סוף כפיה . מלשון כל שפתי כשחת חייבש
 שהוא מתפרש ספדר וכך ידע גח כי קלו המים . שאם
 חלף חלף אל התבה ויסלח ידו ויפקה למס סוף ויחל לסיס ולומר ויקח
 סעודק וכן במסורות לטוב אל התבה ויבט שס על יבוסת המים מעל הארץ וכו' סגו כנגלגיס למתעפס וכו' ויחל ללכת חסס .

פירוש לתורת אלהים
 דער תבה פי מים על פני כל הארץ ונארום דיא
 ויאקסערין איז נאך אויף דער נאנצער ערד וישלח
 ידו ויפקה אונ ער האם אויס גישטרעקס זיין האנט
 אונ האם זיא גינקסען ויבא איה אליו איז תבה אונ
 ער האם זיא ויבא איה אליו איז תבה אונ
 (י) תבל מר שבעת ימים אחרים אונ ער האם נאך
 גיווארט אנדערע זיבין טעג ויסקף אונ ער האם
 גיסקרם שלח את היונה סן התבה אונקע: און שקיף די
 מארב פון דער תבה: (יא) ויבא אליו היונה אונ די
 מארב און זיא האם זיך אום גיסקרם צו אים צו

דעת חכמים . מהר"ל : ק' דלא שייך ל' שכיחות חלף כבר דעת
 ולעיל לא רצה רש"י לפרש זה ספורי כתיב כדכיה ליהוה שכיחות
 היס ספורי כתיב יואו וזכר ופירש"י סוף ומקור פי . (קל"ח)
 לזכר לא פי כלום כשלימות סעודק דקסס ליה יתה לא חמר
 בשכיחות סעודק לראות בקלוי המים כמ"ס כשלימות היינס לכן
 אפטר נומר דלא שלחו לראות הקלו המים חלף שלחו וליך באשר
 שפתי מים על פני כל הארץ וחס היס שכלו או היס מינו נעדר
 בו נח

פירוש לתורת אלהים
 דער תבה פי מים על פני כל הארץ ונארום דיא
 ויאקסערין איז נאך אויף דער נאנצער ערד וישלח
 ידו ויפקה אונ ער האם אויס גישטרעקס זיין האנט
 אונ האם זיא גינקסען ויבא איה אליו איז תבה אונ
 ער האם זיא ויבא איה אליו איז תבה אונ
 (י) תבל מר שבעת ימים אחרים אונ ער האם נאך
 גיווארט אנדערע זיבין טעג ויסקף אונ ער האם
 גיסקרם שלח את היונה סן התבה אונקע: און שקיף די
 מארב פון דער תבה: (יא) ויבא אליו היונה אונ די
 מארב אונ זיא האם זיך אום גיסקרם צו אים צו

ספר הישר
 ויפת האבין גיבאקס דיא שפאטס ברסותים ונאס איז דיא
 לאמר גרויטניא . גנגלאנד :
 ווען אבדס איז אלס גיווארין פופציג יארו איז ער אונקע
 געגאנגען פון גח און איז צוריק געקומען צו זיין
 פאטער מרד , און אבדס האט שוין געוואקסט צו דרייען
 גאס . און מרד איז נאך גיווען אנגענעמאל פיי כבוד אונ
 האט נאך געדינט צבוסים . ווי אבדס איז אבדס געקומען
 צו זיין פאטער מרד און ער האט געזעהן וויא דיא צועלף
 גאסער שטייען אין ווערטע שטובין . איז אבדס שטארק
 צארגערט גיווארין און האט ווישניארין אליו ווי גאס לעבט
 אז די בילדען וועלן גיט שטיין פיי מיין פאטער אין שטוב
 כיה דיי' סאג וועלן זיין אלס גילדער צו בראכן . אבדס איז
 געשוויגן ארויס געגאנגען מיט פקס פון די שטוב אין

ספר הישר
 ויפת האבין גיבאקס דיא שפאטס ברסותים ונאס איז דיא
 לאמר גרויטניא . גנגלאנד :
 ווען אבדס איז אלס גיווארין פופציג יארו איז ער אונקע
 געגאנגען פון גח און איז צוריק געקומען צו זיין
 פאטער מרד , און אבדס האט שוין געוואקסט צו דרייען
 גאס . און מרד איז נאך גיווען אנגענעמאל פיי כבוד אונ
 האט נאך געדינט צבוסים . ווי אבדס איז אבדס געקומען
 צו זיין פאטער מרד און ער האט געזעהן וויא דיא צועלף
 גאסער שטייען אין ווערטע שטובין . איז אבדס שטארק
 צארגערט גיווארין און האט ווישניארין אליו ווי גאס לעבט
 אז די בילדען וועלן גיט שטיין פיי מיין פאטער אין שטוב
 כיה דיי' סאג וועלן זיין אלס גילדער צו בראכן . אבדס איז
 געשוויגן ארויס געגאנגען מיט פקס פון די שטוב אין

בְּמִשְׁאֵל וְהָא מִרְבָּה זִימָא
 תְּבַדֵּי קַחַת בְּפִמּוּחָה וְיַדַּע
 טַח אֲרִי קְלוּ מִיָּא מַעַד
 אֲרַעָא : יב וְאוּדִיךְ עוֹד
 שְׂבַעָא זִימִין אוּחְדִּינִין
 וְשַׁלַּח יַת יִזְנָה וְיָא
 לַעֲת עֶרְב וְהִנֵּה עֲלֵה־זִימָת מִרְבָּה
 בְּפִיָּה וְיַדַּע נַח בְּיַקְלוּ הַפִּיִם מַעַל
 הָאָרֶץ : יג וְיִיחַל עוֹד שְׂבַעֶת יָמִים
 אֲהָרִים וְיַשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה וְלֹא־

ה'א וסס פסל עירובי יח

בעל המורים

(יא) טרף . כי כחם סכל ואיך כי הוא טרף וירפאנו מה הפס ל' שכרה חף ה'ג ספיה שכרתו מן האילן ולא מלאה אוהו פ' על המים וכוה הכיר כי קלו המים :

שפתי חכמים

רש"י

מיד כיון שלג שלח השורד בשליחתו כלל אלה שלח היה כדפשו
 שלחו לראות ולפי' היה פ' ושלח כמו ושלח משה את מוחזק
 ודומיהם שאון הכוונה להשיב שלחו דבר לכך לא פירש בו כלום
 אלא בשליחות היונה שלחו לראות שהוא כעין שליחות כו' : ר' לוחר
 וגם י' הוא כחכי ערפה כפיה מ"מ היה הלשון משמע גם על
 זכר וסוהיל זכר וזכר היה נחלו לו לכתוב טרף : שאון זכר : ש' לא
 מל' הירגה כולב שרף אך מפני שכל טורף מועק מקרה חסות
 טורף . והא דשלח את הזכר והלא י' לחוש שלג יחדשו כמו
 שחשדו שטורב וי' כל הפוסל כמותו פוסל והטורב שימש כתיב
 משום הכי חשדו שימש ג"כ אלא נח כוונתו היה לנחות זה לל
 שכרי היונה ג"כ זכר היה והלך בשליחותו מפני שהיונה ג"כ לא
 שימש כתיבה מ"ה לא יחשדו גם את נח שימש עם טח וגו' .

(יא) ברחף כפיה . אמר אני שזכר היה לכן קוראו
 פעמים ל' זכר ופעמים לשון נקבה לפי שכל יונה שבמקרה
 לשון נקבה ר' כמו (שה"ש) כיאום על חפיקי מים
 ורמזות (תוספ' ו) כונו בגלות כלם האומות (האשע ז)
 כיונה שחה : טורף . חתף ש' ומדרש אגדה ל' מזון
 ודרשו (עירובין יח) כפיה ל' מחמר ר' אמרה יהיו מונותי
 מחורין כוית כידו של הקב"ה ולא מתקין כדכש כידו כשר
 זרם : (יב) וייחל . הוא ל' ויחל אלא עזה ל' ויסעל וזה

מפסיל' : ר' וכן מפיע הלשון על קלח וס'פ' עם וית ל'ל
 דעת ובעל' מבעלי התופעות

נא כן אלא עד הגורד סבא ירע והוא ששא עד חמים סבאו
 אלא לפי שראוהו סמדר ירע בי מלין נפלו :

חברו עליו המים ומ"מ לא הויק לה האור הננוספ ככל הדרך
 סתם . וספר הכתוב שהיונה היחה פורחת במקומות רכות
 ואמר הכתוב שמה ששם אל החכה לא היחה אלא מפני כי מזה
 מעל הארץ ולא ששכה מפני הפסד האויר החוץ שהויק לה .
 פשיה עד אל המדור שהיה על שער המינס אלא
 ככה על אשר פשחה שליחותו כשלמות

פירוש לתורת אלהים

לָשׁוֹן וְאֶגְוִן דִּיא סְאָהֶב הָאָמ גִּזְאָמָט לָאִין מִיַּנְע
 קְוֹנֹת וְזִין בִּישְׁעֵר וְזִיא אִין אִייל בִּירָם אֹנָג עִם
 זָאֵל זִין דִּירָךְ דִּיא הַעֲנָם פּוֹן הַקְּבִידָה אֹנָג גִּימ זִים
 וְזִיא הָאֵנִיק אֹנָג דִּירָךְ דִּיא הַעֲנָם פּוֹן אֲמַעֲנָשׁוֹ :
 (יב) וְיִיחַל עוֹד שְׂבַעֶת יָמִים אַחֲרִים אֹנָג עַד הָאָמָּה נָאֶה
 גִּינוּאָרַם אֲנַדְרַעֶשׁ וְיִבִין סָאָג גִּישְׁחָה אִתְּ הַיּוֹנָה אֹנָג
 הָאָמ וְיִדְרַע אֲטַעֵק גִּישְׁיָקָם דִּיא סְאָהֶב וְזִיא נִסְפַח

ספר הישר

תרח האם ויה נעבוקט צו אלע נאסער אונ איז אריס
 געמאנגען פון שטוב , אונ אכרס איז אויך אריס געמאנגען
 פון די שטוב אונ איז אריין געמאנגען צו זיין פאטער און
 שטוב אונ האט גיזאגט צו איד מיין פאטער האט מיר
 געווינען דעם נאם וואס האט געמאכט די היקעל אונ דיא
 צירד אונ די פאטערשין . גיי געשווינגט אונ געם איינצע צייט
 אונ מאה פון אונגען שפיי וועל איה וואס געבין פאר
 די נאסער פון מיין פאטער צום עסקין , די נאסער האט אוי
 געטאן ויא האט געמאכט אונגען שפיי צום עסקין אונ
 האט דאס געטאן צו אכרס , אונ אכרס האט געמאנגען די
 שפיי ויא אונ גיטשעלס פאר דיא נאסער אונ איז
 דארט געווען געבין ויא אונגען סאג אונ גיטשעלס
 און גייער צייט גיט אויס די האנט צום עסקין , האט אכרס
 געלאכט פון ויא אונ האט גיזאגט עס גען זיין דיא שפיי
 איז גיט גוט געמאכט ארער עס איז ווייניג דריבער וועלען

אז וינע קעכטס וענען געבין אים , אכרס האט זיך געעצט
 געבין זיין פאטער . אונ האט אים גיפערנט ויה מיר מיין
 פאטער ויא איז דער נאם וואס האט גשאפן דיא היקעל
 אונ די צירד אונ וואס ער האט גשאפן אלע מענטשין אונ
 וואס ער וואס דיה גשאפן אונ מיד גשאפן , האט תרח
 גיאננט דער נאם וואס האט ארץ געשאפן איז דא ביי
 אונז אין שטוב , האט אכרס גיזאגט צום פאטער ווייז מיר
 דעם נאם , איז געמאנגען תרח מיט אכרס אין אשטוב וואס
 איז איד געווען פיל נאסער הילפענע שפיינערענע אונ
 גינעלך דער נאם גילדער אונ פיל איינע בילדער , האט
 תרח גיאננט צו אכרס אויף אויין גייד' , דאס איז דער נאם
 וואס האט גשאפן וועל אונ אלץ וואס די האקס
 גינעלך אויף דער וועל אונ ער האט מיר גשאפן אונ
 שאט דך גשאפן אונ האט גשאפן אלע קענטשין , אונ
 יאח לישראל ע"פ (ח"א)

וְאִמְתְּכוֹן תְּהֵא עַל כִּד
 חַיִּית אַרְעָא וְעַל כִּל
 עוֹפֵא דְשָׁמַיָא בְּכַל דִּי
 תִּרְחַשׁ אַרְעָא וּבְכַל נִוְנִי
 יִמָּא בִּידְכוּ יְהוֹן מִסִּירִין :
 וּכְדִי רִיחָשָׁא דְהוּא חִי
 לְכוּן יְהֵא לְמִיבַל בִּירוּק
 עֶשְׂבָא
 תֵּיא כִירַק טַב . סִינְדִרְיוֹן יוֹן כִּד קֵט :

ואמתכון תהא על כיד
 חיות ארעא ועל כל
 עופא דשמיא בכל די
 תרחש ארעא ובכל נוני
 ימא בידכו יהון מסירין :
 וכדי ריחשא דהוא חי
 לכוון יהא למיבל בירוק
 עשבא
 תיא כירק טב . סינדריון יון כיד קט :

רש"י

אימתי יהיה מורכב על המות כל זמן שהמית חיים :
 (ג) לכם יהיה לאכלה . (סנהדרין קט) שלא הרשיתי
 אלדס הראשון כשר אלא ירק עשב ו' ולכס כירק עשב
 וסכמה שיון כלס משי"ס ילדס מן האלדס ואין לזס ירחון
 הבטחת ה' על קיום העולם

דכר בו שידר ל' מנחה שכתב ממלכה זו אבל על הפסוק
 עממה כנון הכא על המיתו ליון שידר לומר שכתב (אלא פועל
 שאלו דהיינו הקבל' חלה פ"י לשון הפסקה : י' (קל"ח) מה
 שהתור לנה הכשר יותר מאלדס לנע"ד לסי קטוים היום האלדס
 על זה ונמה ימית האלדס לת מעירו אבל כוונן ומכול שמעלו
 ואלה כולס קמשונים כסו פניה מרוליס וקון ודרדרי . ולא מלאו
 הכהמות והמיתו והפטורס כבדה כלום . ע"כ נעשו טורפוס .
 והכולס נעשה טרף לשיו הכסור וממנו מפני הרשע . וע"כ אמר
 כסכונו ותמלא הלכר תמס . והמכול סקף נס אוחס כי מממת

שפתי חכמים

לכונן את ישראל ואת בני ישראל ואת כל בני ישראל
 ואת כל בני ישראל ואת כל בני ישראל ואת כל בני ישראל

לקומים על התורה

(ג) כל רמש אשר הוא חי וגו' איר מענטס עסין אלע
 לעבעדיגע זאכן וינען איר וועט זיי קריארן שפעקטיון
 אזוי פון אדם הראשון זאכן איך האט איר גיגעסין אלע
 ערליי קראזן און פירקטיון, אבער פלייש האט איר נישט
 גיטארט עסין, היינט מענטס איר שוין עסין פלייש אויך,
 ווייל אדם אונד מוה האבין געבריינגט דורך זייערע זינד
 אז אלע לעבעדיגע זאכן ואלין שטארבן, דויעבער האבין
 זיי נישט גיטארט עסין די לעבעדיגע זאכן, אבער נח וייל
 ער האט געשפיטן אלע לעבעדיגע זאכן אין דער תבה,
 אונד ער האט זייער ערבראטלין ביי זייער לעבין דריבער מעג
 ער עסין זייער פלייש, נאך אפענס אין פאר וואס נאט
 האט מתיר גינען צו נח ער זאל עסין פלייש, וייל אלע
 בשפעגעניש וואס זענען אויף דער וועלט דארפן לויבן
 נאט, אונד אז דער מענטש גערט ווערט פון נאט, עסין
 מענטשן פלייש, אונד אז דער גוף פון מענטש לויבט נאט,
 לויבן דאך נאט אלע זאכן וואס ער האט גיגענישן דריבער
 ווייל נאט האט געוואקס אז אבער דורות פון אדם ביי נח
 וועלן זיין רשעים, אפילו דיא בהמות חיות עופות האבן
 אויך געווינדקט ווי רש"י זאגט אין אנהייב סדרה, זענען
 דאך דיא מענטשן נאך דריבער גינען און דיא בהמות,
 דריבער האט נאט גיט מתיר גינען צו אדם מיט זייער
 דורות זיאל ואלין עסין פלייש, ווארום אז דער מענטש וועט
 עסין דיא בהמה אונד דיא פלייש פון די בהמה נעט ווערין
 מענטשן פלייש, וועט דיא פלייש פון דיא בהמה
 ערבער ווערין, ווארום דער מענטש האט געווינדקט מער ווי דיא
 בהמה, אבער נח וואס ער איז גינען אצדיק אונד
 מקיבער אונד נאך דורות וואס צווייען זיאל זענען גינען אצדיק
 אונד נאט האט מתיר גינען צו עסין פלייש

אחל לארכטים טנה [אשר ע"י זה נסחחו כל הבהמות חיות ועבות
 לטרוף טרף ולגזול . כמו שאמר הכתוב ותמלא הלכר תמס .
 כי נשכני אדם וזרעיו ככל טנה . הבהמות חיות והעופות
 וזואלים מה לאכלו כשרם . אבל כשלא רצו והאלדס נעשה שממה

פירוש לתורת אלהים

כל די חית הארץ ובעי די עוף השמים זאל זיין אויך אלע
 חיות פון דער ערד אונד אויך אלע עופות וואס
 אונטער דעם הימל בכל אשר תרמש האדמה אונד
 אויך אלץ וואס דיא ערד מוהט ווירקניגען ובעי
 די חית אונד אלע פיש פון דעם ים בידכם ווירקניגען
 ארץ און אייערי הענטס גיגענין גיווארין
 ורש"י שרייבט וויהתקסם איז לשון לעבין פלאמר
 אפילו אקנינד וואס איז אלט אטאג כל זמן עם
 לעבט באדארף מען דאס גיט הימין פאר דיא
 עבקרין אונד אז דער מענטש איז מוירט ווען ער
 איז אפילו אזוי גרויס וויא עוג מלך הבשן מוז
 מען אים הימין פאר די עבקרין ווארום עם
 שטייט אין פסוק ומוכרצקם וחתקם איז אזוי
 דער פשט ווען וועט זיין אייער אבשר אויך די
 חיות כל זמן איר לעבט : (ג) כל רמש אשר הוא חי
 אימליקעס ווירקנינגט וואס עם לעבט קנס יהיה
 וצדיק זאל צו איך זיין צו עסין בירק עשב אזוי וויא

ספר הישר

וועט זיין וועלן הערין מייגע בירד אנועס צו לאזן בינע
 שרעכטע וועלש פלעיש אונד צו דינען דעם נאט פון דיא וועלט,
 זאלקשו וויסען אז די מיט בינע מענטשן וועט איר האבן
 אשענדלויבען מוירט, אבערס האט געקניגט זייער בירד וואס
 ער האט גינעט צום מלך גברוד אונד צו זייער שרים, אונד
 אבערס האט אויפגעוויבן זייער אויגן צום הימל אונד האט ג
 קושפטין, ווי דער מלך גברוד האט געהערט די אלע בירד פון אבערס,
 מירען אין אגעפינגעניס, אונד אבערס איז גינען אין דעם געפינגעניס
 ערן מעג, נאך די צעהן מעג האט דער מלך
 גברוד געשיקט פארזאמעלן צו זיך אלע זייער שרים אונד אלע
 חכמים, אונד אלע זענען

פרקי דרבי אליעזר

זאנען בענעצט ערד, ער האט גיבענשט חס מיט זייער
 קינדע זיי זענען שווארץ וויא אבראה אונד האט זייער געשיקט
 דעם פארס פון ים, ער האט גיבענשט יפת מיט זייער קינדער
 אלע זענען זייער אונד שיון אונד האט זיי געשיקט דעם ספרך אונד
 אבערס האט אויפגעוויבן זייער אויגן צום הימל אונד האט ג
 קושפטין, ווי דער מלך גברוד האט געהערט די אלע בירד פון אבערס,
 מירען אין אגעפינגעניס, אונד אבערס איז גינען אין דעם געפינגעניס
 ערן מעג, נאך די צעהן מעג האט דער מלך
 גברוד געשיקט פארזאמעלן צו זיך אלע זייער שרים אונד אלע
 חכמים, אונד אלע זענען

נתתי לכם את-כל: ד אף בשר
בנפש דמו לא תאכלו: ה ואף
את דמכם לנפשותיכם אדרש מיד

עשבה יקבית כמן ית
פולא: ד ברם בשרא
בנפשיה דמיה לא
תיכלין: ה וברם ית
דמכון בנפשותיכון אתבש

ת"א חר בשר. טהורין וש: ואף חם. כנא קמא לא טהורין ט:

בעל הטורים

ויגז ופיין טס: (ה) ואף. ג' במס' הכא ואיך ואף אס עמאה טרין אחותכס. ואף את הדכר. לומר כמו שסמור לפרוץ
עלמז ק' סמור לקלל עלמז והוא ואף את חת למסור לנפשותיכם ואף את הדכר שפילי הדכור אדרוס. יתו עם עמאה טמז

שפתי חכמים

רש"י

הספקתיו לאלים הראשון נתתי לכם את כל: (ד) בשר
בנפשו. חסר לכם חסר מן היה זה כלומר כל זמן
שנפשו זו לא תחלו הבשר: בנפשו דמו. כבוד
נפשו זו: בשר בנפשו. לא תאכלו. הרי חסר מן
ההו ואף נפשו דמו לא תחלו הרי דם מן החי:
(ה) ואך את דמכם. חט"פ שהחתינו לכם נטולת
נפשו בבהמה את למכס אדרוס ג מהושך דם עלמז:
לנפשותיכם. אף החוקק עלמז עם חט"פ שלא יאל ממנו
דם: מיד כל חיה. לפי שהטלו דווי המכול והוסקרו

כולם וסיה לחיי שאכדו כולם אלא שנתקיימו בוטח נח וכוה
סיה לו יחרון על כח"ח וכו': מ כח הר"ס הוסיף הננוה
שנמלתי בנפשו כבוד נפשו זו לא תחלו הרי חסר מן החי כבוד
נפשו כדמו לא תחלו הרי דם מן החי כח"ח מן בנפשו כמקום
עם חללו חסר הכשר כבודו עם הנפש לא תחלו ויחזור
דדמו ודפו שמתל בנפשו נדדס נפשו ולחתינו כשר בנפשו בנפשו
דמו ויחזור הכשר כבודו עם נפשו וכן כשנת נפשו דמו כלומר
כשדמו עורטו עם נפשו לא תחלו וזה שהולך לומר כבוד נפשו
זו ולא חסר כלשונו הכבוד כשר עם נפשו כמובן ממלת נפשו
סוף חפני הנפש עם נפשו לא תחלו מורה שלא תחלו הנפש
עם הכשר יחד לסיך פ"י בנפשו כבוד נפשו זו וכו': ג (קל"ח)
דלי משופך דם חסר סוף ככר חסר ומיר חסר: ס דלמ"כ

הבשחה ה' על קיום העולם

כרגל לא ישתנו עורן חבל משה לא אוסף עוד להכות כל חי.
וכעס כ"י עוד כל ימי הארץ ורע וקלר וגו' ולא ישתנו. מעשה
כלל ענה וסנה ויטרף כל אדם להכות ולרוד וקטר וכל מלאכה
בשרם. ויסיה האדם טרוד בטעותו. ויערך לטח טיניו למסוס.

דעת וקנים מבעלי התוספות

(ה) ואך את דמכם וכו'. אזהרה לחונק עצמו ואסרו בשר
יכול אפי' כחכניה מישא' ועוריה ת"ג אף מירוש יבול
אפילו כמו אלו שמסרו עצמן לקדוש השם שלא יוכל לחבור
בצמזם אם הוא ירא שלא יוכל בצמזמו לעמוד בניסוק ח"ל אף
כי בשעת השמד יוכל למסור עצמו למיתות ולהרוג עצמו
וכו' ת"ג אף שאם ירא אדם שמת יעשו לו יסורין קשים

פירוש לתורת אלהינו

דיא גרינע קרייטעקצער נתיי לבס את גל האב
איה אייה דאם אלץ גינעבין. ורש"י שרייבט אווי
האט גאט גיזאנט צו אדם הראשון האב אף
קיינ רשות גינעבין ער זאל עסקין פלייש גאר דיא
גרינע קרייטעקצער. אבער איה גיין אייה מתיר
פלייש צו עסקין אווי וויא איה האב רשות גינעבין
צו אדם הראשון די קרייטעקצער צו עסקין:
(ד) אף גייערם בשר בנפשו פלייש האט זיין נפש
בלוקר אז דאם חיות איז גאר פאר האבין איין
דעם פלייש דאם מיינט מען אכר מן החי. וז"ל
די לעבעדיגע ואך לעבט גאך קאר מען גיט

וכן בשאל בן קיש שאמר גענוי שרוף חרבך ודקריני בה

לקומת על התורה

(ח) אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו. גאר ווען דיא פלייש
איז מיט דיא בלוט צו נאמען, זאלט איר די פלייש
גיט עסקין ודאם מיינט מען איר זאלט גיט אפשיידין
אשטיק פלייש פון אלעבעדיגע בהמה אונ עסקין, אונ די
בלוט אלזיין זאלט איר אויך גיט עסקין, גאר איר זאלט
פריער שעקשין די בהמה אונ די בלוט זאל פון איר אויס
גיין נאכדעם וועט איר עסקין די פלייש, דער בחל קדומים
זאגט דיא חזקה מיינט מען זאל גיט עסקין אוי אונד ודאם
מען האט געגריבט אדער געזיגט, ווייז דער גיב אדער
דער גיזל האבין דאך אייגנזשפעלט וייער בלוט וייער
לעבין ווען זיי האבין געזיבט אדער געזיגט, ווארום עם
קאט דאך געגענט זיין אן דער בצל הבית ונאמל
איס געענקט:

עסקין איר פלייש. אונ ווידער ובנפשו דמו אויזין בלוט איז גאר מיט דעם נפש דאם מיינט
מען דם מן החי בלוט פון אלעבעדיגע ואך יא תאכלי זאלט איר גיט עסקין דאם ווארט ובנפשו
גיט ארויף אונ אראפ: (ח) ואך אונ גייערם את דמכם אייער אייגען בלוט לנפשותיכם צו אייער
לויבער אדרש וועל איה פארשמען, ורש"י שרייבט אווי דעם פשט האמשי איה האב איה מתיר
גינען צו שייטין אהקה אבער אייער אייגען בלוט דאם היינט אז אייער הרקת זיך אלזין
אונ פאר גינט זיין אייגען בלוט וועל איה פארשמען דאם היינט איה וועל איס שפראפין.
אונ ווידער לנפשותיכם אפילו ווען אייער דער ווארנט זיך אלזין כבוד האמשי עם איז פון איס

ספר הישר

נענען געקומען צום סוף גמרד אונ זענען געעסין פאר
איס, אונ אכרם איז גאך גינען איז דעם געפויגקעניס,
האט דער סוף גמרד גינאנט צו אלע שרים אונ צו אלע
הקמים איר נענען וואס דער זיין מרת האט גינאן צו זיין פאטער,
דעזענזעלע וואס אכרם האט גינאן צו זיין פאטער טרד, אונ איה האב געשקט מען זאל פרייגען דעם זיין פון
(הק לישראל ע"ט)

מִדְּכָל חַיִּיתָא אֲתַבְעֵינָהּ
 וְכַד אֲנִשָּׂא מִדְּגַבְר
 דְּיִשׁוּד יֵת דְּמָא דְאַחֵיהּ
 אֲתַבְעֵי יֵת נַפְשָׁא דְאַנְשָׂא
 י דְּיִשׁוּד דְּמָא דְאַנְשָׂא
 בְּסִדְהִין עַל מִימְר דְּנִינְיָא
 דְּמִיָּה יִתְשֵׁד אֲרִי בְּצִלְמָא
 דִּי עֶבֶד יֵת אֲנִשָּׂא

מכלל חיות רעות כלות בהן שנאמר (תהלים מט)
 מכלל כבהמות כלו לפיכך הולך להסיר מעליהן את
 החיות ומיד האדם. מיד ההורג כמזיד ומן עדים
 חלי לדרוש: מיד איש אחיו. מיד שהוא חובב לו
 כלא והרגו שנגב חלי לדרוש אם לא יגלה ויבקש על
 עונו למחלם שפך השובג לרדף כפרה ואם אין עדים

ה'יא עזר דס . יכמות ספ סוסהדין נו זז עכ : יי . יכסס . כרסוס סא יכמות ספ סוסוס ס : רש"י

לחייבו גלות והוא אינו נכבד הקב"ה דו"ש ממנו . כמו
 שדרשו רבותינו והאלהים אלה לידו במצות מכות הקב"ס
 מומן לנודק אהל וכו' : (1) ב'ארו' דכו' ישפך .
 אם יש עדים הממיתוהו אחס למה כי כללם אלהים
 וכו' : עשה את האדם . זה מקורא הסר לרדף
 להיות עשה העושה את האדם וכן הרבה במקרא :

דעת וקנים סבעלי ההומות
 שלא יוכל לסבול ולעמוד בניסיון שיכוב להרוג את עצמו .
 מכאן מביאין ר'יהא איתן שישתדלן התקב בשעת הנירה .
 ריש שאוסרין וספרשים ס יוכל בהגניה וחבירו שכבד בססרו
 לפיהה ת"י אך אבל אנוי יוכל להרוג את עצמו יוכל כשאלו

הבחת ה' על קיום העולם
 כל סל וכל מטר וכל יבא ארנס כנסנו . מ"כ לא יחסל . וכלפי
 יכ' פסח כסדה וכסדה מלאות כר . יכ' לכמות ולחית ולשפת
 שמסר עצמו למיתה ח"י אך מ' שאינו יכול לחבול בעצמו

פירוש לתורה אלהים
 גיט ארוים געאנגען בלום נועל איה אויה
 פארשטען מיד כי תיה אדרשנו ווען אחיה וועם
 הרגנו אפענש וועל איה פארשטען פון איד
 דאם בלום פון דעם מענש , ורש"י שרייבט
 ווייל דער רוד המבול האכין געווינדנים אונ
 כחפת דעם האב וי"א נאם גימאכט הימפר זיי
 דיא חיות רעות וי"א זאלין וי"א הרגנו דרום האם
 ער היינט געמוט זאגין דיא חיות וי"א זאלין שרין
 דיא מענשין גיט הרגנו יסר האדם פון דער
 האנט פון דעם מענש בלוקר ווען איינער
 הרגת דעם אנדערין קמזיד אונ עם אין דרויף גיין
 ערות דא וועל איה אליו דעם דוצח שטראפין
 מיד איש אחיו אונ פון אזוי אפענש וואם ער האם
 זיין חכר אזוי וי"א אקרודער אונ האם אים
 געהרגת בשונג ארוש וועל איה פון אים פארשטען
 את נפש האדם דעם נפש פון דעם מענש אויב עם
 איז גיט דא ערות ער זאל פאר טריבען ווערין
 אין עיר מקלט אונ איז אליו אויה גיט אונטער
 טעניג פאר הקביה ער זאל אים בעטין ער זאל

לקומים על התורה

(1) שופך דם האדם פאדם דמו ישפך . דער ספר תפלת
 ישראל שרייבט ווי"ל אין דיא ימים פון נח אונ
 אין די שפעטערדיגע דורות האם מען גענדייבט אז דער
 מענש שטארבט גיט אריין זיין נשמה אין אנדערע
 לעבעדיגע נאכן , דריבער האבין זיי גיטאם אזוי ווי מען
 מען שעקטין אבהקת אפילו אין איד אין דא זאמפת פון
 אפענש אזוי מען מען שעקטין ונדער הרגנו אפענשין
 אויה , דריבער האם דיא תורה גיטאם ווען די נשמה פון
 דעם מענש איז אין אפענש , קאר מען גיט הרגנו דעם
 מענש , אונ אויב אין מענש האם גענדיגת דעם
 אנדערין מענש זאל מען אים הרגנו , ספרו מוסר
 זאגין אז איינער בעטס , ווינעק בי"א דעם אנדערין זיין
 פרנסה אז אויה גלייך ווי ער וואלט אים געהרגת , אנדער
 אז איינער פארשעקט דעם אנדערין זיין מענש פון
 איז אויה גלייך וי"א ער וואלט אים געהרגת , אונ האם
 מינגט דער פסוק ישפך דם האדם , ער פאנגיט די בלום
 פון אפענש , פאדם , אונ די בלום איז אין דעם מענש ,
 די בלום איז פון אים גיט ארום געאנגען . נאר די בלום
 גיט זך פון איין אדם אין אנדערין , פון פנים אין הארצין
 אונ פון הארצין אין פנים , ער ווערט דרום אונ ווייס , איז
 אויה גלייך ווי ער וואלט אים געהרגת :

אם מוחל זיין פאר דעם עון וועט אים נאם שטראפין : (1) שופך דם האדם דעם נאם פאר גיט
 דאם בלום פון אפענש , דהיינו ווען איינער הרגת אפענש בקמזיד אונ ער איז פאר האנדן
 ערות דרויף פאדם דמו ישפך זאל דורך מענשין זיין בלום פאר האדם ווערין דאם גיט דין זאל
 אים הרגנו כי בגלם גלימים ווארום אין דעם פאקעם פון נאם עשה את האדם האם נאם באשאפין דעם

ספר הישר
 וכתב צו מיד , אונ מען האם אים געבריינגט פאר מיד ,
 ער האם פאר זי"א דערייילט וואם אקרב וואס קענעם צו
 אים נאר אז מוצא זאל און שרעק פאר מיד , אונ אקרב אז
 פאדם געברידן אין געמינגעניס , אונ זאגט איד אמשטם וואם זאל מען מאהן דעם מענש וואם האם געאקרב
 דעם מ"ה אונ וואם ער האם גייעט צום מ"ה אזעלע שעקטע רייד ווי איד האם גייערט , האגין אלע געזאגט

פראקו רבי אליעזר
 נקטס קענער סיס איין פאקל , אונ אלע מענשין האבין גילעבט
 צו זאמען אויף איין אדם אין דעם לא"י שטער , אונ אלע האבין

בְּעֹף בְּבִהְמָה וּבְכָל־חַיֵּי הָאָרֶץ
 אֶתְכֶם מִכָּל יֹצְאֵי הַתְּכָה לְכָל חַיֵּי
 הָאָרֶץ: " וְהַקִּימְתִי אֶת־בְּרִיתִי
 אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת כָּל־בְּשָׂר עוֹד
 מִמִּי הַמַּבּוּל וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל
 לְשֵׁנֵת הָאָרֶץ: " וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 זֹאת אֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן
 בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה
 אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: " אֶת־
 קִשְׁתִּי נָתַתִּי בַעֲנַן וְהַיְתָה לְאוֹת

בְּבַעֲרֵי אֶרֶץ וּבְבַעֲרֵי חַיֵּי
 אֶרֶץ אֶעֱמֹךְ מִכָּל נֶפֶשׁ
 תִּיבֹחַת לְכָל חַיֵּי אֶרֶץ:
 " וַיֹּאמְרוּ יְיָ קִימֵנוּ עִמָּכֹן
 וְלֹא יִשְׁחָצֵנוּ כִּי בְּשָׂרָא
 עוֹד מִמִּי מוֹפְנָא וְלֹא יִהְיֶה
 עוֹד מוֹפְנָא לְסַבְרָא
 אֶרֶץ: " יְיָ וַיֹּאמֶר יְיָ דָּא
 אֶת־קִימֵי דִי אֲנָא יִתֵּב בֵּין
 מִימְרֵי וּבִינִיכֹן וּבֵין כָּל
 נֶפֶשׂא חַיָּה דִי עִמָּכֹן
 לְדֹרֵי עֹלְמָא: " יְיָ יִתֵּן קִשְׁתִּי
 יְתִיבִית בַּעֲנָנָא וְתִהִי לְאֹת

תולדות אהרן
 166 יצא . שמואל ו : ולא יסא .
 שמואל ט :

שפתי חכמים

ואין להקשות למה היה דולג האל כבר נשבע הקב"ה כדמורש"י
 נשבע לא לחסוף ככל הדבר נשבעו דליל לפי שכתוב ויאמר ה'
 אל לבו לא לחסוף וגו' ר"ל כך ענה כלבו של הקב"ה אבל אם
 לא ידע כלום כדכר : צ' שקלים הם עופות עולמים שחמור כהם
 שקן הם ורמשים כמשמען . מהרש"ל : ק דקשו לרש"י והלא כבר

ועטו קיומו את הקשת כמו שמיסוד והולד : (יב) לדרת עולם . נכתב חסר שיש דורות שלא הולדו לנח
 ענין אות וברית הקשת

פירוש לתורת אלהים
 (יג) ויאמר אלהים זאת אות כרית . (יג) את קשתי וגו' .
 לקושים על התורה
 (יג) את קשתי נתתי בענן וגו' . האם האם גינואמ"ט ויניין
 אצייכון צו נח מיט זינע קינדער אז ער וועט שוין
 גיט פארלענדן די וועלט . גיט דורך אמבול און גיט דורך
 איין אנדער פארלענדונג . האט גאט גינואמ"ט צו נח . ווען

עדר דאם מיינט מען דרא מוזיקין : (יא) והקיימתי את בריתי איתכם און איה וועל באפקסמינען מיין ברית
 מיט אייך דאם הייקט איה וועל מאכין אקוים צו מיין ברית און וואס איז דער קוים דאם איז דער
 רעגין בויגין אזוי וויא ווייסקער וועט שמיין ולא יכרת כי בשר עור און עם זאל שוין קער גיין
 לעבעדיגע זאך פאר שניטן ווערין ספי הפבול דורך דעם וואסקער פון דעם מבול ולא יהיה עוד
 מבול און עם זאל שוין קעהר גיין מאהל גיט זיין גיין מבול לשנת הארץ צו פאר דארבין דרא ערד :
 (יב) ויאמר אלהים און גאט האט גינואמ"ט זאת אות הכרית דאם איז דער צייכין פון דעם ברית אשר אני נתון
 ביני וביניכם וואס איה גיב צווישען אייך ויבן כי נפש חיה און צווישען אלע לעבעדיגע זאכין אשר איתכם
 וואס זענען וקוים אייך דורות עולם ביו צו אייביגע דורות : (יג) את קשתי נתתי בענן מיין רעגין בויגין
 דאב איה גינעבין איין וואלקין והיתה לאות ברית און דאם זאל זיין אצייכון אויף דעם ברית וואס איז

ספר הישר
 און אלע קנעכט פון סל"ה און אלע שרים און אלע שופטים
 פון צאנר און ספי פאלק . צו זאמען זענען זיינע גינען זיין
 סאהר הונדערט טויזענט מענטשין וואס זענען געקויפן
 זעהן ווי מען וועט אבר'ען פארברענען . און ספי ווייסקער
 און און אויף דרא פארדעם צו זעהן אבר'ען . עם איז נאט
 געקליבען איין פעקש איין אשטוב . גאר אלע זענען געקויפן זעהן דאם פארברענען . נוי אבר'ה איז געקויפן
 (חא)

כרית להכמתחי ואחן לך אות : (י) חית הארץ אתכם .
 הם המתהלכים עם הכריות : מכל יוצאי התבה .
 להכיו שקלים צ' ורמשים : לכל חית הארץ . להכיו
 המויקן שאינן כולל המיח אשר אתכם שאין הילוכן עם
 הכריות : (יא) והקיימתי . אשכח ק קיוס לכריתו
 ועטו קיומו את הקשת כמו שמיסוד והולד : (יב) לדרת עולם . נכתב חסר שיש דורות שלא הולדו לנח
 ענין אות וברית הקשת

פירוש לתורת אלהים
 (יג) ויאמר אלהים זאת אות כרית . (יג) את קשתי וגו' .
 לקושים על התורה
 (יג) את קשתי נתתי בענן וגו' . האם האם גינואמ"ט ויניין
 אצייכון צו נח מיט זינע קינדער אז ער וועט שוין
 גיט פארלענדן די וועלט . גיט דורך אמבול און גיט דורך
 איין אנדער פארלענדונג . האט גאט גינואמ"ט צו נח . ווען

ספר הישר
 און אלע קנעכט פון סל"ה און אלע שרים און אלע שופטים
 פון צאנר און ספי פאלק . צו זאמען זענען זיינע גינען זיין
 סאהר הונדערט טויזענט מענטשין וואס זענען געקויפן
 זעהן ווי מען וועט אבר'ען פארברענען . און ספי ווייסקער
 און און אויף דרא פארדעם צו זעהן אבר'ען . עם איז נאט
 געקליבען איין פעקש איין אשטוב . גאר אלע זענען געקויפן זעהן דאם פארברענען . נוי אבר'ה איז געקויפן
 (חא)

והיתה הקנשת בענן וראיתיה
 לזכר ברית עולם בין אלהים ובין
 כל־נפש חיה בכל־בשר אשר על־
 הארץ: ויאמר אלהים אל־נח
 זאת אות־הברית אשר הקמתי
 ביני ובין כל־בשר אשר על־הארץ:
 פ ששי יח ויהיו בני־נח היצאים מן
 התבה שם וחס ויפת וחס הוא אבי

בישרא: מו ותחי קשתא
 בעננא ואחזיקה לדברין
 קים עלם בין מימרא די
 נבין כל נפשא חיה
 בכל בישרא די על
 ארעא: יו ואמר יי לנח
 דא את קים די אקומית
 בין מימרי ובין פ
 בישרא די על ארעא:
 יח נחון בני נח די נפקו
 מן תיבותא שם וחס ויפת
 וחס הוא אבותי דבננן:
 תלתיא

רטי"ו

שפתי חכמים

לעולם: (טו) בין אלהים ובין כל נפש חיה. בין
 מדת הדין של מעלה וביטוס שהיה לו לכתוב בני ובין
 כל נפש חיה. אלא זהו מדרשו כשהבא מדת הדין לקטרג עליכם (להיבז אחכם) אני רואה את האות ומוכר:
 (יו) זאת אות הברית. להכריז הקשת ואמר לו הכריזו הקשת ואמר של נח שקלקל בה חס ועל ידו נתקלל כענן ועדיין לא כתב
 הוצרך לומר כאן לפי שהפרשה עוסקה ובהא בשכרמו של נח שקלקל בה חס ועל ידו נתקלל כענן ועדיין לא כתב

ענין אות וברית הקשת

(טו) והיתה הקשת וגו'. (יו) ויאמר אלהים וגו'. הפסוקים האלה
 שהם קשי הסנה מאד. עוד יש להבין שמקרא השני שאמר והיתה
 הקשת בענן והאחזיקה לזכור ברית עולם וגו' הוא מיותר כי מה
 מוסרין אב מה שאמר מקורו. וכבר שהתלה אמר וזכרתי את
 צריתי אבך בני ובניכם ובין כל נפש חיה. ובמקרא השני לא
 אמר רק לזכור ברית עולם בין אלקים ובין כל נפש חיה. ולא
 זכור בני ובניכם. ונראה שבין הש"י בזה לכרות ברית
 הוזהר על כל דורות העתידים. והנה כלל מהתקיים על שגשג
 חלקים. יש דבר שאין נרדף לאות הקשת כלל כש"י ז"ל כמו
 דורו של רש"י ועל יחוספ כן לו יחוספ שאלו שאלו הדין הגדול
 מגיע על הדור עד שלא יהיו ראוים כלל להביא מבול עליהם. ויש
 בזה שאלו שאין כסין נדוק גדול כל כך למען עולם הזה ראוי
 אל ההלכה ממי המבול מפני ששם הקשה על ענין האדם שלא

פירוש לתורת אלהים

באשפעעניש: (טז) והיתה הקשת בענן און דער בויגין
 נאל זיין אין וואלקין וראיתיה אז איה נאל דאם
 זעהן זיכור ברית עולם צו גידעקין דעם אייביגען
 ברית בין אלהים צווישען דעם מרת הדין ובין פי
 נפש חיה און צווישען אלע נפשות וואס האבין
 אחיות בנך בשר אין אלע באשפעעניש על הארץ
 אויף דער ערד פלובר אז דער מרת הדין וועט
 קומען אויף אייך בוקברג ויין איך נאל אייך
 מאכין פאר לירען וועל איך זעהן דעם צייכין און
 וועל מיה דער מאגען אז איך האב בורת ברית

פרקי רבני אליעזר

אלע זיצען אין דיא קשאם מיר זאלן נים פארשפרים וערין
 ציינען פון אנדערין און אין דיא קשאם ועלין מיר פאקען
 פאקארעם וואס מיר זאל זיין הויך ביו צום היקעל, פאקארע וועט
 וועסט מיר זאגין דעם אמת וועסטו גיש שטארבין. האט פתח שטארק בורא געזאגט פאר דעם מלך און האט אים
 גיזאגט דעם אמת, מיין זעהן דין האט מיר גיגעבין דיא צעה. דאס איז אקער גינען זיצען, ניש סתו קאט אים

ספר הישר

האב שטארק רחוקים געזאגט אויף מיין קינד האב איה
 גענוקען דעם קינד פון מיין זינקסט און האב אים צו דיר
 געבריינגט, האט דער מלך גיזאגט צו מרח. און מיר ווער
 האט מיר גיגעבין די צעה דו זאלסט און פאקען, אויב דו
 זאלסט אים געזאגט בורא געזאגט פאר דעם מלך און האט אים
 גיזאגט דעם אמת, מיין זעהן דין האט מיר גיגעבין דיא צעה. דאס איז אקער גינען זיצען, ניש סתו קאט אים

כב וירא הם אבי כנען את ערות
 אביו ויגד לשני אחיו בהוין :
 כג ויקח שם ויפת את השמלה
 וישלמו על שכם שניהם וילכו
 אחרנית ויכפו את ערות אביהם
 ופניהם אחרנית וערות אביהם

משפניה: כב ויחזא הם
 אבוי דכנען ית עריתא
 דאבוי ויגדי ויחזי דחברין
 אחויה בשוקא: כג ונסיב
 שם ויפת ית כסותא
 וישאו על כמה פניהון
 ויאזו מחורין וכסיוא ית
 עריתא דאבוהון ויאפיהון
 מחורין ועריתא דאבוהון
 ת"א וירא הם: סנהדרין ע: ויקח עס:
 סנהדרין ע: וערות אביהם: כנען
 עס שכת ק:

שפתי חכמים

מדעט בעשות המכיוון לירי חלוא ולא מנינו שום פרי המכיוון
 לירי חלוא כמו החלוא כמו שחמרו ו'ל ע' שלכל ממנו חכם
 הראשון חלוא היום שנחמב ויתפרו עלה חלוא וגו' כמה שקליהו
 בום תקנו ומכא ארוו ען נלכש בחלואו הגופנית כמו שנחמב
 וידע אדם עוד את אשמו ומרש"י הוסיף חלוא על חלואו מ'אם
 פירש"י שנכנס לחיבה הכניס עמו ומורוה ויתורו חלואו -
 והר"ס מביא תיבין אחר כשם ר"י מאורגלי"ל לפי שזמורת
 ויחורי חלואו מתקלפין עפי ממים לפיכך הנמיסין יוחר משכר
 אילנות: ג (ק"מ) חיוקאל ויחלום כניס וכוונת ושמתיסין שמויון
 אהלס וגו' ומדכתיב כן אהלס כמקום אהלס רמו לגלותו שמויון:
 ד ולפ"י יוחא ל' ויחלם ש' סהול ל' גלות: ד' י"א ספרו וי"א
 רכבו כסמוך אכרפנו כנ"ה: ו' ומשופי לשון גילוי שם עזרה
 כלומר כגילו ערה סיהוי ערומים ולא יסיה להם בגד לכפות
 ערותן אכל יפת שפסה זכא ג"כ לביסוי דסיוו קבורה וחס
 שנחלמן כמנהו יוחר ויחס ככמלה זכא לטילוי על צינית. וה"ל
 דאחר כנמרח כנס' סוקס כשכר שאחר אכרהס אכיוו חס ממוט
 ועד סכור ועל זכו כניו לפני מותו לחטוין של תכלת ולרלושות
 של חפילין דמשמח דמנות צינית לא זכו כה אלא מדיובור ממוט
 חלוא משום כיסוי של עס. וי"ל דעליה של צינית לחוד ותכלת לחוד

שגמרו ג סנהרלת אהלס ד שגלו על
 עסקי היין שנחמב (עמוס ו) השותים כמזקי יין:
 ויתגל. לטון ויתפעל: (כב) וירא הם אבי כנען.
 (כ"ר) יש מרבותינו אומרים כנען ראה והגיד לחביו
 לכך הוזכר על הדבר ומתקל: וירא את ערות אביו.
 יש אומרים ה סרסו (סנהדרין ע). וי"א רכבו (כ"ר):
 (כג) ויקח שם ויפת. אין כתיב ויקחו אלא ויקח
 (סנהדרין ע) ליתד על שם שנחלמן כמנהו יוחר מיסת
 לכך זכו כניו לטילוי של צינית ויפת זכא לקבורה לכניו
 שנחמב (יחזקאל לט) אמן לנוג מקום עס קבר. ומס
 שכיה את אביו כחמב בורט (ישעיה כ) כן ייגה מלך
 אשור את שבי מלרים אחר גלות כוז נערים וזקנים ערוס
 ויחפו ויחשפו שם וגו' ופניהם אחרנית. למה
 ולא משום כיסוי של עס. וי"ל דעליה של צינית לחוד ותכלת לחוד

ענין אות וברית הקיפה

יה' דו להס בכרית לגדו. ובשכיל הדורות הללו אף קשתי נחתי
 כענין ויהיה לרוח ברית בניו ובין הארץ. ואמנם הנני מעיל תלמי
 על הכרית היום. והוא. והיה כעניי עני על הארץ ובריתם

ענין הדקים על דרוו לכתי היות מכול כדורו. וחל"כ אמר אלוס
 עוד זאת אות הכרית אשר אתי נוחן בניו וכיניכס וכן כין כל נפש
 מיה אשר אחסם לדורות עלם סיהוי כריכוס לאוח על הכרית ולא

פירוש לתורת אלהים

ביצעתם: (כב) וירא הם אבי כנען את ערות אביו
 הם דער פאטער פון כנען האט גיזעהן דיא ערוה
 פון זיין פאטער, ורש"י שרייבט ער האט אים
 מסרם גיזעהן דאס מיינט מען ער האט אים
 גימאקו אווי אנה ער זאל שוין נים קענען האבין
 קינדער: ונגד לשני אחיו בהוין אונג ער האט דאס
 גיזאגט צו זיינע צוויי ברודער וואס זייא זענען
 גיזעהן אויסער דעם גיזעהקט אונ ווי פאלט אויס
 הם אזוי אמעשה צו טאהן ער האט אזוי גיזאגט
 צו זיינע ברודער אדס הראשון האט צווייא ווהן
 גיהאט האט איינער דעם אנדערין געהרנען פון
 זענען דער ירושה פון דער ערעלט אונ אויגער
 פרקי דרשב אליעזר
 שפיינער גיזעהן צו פאנען די שפאם מיט דעם פאקעס נאר זייא
 האבין געמאכט ציגל אונ האבין זייא גיברענגן געשפריקטן.

פאטער האט שוין דרייא ווהן אונג ער וויל נאך
 האבין דעם פערדין: (כג) ויפת שם ויפת את השמלה
 אונג שם יפת האבין גינזוקט דאס קליד
 וישמו עי שקם שניהם אונג זייא האבין גימאהן אויף
 זייערע ביידע אקסיל ויגכו אחיניבת אונג זענען
 גינאנגען אויפער טיילעכס ויכפו את ערות אביהם
 אונג זייא האבין צו גינדעקט דיא ערוה פון זייער
 פאטער ופניהם אחיניבת אונג זייער פנים איז גיזעהן
 אויפאנגען פלוקר אז זייא זענען גיקומען נאהקט
 פון אים אונג האבין זיה פאדארפט אים קערין צו
 אים זייא זאלין אים צו דעקן האבין זייא זייער
 פנים אנועק גיקערט אויפאנגען וערות אביהם יא
 ספר הישר
 מיט אברקען, הן האט געפראכט בייא זיה אין הארדין
 זיה וועל זעהן וואס דא וועט ווערין מיט אברקען, וועט
 אברס גינעטעט ווערין פון דעם פייער, וועל איה דארטין
 פון דעם פייער, וועל איה דארטין מיט דעם פלך, דערזוויל

חכמים

ערשטע נאך וואס ער זאל אנהייבן, איז זיי אים געבליבען דאס
 ערשטע נאל ער אנהייבן ציילן. זיין זעלם, זייא ער איז אכיון
 זעקעמען

משלי
 ווען די וועלט קומען אהיים זאל גימערס ווערין, ער איז
 געגאנגען אהיים, אין וועג האט ער גיקלעקט וואס נאל זיין דיא
 (תק לישראל ע"ט)
 (ת"א)

לא קווי: כי ואתער נח
 מהמקריה ונדע ית די
 עבד ליה פרויה ועירא:
 מה ואמר לימו פנען עבד
 פלח יתה לאחוי:
 כי ואמר פרוך יי אלהיה
 דלשם ויהי כנען עבדא

לא ראו: כי ויקחנה מיינו וידע
 את אשר עשה לו בנו הקמן:
 כי ואמר ארור כנען עבד עבדים
 יהיה לאחיו: כי ואמר פרוך יהוה
 אלהי שם ויהי כנען עבד למו:

בעל המורים
 (כה) עבד עבדים יוס. יהיה עולה למד רמו לרמי שקלה של עבד:
 שפתי חכמים

ונאמר פעם שניה מלמד שכקרבנו אללו והוצרכו להפוך
 עצמם לכסותו הפכו פניהם אחורנית: (כד) בנו הקמן
 הפסול ז והבזוי כמו (ירמיה מט) הנה קמן כתהוד
 בניוים בזוי: (כה) ארור כנען. אחת גרמת לו ח שלח
 אוליד קן רביעי אחר לשמחו ארור כנן רביעי להיות
 משמש את זרעם של אלו הגזולים שהוטל עליהם טורח
 עבדוהי מעתה. ומה ראה הם שסרסו מ אמר להם
 לאחיו ארם הראשון שני בניס היו לו וזוגו את את זה
 כשכיל ורובת העולם וחביו ש לו ג' בניס וזוגו מבקש
 כן רביעי: (כו) ברוך ה' אלהי שם. שעתיד לשמור
 הכסחתו לזרעו י לתת להם את ארץ כנען: ויהי. להם

דיבורו של אברהם וכו תכלת: ז דל"כ למח קרא אותו קט
 והלא גדול חיפת הוא שהרי הקרא מוכה אותו קודם יפת וזין
 לזמר משום חשיבתו מוכה אותו קודם יפת כמו שמונה את שם
 דהשון משום חשיבתו כ"ט ש"י בני וולד את שם ואת הם ואת
 יפת דלח את הוא פסחות שכלום. ומתרגל פי דקשה ליה
 והלא שם היה קטן וכחיו ויהי נח כן חמש מאות שנה וגו'
 וכחיו נח כן ח"ר שנה והמבול היה וגו' וכחיו שם כן מאה שנים
 שמיים את המבול ש"ח שנולד שם ת"ק"ב שנה לאחיו ש"ח שהיה
 קטן עכ"ל: ח" מ"ד סרסו הוכחתו מכלן מדכתיב ארור כנען
 להם קלל כנען אלא משום שחם סרסו את אחיו כנן אמר אתה
 גרמת לו וכו' וז"ל רבנו הוכחתו מדכתיב ויהי חם וכתיב החם
 וירא אותם שחם הם להלן שרבעה אף כאלן שרבעה הוא קלל את
 כנען את וזה הוא רבנו וגם סרסו ופירשו החופפות את שלא
 קילל את חם כעלמו לפי שכחון ויבדק אלהים את נח ואת
 חם שמתקנע נח כן רביעי וי"ל משום דכתיב ויהי חם כחן אלהה
 התפעל את עלמו כאלו היה עם אשתו וזכה לו שמתקנע כן
 טובים: י הא דמפרשים הקרא על זרעו של שם ולא על שם

דעת וקנים מבעלי החופפות

(כס) ויאמר. אמרו ח"ל עד שהיה נח בהביה נתן בלבן
 ואמר כי יתן חיו דבני עבדים שהיו הם וישיבים
 ועבדים משמשין לפניהם. ואמר כשאצא מכאן מה שאני
 מוליד עושה אותי עבדים לפני הך כנען וסרסו אמר נח
 אהה מנהגני מלהוליד כן רביעי לעשהו עבד לאחיו הריו
 עמו ל"ל משום דכתיב ויהי כנען עבד למו ולי קלי על שם שחם

ענין אהו ובריה הקשה

הקשה כנען שיהי נראה אהו הקשה כנען לכל מראה שיהי האדם.
 הנה זה יהי לכימן שאו וזכרתי את כרתי אשר בניו ויעינים וכו'
 כל נפש חיה עבד כשר וגו' שאלף גם וזוהם אל הוכח הכרית
 הנהו ונראה עין כנען האהו הוא. אמנם בעת שנתה הקשה

פירוש לתורת אלהים

נח צו אים גינאמט דו האקט גרם גיווען צו בור
 איה נאל גימ האבין אפערדין וזהן ער נאל מיה
 געדינען דרום נאל פאר שאלטיין ווערין דיין
 געדינער וזהן ער נאל געדינען דיא קינדער פון
 מיינע געלמער וזהן וואס היינט כוונן זיין מיה
 געדינען: (כה) ויאמר אונ נח האמ גינאמט פרוך ה'
 גילויבט איין גאט אלהי שם דער גאט פון שם וואס
 ער וועט היממען זיין הקמחה צו זיינע קינדער צו
 געבין זיין דאס האנד פרוך ויהי כנען עבד למו אונ

בנן הרביעי יהיה עבד לאחיו. וא"ח למה ק"ף שנתה ויהר

פרקי רבנו אליעזר

דער פארעם איז שוין געווען הויך גענען החיים עבדת (ראם אז
 געדינען טויענעם אילין). אונ עם איז געווען קמפס אין מוהר
 וייס און איין פערבן זייס, ארויף סתקנין דיא זינגל איז פאסט

ספר הישר

האם דער מלך געשיקט גענעטשין מען נאך בריינגען הין,
 אונ מען האט געפירט אברקען צו וואמען מיט הרן מען
 נאל זיי ארויף ווארפן אין פייער, אונ אלע גענעטשין פון
 שפאטש מאנען אונ וויבער אונ קינדער אונ די געקעט פון
 סוף אונ דיא שרים געגען דאסין געשפאמען געזון העם

האם ער נאך געבויטערס אויף איר, האם יא אים אונ געגעבן
 פלוסין, האם ער יא צוריק געשליקט, כי דיא קריג אונ דיא
 קללות האבין זיך שפאקט פאר געשענעם, זייל דוים איז געווען
 דיא 12 15

משלי
 געקעטן אין שטוב האם ער גינאמט צום זייב געשווען גיב
 כיר דאס געלט, ווייל דאס ווייב האם גימ געוואקסן צו וואס ער
 דיאנר דאס געלט, האם נא אים דאס געלט גימ געוואלא געזין.
 (תק לישראל ע"ט) (א.ו.י.)

לחון: כו יפת יי ליפת
 וישרי שכינתיה
 במשכניה דשם ויהי
 כנען עבדא לחון: כח ויחר
 נח בחר מופנא תחת
 מאה וחמשים שניו:
 כח ויהו כל יומי נח תשע

לחון: כו יפת יי ליפת
 וישרי שכינתיה
 במשכניה דשם ויהי
 כנען עבדא לחון: כח ויחר
 נח בחר מופנא תחת
 מאה וחמשים שניו:
 כח ויהו כל יומי נח תשע

ת"א יפת אלתיס, וימא ס מניס ס

שפתי חכמים

רש"י

לנ לכתוב ויהי כנען עבד לו א"כ משום דכתיב אלתי סס ולא
 מלינו שנמלך אלתי בני יחיד (כתיב) אלף דוקא גבי אונם מיוחד
 שמו כגון אלתי יצחאל אלתי העבדים נכר מפרשו על דעו של
 ס: כ: דאי כונן המלכות הרי כבר כתיב ברוך ה' אלתי סס
 וגו' ומח' ס' עס עסיה ויהי כנען עבד לנח אלף אף משיגלו
 ענין אות וברית הקשת

כנען למס עובד: (כו) יפת אלהים ליפת. מתורגם
 יפת יריכו: וישובו באחלי שם, ישרה שכינתו
 בישראל. ומדרש חכמים אל"פ שופת אלתיס ליפת שבה
 כורס שהיה מוכני יפת שני לא סתתה בו שכינה והיכן
 סתתה במקלט ראשון שבה שהיה מוכני סס: ויהי כנען עבד
 לדעת זקנו מבעלי התוספות

שקופה בתוך הענן פינמה ורלוותיה אף אני ועיני האדם לא
 יראנה. או ארסה אות סהוא כלי לזכור ברית עולם בין אלתיס
 וכין כל נפש חיה בכל כשר אשר על הפלג ולא בניו ועוטיס. ומפני
 קורא סם בני הקטן כלומר העובד כמו היה קטן נחתוך
 בעבד דכתיב בן יבדד אב ועבד אדוניו וה"ל אם ס' יבדד
 קל"ו בבעבד לפי שהיה ראשון שראה הדיבר והיה מופל עניו
 בעבד מדה כנגד מדה. ולכך כתיב נמי עבד עבדים ב'

אזא זמ"ר סם רבעו סה האמר. והחכם ר' אהרן מצא
 במדרש שסם ראה וספר לאחיו כמעבד ולא עשה דרך כבוד.
 אף בשוק גלה הדבר ושפע כנען הנבזה ורבעו הה"ד את
 אשר עשה לו בני הקטן של חם דבני בניו הרי סם כנבים
 שיהיה סם עצמו לא היה הקטן הכתוב מינה איתו
 חם אבי כנען אבי של עובר עבירה. ולמאן דאמר סרסו
 כנבים. ועוד אמרין בפרקי ר' אליעזר מה ראה לקלל בני
 אב הרי זה טוב ואם לא היה עבד לאדוניו. ד"ל יכן קל"ו
 אותו עבדות ולא עשה ושבדד אחיו לעשותה כדרך שבדד

פירוש לתורת אלהים

דיא שכינה ניש גירועטט אונ ויאי דלן האמ יוא
 גירועטט אין בית ראשון וואס שלמה וזמקד האמ
 גיבאהעטט וואס ער איז גיווען פון שם ויהי כנען
 עבד לנח אונ כנען נאל ויין אקנעקט צו אים:
 (כח) יהי נח אחר הפלג אונ נח האמ גילעבט אהך
 דעם מבור שש פסות שנה וחמשים שנה דרייא
 הונדערט מיט פופצויג יאהר: (כט) ויהי כל ימי נח
 אונ עס איז גיווען אלע יארהרין וואס נח האמ

כנען וועט ויין אקנעקט צו ויאי פלומר ער וועט
 צו ויאי צאהלען כס: (כו) יפת אלהים ליפת נאמ נאל
 כרייט מאכין צו יפת וישפן באהלי שם אונ נאל
 מאכין רוהען ויין שכינה אין דיא גינעעהלמיין
 פון שם, ואוננערע חכמים האבין אזוי גידרשנת
 האמשי נאמ האמ כרייט גימאכט צו יפת דאס
 איז וואס דער מלך פורש וואס ער איז גיווען פון
 יפת האמ גיבאהעטט דאס בית שני האמ דאךמיין

פרקי דרבי אליעזר

האבין אפגעצויגן די קל"ויער פון אבךס אונ פון דרן. וי
 האבין נאר גילאזין אויף ויאי דיא הויזין. אונ ויאי האבין
 געפונדן מיט שטרק ויעקע גענט אונ ויעקע פיס אונ
 האבין ויאי גיטראגין צום הויזין אונ האבין ויאי צוויין
 גיווארפן אין פייער, אונ נאמ האמ דרמכות געהאט אויף
 אבךמ'ען אונ ער איז גיט פארברענט גיווארין, נאר דיא
 שטרק וואס מען האמ אים געבינדן מיט ויאי ועקען
 פארברענט גיווארין אונ אבךס איז ארוםגעגאנגען אין דעם
 פייער וואס אין הויזין אונ דרן איז פארד. פארברענט גיווארין אויף אלש, וייל ער האמ גיט געגלויבט אין נאמ
 מיט ויין גאנצן הארצין, אונ דיא מענטשין וואס האבין צוויין גיווארפן אבךמ'ען אין פויער און אפלאם פייער
 פון הויזין אונ האמ ויאי פארברענט אונ צוועקף מענטשין פון ויאי זענען גיבארארין, אונ אבךס איז ארוםגעגאנגען
 אין דעם הויזין און פייער דריי טאג און דריי נעכט. דיא קנעקט פון מלך האבין געזעהן ווי אבךס דעבט אונגיווייניג
 אין דעם פייער וואס אין הויזין, זענען ויאי געקומען צום מלך אונ האבין גיזאגט צו אים מיר האבין געזעהן אבךס
 גייט ארום אין דעם פייער מיט דיא הויזין זייעל אזוי ויאי ער איז גיווען ווען מען האמ אים צוויין גיווארפן אין פייער,
 נאר די שטרק וואס מען האמ אים געפונדן מיט ויאי זענען פארברענט גיווארין, דער מלך האמ ויאי גיט געגלויבט,

געגאנגען דורך סוכה זייט אונ צוריק אבאנען אין מען געגאנגען
 דורך סוכה זייט, אויב אפגעשט איז אבאנעשאלין אונ געברענגט
 גיווארין האבין ויין פון דעם קיין צער געהאט, אונ אויב אציגול
 איז אבאנעשאלין אונ צו בראכין גיווארין האבין ויין געוויינט,
 ווען וועלן ויין קענען אויף גיבויגען אויף ויין אים אין אנדער
 ציגול, אבךס דער ווען פון תרח איז פארביי געגאנגען האמ
 ער גינעקען ויין ויין אקען דעם פאקעס האמ ער ויין געפולקט מיט

משלי חכמים

גיווען אויף דער וועלט, דריבער דאס ערשטע וואך וואס נח
 וואלט באמאלט גיטארין וואלט דאס שפארק געענשטש אונ
 גיטערס גיטארין אויף דער וועלט, אונ אז נח האמ געארשטע
 גיטארין וואס ער האמ געפלאנצט אונגין גארשין איז דיא ברית
 גרויס 13 15

דיא ערשטע וואך וואס ער האמ גיטארין ווען ער איז געקומען
 אהיים, דריבער איז אויף דעם קעקס גיווארין דיא ברית פון
 צדיק, מי נח איז אויף אזוי גיווען, באלד ווי ער איז ארום
 געגאנגען פון דער ברית פון נאם וייער גרויס
 (דיא לויטער ע"ט) (ת"א)

מֵאֵת וְחִמְלֹשׁוֹן שְׁנַיִן וְיָמֵת:
 * וְאֵלֶיךָ תוֹלְדֹת בְּנֵי נֹחַ
 שֵׁם חָם וַיִּפְתָּ וְאֶת־יִידֵי
 דָּוָן בְּנֵי נֹחַ כְּתֹר מִיִּפְתָּ:
 בְּנֵי יִפְתָּ נֹחַר וְזִמְזֹג
 וּמְדֵי וְנֹחַל וְחִמְלֹשׁוֹן
 וְתִירָם: * וְכִנֵּי נֹחַר
 אֲשַׁכְנֹז וְרִיפֹת וְתוֹנְרָמָה:
 דְּוִכְנֵי וְאֵלֶיֶשָׁה וְתִישֵׁשׁ
 פְּתִים וְדִידָנִים: * מֵאֵלֶיךָ
 אֲתַפְרְשׁוּ וְנֹגַת עֲקִמְיָה
 בְּאֲרַעְהוֹן גְּבֹר דְּרִישֵׁנִיה
 בְּרַעְיָהוֹן בְּעִמְמִיהוֹן:

תִּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וְחִמְשִׁים שָׁנָה
 יָמֵת: פ י * וְאֵלֶיךָ תוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ
 שֵׁם חָם וַיִּפְתָּ וַיִּוֹלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחֵר
 הַמְּבֹרָל: * בְּנֵי יִפְתָּ נֹחַר וְזִמְזֹג וּמְדֵי
 וְיֹון וְתִבְל וּמְשֶׁד וְתִירָם: * וְכִנֵּי נֹחַר
 אֲשַׁכְנֹז וְרִיפֹת וְתוֹנְרָמָה: * י וְכִנֵּי וְיֹון
 אֵלֶיֶשָׁה וְתִישֵׁשׁ פְּתִים וְדִידָנִים:
 * מֵאֵלֶיךָ נִפְרְדוּ אֵי־הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם
 אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחַתָם בְּגוֹיֵהֶם:

תולדות אהרן
 כ"י י"ב י"א י"א

רש"י

עבדים מכני כנען: (ב) ותורם. ל זו פרס (בראשית
 עבד למו ואל"כ ויסטן כאלהי עם אלל לומר כל חף משגלו כו'
 ל' ואל"כ נמה מפרס תורם יותר ממה שמפרס שהחיים וי"ל לפי שפי'
 יפת וכו' שאל תקשה נ"ל דכורר מכני יפת היה לכך מפרס

שפתי חכמים
 זכור. ואל"כ כשביל יפת אל"כ הל"ל יפת אל"כ לופת ויהי כנען
 עבד למו ואל"כ ויסטן כאלהי עם אלל לומר כל חף משגלו כו'
 ל' ואל"כ נמה מפרס תורם יותר ממה שמפרס שהחיים וי"ל לפי שפי'
 יפת וכו' שאל תקשה נ"ל דכורר מכני יפת היה לכך מפרס

רעת וקנים מבעלי התוספות
 עבדות ששעבד חם לאחיו וכנען לאחיו. עבד עבדים שאינו
 יוצא לחירות לעולם ופי גרם לו כל הקללה הזאת שבידה
 לאביו. וכן תמיד הקב"ה יפטרע מבניו ויביותם דבתוב את
 שבי מצרים ואת נלות כוש נערים חקנים יחדו ערום וחקף
 החשוף שח ערות מצרים שהוא וילך אונן בבזוי ערומים.
 אבל יפת שבגד אביו פרע לו האל כשבוא בני ומנוג ערומים
 הקב"ה וסמכה עליו שנאמר והיה ביום ההוא אתו כנען שם
 במקום קבר. (חם) (ונם) פרע לבני שם גושעה ששכנסי בני
 שהיו מבני בניו של שם ונם כשנשרף סנהריב מלך אשור

ענין אות וברית הקשת
 שאל ידומה שח"י הקשת כחך הענין ולא יהי כרחה [כי הקשת
 אינה אלא ילדו] השמט סמוסלכיס על הענינים כשנחנן לכן נלמד
 עוד ואל"כ אל"כיס אל נח ואל"כ אות הכתיב שער הקימותי כיני
 וכן כל כשר אחר על הארץ ולא בזיו ובינינו. וזה שכתב רש"י
 ז"ל שהראשו דמות הקשת. וזו לקשת הכננה לא הי' לר"ך
 להראותו שהיו כל אלם נראים אותו אלל שהראשו הקשת הנסמך
 ונראהו ומתנוחו:

אחר הקריב בשרפה נשמתו ולא גופן ולא לבושהו לפי
 נשרף ולא בגדיו לפי שהיה מורעו:

פירוש לתורת אלהים
 מן ד"א דאוינע ונענע ווארין פאר שפריימ אי
 תמים ד"א אינלען דאם פיינט מען ד"א וואהנהנג
 פון ד"א שפריימ פארצוהם און ווייערע לענדער
 איש זינשוני איםליכער מענטש נאך זיין לשון
 ווייל איםליכע אומה האט גיהאט אפאוינדער
 לשון גמשפחהם צו ווייערע משפחות גיטהם אין

גירעבט תשע פאות שנה וחמשים שנה זיין הונדערט
 מיט פופציג יאהר ויפות אונ ער איז אפשאקריג:
 (א) ואל"כ תולדות בני נח אונ דאם ונענע ד"א גיבירם
 פון ד"א קינדער פון נח שם חם ויפת ויגידו להם
 בנים אחר הפביר אונ עם איז צו וי"א גיבארין
 גינארין קינדער נאך דעם מבור: (ה) פאלה נפרדו

פרקי דרבי אליעזר
 דעם נאמען פון נאם. ובי לשמעון ואיך הקב"ה האם נעריפין
 די זיבעציג מלאכים וואס זענען ארום דעם נאם הקבור אונ ער
 האם כתיבאם צו זיי קומט פיר וועלן פארשלישן זיידי שפראכע.
 חקב"ה פיס די זיבעציג מלאכים האבין צופילט זיי פארשלישן

ספר הישר
 אונ ער האט געשיקט אנדערע שרים צום מאלכהיווין
 זעהן אויב די נאך איז אמת. די שרים זענען צוריקגעקומען
 צום מלך אונ האבין גינאנט עם איז אמת. מיד האבין אויך
 גיזעהן ווי אכרם גייט ארום אין מאלכהיווין. איז דער
 מלך אליון זענאנגען צום מאלכהיווין אונ ער האט גיזעהן
 קרן ליגט פארברענט אונ אכרם לעבט. דער מלך האט זיך שפארק געוואונדערט. אונ האט גיבארין זייער קנעכט
 זיי נאלין ארום זעמען אברקען פון מאלכהיווין. ווי ד"א קנעכט האבין גינואנט געמען אברקען האבין וי"א נאם
 געקענט. וויארום אפלאם פייער איז ארום געקומען פון מאלכהיווין זענען זיי אונ האט זיי גינאלט פארברענט.
 זענען ד"א קנעכט אנטלאפן. דער מלך האט אפער געשיקט אויף ד"א קנעכט זיי מוזן גיין ארום געקען
 אברקען פון מאלכהיווין. זיי וועלן גיט שפארבין. זענען ד"א קנעכט נאך אמתה צו זענאנגען צום הויזין ארום

משלי חכמים
 דער מדרש האם נח נח גיט געהאט אפגעטורע נאך צו פארין
 ד"אם עילישע ח"י אמיניגארין צו פלאנצין:
 14 15 (ח')

גרים גימען אונ דעם ועלגינען פאן וואס ער האט אים
 גיפלאנצט האט ער שוין געשרינגען פון אים וויין. דרייב פריענט
 (תק לישראל ע"ט)

וַיֹּאמֶר בְּנִמְרוֹד בְּבוֹד
 חֲקוּיָהּ קָדָם יי' וַיִּזְחַ
 רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּבִד
 וְאָרְךָ וְאֶפְדֵּי וּבְכִנֹּה
 בְּאַרְעָא דְבַבְרִי: יי' סָן
 אֲרֵצָא סְהִיא נֶפֶק
 אֶתְרָאָה וּבְנָא יַת נִינְוָה
 וַיִּתְּ רַחוּבֵי קַרְפָּא וַיִּתְּ
 פְלַח: יי' וַיִּתְּ רָסָן בִּין
 גִּינְוָה וּבִין פְלַח חִיא
 קַרְפָּא וּבִבְהָא: יי' וּמְצֻדִים
 אֲוִרִיד יַת לִדְבָא וַיִּתְּ
 עֲנַמְאֵי וַיִּתְּ הֶבְבָּא וַיִּתְּ
 תֵּלָא וּסְרִי לֵאמֹר: יוֹסֵף יי'

וַיֹּאמֶר בְּנִמְרוֹד בְּבוֹד צִיד לְפָנָי יְהוָה:
 וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל
 אֲרָץ וְאֶפְדֵּי וּכְלֵנָה בְּאֶרֶץ שֹׁנַנְר:
 מִן הָאֲרָץ הַהִוא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּבֶן
 אֶת־נִינְוָה וְאֶת־הַחֶבֶת עִיר וְאֶת־
 פְּלַח: יי' וְאֶת־רָסָן בֵּין־גִּינְוָה וּבֵין
 פְּלַח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה: יי' וּמְצֻדִים
 יִלְד אֶת־לִוְדִים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־

בעל המורים

(ט) יאמר. ג' במס' על כן יאמר בנמרוד. על כן יאמר כס' מלחמות ה'. ולמין יאמר אום ואום וילד בה. מלמד סיהם
 נמרוד אים מלחמת ולכור עירם כדכתיב וחסרי ראשית מלכותו ככל זה הוא על כן יאמר כס' מלחמות ולמין יאמר סיהם
 כל סילוד כס גבור וככס קומה כנמרוד ויהא נכור ויאמר ככל זה יולד כס:

שפתו הכמים
 כל מה שאמר המלך אל' ויהא הוא המלך ר"ל שהוא היה
 כמתחיל לסוף גבור הנמרוד. והוא היה גבור ליד לפני ה'
 מחזיקו לטקט ע"ס: ג דקס' לרס"י הא כלל מקום שהוא הוא
 לפני ה': ה טמס דל' ידעון ה' פער הגדולה קאי על ניטס
 לכתוב המגדל יאה עתוכם (כ"ד): (יב) העיר הגדולה.

ענין אור וברית הקשת
 ארבע שדוכים וספריות היו נכבשים לפני עם כל חוקים היו הם
 ג"כ ידעום ממנו וכבכשים לפניו זה אמרו הוא היה גבור ליד

פירוש לתורת אלהים
 איז זיה מתכוין עד זאל אין אים בורד זיין זאנאם
 מען אויף אים פנמרוד גבור ציד לפני יי' עד איז אזוי
 וויא נמרוד אשפארקער אונ אפגעער פאר נאם:
 (ו) ויהי אונ עם איז גיווען ראשית פקטיוו דער
 אנהיב פון ויין קיניגרייך בני אין לאנד בכל
 הודו וגו': (יא) סן הארץ התיא פון דעם דאווענען לאנד
 דא אשור איז ארום גינאנגען אשור. ורש"י שרייבט
 אז אשור האם דער הערם אז וייגע קינגער
 פאלגין דאס נאם נמרוד זאנאם אונ זענען מוכר

ספר הישר
 האבין זיה געבנקט צו אים. האם אכרם ניקאם צו זיי איד
 זאנאם אויף גיט בוקין צו פיר נוארם אויף קען נאר גיט
 קאנן נאר בוקט אויף צו דעם נאם וואס האם בשאפין
 די היקעל אונ די ארד. גר איז דער נאם פון די וועלט
 אונ גר האם מיד גירעשט פון דעם פויער עד האם
 בשאפין אלע מענטשן אונ גר רעשט אלע מענטשן פון
 אלע שלעכטס. אויב זיי זענען נאר פארזיכערט אויף אים,
 נאר דאס איז געבליבען אואנגער ביי דעם קלף אונ בייא
 די שרים פאר וואס אכרם איז גירעשט גיווארן פון פויער
 אונ זיין בורדער רכן איז פארברענט גיווארן. אונ דער קלף האב
 געבנקט צוויי גענקט די גענקט. איין גענקט האם געוויסן עוני. דער אנדערער גענקט האם געוויסן אלעזר
 אלע שרים פון קלף אונ אלע גענקט האבין געעפן צו אכרשען פיל סמנות וילבער וילבער נאלד גרילאקטן. אונ אכרם
 (הק לישראל ע"ט)

פירקו דרבי אליעזר
 האבין געהאלפן פלגה איינער סים דעם אנדערן. ביי זיי
 האבין געטום אפגעשילט ווערן צו שפראכטיגווי איינער פון
 אנדערן דאס שרף הונדערט סענטישן האבין גינעם אינדיאניש
 געזען זיי געגאנגען אויף אבענונדער ארם. הונדערט סענטישן
 האבין גינעם פירשיל זענען זיי געגאנגען אויף אבענונדער ארם
 יג אזוי איז גינען סים אלע ובעריל שפראכן. ביי זיי זענען
 פארשפרייט גיווארן אויף דער וועלט. דרבי זאנאם פויער דער
 בורדער פון געקב האם גינען דאס העקער וואס הקב"ה האם

בפתוחאי : י ד ית
 פתוחאי ונת פסלוחאי
 די נפקו מתמן פלשתאי
 ונת קפוטקאי : טו ונכנען
 אוקיד ית צידון בוכריה
 ונת חת : טז ונת יבוסאי
 ונת אמוראי ונת גרנשאי
 י ונת תחאי ונת ערקאי
 ונת אנתוסאי : י"ה ונת
 ארנדאי ונת צמראי ונת
 חסאי ונת רבן
 אתפדרו ורעית פנענאי :
 י ונתה תחום פנענאה
 מצידון מטי לגר עד
 עזה מטי לסדום ועמורה
 וארמה

להבים ואת נפתחים : י ואת
 פתרים ואת כסלחים אשר יצאו
 משם פלשתים ואת כפתרים : ט
 ונכנען ית את צידון בכו
 חת : טז ואת היבוס ואת אמרי
 ואת הגרנשי : י"ה ואת התני ואת
 הערקו ואת הפניני : י"ה ואת הארנדי
 ואת הצמרי ואת החמתי ואת
 נפצו משפחות הפנעני : י"ה ויהי
 גבול הפנעני מצידון באכה גררה
 עד עזה באכה סדמה ועמרה

שפתי חכמים

או על כלל (נח"י) כסס חוסמות דומא דף דלפיד דכלל
 הגדול הללו און כלל העיר מגדולס הוא ליל וע"ס : ע כל
 היבא העסס הוא מנה עכרית מפרס למס נקרא כל אלל מורס
 על דבר זה אלל היבא שאון חסס מנה עכרית לא ס"ה פלום :
 פ (נח"י) דלפיד חסלוחים לכד הללו וכלוחים יד אח פלוחים
 ולא נומר אשר ילאו מסס גם חין לפרס כונת המקרא שטרן
 סימן והכלל שפס חסלוחים אשר ילאו דהא לא מליט חסלוחים
 אשר מוזכר במקרא : צ לחיל ואחר כטווי קאי על אותן הנוכרים
 לשל סס בני כטווי דלכ לא סויל לכתוב אלל ואחר כטווי
 אלל חאלס כטווי חספחות סרבה ריל שחר חספחות וקאי על

רש"י
 ללהים : (וי) להבים : שפתיס דומיס ע ללכ :
 (יד) פתורים ואת כסלוחים אשר יצאו משם
 פלשתים . משניהס ילאו סהיו פתוריס וכסלוחיס
 מחלסיין משכב כמותיס פ חלו לאלו וילאו מהס פלשתיס :
 (ט) ואחר נפצו . מלה נפצו צ חספחות הרבה :
 (יט) גבול . סוף ארעו כל גבול ל' סוף וקנה . באכה .

דודאי קאי על אותן דלעיל למס לים נלכחכ מספחות הכנעני

ענין אור וברית הקשת
 כהיו יושב כנגדל עו חפול אומתו ופדו על כל חזכי חסיוסר
 וע"י חלמר ותהי ראשית מלכותו בכל כי פטס שס עכריתס
 סחוקת אשר כנס מוככ לחכותו (סריל"ח) :

פירוש תורה אזורים

פאר ביטען אונ פון נייא איז ארויס גיקוקען דיא
 פלשהיים : (יח) ואת אונ דער גאן נפטי וענען
 ווארין פאר שפרייט מספחות הקנני דיא משפחות
 פון קנעני אונ פון דיא ראויע וענען שוין פאר
 ספר הישר

איז אנועק געמאנגען פון נייא מיט גרויס פרידען אין פיל
 הקעכט פון ס"ה וענען מיט געמאנגען ויחם אים . אונ
 קענטשין ביי רבי הגרעמס האבין זיך געהעקט
 אברקען , אונ אברם מיט ריא אלע קענטשין ויאס וענען
 געמאנגען מיט אים וענען געמאנגען צו ניון קאטער אהיים .
 אונ די אלע קענטשין האבין אויף זיך געווקען ניי ואלץ
 זינען גאט , אונ אברם מיט ניון גרודער גחור קאטער
 זענוקען נייבער , צוויי טעכטער פון נייסר גרודער קבו
 גענוקען נייבער , אונ אברם האט געהייסן שרי ביי רי צייט איז אברם אלס

ראם נייב פון נחור האט געהייסן מלכה אונ ראם נייב פון
 גינען צוויי אונ קסעני יאהר , אונ ערה האט גאך דיאקאלס גיין קינר גיבארין :
 אקאהל האט גיטראפין דער ס"ה גמור אונ געטען אויף זיין קעניקליען שוטה"ה אין ככל . אונ דענער
 אינער אנטלאפן גינארין אונ אים האט געהינקט אהלים , ער אונ זינען שרים אונ זינען מייסער ועלעש
 נתק לישראל ע"ט
 (ח"א)

אֲחִיו יִקְטָן : כו וַיִּקְטָן יֶדְד־אֶת־
 אֶלְמוֹדֵד וְאֶת־שִׁלְף וְאֶת־חֲצַרְמוֹת
 וְאֶת־יֶרַח : כז וְאֶת־הַדּוֹרָם וְאֶת־
 אֲזוּל וְאֶת־דִּקְלָה : כח וְאֶת־עוֹבֵל
 וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא : כט וְאֶת־
 אוֹפֵר וְאֶת־חִוִּיקָה וְאֶת־יֹזָבֵב כָּל־
 אֵלֶּה בְנֵי יִקְטָן : ל וַיְהִי מוֹשְׁבָם
 מִמִּשְׁאֵל בְּאֶבֶה סְפָרָה הַר הַקָּדָם :
 לא אֵלֶּה בְנֵי־שֵׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם
 לְלִשְׁנָתָם בְּאֶרְצָתָם לְגוֹיֵיהֶם :
 לב אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדוֹתָם
 בְּגוֹיֵיהֶם וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאֶרֶץ

אֲחִיהֶּ יִקְטָן : כו וַיִּקְטָן
 אוֹדֵד יֵת אֶלְמוֹדֵד וְיֵת
 שִׁלְף וְיֵת חֲצַרְמוֹת וְיֵת
 יֶרַח : כז וְיֵת הַדּוֹרָם וְיֵת
 אֲזוּל וְיֵת דִּקְלָה : כח וְיֵת
 עוֹבֵל וְיֵת אֲבִימָאֵל וְיֵת
 שָׁבָא : כט וְיֵת אוֹפֵר וְיֵת
 חִוִּיקָה וְיֵת יוֹזָבֵב כָּל אֵלֵין
 בְּנֵי יִקְטָן : ל וַיְהִי
 מוֹתְבַנְדוֹן מִמִּשְׁאֵל מִמִּי
 לְסָפֵר מוֹד מִדִּינְחָא :
 לא אֵלֵין בְּנֵי שֵׁם
 לְרַעְתַּהוֹן לְלִישְׁנַהוֹן
 בְּאֶרְעִתַּהוֹן בְּעַמְמִיּהוֹן :
 לב אֵלֵין וַרְעִת בְּנֵי נֹחַ
 לְתוֹדְתַהוֹן בְּעַמְמִיּהוֹן
 וּמֵאֵלֵין אֲתַפְרְשׁוּ עַמְמִיָּא

שפתי חכמים

רש"י

שנים אחר המבול למדנו ששם היה החתום כי יפת וחס טלח
 בשנת ח"ק ותק"א למי נח וק"ל : ש והלוי ידע אלא נביא חס
 ח ר"ל ולא נביא היה אלא כך היה המעשה בחתום ימי וקטן
 כן על שם המעשה הכי יקטן וכו' וה"ל בחתום ימי ר"ל
 וקודם לכן היה לו שם אחר אלא כשלידע המעשה קרא שמו
 כן לא על שם הכתוב וכו' אלא בסוף ימי וקטן וכו' וה"ל
 קודם לכן היה לו שם אחר אלא כשלידע המעשה קרא שמו
 שמה בסוף ימי ר"ל דרך לקרוא למת שם אחר כעבור המעשה
 שקרה בשנת מותו או סמוך ליתום אלא ודלי בחתום ימי
 קרא אותו ש"ס הפעול : א דקס"ה לרש"י כיון דחשתי הקרש
 הקרא כמו כשאר הטלדים כמו וחרסכשך ילד וכו' שלח ויקטן
 ילד אח אלמודד ואת שלף וגו' אלא להכי טיה וכתב ולעבר יולד
 שלח וכתב טעם למת נקרא שלח אלא על שם שמה מקטין את עמו
 וכל זה ראה עבר כיון הקודם אחר
 שלח : וה"ל כח טעם מפני ישוס הסם נגזר מהקטנות ש"ס
 זס ויתר משאר שמות : ב דכל אנשי המקום סביב שם

מיומי בסדר עולם שסוף ימי נחסלגו ש ש"ח בחתום
 ימי ת הכי יקטן אחיו לעיר ממנו והוליד כמה משפחות
 קודם לכן שנאמר ויקטן ילד וגו' והל"כ ויהי כל הארץ
 וגו' וה"ל בחתום ימי לא בא הכתוב להטות אלא
 לפרש ה"ל למדת שכנסת מות שלח נחסלגו : (כה) יקטן .
 טהיה עמו ומקטין א עמו לכך זכה להעמיד כל המשפחות
 סלגו : (כו) חצרות . ט"ש ב מקומו דכרי אגדה

פירוש דתורת אלהים

דאם דור הפלגה ושם אחיו אונ דער נאקען
 פון זיין ברודער איז יקטן : (כו) ויקטן יד אונ
 יקטן האט ניקארין את אלמודד ואת שלף וגו' :
 (כז) ובאת אונ פון דיא דאזיגע נפרדו הגוים בארץ אחר

דיא נועקט צו טייקט גיטארין דאם הייקט דיא
 דשונות וענען פארמישט גיטארין אונ זייא וענען
 פארשפרייט גיטארין אונ זייא וענען צו טייקט
 גיטארין אויף דער נאקעזער נועקט דאם איז

ספר הישר

אמייגעלעך די פייעלע איז געפליגין אויף דעם קאם פון
 קלף אונ האט אויסגעשפאן די אויג פון קלף . דער קלף
 איז שפארק ביי גיטארין אויף די אלע זאכן וואס ער האט
 דא גייען . אונ ער האט אויסגענוקט פון קלף אונ
 דאם ארץ האט אין אים געקלאפט פון דעם קלף אונ ער
 האט שפארק מורא געהאט , ער האט גייען געשקט
 ריפין אלע כפליש אונ אלע חקמים , אונ האט פאר זייא
 דערציילט דעם קלף . איבער פון דיא קעקט פון קלף
 ארויסער חקם זיין זאכען איז אונקי האט ער גיאנגט וואס
 כלר

אונ די זיי איז גיפלין אויף זיין קאם , אונ פון די זיי איז
 גיטארין ארויסע פייה , אונ זייע אלע וענעזער וענען
 דערטרנקען גיטארין אין דעם פייה , אונ ער מיט דריי
 קענטשיון וענען געפלאסן גיטארין , אונ דער קלף נפרד
 האט אקוב גיטארין אויף די רביי קענטשיון האט ער גייען
 דיא וענען געקליידעט מיט קעניג'דיגע קליידער , אונ זייא
 וענען אויף גרויס אונ שיינויג דער קלף , אונ זייא זייא
 וענען געפלאסן איז פון דעם פייה גיטארין צו זייק אמי ,
 אונ פון די זיי איז ארויסגעקען ארויס הינדל ונדער
 (תק לישראל ע"ט)

אחר המבול: שביע פ יא א ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים: ב ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה

בארעא בתר שופנא
* ויהוה כל ארעא לישא
חד וסבלר קד: = ותה
במיטלדון בקדמא
ואשפדו בקעתא בארעא

ת"א ויהי בנסעם. מגילת י:

בעל המורים

(ה) שם אחת ודברים. ב' הכא ואחד וכלים ודברים הרכה שהרכו לדבר הכלים הרכה: שפה אחת. בגימ' למן הקדש: (כ) בנסעם. פ' בנס' ככל וליקד בנסעם מן המחנה זה הוא שרשו ד"ל אותו סיוס פרו מההרי ס' משל ליתוק שטרם מן הספר *

רש"י

(כ"ה) (ה) שפה אחת. ל' ב הקדש: ודברים אחדים. כלו בעתה אחת ואחרו לא: זה המנו שצוה לו את העליונים נעלה לקרוע ונעשה עמו מלחמה. ל"ח על פני כל הארץ. ויחזו מחמות ויחיות שונות. וינסגו כל עם וכל משפחה במנהגים שונים. וי"ח גם דקדק גם דרשמה לא חייבה שקלים. וחס ארץ אחת תהא ותחייב כלים. חומר שאחרת שדקה ממנה. וכמו שיקרה בכל דוג ודוג. זה חומר הכבוד ויחמר פ' הן הם אחד וספה אחת לולם. זה המלך לעשות. וזהו לא יכלו מהם כל אשר יחוו לנפוח. מירוש השם באת ארץ שם עם אחד וספה אחת לולם. והם משתפשים בעלם אחת ורשע אחד לולם. ואשר יעו מנהיגים יעשו כלם. וזהו זה

שפתי חכמים

מלפני ככל על פני המים שפתי חכמים: ב' ד"ל פי אחר הים לא היה שפה אחת דמה לכל מורים וכלה' נכרה העולם כדפריש' ל' לטיל בדפריש כדאשתי כפסוק ויחמר הארץ וזהו כנסת זוג' וא"כ פ"כ סיה ל' הקודש אחוה לשון וק"ל: ד' דלפי פ"י ראשון קשה א"כ ה"ל בדברים אחדים מ"ה לקטר ד"ל כו' וזה קשה ה"ל ודברים אחד מכו אחדים מ"ה פ"י ד"ל כו' ה"ל כדברים אחדים לו מתחברות מתחברות כשם ששעה בימי המבול כדורו ונעשה לו סמוכות

ענין דוד

(ה) יהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים. כנה כל הארץ (ה) כי ימים ההם שפה אחת. ואף ששפה אחת יש לדברים שונים. בענין שפה מברכים כסגנון זה ובניו אחרים מברכים כסגנון אחר. אבל אלא סקנון הזה לא היה שום שוני לשון ולא שוני דבור. רק שפה אחת ודברים אחדים לאיינע שפראכע אונ איינע ווארטן. והכסוי כולם לעשות עיר ומגדל ולהיות מקובלים יחד. והיו האנושים כאלה חרובו האנושי מתעורר אצלם שלא היו עדיין חייבים כלים. לפי שהקב"ה שאל יצוהים לכוונת העיר והמגדל כאשר החלו לעשות ועלו אחר כך כדעתו בדלות על להשפית. והיחייב כל המלך בלו כלים כפי ארצו. בעבור שהיה כל הארץ נשפחה כמו כדור המגדל. ויחזרו כלם מן הארץ כפי הגויה

פירוש הדרת אליהם

ובבאי וענעו ווארין צו שיד ריא פעלקער אויף דער גרד נאך דעם מבול: (א) ויהי אונ עם איז גינען כל הארץ ריא נאנצע נועלם שפה אחת איין לשון ויזא האבין אלע נירעם אויף לשון הקודש ודברים אחדים אונ איינציגע רייד. ורש"י שרייבט ויזא וענעו ניקומען איין איין עצה אונ האבין גינאנט ער איז גיט באגלייבט ער נאל ויה אויס

ספר הישר

ספר הישר
און דער מלך האם לעשיקט קנעכט ויזא ואלין איין דער שפתי וזכר ווא אבנים איז אונ וי: ואלין איים בריינגען צום מלך נועם ער איים הרגנו. דאקאלס איין דיא צייט וואס אנגוי האם נירעם דעם מלך. איז איליעו דער קנעכט פון אבנם גינען פ' יום דעם מלך אונ ער האם נירעם ויזאס אנגוי האם גינעבין אעצה צום מלך אונ האם דער מלך האם לעשיקט איין דערשפתי מען נאל צו איים בריינגען אבנקיען ער נאל איים הרגנו. איז איליעו דער קנעכט גינעבין צו אבנקיען. אונ ער איז נעקניגען צו אבנקיען פריער פאר די קנעכט פון מלך. אונ ער האם גינאנט פ' אבנקיען לעשוויגס אבנקיען נוארום בארד וועלן קומען די קנעכט פון מלך נייא ואלין דיה בריינגען צום מלך אונ נאל דיה הרגנו. אונ אבנם איים נעקניגען צו גיט אונ צו זיין וזהו שם אונ דארט האם מען איים פעהאלטן איז ער נירעפעט גינאירין פון נפרוד. די קנעכט פון מלך נענען נעקניגען צו אבנקיען איין אשכונ אונ האבין אונ גיט גינאירין. ויז האבין איים נעקניגען איין מלך אבנקיען אונ האבין איים גיט. געשנען. נענען ויז נעקניגען נצריק אונ מלך אונ האבין איים גינאנט אבנקיען איז נישא מיי נעקניגען

אונ דער מלך האם לעשיקט קנעכט ויזא ואלין איין דער שפתי וזכר ווא אבנים איז אונ וי: ואלין איים בריינגען צום מלך נועם ער איים הרגנו. דאקאלס איין דיא צייט וואס אנגוי האם נירעם דעם מלך. איז איליעו דער קנעכט פון אבנם גינען פ' יום דעם מלך אונ ער האם נירעם ויזאס אנגוי האם גינעבין אעצה צום מלך אונ האם דער מלך האם לעשיקט איין דערשפתי מען נאל צו איים בריינגען אבנקיען ער נאל איים הרגנו. איז איליעו דער קנעכט גינעבין צו אבנקיען. אונ ער איז נעקניגען צו אבנקיען פריער פאר די קנעכט פון מלך. אונ ער האם גינאנט פ' אבנקיען לעשוויגס אבנקיען נוארום בארד וועלן קומען די קנעכט פון מלך נייא ואלין דיה בריינגען צום מלך אונ נאל דיה הרגנו. אונ אבנם איים נעקניגען צו גיט אונ צו זיין וזהו שם אונ דארט האם מען איים פעהאלטן איז ער נירעפעט גינאירין פון נפרוד. די קנעכט פון מלך נענען נעקניגען צו אבנקיען איין אשכונ אונ האבין אונ גיט גינאירין. ויז האבין איים נעקניגען איין מלך אבנקיען אונ האבין איים גיט. געשנען. נענען ויז נעקניגען נצריק אונ מלך אונ האבין איים גינאנט אבנקיען איז נישא מיי נעקניגען

דְּבַבְדָּ וַיְתִיבוּ תַמָּן :
 וַיֹּאמְרוּ גַבְרָה לְחִבְרִיָּה
 הֲבֵנוּ נִרְמִי לְבָנִין וְנִזְקְדִינוּן
 בְּנוֹרָא וְנִתְּתָה ? הֲוִן
 לְבִנְיָתָא לְאִבְנָא וְחִיבְרָא
 הִתְּתָה לְהוֹן לְשִׁיעִי : ד וַיֹּאמְרוּ
 הֲבֵנוּ נִבְנִי קְרָתָא
 וּמְגִדְלָא וְרִישֵׁי מַטֵּי עַד
 צִיתָ שְׁמִיָּא וְנַעֲבִיד קְנָא
 שׁוּם דְּלִמָּא נְתַבְדַּר עַל
 אִפְּי כַּל אֲרַעָא : ה וְאִתְּגַבֵּי
 יִי ? אִתְּפָרְעָא עַל עֹבְדֵי

ת"א טבר . שבת ק"ג : סוף כנה . מגילת
 עבודת כוכבים יט חולין ט : ועשה
 ט . מסנהדרין קט : וירד סי . מסנהדרין ט : ט

בְּאֶרְץ שִׁנְעָר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם : ד וַיֹּאמְרוּ
 אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הֲבָה נִלְבְּנָה לְבָנִים
 וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרְפָה וְתִהְיֶה לָהֶם
 הַלְבְּנָה לְאֶבֶן וְתִחְמָר הִנֵּה לָהֶם
 לְחֹמֶר : ד וַיֹּאמְרוּ הֲבָה | נִבְנֶה לָּנוּ
 עִיר וּמְגִדָּל וְרִאשֵׁי בְּשָׂמִים וְנַעֲשֶׂה
 לָנוּ שֵׁם פִּן־נְפוּץ עַד־פְּנֵי כָל־הָאֶרֶץ :
 ה וַיִּרְדַּ יְהוָה לִרְאֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־

בער המורים

בכנסת מקדש סנסמו מקדמונו של עולם : (ג) איש אל רעהו הכה . ס"ת שלום מפני שלום יחידה סיהם להם חסרו : לאכן . ב' במס' סבל ויורד וימת לבו בקרבנו והוא היה נלחן מימה אף כאלו מימה שיותר היה קשה להם מן המות כשנפלה לבנה מן המגדל :

שפתי חכמים

רש"י

ה דכשכל זה נספו שהרי כתיב אח"כ וימלאו בקעה משפט דמתחילה בקשו זה : ו יי"ל דבוכחתו מדבחיב חזרו ונגלה שם שפחה אשר לא ישמעו איש שפת רעהו והתם ע"כ י"ל שפי' אומה באומה דלי שפת רעהו ממם נמלא שיוצר מז' לאומות הם אלא ע"כ י"ל אומה באומה והם קלי אויבתו איש אל רעהו ללעול ע"מ ללעול ג"כ פירושו כן וללא כפי' הולא"ם שפי' כי העשה היתה בין האומות לא בין איש לרעהו : ו ז' וקלי דוקא אמלת עיר שכתוב לפניו אבל לא קלי אמלת דר"ל סותר זה מה שפירש ללעול שהרי לעיל פי' ודברים אחרים בלא בעלם

למעלה ויהי מושכם וגו' הר הקדש ונסמו ומס לתור להם מקום ה להחזיק את כלם ולא מלאו אלא שנער : (ג) איש אל רעהו . אומה לאומה ו מזרים לכוש וכוש לפוט ופוט לכנען : הבה . הזמניו עממכם . כל הבה לשון הזמנה הוא שמכניס עמנו ומתחברים למלחמה או לעשה או למשא . ובה הזמניו אפקרלי"ר בלען (בערייטען ארויטען) : לבנים . שאין אכנים בבבל שהוא בקעה : ונשרפה לשרפה . כך עושין הלכנים שקורין טוול"ם (אגעל דלכשטייטע) שורפים אותן בכבדן : עלניו שום מכה להפסידו ז' מלאן : (ה) וירד ה' לראות . עיני דור הפלגה

לחמר . לעוה הקיר : (ד) פן נפוץ . שלא יבא לא הולך לכך אלא בא ללמד לדיינים שלא ירששו

החלם לעשות . כלומר עתה החלו לעשות הכעס ועדיין לא הם עונו . אבל אם איתכם כעושים לא יבצר מכם לעשות כל הפשעים שגזרו"ם אשר חמו בכעשתם . ובה אחרים ויחייבו כלים ולכני לא

פירוש לתורה אלהים

בְּקֶעֱת בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר אֹנֵי הָאֲבִין יִגְוֹנְעֵן אֲמָאָהֳלֵי אִין לֹאֲנֵן שִׁנְעָר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם אֹנֵן אֲנֵן הָאֲבִין וַיִּהְיֶה דְאֲרָטוֹן בְּאֲנֵעֲצִים : (ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֵל רֵעֵהוּ אֹנֵן וַיִּיא הָאֲבִין יִגְוֹנְעֵן צוּם אֲנֵרְעֵרין הִתְּתָה בְּרִייתֵי אִיִּיה אֵן יִבְבְּנֶה לְבָנִים לְאִמִּיר מֵאֲבִין צִינְעֵל וַיִּשְׂרַפָּה לְשָׂרְפָה אֹנֵן לְאִמִּיר וַיִּיא בְּרַעֲנֵן צוּ אֲפִאָרְבָּרְעֵנוּגֵן . ורש"י שְׂרִיבְתָה דְרוּם הָאֲבִין וַיִּיא גִּימְוִזֵּם מֵאֲבִין צִינְעֵל נוֹאֲרוּם דְאֲרָטוֹן אִין קִיין שְׂמִינְעָר גִּינְעֵן עִם אִין אֲנֵרְיִקְעָר פְּלֹאֲץ גִּינְעֵן וְתִהְיֶה לָהֶם הַלְבְּנָה לְאֶבֶן אֹנֵן עִם אִין צוּ וַיִּיא גִּינְעֵן רִיא צִינְעֵל אִיִּיה דְעֵם אָרַם פִּון שְׂמִינְעָר וְתַחַרְרָ אֹנֵן דָּאֵם לִיִּים הִתְּתָה

הם ללעול ע"מ ללעול ג"כ פירושו כן וללא כפי' הולא"ם שפי' כי העשה היתה בין האומות לא בין איש לרעהו : ו ז' וקלי דוקא אמלת עיר שכתוב לפניו אבל לא קלי אמלת דר"ל סותר זה מה שפירש ללעול שהרי לעיל פי' ודברים אחרים בלא בעלם

הישר

אֲבָרְם . תאם אבָרְם יִגְוֹאֲמֵן צוּ וַיִּין פִּאָטְעָר וְתָרַח דוּ וַיִּישַׁם דָּאָה אִין דְּעַר קְלָה וַיִּישׁ מִיָּה בְּרַגְלָן . אִין מִיָּה אֲנֵה מִיר נִאֲלִין אֲלֵעֵ אֲנֵרְיִיִּסִין פִּון דְעֵם לֹאֲנֵן אֹנֵן מִיר וְעִלְיִן גִּינֵן אִין דְעֵם לֹאֲנֵן בְּעֵנֵן . וְעִלְיִן מִיר גִּינְעֵטְעֵם וַיִּעִרִין פִּון אִישׁ . וַיִּאֲרוּם

אִישׁ נִשׁ , דְּעִרְוִיִּילֵי אִין גְּעִשְׂמִילֵי יִגְוִאֲרִין דְּעַר בְּעֵם פִּון קְלָה אֹנֵן עַר תֵּאֵם שׁוֹיִן פִּאָרְעֵסִין דְעֵם בְּאֲנֵעֵן הַלִּים , אֲבָרְם אִין גִּינְעֵן פְּעִהֲלִיִּין בִּי נַח אַחֲרֵשׁ , אֹנֵן תְּרַח אִין גְּעִקְשֵׁעֵן צוּ נַח אִין דְּעִרְשִׁיִּילֵי עַר וַיִּיא דְאֲרַם וְעָהָן וַיִּין וְעָהָן (חק לישראל ע"מ)

הַמְנַדֵּל אִשָּׁר בָּנּוּ בְּנֵי הָאָדָם :
וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וְשֵׁפֶה
אֶחָת לְכֻלָּם וְזֶה תְּחַלֵּם לַעֲשׂוֹת
וְעַתָּה לֹא יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אִשָּׁר

רש"י

שפתי חכמים

הגדון עד סורלו ויבטו. כדברט רכי תנחומא: בני האדם. אלא בני מי שמה שני חמורים וגמלים אלא בני אדם הרחשון נכסה את הנוצה ואמר האשה אשר נתתה עמדי אף אלו כשו כנוצה למרוד במי שהשפיעם נוכה ומלטס את המכול: (ו) הן עם אחד. כל עובדו ויש עממן טעם אחד הם וזוהי אחת כלונס ודבר זה החלו לעשות: החלום. כמו אמרם עשותם מ בחמיה. יבצר לטון מניעה כתרטמו ודומה לו יבצר

אחת וכו' ומשמע כדי למרוד בהקדים בני המגדל וכלן פי' שלא יבוא עלינו כפי' אלא ודלו זה קפרי אמלת עיר: (י"א) פי' שהוא עשם על המגדל אלא יבוא. עליהם שום סכר להסיע יעלו במגדל לרקיע ללחוס בגד הסי' וכו' ללסון סכר שרץ לעשות סמוכים לרקיע וכו': ח פי' שהוא מקור והכניו כל על הפועל כי אמרם הוא כמו אמר הם עשותם כמו עשות הם אף כהן החלום החל הם: וכו' לא תמנע מהם זאת המחשבה והלא אהמט נרדה ונגלבל שפתם וגו' ובהכרח שתמנע המחשבה אבל

ח להתחיל הם לעשות: לא יבצר מהם וגו' לעשות.

ענין דור הפלגה

גדולים ולמרוד בה' כאשר חלטה כיון שהיו והומדל [כמו שאמרו חז"ל געשה פי' כדלסו ויחון חרבו בידם ותעשה עמו מלחמה ועוד דברים כאלה] ולכן חקן הקב"ה הדברים בהחלום ככדי להענינם יותר:

אחיו. וכן אמר ויפן ה' אותם משם ע"פ כל הארץ ויחללו לבנות סביר. ותלח יחמו ויחמו ע"י. כי כל שכן מומה. מורה על מחשבת רשע גדולה. והודיעה סתורה שהסגפיים הלאו יחמו לעשות פשעים שלא יעקרו להענינם יותר:

פירוש לתורת אלהים

אנויב אונ דער נאך איי ער גיווען אכפוי מוכה ער האט אפגעלייקונט די מוכה אונ האט גיואנגט דיא אשה וואס די האקסט מיר גינעבין זיא האט מיה אנגירעט איך זאל עסין פון זעם עץ הרעת אזוי דיא דאוניגע זענען אייך פפוי מוכה מורד צו זיין איין הקב"ה וואס ער האט זיי גיטאהן מוכות אונ האט מוכ' גיווען פון דעם מכול: (ו) ויאמר יי אונ נאם האט גיואנגט זן זעם איד איין פאלק בלוקר נאר דיא גוטע מרה איז פאר האנדן מיט זיין וואס זיי זענען איין פאלק ושפה אחת כלבם אונ איין לשון איז צו זיין אלע ויה תהיה גישות אונ דאס האט גורם גיווען וואס זיין האבין אנגעהויבן צו מאהן צו באהען אמאנרעם זשה אונ אצינד לא יבצר מהם זאל דען גיט פאר מיטוען וערדין פון זיין כל אשר יחמו לעשות וואס זיין האבין

אונ דעם מארעם, ורשי שרייבט דרום שמיזי דאס לשון וינרד וי לראותו צו לערנען דיא דיינים זיין זאלין גיט שולדיג מאכין דעם וואס זוערט גמשפט גיין זיין זעהן אונ פאר שמיין רעכט אויב קען דארף אים שולדיג מאכין אשר גנו בני האדם וואס דיא קינדער פון דיא מענטשין האבין גיבאהעט, ורשי שרייבט וואס דארף דער פסוק זאגן דיא קינדער פון מענטשין נעמיס דען קינדער וואלש איד גימינגט זיין זענען ברוקר וואלש איד דען גיקענט זאגן אז זיי זענען קינדער פון אייזלין אדער פון קעמלין נאר דאס מיינט דער פסוק זיין זענען דיא קינדער פון אדם הראשון ברוקר זיין האבין גיטאהן אזוי ווי אדם הראשון ווארום צו אדם הראשון האט נאם גיטאהן אמוכה אונ האט צו אים פאשאפין

ספר הישר

בגנו, איין זעג האבין זיין גיטראפין די שפיאט תנן, אונ זייר זיין האבין גינעזן אז די שפיאט תנן איז מיט גושע פעלדער אונ געקראכער ארום שפיאט, אונ עם איז דא זענג פלאץ פאר זייערע אלע מענטשין זיין זאלין זיך דראסין גענעצין, זענען זיי אלע געברייבען וואונגען אין תנן, זיי מענטשין פון תנן האבין גינעזן אז נאם איז מיט אברקען, אונ ער איז גוט צו אלע מענטשין. האבין זיך פריעט צו אברקען פיל מענטשין פון תנן, אונ זיבירטם האט זיין גייערונט מוכ' אונ ער האט זיי גילערינט זיין זיי זאלין דינען נאם, אונ אברקם איז גיווען אין תנן דברי יאקב, און סוף דברי יאקב האט נאם זיבירט צו אברקען זעם זיין זאלין זיבירט אונ גיי מיט איר אין דעם ריאט בגנו אונ זיין זאלקס וואהנען אין דעם זיאנד בגנו, דארט זעל איך

ניארום די וועסט אידק אמאנה אריין פאלין און זיינע הענט אויב די וועסט גיט אנטלויפן, אונ דארט אין בגנו וועסטו דינען דעם נאם וואס האט דיה געשאפן אונ וואס ער האט דיא גינעזע וועלט פשאפן, וועט דיר גוט זיין, אונ פארלאזן דיא גרויסקייט וואס גמרוד גיט דיר גארום דאס אלץ איז נאר גיט ווערט, כל אונ זיין ויהוה שם האבין איך גיפעטן מרה זאל פארלאזן דיא זיאנד אונ זאל גיין אין בגנו, אונ האבין גיואנגט צו אים אלע רייד פון אברקען זענען אסת דראקסט אים פאלקין, מרה האט אזוי גיטאהן איז ער האט גענוקען זיין ויהוה אברקם אונ זיין אייניקלה לזט וואס ער איז גיווען דער ויהוה פון תנן, אונ זיין שגור שפה דיא ווייב פון אברקען אונ אלע זיינע שטוב מענטשין אונ זענען ארום געזאנגען פון בקב' זיי זאלין גיין אין זיאנד (חק לישראל ע"ט) (ח"א)

יזמו לעשות: ה הבה נרדה ונבִלֵה
 שם שפתם אשר לא ישמעו איש
 שפת רעהו: ה ויפִן יהוה אתם
 משם על־פני כל־הארץ ויחדלו
 לבנות העיר: ט על־כן קרא שמה
 בבל כי־שם בבל יהוה שפת כל־
 הארץ ומשם הפיצם יהוה על־פני

למעשה: י הכו נהגה
 ונבִלֵה תמן לישנהו
 דלא ישמעו אנש לישן
 חברה: ה וכדר יי ותהו
 מתמן עד אפי כד ארעא
 ואת־מנעו ממִמְנֵי
 קרְתָא: ט עד כן קרא
 שמה בכד ארי תמן
 כִּבְבַל יי לישן כל ארעא
 ומתמן בדרינון יי עד

ת"א הנה גודל: מגולס ט מסיבוי לה:
 ויפן ה' טס ק: כבל: טס פד: י כו:
 טס ובל: טס קט: ומסס הפילס: טס קט: ט

בער המורים

(ח) ויפן: ג' כמס' הנה ואירך ויפן הטס ככל ארץ מורים. ויפן הטס מעליו נבי שול. וז"ש חול' ראיין אנשי מגדל ואנשי
 מורים לפרעותו אי' ואלו נפוטו מן המגדל ואלו ממורים וזכו ויפן הטס מעליו: ויחדלו: כ' כמס' הנה ואירך ויחדלו הקולות
 רש"י

שפתי חכמים

זו אפטר כפרס בנימוחא סהרי בלחית נמנע מנח: י (גור ארום)
 דלכ"ה הנה ספיוחא לטון סומנה ליל הכרי כדר סכל מוכן לסנין
 יח: כ' כלומר אל תחמר מדכתיב ויכלס כה"א ולא כתיב ויכל
 ודחי לטון רבים הוא אלס הכרי הוא כמו נפלה שטע"פ שכבוש
 כנ"ן מ"מ אינו נטון רבים אלס נטון הוא ס"ה הפסל והס"ה
 הוא כ"ה הנקבה ולא סהנו"ן הוא נפעל לרבים א"כ ה"ג יומא
 הכי לכך פוסק וס"ה אחרונה כ' כלומר ללא דמי מלת ויכלס
 למלת ויפסל אלס הכרי הוא כללו כתיב ויכלס כלל ס"ה סהול ל'
 רבים וס"ה אחרונה כ' והס"ה סהנו"ן של ויכלס הוא ס"ה
 הרבים מדכתיב כהר הכי כי טס כלל אי' שפת כל הכרן של
 דככלס לאו נטון הפפעל הוא אלס הוא נטון הרבים ודוק' יל.
 ודלא כפירוש הרב"ם ספי' כי חין טעם נומר נרדה ויכלסל שנים
 שלס נכלל נוסנס בעבור הידיה: כ' דלכ"ה אלס מפני שלס חין
 מכוניס אחד לטון חכיוו חדלו כמס' א"כ לונס נפוטו ולא חין
 דריס יחד ארע"ג שאין אחד מוכן ל' האחר אלס מפני שפסל

רוח נגידים (תהלים עו): (ו) הבה נרדה. כבית דינו
 נמלך מענותותו יתירה: הבה. מדה כנגד מדה הס
 אמרו הנה נכנה והוא כנגדס מדד ואמר י' הנה נרדה:
 ונבבלה. ונכלכל נטון משמע בלטון רבים וי"ה אחרונה
 יתירה כ' כה"א של נרדה: לא ישמעו. זה שאל כלכנה
 (זה מבוא טיט וזה עומד עליו ל' ופוטע את מוחו:
 וזה ויפן ה' אותם משם. כבוה"ו מה שאמרו טן
 נפון נתקיים עליסם הוא שמשם שלמה (משלי ו) מגורת
 רשע הוא תבואתו: (ט) ומשם הפיצם. למד שאין
 להס חלק לטוה"כ וצ"ו אי' חן קשה של דור המבול או של
 דור הפלגה אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד בעיקר
 להלחם בו ואלו נטטפו ואלו לא נכדדו מן העולס אלס
 שדור המבול היו גולגיס והואה מריבה כוניהס לכך נכדדו אחר

לקומים על התורה

(ו) הבה נרדה וגו'. תקדוש ברוך הוא מיט ויבעצוב
 מלכאבים ונאם ונענע ארום דעם פסא הפבור
 נענעו נאראם נעקומעו אונ האבין פארמישט וייער שפראך
 אויף ויבעצוב ערלי' שפראכין, אונ נענעו פאלד צו טייטש
 גינוארין אויף ויבעצוב טייל זייא זאלן ווערן ויבעצוב
 פערלעקער, ועדער פאלק זאל האבין זיין שפראך מיט זיין
 שריקט צום שרייבין אונ אויף ועדער פאלק האט גאט
 גיבען פאלאך ער זאל זיין אשר ואעלעצערן אויף זייא.

פירוש פתורת אלהים

גימטראכט צו פאקח: (ו) הבה בריים אייה אן.
 ורש"י שרייבט פקחת זיין ענות האט ער ויה
 פארמאטן מיט זיין בית דין שד מעלהו נרדה
 לאמיר זיה אנגעפלעקט וינבה שם שפסח לאמיר צו
 מישיין וייערע לעפצין דאס הייסט וייער לשון
 אשר לא ישבעו איש שפת רעהו אז זייא זאלין גיט פאר
 שמיין איינער דעם אנדערענס לשון. ורש"י
 שרייבט אז איינער האט גינאנט צום אנדערין ער זאל אים
 נעבין אציגעל האט ער גיט פארשטאנען
 ונאם ער זאגט אונ האט אים גינעבין ליים האט ער זיה דער
 גינעקט אויף אים אונ האט אים גינעקט אויף אים אונ האט אים
 גישפאלטין זיין מוח: (ח) ויפן יי אותם משם אונ גאט זייא
 פון דארטין פאר שפריים אויף נאר
 דער וועלט, ורש"י שרייבט זייא האבין גינאנט ופן גינאנט
 שפריים ווערן זיין אויף זייא מקנים גינוארין אונ זענען פאר
 שפריים אונ אויף זייא פסקן ונאם שלמה המלך האט גינאנט
 ומגורת רשע היא תבואתו דאס אז
 מימיש דיא פארקט פון דעם רשע דאס הייסט פאר דעם ונאם
 דער רשע פארקט זיין דאס קומט אויף אים ונחלו
 בנות העיר אונ זייא האבין פאר מיטען צו פאקען דיא
 שטאט: (ט) ער כן דרום קח שמה ככל האט ער
 גירופין דעם נאמען פון דעם טאהר בכל כי שם כל
 על פני כל הארץ ויפסל האט גאט פאר מישיט דאס לשון פון
 אלע מענטשין פון דער וועלט ויפסל: יי ער פני כל

ספר הישר

דיה בענטשין אונ איה וועל מערין דייעע קינדער זיי זאלין זיין אזוי פיל
 ווי די שטעט אין היקעל אונ די וועסט דארט (ח"א)

כִּלְהֲאָרְץ: פִּי אֵלֶּה תוֹלְדֵת שְׁמִם
 שֵׁם בְּךָ-מֵאֵת שְׁנֵה וַיּוֹלַד אֶת-
 אֲרַפְכְּשָׁד שְׁנַתִּים אַחֵר הַמַּבּוּל:
 וַיְהִי-שֵׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-
 אֲרַפְכְּשָׁד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שְׁנֵה וַיּוֹלַד
 בָּנִים וּבָנוֹת: ס י וַאֲרַפְכְּשָׁד חֵי
 חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שְׁנֵה וַיּוֹלַד אֶת-
 שָׁלַח: י וַיְהִי אֲרַפְכְּשָׁד אַחֲרֵי
 הוֹלִידוֹ אֶת-שָׁלַח שְׁלֹשׁ שְׁנִים
 וָאַרְבַּע מֵאוֹת שְׁנֵה וַיּוֹלַד בָּנִים
 וּבָנוֹת: ס י וַשָּׁלַח חֵי שְׁלֹשִׁים שְׁנֵה
 וַיּוֹלַד אֶת-עֵבֶר: טו וַיְהִי-שָׁלַח אַחֲרֵי
 הוֹלִידוֹ אֶת-עֵבֶר שְׁלֹשׁ שְׁנִים

אפי כל ארעא: י איון
 תולדת שם שם פר מאה
 שנין ואוליד נת ארפכשד
 תרפין שנין בטר טופנא:
 י נתא שם בטר דאוליד
 נת ארפכשד חמש מאה
 שנין ואוליד בנין ובנין:
 י וארפכשד חיא תלתין
 וחמש שנין ואוליד נת
 שלח: י נתא ארפכשד
 בטר דאוליד נת שלח
 ארבע מאה ותלת שנין
 ואוליד בנין ובנין:
 י ושלח חיא תלתין שנין
 ואוליד נת עבר: טו נתא
 שלח בטר דאוליד נת

עבר

תולדות אהרן

אלס תולדות סס . טס סס :

בעל השורים

וסכר מלמד טפף אלז נדונו בקלות וכרד: (י) שחיס סכא וולדך שחיס לפני טרעש שנס כמטול סיס רעש גדול:
 רש"י

ודברים אחרים. למדת שטאוו הממלוקת וגדול הטלוס: (י) שם בן מאת שנה. כסאוליד סת ארפכשד
 לקומים על התורה

אז עס אזי גיוען אבדל עוושען דיא מלאכים ועדער
 מלאך אויף נעלכע פארק ער נאל גינעלטיגען אונ גאט
 קאם גענוקען פאר זיין חלק אברקס מיט זיגע מינער.
 אונ פון דארט קאם זייא גאט פארשפרייט אויף דיא
 גאנצע וועלט:

האבין אפילו גיט דעם חלק לעולם הבא. ורש"י שרייבט לאמיר זעהן וועמיס עבירה איז
 גרעסער פון דור המבול וואס זייא האבין גיט געטראכט מלחמה צו האקטין מיט וזשי צו פון
 דור הפלגה וואס זייא האבין יא מורד גיוען אין השם והבדל מלחמה צו האקטין מיט אים איז
 דאך גטוואי די עבירה פון דור הפלגה גרעסער זענען פארט דיא דור הפלגה גיבליבן לעבין אונ
 דאס דור המבול איז פארלענדט גינארין דער תירוצ איז דאס דור המבול זענען גיוען גולגנים
 אונ בעלי מחלוקת דריבער זענען זיי פארלענדט גינארין אבער דער דור הפלגה האבין גיהאט
 אהדות אונ שלום דריבער זענען זייא גיבליבן לעבין פון דאנען לערנען מיר אז מלחוקת איז
 שלעכט אונ שלום איז אגרויסע וואו: (י) אלה תולדות שם דאס זענען דיא קינדער פון שם:

ספר הישר

אויפן שטעטלעך זיין גיזאהרט, אונ גאט איז גינען גינארין
 צו אברם אונ קאט גינאנט צו אים דיא לינד וועל איה
 (חק לישראל ע"ט) (ד"א) 8 16

וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים
וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי־עֹבֵר אַרְבַּע
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־פִּלֶג:
י וַיְחִי־עֹבֵר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פִּלֶג
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי־פִלֶג
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־רְעוֹ:
יט וַיְחִי־פִלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רְעוֹ
תִּשְׁעַ שָׁנִים וּמֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד
בָּנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי רְעוֹ שְׁתַּיִם
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־שְׂרוּג:
כא וַיְחִי רְעוֹ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שְׂרוּג
שִׁבְעַ שָׁנִים וּמֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד
בָּנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־נְהוֹר: כב וַיְחִי שְׂרוּג
אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נְהוֹר מֵאוֹת
שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי
נְהוֹר תִּשְׁעַ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־תְּרַח: כג וַיְחִי
נְהוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תְּרַח תִּשְׁעַ־עֶשְׂרֵה
שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי

עבר ארבע מאה ותלת
 שנים ואוליד בניו ובניו:
 ט ויחיא עבר תלתין
 וארבע שנים ואוליד ית
 פלג: י ויחיא עבר פתר
 דאוליד ית פלג ארבע
 מאה ותלתין שנים ואוליד
 בניו ובניו: יי ויחיא פלג
 תלתין שנים ואוליד ית
 רעו: יט ויחיא פלג פתר
 דאוליד ית רעו מאתן
 ותשע שנים ואוליד בניו
 ובניו: כ ויחיא רעו תלתין
 ותרתין שנים ואוליד ית
 שרוג: כא ויחיא רעו פתר
 דאוליד ית שרוג מאתן
 ושבע שנים ואוליד בניו
 ובניו: כב ויחיא שרוג
 תלתין שנים ואוליד ית
 נהור: כג ויחיא שרוג פתר
 דאוליד ית נהור מאתן
 שנים ואוליד בניו ובניו:
 כד ויחיא נהור עשרין
 ותשע שנים ואוליד ית
 תרח: כה ויחיא נהור פתר
 דאוליד ית תרח מאה
 ותשע עשרי שנים ואוליד
 בניו ובניו: כו ויחיא תרח

פירוש לתורה אלהים

(כד) ויחי נהור תשע ועשרים שנה אונ נהור האם
 גילעקט בניו אונ צוואנציג נאחר ויולד את תרח אונ
 האם גיבארין תרח: (כה) ויחי נהור אברי הולידו את
 האם גיבארין תרח: (כז) ויחי נהור אברי הולידו את
 ספר הישר
 אבדם מיט זיינע אלע מענטשין האפין צעוואנקט אין
 פלגן. נאר תרח אונ נהור אונ לזט דער זיתן פון הרן
 האפין צעוואנקט אין הרן. אין פינגף יאחר לשפעטער אין
 זעבין צו דיר אונ צו דינע קינדער. אין דריי יאחר לשפעטער
 ויחיא אבדם האט צעוואנקט אין פלגן אין גיבארין.
 ער האט גילעקט בניו הונדערט מיט פוקציי יאחר. אונ
 ויחיא
 ויחיא לויטראל צייט

שבעין שני ואליד נת
 אברם נת נחור נת הן
 ב ואלן ותולדת הנה
 פרח אליד נת אברם נת
 נחור נת הן ותנו אליד
 נת דום: ב ומית הן
 על אפי פרח אברו
 בארע גלדוניה באורא
 דכמדאי: כו ונסיב אברם
 ונחור דהן נשין שום
 אמת אברם שרי ושום
 אמת נחור סלקה בת
 הן

תרח שבעים שנה ויולד את-
 אברם את-נחור ואת-הן:
 כ ואלה תולדת תרח הוליד
 את-אברם את-נחור ואת-הן והן
 הוליד את-לוט: כג וימת הן על-
 פני תרח אביו בארץ מולדתו באור
 כשדים: ספסור כס ויקח אברם ונחור
 להם נשים שם אשת-אברם שרי
 ושם אשת-נחור מלקה בת-הן

בעל המורים

(כט) טרס . ב"ת כ"ט כ"ג . טווא כנ"ג יכס ו סיא רמס לפס פלח"ל יכס ו טרס :

שפתי חכמים

רש"י

פס"ר כ"ט: ב לטו לפס דמס סכחו סתים אחר המכל קלי אוילד את סרפכסד וגס קלי חסס כן מחס סנס: סכ"י אכ"ו (ב"ר) ו"ל י"ח ספ"י אכ"ו מת סקבל חס על אכרס כט לפני נמרוד על סכחת את ללמוי וסליכן לככא האס וסרן יוסב וסומר כלטו אס אכרס טנא אס חסלו וסא נמרוד טנא ארי חסלו יכסילל אכרס חמרו לו להרן חסל מי חסה חמר להס הן חסל אכרס אס כסליכוו לככא האס וסרף וסו אור כסרס וסמחס פירס אור כקסס וכן (יסמיה כל) כלחויס ככדו ס"ו סן פירוש לתורת אלהים

הן אונ קעכקסער: (כ) ותי תרח שבעים שנה אונ
 תרח האם גילעקמ זיבעציג יאהר ויולד את אברם
 אונ ער האם גיבארין אברם אונ נחור אונ הן
 (כ) והן אונ הן האם גיבארין לום: (כג) וימת הן
 על פני תרח אביו אונ הן אונ גישטארבין פאר זיין
 פאטערס לעבין בארץ סוודטו אין דעם לאנד פון
 זיין גיבירט באיי כשדים אין דעם סאהל פון כשדים .
 דש"י שרייבט פרח האם גירם גיווען וואס הן
 אונ גישטארבין ווארום פרח האם גיבלאנט פאר
 גמרוד וואס אברם האם צו פראכן זיינע עלמים
 קאמ נמרוד גיהייסין סען ואל אים אריין ווארפין
 אין קאלף אויבין אונ הן אונ גיוועסן פון ווייסן
 אונ האם נף גישטארבט אין הארצען וועט אברם
 גיצול ווערין פון דעם פייער וועל איה האלטין
 מיט אברם אונ אז אברם וועט גיט גיצול ווערין
 וועל איה האלטין מיט נמרוד אונ דער נאה אז
 אברם אונ גיצול גיווארין האם סען אים גילעקמ

מיט וועקען האלסטו האם ער גיענטסערט איה
 האלמ מיט אברם האם סען אים אויף גיהייסין
 אריין ווארפין אין קאלף אויבין אונ ער פאר
 פרענט גיווארין ווייל ער האם פון תחלת אן גיט
 טאמין גיווען אין הקב"ה הייסט דאס אז פרח
 זאל גיט גיווען קלאגין פאר נמרוד וואלט דער
 צו גיט גיקוקען אונ דרום ווערט דאס אהם
 גירופין אור כשדים דאס איז שייטש דאס פייער
 פון כשדים: (כס) ויקח אברם ונחור להם נשים אונ
 אברם מיט נחור האבין גינוסען אז זיה ווייבער
 שם אשה אברם שרי דער נאמען פון דעם טייב פון
 אברם אונ גיווען שרי ושם אשת נחור מלקה אונ דער
 נאמען פון דעם ווייב פון הן אונ גיווען סלקה
 בת הן דיא סאקסער פון הן אפי סלקה הן אונ
 דער פאסער פון מלקה אונ דער פאסער פון
 יסקה . ורש"י שרייבט יסקה דאס איז סרה אונ
 פאר וואס האם סען זיא גירופין ויסקה דאס אונ

ספר הישר
 געקוקען זענען אהים מיט גרויס חסד . זיך אין ספסוקס
 יאהר שפעטער איז אברם צוריק געגאנגען אין תרח ווען
 דעם פאסער אונ דיא סאקסער אונ ער איז גיווען אין סען
 (הק לישראל ע"פ) (ח"א) 10 16

הָרָן אֲבוּהָ דְמִיִּיפָה
 וְאֲבוּהָ דְיִסְכָּה : ל וְתַתִּי
 שְׂרִי עֲקָרָה לִיתָּהּ וְדָדִ:
 ל וְדָבַר תַּרְחַת אֶת אֲבָרִם
 בְּרִיה וְתַת דּוּמַת בֵּר הָרָן
 בֵּר בְּרִיה וְתַת שְׂרִי
 פִלְתִּיהָ אֶתֶת אֲבָרִם בְּרִיה
 וְנִפְקִי עִמָּהוֹן מֵאֲרָא
 דְבִסְדָּאִי לְמִיָּל לְאֲרָעָא
 דְכַנְעַן וְאִתּוּ עַד הָרָן
 וְיִתִּיבוּ תָּמָּ: לִב וְהוּוּ יוּמִי
 תַּרְחַת מֵאֲרָן וְחַמְשַׁשׁ שְׁנֵין

תא 261 פסוק . מגילה ד : וספי פרי .
 יעמוס טז :

אֲבִי-מִלְכָּה וְאֲבִי יִסְכָּה : ל וְתַתִּי
 שְׂרִי עֲקָרָה אִין לָהּ וְדָדִ: ל וְיִתְחַ
 תַּרְחַת אֶת אֲבָרִם בְּנֵו וְאֶת לֹוט בְּרָן
 הָרָן בְּרָבְנֵו וְאֶת שְׂרִי פִלְתֵו אֶשְׁת
 אֲבָרִם בְּנֵו וְיִצְאוּ אֲהֵם מֵאֲרָד
 כְּשִׂדִים לְלִכְת אֲרָצָה כְּנָעַן וְיִבְאוּ
 עַד-תַּרְחַן וְיִשְׁבוּ שָׁם: לִב וְיִהְיוּ יוּמִי
 תַּרְחַת חֲמִשַׁשׁ שָׁנִים וּמֵאֲתָיִם שְׁנָה

שפתי חכמים

ב וְאִתְּ מַלְכֵי לְכַסִּי וְיִתְחַ מְלֵי נִפְקוּתָ בּוֹה שְׁמִי יִסְכָּה וְזִי שְׁמִי
 וְיִלְ דְּהוּכְתוּ מִמֵּה שְׁבַחְתוּ לְפָנֵי הָרָן מְלֵכָה וְחֵבִי יִסְכָּה וְאִבִּי הַקְּרִישׁ
 מוֹהַב כְּנִי הָרָן וְאִבִּי לְמַס לֹא מִנֵּה גַם שִׁרְשׁ שְׁבַח הַיִּל הַיִּתֵּה כֹּס
 הָרָן לְכִיִּם דְּיִסְכָּה וְזִי שְׁמִי דְשִׁרְשׁ כִּיִּבִּי לֹאִת כִּיִּם הוּא בְּנִי
 שְׁמֵהָ כְּמִינֵי יִסְכָּה וְקִיל . וְהָ דְשִׁרְשִׁי כִּסְסִי יִסְכָּה גִ' טַעְמִים מִשְׁמַשׁ
 דְּהִי מִיִּתְיֵבָה מִקְרִית . אִלִּי דְכִתְסִי כְּמִנְחָה כִּסְסִי בֵּן כִּיִּרִי וְמוֹרֵס
 דוֹרֵס גִ' טַעְמִים לְבֵן כְּהִיִּלִּם רְשִׁי וְהָ דְהוּסְרָף רְשִׁי עַל גִ'
 כְּמִנְחָה וְכַתְּוִד לִי נִסְיֹת מִשְׁמֵס דְקִיל לְמַס לֹא קִרְל אֲוֹתֵהָ כִּסְסִי הַעֲלֵס שְׁלֵה שְׁרִי . אִלִּא יִסְכָּה גִבִּי לִי נִסְיֹת שְׁמֵהָ לְשִׁן

רשי

(שם ח) מלכות כעטוי כל חור וכקס פמוק קרוי אורי :
 (כט) יסכה . זו שרה על שם שמוכה ב כרוח הקודש
 ושהכל סוכין כיפיה (ס"א כמו שנאמר ויראו אותה שרי
 קשה) . ועוד יסכה לשון נסיונות (וכן הוא בסנהדרין
 ל"ט להדיא) כמו שרה לשון שררה : (לא) ויצאו אתם .
 כנמלה וכח טוד לִי נסיונות משום דקיל למס לא קרל אֲוֹתֵהָ

דעת וקנים מבועלי התופעות
 אל צור חצבתם ולא סבת בור בקריה . ד"א אין לה עכשין
 יהיה לה לאחר זמן כראפרי' ותהר והלך זמרה וזרמה לוח
 וכל אשר אין לו ספוד וקשקשת ררשנין בכס' תלוי אוי ג' עכשיו
 ותהר גברל לאחר זמן :

פירוש לתורת אלהים

לשון קרען וייירי ויא האם געקוקם מיט רוח
 הקודש און ווי דער ניייר אימליקער האם געקוקם
 אין איר שוינקייט: (ו) ותיי שרי עקרה אונ שרי איז
 גינווען אעקרה אזי ג' ויר ויא האם גיין קינד
 גיהאם : (יא) ויבך תרח את אברם בנו אונ תרח האם
 גינוקען זיין וזהו אברם ואת יום בן בן אונ
 לום זיין וזהו דער וזהו פון הרן ואת שרי
 פלתי אשת אברם בנו אונ זיין לשונר שרי וואס יא
 אוי גינווען דאס נוייב פון זיין וזהו אברם ויצאו אונ
 ויא זענען ארויס גינאנגען תרח מיט אברם א"י

מיט זיין מיט לום אונ מיט שרי מאיר כליים אויס דעם
 לאנד כנען ויבואו עד תרו אונ ויין זענען גיקוקען בוי
 הרן וישבו שם אונ ויין האבן זיה דארטין
 באוועלט : (כ) ויהי אונ ויין זענען גינווען ופי
 תכה דיא ויהרין פון תרח חמש שנים וימתיס שנה
 צווייט
 הוינדערט מיט פינף יאהר נפת תרח בחר אונ תרח
 איז גישטארבן אין הרן . (רשי שרייבט ררום
 שטייט הרן מיט איין פאר קערקע גיין ווארום הרן
 איז טייטש פנס דאס וויל מיר זייזין א
 ביי דער צייט פון אברם איז גינווען דער
 צאקען פון גאט אויף דער וועלט ויאזיב די
 לייב געזען גינווען גאר רשעים אבער אז
 אברם איז גיקוקען איז דער צאקען אונ
 גיקערט גינארוין דרום

ספר הישר
 אברם צוויי אונ ויבעציג קינטיגין . ויאס אברם האם זיין
 גילערות מוקר ווי אזוי צו דינען גאט אונ גילערין אין גאט
 (הם לישראל ע"פ .
 (היא)

וימת תרח בתרן: פ פ פ

וימת תרח בתרן:

פ פ פ

קנב כללאל סימן. אכ"י יסכ"ה לו"ט סי'. ומפסירין רני עקרה בישעיה סימן נ"ד:

רש"י

שפתיה חכמים

ויאלו תרח ואברם עם לוט ושורי: (לג) וימת תרח בתרן. לאחר שילא אברם מחזק וכל לארץ כנען ויהיה עם יומר משעים שנה שהרי כתוב ואברם בן חמש שנים וע' שנה כללואו מתרן וחרה בן שנעים זאה היה כשאלו אברם הרי קמ"ה לתרח כשילא אברם ומרן עדיון כשארז משנותיו הרבה ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליליתו של אברם שלא יהא הדבר מפורסם כלל ו יואמר לא קיים אברם את כבוד אה אביו שהיה זקן והלך לו לסיכך קרלוא הכתוב מת. (ס"א ועוד) כהרשעים אף כחייסם קרוים מתים והלדיקים אף כמתתן קרוים חיים שנאמר ובניהו בן יהוירע בן ארם חי: בחרן. הו"ן הסוכה לומר לך עד אברם חרון אף של מקום: חסלת פירשת נוח

שני המלתי: ה' כ' הראים לא הכוונתי בעד אלוה זמן הוא חושש אם חושש כזמן אברםס מהו לסיכך קרלוא הכתוב מת והלא בימיו לא נכתבה התורה ואם כזמן שאחר כתיבת התורה מהו ויאמר לא קיים אברםס כבוד אב ואם קרלואו שלא נדרס כתיב ויאמר ה' אל אברם לך לך ולא היה יכול לעמוד עם אביו ובטל אצרת ספי"ו עכ"ל. ודקאי אחר זמן כתיבת התורה והעיקר שואמרו על אברםס שלף קיים כבוד אביו הוא מפני שלף לקח את אביו עמו כמו שלקח אותו מאור כשרים מ"ה אמרו ע"ו שלף קיים אברםס כבוד אביו וכי' והטעם שלף לקחו עמו משום שביס רעע ושכר עבודה אלילים ואפי"פ שגב בתשובה סייע בסוף ימיו קודם מותו אבל כתיבת אברםס ממנו מתרן אז היה רשע וק"ל (גרה לרדק) וז"ל שלף הבין דברי הראים לו כי כל זמנו לא אמר ספי"ו לאברם לך לך וגו' ומכיה ארץ אלף בעבור זה שאין אלו רובם שהקח את ארץ עמך שלף הטעם עמך טפל לארץ כמו כתיבת אברםס ראוונה דכתיב ויקח תרח את אברם בט וגו' וחס כתיב הסתכל כמו שלקח אותו מאור נשעים זה אלו שהרי אברםס תרח לקח את אברם כל"ל ולכך יפס כקסס הראים (ועיני כנח"י וחס המאל

פירוש להורות אלהים

פירוש להורות אלהים

קס"ט יום נ"ן פון תרן פאר קערט צו ניוויזן אז דער צארען איז פאר קערט גיטארניק

משלי חכמים

הפטרת נח בישעיה סימן נד

אל תדא כי לא תבוש וגו'. ה' ואלם קרין סקרא גימל הארץ דען דו ועקם שוין קרין סקארן גימל פארשקס וערין. קען סקן די זאך נעבין צו פאר ציפין קיים א מושל סם איז סקארל געווען. אקריב ציפין די שרים פון קדש. ועספין דער פסוק האם ליבער. ארין פ"י האם גיטאנס סוף האם דער פסוק ליבער פון אלף שרים. (תורה) וזמן איה בין גיטין געפאנגען אין דער קלופה האם דער פסוק געשקם צו סר גיין געקעאל גר זאל

א רני עקרה לא ירדה פצחיו רנה וצחילו לא ירדה פיריפים פני שוממה מבני בעולה אמר יהוה:
ב הרחיבי מקום אהלך ויריעות משפנותיך יהו אל תחשבי האריכי מיתרתי ויתדתתי חוקי:
ג ביימין ושמאל הפרצו ורעה גוים יירש וערים גשמות יושיבו: ד אל תיראי כ"לא תבושי ואל תבלמי כ"לא תחפירי כי בשת עלומיך תשכחי

פירוש ע"מ

אזו דיינע פלעקער שטארקס דאס סיינעס ער די קיךוק וואס הענגען אין עק גיזעלעלם אזו זענען צו גיבונדען צו דיא פלעקער אזו דיא פלעקער שטעקט מען איין אין דער ערד: וצו שטארקען דאס גיזעלעלם אזו דרום היים און דיר דער פריישערין דיינע גיזעלעלסין: (ג) די גימל יסמאל תפוצי דען אויף דער רעכטער זייט אזו אויף דער לינקער זייט ועסמו דיה שטארקן ווענד טיים ירש אזו דיינע קינדער וועלן שטארקן דיא געלעקס פון דיא עוקברי כוכבים יערים נפסור וישיבו אזו וועלן שטעם וועלן זיין באזעצין: (ד) זי תדא כי לא תבוש די וואקסט קיין מורא האבין דען די וועסט שוין קיין באהל גימל פארשעקט ווערין ואל תבלמי כי לא תחפירי אזו די וואקסט דיה גימל שטעקט צו ניוויזן דיין גרוקה דען די וועסט שוין סעקר גימל פאר שטעקט ווערין כי בוש עלומיך שויהי דען דיא בושיה פון דיין וועקנדט ועסמו פאר געסין וירשת

(א) וואנס ישעיהו רני עקרה לא ירדה פצחיו וינג היינט די וירושלים וואס די ביים גלייף גיווען ביי אהער אזוי ווי איין אשה קברה דאס זיא האם גימל גיבארין פתח רנה וצחילו לא ירדה עפון דיין כויל אזו זינג אזו קלינג הויה קיים דיין קויל די וירושלים דאס די וואס גלייף גיווען אזוי ווי איין אשה דאס די וואס קיין שטערצין געהאט צו גיבארין דיים בני שוכה סקני בעולה דען די קינדער פון דער פארנוויסקער שטאם וירושלים וועלן זיין סעקר וזיא דיא קינדער פון דיא בעסאנקע ובעפעסיענע שטעם אפר ו אזוי האם נאם גיטאנס: (ג) תדא כי לא תבוש די וואקסט קיין מורא האבין דען די וועסט שוין קיין באהל גימל פארשעקט ווערין ואל תבלמי כי לא תחפירי אזו די וואקסט דיה גימל שטעקט צו ניוויזן דיין גרוקה דען די וועסט שוין סעקר גימל פאר שטעקט ווערין כי בוש עלומיך שויהי דען דיא בושיה פון דיין וועקנדט ועסמו פאר געסין וירשת

לֹא־בִנְיָהֶפֶץ : י וְכַל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם
 בְּנֵיךָ : י בַּצְדָקָה תִּפְוֹנֵנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂיךָ כִּי־לֹא
 תִּירָאִי וּמִמַּחֲתָהּ פִּי לֹא־תִקְרַב אֵלַיךָ : טו הֵן גָּדוֹל
 יַעַר אָפֶס מֵאוֹתֵי מִרְיָגֶךָ אֲתָךְ עֲלֶיךָ יִפּוֹל :
 טו הֵן אֲנֹכִי בְּרֵאתִי חֹרֵשׁ נֶפֶשׁ בְּאֵשׁ שָׁחַם וּמוֹצִיא
 כְּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי בְּרֵאתִי מִשְׁחִית לְחַבְלֵךָ :
 ז כִּלְכִלִּי וַיִּצַר עֲלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכִלְכִּלְשׁוֹן תִּקְוֶה
 אֲתָךְ לְמַשְׁפַּחַת תְּרִשְׁעֵי זֹאת נִחַלַת עֲבָדֵי יְהוָה
 וַצְדִקְתָּם מֵאֵתִי נֹאם־יְהוָה : י הֵן כִּלְכִּי־צִמָּא לְכֹו
 לְמִים וְאִשֶׁר אֵין־לוֹ כֶּסֶף לְכֹו שִׁבְרוֹ וְאִכְלוֹ וְלִכֹו
 שִׁבְרוֹ בְּלוֹא־כֶסֶף וּבְלוֹא מַחֲדוֹר יֵין וְחֶלֶב : ים לְמַה
 תִּשְׁקַדְכֶם בְּלוֹא־לֶחֶם וַיִּגְעַכְם בְּלוֹא לְשִׁבְעָה
 שְׂמֵעֵי שְׂמוֹעַ אֵלֵי וְאִכְלו־טוֹב וְתִתְעַנְגַּב בְּדִלְשׁוֹן

דיא אויפלייזן, דריכער טייל זיט
 ערשטע צוויי נאמען זענען דיא
 אויפלייזן גיטען דורך סעקסצין
 און דער אויפלייזונג גיט גיטען אויף
 זייביג, גאר זיי זענען דיא סאטל
 פארשעס גיטען און געזאגט
 און גלות, אבער וויך דאס דריטע
 סאטל אויפלייזונג זאגט דער גלות
 וואס גיט סאטל האבן די וועקס
 שוין גיט סעקר פארשעס ווערן
 ווארס וואלך קיזש ישראל, לוי
 אויפלייזער פון גלות וועט זיין נאם
 אליין, תעם שוין זיין אויפלייזונג
 זיין אויף זייביג, נוי געזען ערשטע
 דען זיין גאר וועט האט דען
 בלשון און גרויס גיטאם ה' גאט
 שמו, נאם דער וואו אביע אלע
 חילות און זיין גאטקע, ווארס דא
 גארן קיט וואו גיט געזען וועט
 גאר גיטען, ל'כ'ש'ל' אויך זי אביע
 קיטס אפדורח דער איינער זאגט
 דען סאטל וועט זיין אפגל קלאק

פירוש עים

סנה קר

גילעכערס אין דעם שטיין און דיא צוויי זייטן
 פון בויער און די אונטערשטע און די אויבןשטע
 שועלן נעט אלץ זיין פון איין שטיין וגי גיט
 גאטן העק און גאר דיא שטיינער פון זיין לאנד
 וועלן זיין איינער שטיינער : (י) וגי גיט ל'כ' :
 און אלע דייגע קינדער וועלן דערנען נאמס
 הורה וגי שום גיט און עס נעט זיין פיל שלום
 זיין דייגע קינדער : (י) גיטאם טעני דורך דער
 צדקה נאם די וועקס סאטל וועקסו ווערן אן
 גיבניים מיט אלים נאטען נאטען דער
 זייטער דרך פון דיא (נאם רויבין דרך זי א תירא
 דאס די וואקס גיין מורא האבין דאס זיי וועלן
 זייער קושען צו דיר ומסתה און פון איין גראף
 וועקסו אויך דער זייטערס זיין זי א תגרב אנה
 דען זיא וועט גיט גיטען צו דיר : (ס) הן טר גיט
 אפס סאטל מורא וועט האבין פאר גיטות רעות
 דער סעקטש נאם אויך גיט גיט מיט אים זי זי
 אנה גיט : וואו נער עס האט זיך איינגיטאקלעט צו
 סלחקה האלטין מיט דיר אדער ווער עס האט
 זיך גיטען מיט דיר דער וועט פאלן פאר דיר
 אדער ובי גר אהרע עליך יפולו ווער עס האט
 גיטאקלעט מיט דיא ישראל אין זיין צניח דער
 וועט רוקען מיט דיר אין זיין צשירות בלוטר אן
 עס וועט דיר וואקל גיין : (ס) הנה אנכי בראתי תש
 טשח ביש דעם ומוציא כלי געשווה אויך נאם האב
 פאשאפן איין איינען זייטערס דאס ער בלאזט
 אין דעם פיינער פון דיא קיילין און ציהם אויס
 שפלי דאס זיא אין ראי צו דעם באדערפעניש
 וואס קען נאם זיא גיטאקט פון דעקטעניין וואנדי

**נַפְשֵׁכֶם : כ הַמָּו אֲזַנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמַעוּ וְתַחַי
 נַפְשֵׁכֶם וְאַכְרַתְהָ לָכֶם בְּרִית עִלְמָי תַחַד־יְהוָה
 הַנְּאֻמָּנִים : כֹּא הֵן עַד לְאֻמִּים נִתְּתוּ נְגִיד וּמִצְוַת
 לְאֻמִּים : כִּב הֵן גִּוֵי לֹא־תִדְעוּ תִקְרָא וְגִוֵי לֹא־יִדְעוּהָ
 אֱלֹהֶיךָ יִרְוּצוּ לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ וְלִמְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
 כִּי פִאֲרָךְ :**

אז כן ר"א חזקתו אדרת דאם תפז אין
 נחך גיט פארטיג, גיט טען האנדט
 געלט טען זאל גיט חקפה חזקין,
 אז אין ר"א חזקתו אדרת דאם תפז
 זערט פארטיג בעצאקלט טען ערשט
 ד"א געלט געלט אין באנדן, ב"י
 גאט זין אויך אזוי, דערנוייל און דו
 גליחת ווערט גאט גאר גערופין ה'
 דלחת, דרדער האט אונז גאט
 גיגעבן אין ד"י גלותן און האט אונז
 גיגעבן חזקט געלט ד"א צעניי ב"י
 קעניש דורך אונז זאל ער בעקאנט ווערן אין ד"י באנדע עולם, ועט ער גרוסן ווערן אלמי כל הארץ, ד"י גאט פון ד"י באנדע ועלם

פירוש ע"מ

נאסיס איין האר און זשאפער צו ד"א קינגידיק
 האב א"ך אים גיגעבן: (כב) הן ג"י י"א תרע תקרא
 איין פאלק וואס דו וועסט עם גיט קאנען וועסט
 רופין צו בעדינען ד"ך ווען דו ישראל וועסט
 ק"ך גאט צו הערין וגי לא ידעו עליך ירוצו און אזוי
 איין פאלק וואס וועט ד"ך גיט קענען וועלן
 לויפן צו ברענגען ד"ר טס דאס וועט זיין
 זפען: א"ך ד"ר וועגן גאט ד"ין האר ער ווערט
 גירופין אויך ד"ר וקרוש ישראל ג"י פארה און
 וועגן דעם היינען פון ד"א ישראל וואס ער
 גיט ד"ר שיינקייט:

פערענעניגען: (כ) המו אונכם ולכו אלי גיינט איינערע
 איינערין און גייט צו ק"ר ששעי יהתי נפשיכם הערט
 צו מיינע רייד דען וועט איר לעבין בלייבין
 תכרתה לכם ברית עולם אונ א"ך וועל פאר שניידין
 צו א"ך אפריתות ברית אויף אייביג חבדי ווד
 תנאמנים דאס א"ך גאט זאל באצאהלן צו דוד
 סקלה פאר זיינע גינגלייבטע חסדים וואס ער
 האט גימאהן: (כא) הן דו נאסיס נתמיו איין עדות צו
 ד"א פעלקער האב א"ך אים גיגעבן ער זאל זיי
 שפראפין און זאל עדות זאגן אויף זיינערע
 שלעקטע מעשים אהענין זיינער פנים נגיד וקצוח

למד קריאת פרשת השבוע ט"ס מקרא ואלד תרגום והפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר
 ליום השבת וה' מלך יל"ח זכרו משנה והלכה מסדר מהרות טהור עד הסוד כמדת היום:

ברטנורא

מ'שנה מקואות פרק ב

פרק ב א חטמא שירד למבול ספק מבול ספק לא מבול. אפילו מבול פרק ב א דוממא שירד
 ספק יש בו ארבעים סאה. ספק אין בו. שני מקואות לשבול ספק
 אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו. מבול כאחד מהם. ואינו ממא. דלוקי גברא לחזקתיה
 ודע באיזה מהן מבול. ספקו ממא: ב מקוה שנמדד ונמצא חסר וכחוקת סומאה הוא:

עם איז גיפונען גינוראין או אין איר פעקט צו
 פערציג סאה. עם איז גיט דא אין איר פערציג
 סאה וואסער, דהיינו איינער איז גינען טמא
 און האט זיך טובל גינען אין אסקנה און נאכדעם
 האט ער אונגעריקט פלייס אדרת עסינווארג, און
 נאכדעם האט טען גימאסטין ד"א מקנה און
 טען האט גיפונען אין ד"א מקנה איז גיט דא
 פערציג סאה וואסער, און טען נויים גיט אויב
 אין ד"א מקנה איז גינען פערציג סאה ווען ער
 האט זיך טובל גינען, גאר נאכדעם איז גיפלקט
 גינוראין פון דעם וואסער, איז דער טענטש
 טהור און אלץ וואס ער האט אונגעריקט איז
 טהור און אויב ווען זיך האט זיך טובל גינען
 איז שוין אויך גיט גינען אין מקנה פערציג סאה
 וואסער, איז דער טענטש טמא און אלץ וואס
 ער האט אונגעריקט איז טמא, זאנט ד"א משנה

פרק ב א חטמא שירד למבול ספק מבול ספק לא מבול. אפילו מבול פרק ב א דוממא שירד
 ספק יש בו ארבעים סאה. ספק אין בו. שני מקואות לשבול ספק
 אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו. מבול כאחד מהם. ואינו ממא. דלוקי גברא לחזקתיה
 ודע באיזה מהן מבול. ספקו ממא: ב מקוה שנמדד ונמצא חסר וכחוקת סומאה הוא:

גימאסטין איז אסקנה זיך טובל
 זיין ספק פגי ספק לא פגי אונ טען נויים גיט צו ער
 האט זיך טובל גינען צו גיין אפילו פגי און אפילו
 ער האט זיך טובל גינען ספק יש בו ארבעים סאה
 ספק אין בו איז דא איין אנדער ספק טען נויים גיט
 צו אין ד"א מקנה איז דא פערציג סאה וואסער
 צו גיין שני מקואות אדרת עם איז גינען צוטייא
 מקואות אחת יש בו ארבעים סאה וזאת שאין בו אין
 איין מקנה איז דא פערציג סאה וואסער און אין
 איין מקנה איז גיט דא פערציג סאה וואסער פגי
 באחר פון אונ ער האט זיך טובל גינען אין איין
 מקנה וזיט ידע באיזה פון פגי און ער נויים גיט אין
 וועלקער מקנה האט ער זיך טובל גינען ספקו
 פגי וזייל עם איז אסקט איז ער טמא: ב מקנה
 שפאד ונקבא תפר טען גימאסטין אסקנה און

כחמים: זה של דוג לוג. לוג אחת ככל גומא: עד שלא הניע לנומא שלישיה בשך. דהנה לה
 כמקוה עלם שגמלו לחניה ג' לוגין מים שאובין ללא פסולת וה"ל הוחיל והיה במקוה מ' סאה קודם שגמלו
 המים לנומא שלישיה לא נפסל המקוה: כמקוה סמוך למקוה. כמקוה כשר המחוץ למחוץ טהור עומד בכשרות
 וזה עומד כפסולתו וה"ל המים שגומא כעומדים בפ"ט הסיני ולא כמעורבין ואין הלכה כר"ס: ו ה' המסקנ.

כחמין: זה של דוג לוג. לוג אחת ככל גומא: עד שלא הניע לנומא שלישיה בשך. דהנה לה
 כמקוה עלם שגמלו לחניה ג' לוגין מים שאובין ללא פסולת וה"ל הוחיל והיה במקוה מ' סאה קודם שגמלו
 המים לנומא שלישיה לא נפסל המקוה: כמקוה סמוך למקוה. כמקוה כשר המחוץ למחוץ טהור עומד בכשרות
 וזה עומד כפסולתו וה"ל המים שגומא כעומדים בפ"ט הסיני ולא כמעורבין ואין הלכה כר"ס: ו ה' המסקנ.

כחמין: זה של דוג לוג. לוג אחת ככל גומא: עד שלא הניע לנומא שלישיה בשך. דהנה לה
 כמקוה עלם שגמלו לחניה ג' לוגין מים שאובין ללא פסולת וה"ל הוחיל והיה במקוה מ' סאה קודם שגמלו
 המים לנומא שלישיה לא נפסל המקוה: כמקוה סמוך למקוה. כמקוה כשר המחוץ למחוץ טהור עומד בכשרות
 וזה עומד כפסולתו וה"ל המים שגומא כעומדים בפ"ט הסיני ולא כמעורבין ואין הלכה כר"ס: ו ה' המסקנ.

כחמין: זה של דוג לוג. לוג אחת ככל גומא: עד שלא הניע לנומא שלישיה בשך. דהנה לה
 כמקוה עלם שגמלו לחניה ג' לוגין מים שאובין ללא פסולת וה"ל הוחיל והיה במקוה מ' סאה קודם שגמלו
 המים לנומא שלישיה לא נפסל המקוה: כמקוה סמוך למקוה. כמקוה כשר המחוץ למחוץ טהור עומד בכשרות
 וזה עומד כפסולתו וה"ל המים שגומא כעומדים בפ"ט הסיני ולא כמעורבין ואין הלכה כר"ס: ו ה' המסקנ.

ויען דיא סקנה אין נאה גאר ליידיג. אונ סאי
 אין סוף ויען אין דיא מקנה אין שוין דא פשרה
 וואסער, גאר נאה גים פערציג סאה, וערם
 אנדערש גים פסול דיא מקנה: און פאלט
 אריין אין דיא סקנה דרייא קווארט גישעפעט
 וואסער: דן סקנה שלש בו שלש גומות של מים שאובין
 שי ית ית אוב עם אין דא אין אמקנה דרייא
 גריבלאה מיט אן גישעפעט וואסער. אונ אין
 יעדער גריבל אין דא אין קווארט גישעפעט
 וואסער, אונ דיא גריבלאה יענען אין דיא וואנט
 פון מקנה, איינע העקער וויא דיא אנדערע
 אס ידע שפול לחנו אפצייג סאה מיט פשרים ער
 שלא הייש לנפא השלישית אוב קען ווייס און
 אין די מקנה אין אריין גינאסען גינארען פערציג
 סאה פשרה וואסער איידער דיא וואסער אין
 גיקומען צו די דריטע גריבל פשר אין דיא סקנה
 פשר ווארט אין די מקנה אין דאך גאר דא צוויי
 קווארט גישעפעט וואסער, ווארט דיא דריטע
 קווארט וואסער אין דאך אפער די וואסער פון
 די מקנה, גיהער דאך דאס גאר גים צו די מקנה
 וואס גאר אונ אוב איידער קען אין גיקומען צו די
 דריטע גריבל אין נאה גים גינען פערציג סאה
 פשרה וואסער גאר די וואסער פון די מקנה אין
 העקער פון די דריטע גריבל אין דאך די דריטע
 קווארט וואסער גינען אין די מקנה איידער אין
 דיא מקנה אין גינארען דיא פערציג סאה פשרה
 וואסער פסול דריטער אין די מקנה פסול וידי שפען
 פשר אונ רבי שמעון נאנט דיא מקנה אין פשר
 פפן שיהא במקנה פסול מקנה וייל דאס אין גליקה
 ווי אמקנה מיט פשרה וואסער שמיים ביי אמקנה
 גישעפעט וואסער, איין דאך די סקנה מיט פשרה

לכבוד דהמטבה היא כיון שמתוך כלים שזורים נטלים לבזר : ואם לאו . שאינה פונה נשמים ח"ל שאין מים בזרז : לא יישרב . להם אינה פונה נשמים הרי לא יוכל לטפות מקוה מן המים שנקנקים כלבזר דס"ל לר"א שאובה שהמטבה כולה או רובה פסולה אבל כשהוא שנת נשמים ישרב להשקיף אלו המים והתמלא רזוז המקוה כמו נשמים וכשאין בו מים כלל לא ישרב אע"פ שהיא פונה נשמים שמה מן המים לבזר רביעית קודם שזרז

ה"ס לסתכל בהם : (ד) שדרך ישרב ואם לאו לא יישרב ר' יהושע אומר בין כך ובין כך יישרב או יכפה אבל [ה] לא יערה : ד' המייד ששכבו עציץ בכזר ונתמלא מים . אם היו המים צפים על גביו כל ימים לסתכל בהם : (ה) על גביהם ובכך ישרבו ואולי קודם שישכבו יפול רביעית מים לבזר : (ו) פ"ט משמע דמלכ כר"י ונ"ע דכ"ד מ"ד פסקו דלא כחומ"ס ושתי"ט : [ז] לא יערה . דלפ"י דלנגנן סתנן ולא נתימן ג' פוסלים את המקוה בין נתמלא בין כסוף ולא רביעית ולא משיצק שמה יפלו לבזר ג' לוגין קודם

שזרז והפ"ג ללאו פונה נשמים הוא ישרב דיוכל להמשיך עד שיפור מקוה דקסבר שאיכה שנתמליכה כולה סהורה ואין הלכה כר"א (ה) : או יכפה . שנסוה הקנקים ששל הגג שלא יפלו המים מתוכן לבזר לולא יפלו ללד אחר ומשם נמשכים לבזר : אבל לא יערה . שאם הגביה הקנקים ועירה אותן נעשה כמים שאזכין שהרי יש בהם פחמית ודי אדם : ד' המייד . אומן הסד את הכזר כסוד כלי שמוקף ממינו ודרכו להכניס הסוד לבזר בעלזן ואומן כזר היו בו מים כשרים ומשקע העלזן למדך המים ונתמלא : אם היו המים צפין על גביו כל

סיי עם איז דא אפיסול וואקער אין די מקנה אונ סיי די מקנה איז נאר ליידיג . קענן קען צו פֿרעכין דיא קריג דיא וואקער זאל זיך אריין גיסען אין מקנה . ווארום רבי יהושע האלט אז קען קענע אריין ציהען וואקער אין אַמקנה פון אַציגראַקענע פלי אפילו נאָנצע פֿערציג סאָה . דאָרוי קען גיט רענין אויב אין דיא קריג איז דא פֿערציג סאָה . אונ אונ רבי יהושע האַלט אז אַקוואטירול גישעפֿטע וואקער פאָלק אריין אין אַליידיגע מקנה נוערם גיט פֿסול די מקנה . נאָר דריי קוואַרט גישעפֿטע וואקער מאַכט פֿסול אַמקנה . אונ דאָס האַט קען גיט כזאָ דאָס אַמקער נועם אריין גינאָקען נוערין פון דיא קריג איידער זייא נועלין צו גראַקען נוערין דריי קוואַרט וואקער . אונ קען נועם גיט נעָהן . דאָס קען גיט זיין . אונ אז קען נועם נעָהן נועם קען זייא אויס שַעפֿען . אַקוואטירול קען זיין עס זאָל אריין גינאָקען נוערין אונ קען זאָל גיט נעָהן אָבער גיט דריי קוואַרט און נעָה אָדער ער נאָר איין בייגיין די קריג זייא זאלין גיט גיסען גלייך אין דיא מקנה . נאָר זייא זאלין גיסען אָן אַזיט אונ פון דאָרט נועם אריין רינגען אין מקנה אָזי נא יערה אָבער ער זאָל גיט אויף הויביגן דיא קריג פון דאָן אונ גיטא אונ זיין דיא וואקער . אז די וואקער זאל אריין גיסען אין מקנה אפילו נוען ער גיט אָן אַזיט : ד' הפייד ששכבו עציץ בכזר דער בעל מלאכה וואס האט אויס גיקלעקט די גרוב דיא מקנה אין גרוב וואס האט פאר געסין דעם מולקער אין די גרוב ואין דיא מקנה . אונ דער מולקער האט זיך אראפ גיעצט אין דיא וואקער פון גרוב ופון מקנה ונתמלא מים אונ איז פול גינאנען מיט וואקער . אונ דיא וואקער איז גינען בשורה צום טובל זיין אגינטינג אס היי הפים עציץ גיט קי

גרוב ואין דיא מקנה איז דא אפיסול וואקער ישרב נאל קען דיא קריג צו פֿרעכין . דיא וואקער זאל זיך אריין גיסען אין דיא מקנה . ווארום אז דיא קריג נענען צו פֿראכין גינאנען הייקט דאס גיט גישעפֿטע וואקער . נאָר דאָס הייקט ער האַט אריין גיצונען רענין וואקער אין מקנה . אונ דיא איבעריגע וואקער ביז פֿערציג סאָה נועם צו רעניגען אין מקנה אריין וואס זיא אונ אויב עס איז גיט רענין צייט . פון וואס נועם נוערין אַמקנה . אפילו אין דיא קריג צו זאָקען איז דא פֿערציג סאָה וואקער איז אויף פֿסול . דיא מקנה . ווארום אז קען זיך אַזיט אריין אין אַמקנה פֿערציג סאָה וואקער אָדער אפילו נאָר מער וואַ אַזאָנאָנציג סאָה אונ די איבעריגע איז רענינוואקער איז די מקנה פֿסול דער דין איז די וואקער וואס נענען גינען אין אפלי אפילו קען גיט גיט אריין מיט די פלי אין מקנה . נאָר קען צו פֿרעכט די פלי אונ דיא וואקער ציהט זיך אריין פון זיך אריין אין דיא מקנה . אויב דיא נאנצע מקנה איז פון אַנעלעקע וואקער . אָדער אפילו נאָר מער ווי העלפֿט וקער ווי צוואנציג סאָה איז פון די אריין נעצויגענע וואקער איז די מקנה פֿסול . אונ אפילו עס רעניגט נאָר עס איז גיטא קיין פֿיסול וואקער אין מקנה . ישרב זאָל קען גיט צו פֿרעכין דער קריג . אַמקער נועם זיך אריין גיסען אַקוואטירול וואקער אין דיא מקנה פון די קריג איידער זיי נועלין צו פֿראכין נוערין . אונ דאָס קוואטירול וואקער מאַכט פֿסול אַמקנה . אזוי ווי רבי אַליעזר זאָגט אין מלשנה ד' אז אַקוואטירול גישעפֿטע וואקער קוקט אריין אין אַמקנה נוען דיא מקנה איז ליידיג אפילו נאקדעם איז די נאנצע מקנה פול גינאנען מיט בשורה וואקער פון דעקסונענין איז דיא מקנה פֿסול . רבי יהושע זאָגט דאָ דאָ זיין פֿד ישרב סייא עס גיט רענין אונ איז עס גיט גיט רענין . אונ

שהוא ישבר. סוף נשאלו המים לכל מהם הם מעורבין
 (ז) חבל אם היה מפלה הענין בידו היו נכסקים נכסים
 מלוטים : ואם לאו. שאין המים נפים על גביו : לא
 ישבר. וכשזורה עונת נשמים אירי דלם היה עונת

שקו ישבר. ואם לאו לא ישבר דריא. ורבי
 יהושע אומר בין כך ובין כך [ו] ישבר :
 [ז] המסדר קנקנים בתוך הכור ונתמלאו
 מים. אע"פ שבלע הכור את מימיו הרי זה
 ישבר : ו מקוה שיש בו מ' סאה מים ומים
 רבי אליעזר אומר מטבילין במים ואין מטבילין
 במים רבי יהושע אומר במים ובמים. באיזה
 מים מטבילין. המים שהמים עפים על גביו. אם
 אחד. מודה רבי יהושע שמתבילין במים ואין מטבילין
 מים אמרו במים שהקנה יורד מאליו דברי ר' מאיר. רבי
 אומר מקום שאין קנה המדה עומד.

במים בין דליא מים כבוד
 ישבר כדמיון : ר' יהושע
 אומר בין כך ובין כך
 ישבר. דיכול להמשיך
 כדפירשנו לעיל : [ח] המסדר
 קנקנים בכור ונתמלאו.
 אע"פ שבלע הכור את מימיו
 ואין מים בכור אלא אלו
 שנקנקים : הרי זה ישבר.
 כרבי יהושע דלוי רביעית
 סוסל ומשכר את הקנקנים
 ועושה מקוה כחמלה :

ר' יהושע אומר במים ובמים. כשהמים נפים
 מפני שהמים מקדמים ר"ח לית ליה האי סברא חבל אם
 ר"ח דעלתה לו טבילה כיון שלא היה שוקע כמים כלל
 מאליו. שהוא כך ומנוח כ"כ שאם יצאו בו קנה יקטע נעטם מאליו : מקום שאין קנה המדה עומד

שהוא אויב די וואקער פון די מקנה וענין גישוואקען
 איבער דיא מולקער. אפילו נאר אביסל העקער
 ישבר זאל קען צו ברעכין דיא מולקער און דיא
 מקנה איז קשר ווארום דיא וואקער וואס אין די
 מולקער איז אויסקעמישט מיט דיא וואקער וואס
 אין די מקנה. הייבט זאך גיט געשעפעטע וואקער
 וואס זאל און אויב דיא וואקער איז גיט העקער ווי
 דיא מולקער זאל ישבר זאל קען גיט צו ברעכין די
 מולקער. ווארום אפילו קען נועט צו ברעכין
 נועט אויך פסול ויין דיא מקנה טייל דיא וואקער
 וואס אין די מולקער איז דאך געשעפעטע וואקער
 דער רבי זאגט אז וואקער רבי אלעזר רבי יהושע
 ויטר און רבי יהושע זאגט בין די ויז פד סיי דיא
 וואקער זענען העקער ווי דיא מולקער און סיי
 זיי זענען גיט העקער. ישבר זאל קען די מולקער
 ווי ברעכין און די וואקער איז קשר וועיין בהרע"ב
 ותויתו : [ט] המסדר קנקנים בתוך הכור ער האט אויס
 גישעעלט קריג אין ארוב וואס אין איר איז גיווען
 קשרה וואקער וצו אקקוהו. און ער האט גיוואקט
 אז דיא ווענט פון די גרוב זאלין אונגיוואקט ווערין
 מיט וואקער. אז קען וועט אין ווי אריין גיסען
 גיוין זאלען דיא ווענט גיט איין זאפין פון די גיוין
 ונתמלאו פים און דיא קריג זענען פול גיווארען
 מיט וואקער פון זיך אלץ אפ פו עי שבלע הכור את
 מימיו אפילו אין גרוב האט איינגיוואקט אירע
 וואקער און עס איז גיט העקער געברעכען נאר די
 וואקער וואס אין די קריג. אויב די וואקער וואס
 אין דיא קריג זענען פערציג סאה זיי זאל
 ער צו ברעכין דיא קריג דיא וואקער זאל אריין
 גיין אין דיא גרוב. און עס איז אקשרה מקנה :
 ו מקנה שיש בו ארבעים סאה פים ויסם אקקוה וואס

שיתמלאו והיו זומיא דהניחו כשעת פואר הסכים דמי'
 כר"ג כפ"ג דספורים. ע"ס דכין עעריה לגור חסודיא אחסודיא.
 כר"ס : (י) וישבר שמה יתמעטו המים שלא יכין לפים אלא ויסיו
 שאזכיר ויעלו אל לגור ויסמלוהו אם לון בו מ' סאה זאל לא
 ישבר אם מי הפתח הם פרוז דוכלא כשמשכ לא. מסדר :

[א] ישבר. אכל לא יכפע דמי
 השני תפיסו יד חרם זחור
 מקנקים שלא העלו אלא לנגן
 כ"י : [ב] המסדר כו. כד
 שנוכלו דפנותיסן מים זאל יכפש
 סיון סימון לחוק ונתמלאו לא
 כחוקן ישברו דמיסן שכתובם
 תפיסו סחוקין סלה כיון שיש
 פים לחוקן. כ"י :

אם זיוו המים מצד
 מים מטבילין במים ואין מטבילין במים באיזה
 רבי מאיר. רבי יהודה
 אבא

ע"ג המים ואפילו רגלו שוקעת נמים מטבילין
 היה מטביל כלי קטן במים הלפים ע"ג המים כהא מודה
 כלל מעקר להשלים מ' סאה והלכה כר"י : שהקנה יורד
 נעטם מאליו. שהוא כך ומנוח כ"כ שאם יצאו בו קנה יקטע נעטם מאליו : מקום שאין קנה המדה עומד

אין איר איז דיא וואקער מיט ליים. און בידע צו
 זאקען איז פערציג סאה. רבי אלעזר זאגט
 שפבילין נפים זאין שפבילין נפים און סובל אין דיא ליים
 וואקער און קען איז גיט סובל אין דיא ליים
 דאס הייסט אויב ער דארף סובל ויין זאקליקע
 כלי וואס קען קען איר סובל ויין און די וואקער.
 און עס נועט גיט אקרירען דיא ליים. קען קען
 איר סובל ויין אין דעם וואקער אבער זאל
 אקעקטש דארף זיך סובל ויין וואס זיינע פים
 וועלן שפעקן אין דיא ליים. קאר ער זיך גיט
 גיט סובל ויין אין דיא מקנה. רבי יהושע זאגט
 נפים ונפים אין דיא וואקער און דיא ליים. אפירד
 פים שפעקן אין דיא ליים און דער גרף אין
 וואקער איז אויך אונגע קבילה נאחה פים שפבילין
 אין וועלכע ליים קען קען סובל ויין נפים שפבים
 צפין עי גבי ביי אועלכע ליים וואס פון אובין איז
 וואקער און אונקען איז ליים די פים פער איר
 אויב אין דיא מקנה איז אין איין ויטם וואקער און
 אין איין ויטם ליים מודה רבי יהושע איז רבי יהושע
 אויך מודה שפבילין נפים אז קען איז סובל אין די
 וואקער זאין שפבילין נפים און קען איז גיט סובל אין
 דיא ליים צפיה פים אפירד ביי וועלכע ליים האט
 רבי יהושע גיוואקט אז דיא ליים איז אונקער דיא
 וואקער קען קען זיך אין איר סובל ויין נפים
 שפבילין יורד פאלי און דיא ליים איז און שימער זאל
 קען שפעקט אשפעקיל אויך ויז ליים זעצם
 זיך אלץ אריין דער שפעקיל אין די ליים דבר
 רבי מאיר זאל זאגט רבי מאיר. רבי יהודה זאגט
 קום שאין קנה המדה עומד אפילו דיא ליים איז גיט
 אזוי שימער ויז רבי מאיר זאגט. נאר אז קען
 נועט אריין זעצן אשפעקן אין דיא ליים צו

קנה שמדדק ט' אינו עומד מאליו בנכוח וזה אינו כך ויחוס כראשון : משקולת . גדל של הנכחים וכל
 השערין הללו כל אחד הוסיף בקושי הטעם ועבדי שראשון רך מכולם והשני קשה הימנו והשלישי קשה הימם
 שכן כולם : כפי חבית . ספיה כל וקטן וחם הטעם רך כ"כ שכול לשפך ולהכניס כפה צר של חבית עלתה לו
 סנילה : שפופרת הנוד . שפופרת של קנה שמחין ע"פ הגוד שפופכים לחיכו ושעור האבק של שפופרת הגוד
 אבא אלעזר בן רולאי אומר מקום שהמשקולת יורדת רבי אלעזר אומר : כתיבה טהן רוחב טהן
 היורד כפי חבית . רבי שמעון אומר הנכנס בשפופרת הנוד ר"א אלכסות הראשונות של פס
 ברבי צדוק אומר הנמדד בלוג : היד לא יגדול : הנמדד
 בלוג . כ"ז שהא רך כ"כ שהיא ממדד בלוג והוא כלי המחזיק ו' בנים הוא ממדד עם האקוה ועובדין ט'
 והלכה כר' יהודה :

קעקסין דיא טירף וועט דער שטעקען גים שטיין
 גלייך נאר ער וועט אויפאלען . איז אויך דיא
 סקנה קשר . אבא אלעזר בן רולאי זאגט אפילו
 דיא ליים איז גים אזוי שייקער וויא רבי יהודה
 זאגט . נאר סקס שהמשקולת יורדת אז קען וועט
 ליינין אויך די ליים די שייקער גלייך פון אגרוגט .
 וואנע וועט זיא אריין פאלען אין דיא ליים . איז
 אויך די מקנה קשר . רבי אלעזר זאגט אפילו די
 ליים איז גים אזוי שייקער ווי אבא אלעזר זאגט
 נאר הייב גי' חבית זיא איז שייקער אז זיא קען
 אריין גי'אסין ווערין אין אריינגע לאך פון אפאס .

גמרא נדה דף ח' ע"ב

רשי

פדיה שעתה . לא אמרינן
 אינלתי מילתא למפרע
 דלמי ריזון הול ונסמא
 שהרות דמעט לעת של רחמי :
 זכר לדבר . להיון רוח
 גמיה הריזן : קשתה .
 בני ימים בחוך י"א ימי זוכ וכליטי נמי רחמי ואח"כ הפילה רוח כו ביום ולא שפתה מן יאער הרי לידה זו

סנו רבנן דיא רבנן האבין גילערוגט תר' שהיתה
 בחגת מעברת אויב אאשה איז גיווען אין
 דער חזקה אז זיא איז מעוברת וזיא האט
 גירעכונט אז זיא איז מעוברת וזיא רס אונ זיא
 האט גיווען גלומ וחסר כד הפילה רוח נאכדעם
 האט זיא ספיר גיווען אויגט וואויפגיבאלענע
 זאך אז זיא דער שאטו של גמיה אדער זיא האט
 ספיר גיווען איין אנדערע זאך וואס וועט גים
 לעבן זיא בחזקה ביו צו דער צייט וואס זיא האט
 כפול גיווען ווערט זיא אלץ גירעכונט פאר
 אמעוברתה ודיה שעתה אונ עם איז גענוג זיא זאל
 סטמא זיין פון דיא צייט וואס זיא האט גיווען
 דאס גלומ וזיא על גב שאין זאיה דער אפילו עם
 איז גים דא גיין ריבטיגע בעווייזונג צו דער זאך
 אז זיא האט געהייסן אמעוברתה פון דעםטוועגן
 יכר דער אנדערמאנונג צו דער זאך איז דא . אז
 זיא הייקט אויך אמעוברתה שאמר וזארום עם
 שטייט אין פסוק הריט חבתי כמו ידענו רוח מיר זענען
 (תק לישראל ע"ט)
 (ח"א)

כזוב וזריכה ז' מקיים וזרכן לזכמה זכין לזלז ולז
 הוא הויא זיכה מסליא : קושי סמוך ללידה . עלה
 שפתה בינתיים ודס הקושי מחמת הולד כולו כוס : רחמנא
 שרהיה . מוכיח בתוך י"ח יום כפי כמות כותים : אמר
 רב פפי . אין זכר ללדה הוא אבל לענין ליה
 שעתה חסוד ולד למשת
 למת דרבנן :

סמוך ללידה רחמנא סכריס . וז"ל דלפרק כנות
 סכריס (דף לו) אמר דמה מחמת סלמה ולא מחמת ולד
 ונרין ויחמא דמה מחמת סלמה ולא מחמת אונס ומסוי מסכר
 אפי זולד עכן י"ט לו סכרה אחר ק"מ מה שאין לו כלום
 אשכחא סא בלידה דיה אין סכרה וי"ל דרפין אפיכעיה
 אפי' דלמחר סלס ויה אין לך
 טכס גדול מה :

הרי זה יולדת בזב ואי אמרת לידה מעלוותא
 היא קושי סמוך ללידה רחמנא שרהיה אמר
 ר' פפי הנח מעת לעת דרבנן :

אין היא עלף טענ פון זיכה דבי יום יולדת בזב
 נוערשט ויא גערופין זיא האם גיבארין אין זיכה .
 דארף זיא ציילין זיבען ריינע טענ אונ אויף דעם
 אקטין טאג גריינגט זיא אקרבן . אזוי וויא אלע
 זבות וואס זעהן גלום דרייא טענ איינס נאך
 דאס אנדערע זיי אפיה ליה פליא היא אויב דו
 נועסט זאגין אז טען איז ספיר אוינגט ארער אין
 אנדער נאך דאס קען גיט לעפין . הייסט דאס
 אויף אנעבורט קושי פסוד זיידה רחמנא שרהיה דאס
 גלום וואס גייט פון ריא אשה נאכהט צו איר
 קינד גיבארין . אפילו דאס איז אין ריא טענ פון
 זיבות . האם ריא תורה ריין גימאכט דאס גלום
 פון זיכה . מיר זאגין דאס איז קיין גלום פון זיכה .
 נאר ריא גלום איז פון דעם קינד גיבארין . אונ
 אז מיר זאגין ויא איז טאמא וויא אזכה . זעהן מיר
 אז טען גיבארט אוינגט ארער איין אנדער וואך
 וואס קען גיט לעפין . הייסט דאס גיט אנעבורט .
 אונ זיא הייסט גיט אפענערט אפי רב פפי מה
 פיה געט דרבנן האם רב פפי גיבאמט דאס איז טאקי
 קיין געבורט אונ ריא אשה וואס איז קענערט
 מיט אוינגט . הייסט קיין מענערט . פון דעס טענענין
 אז ויא זעהט גלום אין ריא צייט וואס זיא איז
 מענערט מיט דעם ווינגט . איז ויא נאר מטאמא פון
 ריא צייט וואס זיא האם ריא גלום גיזעהן גיט
 מיט פיר אונ צינאנציג שעה פריער איידער זיא
 האם גיזעהן . ווייל ריא פיר אונ צינאנציג שעה
 פריער איידער זיא האם גיזעהן זעהן נאר מטאמא
 ווייל ריא רבנן האבין גוזר גיזעהן . אונ בייא ריא
 מענערט האבין זיי גיט גוזר גיזעהן . וואיצט וועלן
 מיר זאגין ריא דינים פון זיכה אונ ויזעהן . טען
 זיל וויטען וואס ריא גמרא האם דא ויזאגט .
 זאגין דין איז אז אאשה זעהט גדה למשל זונטאג
 פריה שעה ניין . אלע זאבין וואס ריא גדה האם
 אנגעריקט מיט פיר אונ צינאנציג שעה פריער .
 פון שבת פריה שעה ניין . דאס הייסט אמעת
 לעת . איז אלץ טאמא אונ אויב אאשה וואס איז
 מענערט האם גיזעהן גדה . איז ויא נאר מטאמא .
 פון ריא צייט וואס זיא זעהט ריא גדה . גיט פון
 פריער ונאך ארון פון ריא תורה בייא גדה אונ
 בייא זיכה אז אאשה זעהט דאס ערשטע טאהל
 גדות . איז ויא טאמא זיבען טאג . דהיינו ויא האם
 (היא)

(על לישראל ע"מ)

אדין, אז ויא האם אָנְנֵהוּ ויִבִּין זְעָהּן בְּלוֹם מִים
 צְנוּיָא מְעַג פְּרִיעַר אֵיידֶער וַיָּא האַם גִּבְאָרִין
 דְּעַם וַיִּנְט אֹנ אִוּף דְּעַם דְּרִישְׁעֵן שְׂאָג האַם וַיָּא
 גִּבְאָרִין דְּעַם וַיִּנְט, אֹנ דָּאס אִזוּ גִינוּעֵן אִין
 דִּיא טַעג פֿון זִיבָה, אִוּיב דָּאס הֵייקֶט אַגעבֿורט,
 דִּארף וַיָּא גִיט צִיילִין זִיבְעֵן רִינְעֵ טַעג אֹנ
 דִּארף גִיט פֿרִייגֶען אַקְרָבֿן, אֹנ אִוּיב דָּאס אִזוּ
 גִיין גַעבֿורט, הֵייקֶט וַיָּא אַזְבָּה דִּארף וַיָּא צִיילֶען
 זִיבְעֵן רִינְעֵ טַעג אֹנ דִּארף פֿרִייגֶען אַקְרָבֿן:

גִיט פֿרִייגֶען אַקְרָבֿן, אִיץט שְׂמוּעֶקֶט דִּיא גִמְרָא
 פֿון צְנוּיָא דִינִים, אִוּיב אַאשֶׁה נֹאם אִזוּ גִינוּעֵן
 קַעוּבֶרֶת האַם גִינוּעֵהּן בְּלוֹם, נִאכְדַעַם נִיעֵן וַיָּא
 האַם גִיבְאָרִין, אִזוּ דָּאס גִיין קִינְה גִינוּעֵן נֶאר
 אָנוּינט וַאִ אִוּפִיגִבְלָאָעֵנע אַרְזֵן צו רַעבֿונֶט קַעֵן
 וַיָּא פֿאַר אַמְעוּבֶרֶת, אִזוּ וַיָּא נֶאר מִטְמָא פֿון דְּעַר
 צִייט נֹאם וַיָּא האַם גִינוּעֵהּן דִּיא בְּלוֹם, אַדְעַר
 וַיָּא האַם גִיט דְּעַם דִּין וַיָּוּיא אַמְעוּבֶרֶת, אִזוּ וַיָּא
 מִטְמָא מִיט אַמְשֶׁה לַעַת פְּרִיעַר, אִיץט אִזוּ נֶאָה

זוהר בראשית דף ל"ט ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

תא חזי כל אינון עמיקין סמימין דנסקון מגו מתסבה וקלא נטיל לון לא חתגליין עד דמלה מנגלה לון. מאן
 מלה היינו דבור והאי דבור אקרי שבת ונבין דשבת אקרי דבור דבור דחול אסור בשבת (וכך הוה עביד
 ר"ג כל שעה ללמטה דכות משהי) הוה אמר לה אמר שתוקר שבת הוה ואסור) בנין דדבור דל בעי'
 לשלטה ולא חרמא והאי דבור לחיהו אחי מסערה לחשך מנגלה עמוקות מגויה ומשמע מני חשך הדיח
 דלחתי מסערה לחשך דכתיב מני דיקא :

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר
 ש"ע או"ח סי' רנ"א מספר שערי קדושה

אשרי אלם שמעו עמלו כשור לטול וכמור למשאו וישע וקורא
 וסנה דר"ח ככל יום תמיד וקורא חו"ס נבאים וכחוסין
 וסנה הלכות ומדעס וירכה ביוטעס וימעט בספרים מיד רוח"ק
 סורה עליו וכו' אמר אבא אליהו ז"ל מעיד אני עלי שמים וארץ

(א) העושה מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה אינו
 רואה סימן ברכה יש מפרשים מנחה גדולה ויש
 מפרשים מנחה קטנה: (הגהה) ורואא כשעושה
 המלאכה דרך קבע אבל אם עושה אותה דרך עראי
 לפי שעה ולא קבע עליה שרי ולכן מתור לכתוב אגרת
 חבירו אם הוא לצורך שבת ואינו נעטל עליו שכר
 לצורך שבת מתור כל היום: (הגהה) וה"ה בגדי

אשרי אדם שמשים עצמו בשור יעיל ובהמור דמשאוי
 וואהל דעם מענטש וואם ער מאכט זיך
 ווי דער אקס צום יאך ופון אַקְרָבֿן אִזוּ וַיָּא דְּעַר
 אִייוּל צוּם קְרָאגִין מִשָּׂא וַיִּשָּׁב וְקִיָּא וְשׁוֹנֵה בְּדָבָר
 תִּרְהַר בְּכָל יוֹם תְּמִיד אֹנ עַר זִיץט שְׂמֵעֵ דִיג אַלֶע טָאג
 אֹנ לְעֶרְוֶנט הַרְדָּה וְקִיָּא תִרְהַר נְבִיאִים בְּחַבּוּבִים וְשׁוֹנֵה
 תְּלִכּוֹת וּמְרַשֵּׁר אִין עַר לְעֶרְוֶנט תִּרְהַר נְבִיאִים כְּתוּבִים
 אֹנ עַר לְעֶרְוֶנט דִינִים אֹנ קִרְדִּישׁ וּמְרַשֵּׁר בְּיִשְׁבִּיה
 וּמְשֵׁט בְּסַחְרֵה עַר זִיץט אֹנ לְעֶרְוֶנט פִּיר אֹנ
 הַאֲבִירֶלֶט וַיִּוּיגִי, אַז עַר מוֹהֵט אַוּוּי מִדִּי רִיחַ הַקְּדִישׁ
 שׁוֹרֵה עֲלֵיו רוֹהֵט בְּאֶלֶר אִוּיף אִים רִיחַ הַקְּדִישׁ אַפִּי
 אָבָא אֲלֵיהֶוּ וְקִרְוֵו בְּרַבָּה אֲלֵיהֶוּ הַבְּבִיא האַם גִינוּאָט
 מְעִיד אִני עַלִי שְׂפִים וַאֲרַז אִיה נַעַם אִוּיף קִיר עֲדוּת

(א) העושה מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה דער
 נואם מוה"מ איין ארבעט פרייטאג נאך
 דיא צייט פון מנחה אינו רואה סימן ברכה וועט ער
 גיין צייבין ברכה זעהן פון דיא ארבעט יש מפרשים
 מנחה גדולה אכרעך נאגין דאס מיינט מען דיא
 צייט פון גרויס מנחה ודאס איז פרייטאג פון
 האלב איינס נאך האלביין טאג, זאל מען גיט
 ארבעטין ויש מפרשים אול אנדערע זאגן מנחה
 קטנה דאס מיינט מען דיא ארבעט פון קליין מנחה
 נדאס איז דער לעצטער פערטיל טאג פארין
 נאכט, צו דער טאג איז גרויס צו קליין, איז
 ארץ איין צייט, דער לעצטער פערטיל טאג
 פרייטאג פארין נאכט זאל מען גיט ארבעטין ופון
 האלב איינס ווערש גערופין גרויס מנחה, ווייל

עם איז אגרויסק צייט ביו נאכט, דער לעצטער פערטיל טאג ווערש גערופין קליין מנחה, ווייל
 עם איז אקליינע צייט ביו נאכט (הגהה) ודוקא כשעושה המלאכה דרך קבע דאס איז נא"א אז ער נעצט
 זיך ארבעטין אויף אלטאנע צייט אונ וויא איין ארבייטער אגל אם עושה דרך עראי לפי שעה ולא קבע
 עליה שרי אכרעך אז ער מוה"מ איין ארבעט טרעפונדיג, עם האם גימראפין אז דעם פרייטאג האם
 ער גימין עפעס צו טאקן, אונ נאר אויף אקליינע צייט, אונ ער האם זיך גיט גינעצט וויא איין
 ארבייטער זיצט ביי זיין ארבעט, דס טעג מען זעבן מתור דכחוס אגרת שושים דריבער טעג קען שרייבן
 אשלים קריף פרייטאג נאך מנחה זגל ביוצא ביה אונ נאך אזוי אגלייבין מעג מען אויך: (ב) זעבן בגדי
 זכניו צעורה שבת מתור גי היום פארדיקטען זיינע קליידער אדער זיינע פלים נואם ער דארף זיין
 אויף שבת, מעג קען אנאנצין טאג והיא היין בגדי חברו אם הוא צעורה שבת ואינו נוסף עליו שכר אונ עם
 איז דער זעלביגער דין פערטער קליידער מעג ער אויך פארדיקטען, אויב קען דארף זי אויף

בין אדם בין אשה בין כותי בין ישראל בין עובד בין שפחה הכל
 ללי משעו של אדם רוח הקודש טורח עליו אשרי מי שפס כל
 אלו נגד כבודו בכל עת וזכר להפלים בהם כל ימי חייו וכלות
 סמו בהם כל ימי חייו וכל משעו סאלו וכל גדו שמועד עלמו
 עד שאין מנו ושעור ואין כל עין יוכל לראות ואין כל און יכול
 לא משו ולא סלויט עין לא רחם אלהים וזלח יעשה למתה זו :

דיא היסקעל אונ דיא עקר בין איש בין אשה בין כותי
 בין ישראל בין עבד בין שפחה הכל לפי מעשיו של אדם רוח
 הקדש שורה עליו סיי אמאנספערן וזאהן אונ סיי אאשה,
 סיי אפוחי סיי איור, סיי אקעקעמט אפגעני אונ
 סיי אדיקסט אפגעניט, ועדערער נאך ויניע גומע
 מעשים, רהמט אויף אים רוח הקדש אשרי מי ששם
 פי איו גני פניו בכל עת וזאהל צו דעם מעקמש וואס
 ער ששקעמט זיך פאר דיא אלע רייד צו ועדער
 צייט וזכה השלים בהם פי ימי חייו אונ ער וועט
 זיכה נין צו ענדיגען דאס נאנצע לעביו ויניע

גומט תורה אונ מצות וזכמות עצמו בהם פי ימי חייו אונ דאס
 נאנצע צייט וואס ער וועט לעביו ואל
 ער זיך נאר בששפעמיגען מיט תורה לערנען ויכל מעשים האלו אונ מיט
 דיא אלע מונשים טובים
 ויכלד שישמר עצמו וזכמו וזכמו וזכמו וזכמו וזכמו וזכמו וזכמו
 גלידער אונ זיין נאנצין גוף היסקעל פון צו וינדיגען וועט ער זוכה
 זיין צו דעם נאנצין כבוד וואס איז
 בעהאלטן פאר דיא צדיקים עד שאין פנו ושעור ביו אן אצאהל
 אונ אן אקעקענונג ואין פי ען ויזכה
 קראות אונ דיא מעקמשליכע אוינין קענען גיט זעהן ואין
 פי און יכולד ששמו אונ דיא מעקמשליכע
 אויערין קענען דאס גיט הערין כבוד החינוך וזכמות דעם
 כבוד וואס איז אנגעזכרייט פאר
 צדיקים אונ חסידים וכן הא אופר אונ אזוי זאגמ דער
 פסוק ויעולם לא שמעו ולא האנינו ען לא רחמ
 אלהים וזמנה יעשה פסחה זו ויז האבין קיין מאהל גיט
 ניהערט אונ ויערע אויערין האבין דאס גיט
 פארנומען אונ אזוי האמ דאס גיט גינעהן, נאר גאט
 אליין, ווייס וואס ער וועט פאהן צו דיא
 מעקמשין וואס האפין צו אים :

עניני מוסר לפרשת לך

ויאמר ה' אל אברהם לך דך וגו'. גאט האט גיזאגט צו
 אברהם לך דך, דער נארט לך איז איבעריג,
 עס קען דאך שמיין לך מארצף, גיט פון זיין
 לאנד, דער ספר חובת הלבבות זאגט אמשל,
 צווייא ברודער האבין אטאהל גערשט אפעלר,
 אונ האבין ויא צו טיילט אויף צווייא טייל, אונ
 מעהר וויא דאס שטיקול ערד האבין ויז גיט
 געהאט, ועדער ברודער האט גינעהן אז ער וועט
 אקערין ריא פעלד אונ וועט איר פארזייען, אונ
 עס וועט גוט וואקסן, וועט ער אויף גיט האבין
 אויף דעם זאהר פרנסה פון דיא שטיקול פעלד,
 אונ ויז האבין גיט געהאט צום פארזייען, איז
 איין ברודער געזאגנען צו אפעלר הבית אונ האט
 זיך פארזונגען צו אים צו דער ארבעט, אונ נאל
 האבין פרנסה, אונ ווען ער האט געהאט צייט
 האט ער געארבעט אין זיין שטיקול פעלד ביו
 שפעט אין רער נאכט אונ פריה פאר טאג, אונ
 אז ער האט אטאהל געהאט אנאנצין טאג פרייא
 פון זיין ארבעט האט ער געארבעט בייא דיא
 פעלד אנאנצין טאג אונ האט אפגישפארט פון